ରବୀନ୍ଦ୍ର-ଗଳ୍ପଚୟନ

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ଅନୁବାଦକ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ପଥ ପ୍ରକାଶନୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୦, ଓଡ଼ିଶା।

ରବୀନ୍ଦ୍ର-ଗଳ୍ପଚୟନ

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ଅନୁବାଦକ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧୪, ଓଡ଼ିଶା

ରବୀନ୍ଦ୍ର-ଗଳ୍ପଚୟନ

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର

ଅନୁବାଦକ
ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ

ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣ : ୧୯୬୫
କଟକ ପବ୍ଲିଶିଂ ହାଉସ୍, କଟକ

ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ : ୨୦୦୯
ପଥିକ ପ୍ରକାଶନୀ
ଭୁବନେଶ୍ୱର-୭୫୧୦୨୫, ଓଡ଼ିଶା

ଅକ୍ଷରସଜ୍ଜା
ଗୁଡ୍‌ଡୁ ଡି.ଟି.ପି. ଆର୍ଟ,
ଏଫ୍/୭୨୭, ସେକ୍ଟର-୭, ସିଡିଏ, କଟକ-୧୪

ମୁଦ୍ରଣ
ଶୋଭନ
ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୭୦.୦୦

ସୂଚୀପତ୍ର

	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧.	କାବୁଲିବାଲା	୧
୨.	ଦେଣାପାଉଣା	୧୧
୩.	କ୍ଷୁଧିତ ପାଷାଣ	୧୯
୪.	ପୁତ୍ରଯଜ୍ଞ	୩୪
୫.	ଦାନ ପ୍ରତିଦାନ	୩୯
୬.	ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ	୪୮
୭.	ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁ	୫୮
୮.	ଇଚ୍ଛାପୂରଣ	୭୦
୯.	ଛୁଟି	୭୭
୧୦.	ଜୀବିତ ଓ ମୃତ	୮୬
୧୧.	ଫେଲ୍	୧୦୨
୧୨.	ବ୍ୟବଧାନ	୧୦୭
୧୩.	ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର	୧୧୩
୧୪.	ଶେଷ-ରାତି	୧୨୧

କାବୁଲିବାଲା

ମୋର ଛୋଟ ଝିଅ ମିନୁର ବୟସ ପାଞ୍ଚ ବରଷ ହେଲେ କଣ ହେବ, ଦଣ୍ଡେହେଲେ କଥା ନକହି ସେ ରହିପାରେ ନାହିଁ । ପୃଥିବୀରେ ଜନ୍ମହେବା ପରେ କଥା କହି ଶିଖିବାକୁ ତାକୁ ମୋଟେ ବରଷଟିଏ ଲାଗିଥିଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଜାଗ୍ରତ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ, ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ମୌନଭାବରେ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରି ପାରେନା । ତା' ମା ଅନେକ ସମୟରେ ଧମକ ଚମକ ଦେଇ ତାକୁ ଚୁପ୍ କରିଦିଏ, କିନ୍ତୁ ମୋଦ୍ୱାରା ସେତକ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ମିନିକୁ ଚୁପ୍‌କରି ବସି ରହିଥିବାର ଦେଖିଲେ ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମନେହୁଏ- ମୁଁ ବେଶୀ ସମୟ ସହିପାରେନା । ସେଥିପାଇଁ ତା' ସହିତ ବଡ଼ ଉତ୍ସାହରେ ନାନା ପ୍ରକାର କଥୋପକଥନ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଏ ।

ସେଦିନ ସକାଳବେଳା ଉପନ୍ୟାସର ସପ୍ତଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦଟି ଲେଖିବାକୁ ବସିଚି, ମିନି ଆସି ମୋ ପାଖରେ ହାଜର । ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେଉ ଦେଉ ତା'ର କଥା ସେ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା- "ବାପା, ରାମଦୟାଲ ଦରଓ୍ୱାନ କାଉକୁ କଓ୍ୱା କହୁଥିଲା । ସେ କିଛି ଜାଣେ ନା; ନା ?"

ପୃଥିବୀରେ ଭାଷାଗତ ବିଭିନ୍ନତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାକୁ କିଛି ବୁଝାଇବାକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ତା'ର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା- "ଦେଖିଲ ବାପା; ଭୋଲା କହୁଥିଲା, ହାତୀ ଶୁଣ୍ଢ-ଭିତରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତିକରି ଉପରକୁ ଫୋପାଡ଼େ । ସେଇ ପାଣି ପୁଣି ବର୍ଷା ହୁଏ । ମା'ଲୋ, ଭୋଲା ପୁଣି ଏତିକି ମିଛ କହିପାରେ । ଦିନରାତି ଖାଲି ଯାଡୁ ସ୍ୟାଡୁ ଗୁଡ଼ାଏ ବକୁଥାଏ ।"

ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋର ମତାମତ ପାଇଁ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଅପେକ୍ଷା ନକରି ହଠାତ୍ ପୁଣି ସେ ପଚାରିଲା- "ବାପା, ବୋଉ ତୁମର କଣ ହୁଏ ?"

ମନେ ମନେ କହିଲି ଶ୍ୟାଳିକା; ମୁହଁରେ କହିଲି- "ମିନି, ତୁ ଯା, ଭୋଲା ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳିବୁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଅନେକ କାମ ଅଛି ।"

ମୋ କଥା ଶୁଣି ସେ ମୋର ଲେଖା ଟେବୁଲ ପାଖରେ ମୋ' ଗୋଡ଼ କଡିରେ ବସିପଡ଼ି ନିଜର ଦୁଇ ଆଣ୍ଠୁ ଓ ହାତରେ ଅତି ବଡ଼ପାଟିରେ 'ଉଦୁଉଦୁମା, ତାଲଗୋଟମା' ଖେଳ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ମୋର ସପ୍ତଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦରେ ପ୍ରତାପ

ସିଂହ ସେତେବେଳକୁ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ କାଞ୍ଚନମାଳାକୁ ନେଇ କାରାଗାରର ଉଚ୍ଚ ବାତାୟନରୁ ନିମ୍ନବର୍ତ୍ତୀ ନଦୀଭିତରକୁ ଡେଇଁବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି ।

ମୋ ବସାଟା ଠିକ୍ ରାସ୍ତା ଉପରେ । ହଠାତ୍ ମିନି 'ଉଦୁଉଦୁମା' ଖେଳ ବନ୍ଦ କରି ଝରକା ଆଡ଼କୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା ଏବଂ ଚିତ୍କାର କରି ଡାକ ପକାଇଲା- 'କାବୁଲିବାଲା, ହେ କାବୁଲିବାଲା !'

ଡେଙ୍ଗା ସର ସର କାବୁଲିବାଲାଟିଏ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିଲା । ଦେହରେ ମଇଳା ଢିଲା ପୋଷାକ, ମଥାରେ ପଗଡ଼ି, କାନ୍ଧରେ ଥଳୀ, ହାତରେ ଦୁଇଚାରିଟା ଅଙ୍ଗୁରକୋଳିର ବାକ୍ସ । ତାକୁ ଦେଖି ମୋର କନ୍ୟାରତ୍ନ ମିନିର କି ଭାବୋଦୟ ହେଲା କେଜାଣି, ହଠାତ୍ ସେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ୱାସରେ ତାକୁ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାବିଲି, କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାମୁଣି ପକାଇ ଘରେ ଗୋଟାଏ ଆପଦ ଆସି ପହଞ୍ଚିବ, ମୋର ସପ୍ତଦଶ ପରିଚ୍ଛେଦଟି ଆଜି ଆଉ ସମାପ୍ତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ମିନିର ଡାକରେ କାବୁଲିବାଲା ହସି ହସି ପଛକୁ ଫେରି ଅନାଇଲା ଏବଂ ଆମ ବସାଆଡ଼କୁ ଆସିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମିନି ଖଞ୍ଜାଭିତରକୁ କେଉଁଆଡ଼େ ଯେ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲା, ଆଉ ତା'ର ପତ୍ତା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ତା' ମନଭିତରେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଗୋଟାଏ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ, କାବୁଲିବାଲା ତା'ର ଝୁଲାମୁଣା ଭିତରେ ତା'ପରି ଦୁଇ ତିନିଟା ଜୀଅନ୍ତା ଛୁଆଙ୍କୁ ଭର୍ତ୍ତିକରି ରଖିଚି ।

କାବୁଲିବାଲା ମୋର ବୈଠକଖାନାକୁ ଆସି ମୋତେ ସଲାମ କରି ଠିଆହେଲା । ଭାବିଲି, ପ୍ରତାପ ସିଂହ ଓ କାଞ୍ଚନମାଳାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ ହେଲେହେଁ, ଜଣେ ଲୋକକୁ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣି ତା' ପାଖରୁ କିଛି ନ କିଣିବାଟା ବଡ଼ ଅସୁନ୍ଦର କଥା ହେବ ।

କିଛି ଜିନିଷ କିଣିଲି, ତା' ସହିତ ବାର କଥାର ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ ହେଲା । ଅବଦୁର୍ ରହେମନ୍, ଋଷ, ଇଂରେଜ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଓ ସୀମାନ୍ତରକ୍ଷା ନୀତି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆମର ଗପ ଜମିଗଲା ।

ଶେଷରେ ଉଠି ଚାଲିଗଲାବେଳକୁ ସେ ପଚାରିଲା- "ବାବୁ, ତମର ଲଡ଼୍‌କୀ କୁଆଡ଼େ ଗଲା ?"

ମିନିର ଅମୂଳକ ଭୟ ଭାଙ୍ଗିଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୁଁ ତାକୁ ଖଞ୍ଜାଭିତରୁ ଡକାଇ ଆଣିଲି । ସେ ମୋ ଦେହରେ ଲାଗି ଲାଗି ହୋଇ ଠିଆହେଲା ଏବଂ ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଆଖିରେ

କାବୁଲିର ମୁହଁ ଓ ଝୁଲାମୁଣି ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲା । କାବୁଲି ତାର ମୁଣି ଭିତରୁ କିସ୍‌ମିସ୍ ବାହାର କରି ଯାଚିଲା । ମିନି କି ସହଜରେ ନିଏ ? ଓଲଟି ଦୁଇଗୁଣ ସନ୍ଦେହରେ ମୋର ଆଣ୍ଠୁ ଭିତରେ ଗେଞ୍ଜି ହୋଇ ଠିଆହେଲା । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରଥମ ପରିଚୟଟା ହୋଇଗଲା ।

ତା'ର କିଛିଦିନ ପରେ- ଦିନେ ଗୋଟାଏ କାମରେ ଘରୁ ବାହାରୁଚି, ଦେଖିଲି ମୋର କନ୍ୟାରତ୍ନ ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ଅନର୍ଗଳ କଥା ବକି ଯାଉଚି ଏବଂ କାବୁଲିବାଲା ତଳେ ବସି ଶୁଣିବାରେ ମଜ୍ଜିଯାଇଚି । ମଝିରେ ମଝିରେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡିଆ ବଙ୍ଗଳାରେ ନିଜର ମତାମତ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଚି । ଜୀବନର ଏଇ ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତା ଭିତରେ ଖାଲି ବାପା ଛଡ଼ା ବୋଧହୁଏ ଏପରି ଧୈର୍ଯ୍ୟଶୀଳ ଶ୍ରୋତା ମିନି କେବେ ପାଇ ନ ଥିଲା । ଦେଖିଲି ତା'ର ଲୁଗାକାନିରେ କିସ୍‌ମିସ୍ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିଚି । କାବୁଲିବାଲାକୁ କହିଲି- "ତାକୁ ଏସବୁ କାହିଁକି ଦେଲ ? ଆଉ କେବେ ଦେବ ନାହିଁ ।" ପକେଟରୁ ଅଧୁଲିଟିଏ ବାହାରକରି ତାକୁ ଦେଲି । ବିନା ସଙ୍କୋଚରେ ଅଧୁଲିଟି ନେଇ ସେ ମୁଣିରେ ରଖିଲା ।

ସେଦିନ ଘରକୁ ଫେରିଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲି ସେଇ ଅଧୁଲିଟି ସକାଶେ ଷୋଳଅଣା ଗଣ୍ଡଗୋଳର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯାଇଚି ।

ମିନିର ବୋଉ ଗୋଟିଏ ତୋଫା ଚକ ଚକ ଗୋଲାକାର ପଦାର୍ଥ ନେଇ ଭର୍ତ୍ସନା ସ୍ୱରରେ ମିନିକୁ ପଚାରୁଛନ୍ତି- "ତୁ ଏ ଅଧୁଲି କୋଉଠୁ ପାଇଲୁ ?"

ମିନି କହୁଚି- "କାବୁଲିବାଲା ଦେଇଚି ।"

ତା'ର ବୋଉ ପଚାରୁଛନ୍ତି- "ତା' ପାଖରୁ ଅଧୁଲି ଆଣିବାକୁ ତୋତେ କିଏ କହିଲା ?"

କ୍ରନ୍ଦନର ଉପକ୍ରମ କରି ମିନି କହିଲା- "ମୁଁ କ'ଣ ମାଗିଚି କି ? ସେ ପରା ମନକୁ ଦେଲା ।"

ମିନିକୁ ଏଇ ଆସନ୍ନ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ମୁଁ ବାହାରକୁ ଡାକି ନେଇଗଲି । ଧୀରେ ଧୀରେ ସବୁ ସମ୍ବାଦ ମିଳିଗଲା । କାବୁଲିବାଲା ସହିତ ମିନିର ଯେ ଏଇଟା ଦ୍ୱିତୀୟ ସାକ୍ଷାତ ତା' ନୁହେଁ, ଏହାଭିତରେ ପ୍ରାୟ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ଆସି ପେସ୍ତା, ବାଦାମ ଲାଞ୍ଚ ଦେଇ ମିନିର ଛୋଟ ହୃଦୟଟିକୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଅଧିକାର କରିନେଇଛି ।

ଦେଖିଲି ଏଇ ଦୁଇଟି ନୂତନ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଭିତରେ କେତୋଟି ବନ୍ଧାକଥା ଓ ଥଟ୍ଟାତାମସା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି; ଯଥା ରହମତ୍ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ମୋର ଝିଅ ପଚାରିବ-

କାବୁଲିବାଲା, ହେ କାବୁଲିବାଲା, ତୋ' ମୁଣି ଭିତରେ କ'ଣ ରଖିଚୁ ?

ରହମତ୍ ଗୋଟାଏ ଅନାବଶ୍ୟକ ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ଯୋଗକରି ହସି ହସି କହିବ- 'ହାଁତୀ ଅର୍ଥାତ୍ ତା'ର ପରିହାସର ସୂକ୍ଷ୍ମମର୍ମ ହେଉଚି ଯେ ମୁଣିଭିତରେ ସେ ହାତୀଟିଏ ରଖିଚି। ପରିହାସଟା ଖୁବ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମ ନ ହେଲେହେଁ ସେଇ ପରିହାସରେ ଉଭୟେ ବେଶ୍ କୌତୁକ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ଏବଂ ସେଇ ଶାରଦ ସକାଳରେ ଗୋଟିଏ ବୟସ୍କ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ଶିଶୁର ସରଳ ହସ ଦେଖି ମୋତେ ବି ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗେ।

ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା। ରହମତ୍ ମିନିକୁ କହେ- "ଖୋକୀ, ତୁ କେବେହେଲେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବୁ ନାହିଁ।"

ବଙ୍ଗାଳୀଘରର ଝିଅ ଅନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରୁ ଶ୍ୱଶୁରଘର ଶବ୍ଦଟାର ମର୍ମ ବୁଝିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଆମେ ଟିକିଏ ଏବକାର ମଣିଷ ହୋଇଥିବାରୁ ମିନିକୁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି କଥା ଜାଣିବାକୁ ଦେଇ ନଥିଲୁ। ଏଥିପାଇଁ ସେ ରହମତ୍‌ର ଅନୁରୋଧଟା ଭଲକରି ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ। ଅଥଚ କଥାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଚୁପ୍ ରହିବା ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ବିରୁଦ୍ଧ; ସେ ଓଲଟି ପଚାରେ- "ତୁ ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଯିବୁ ?"

କାଳ୍ପନିକ ଶ୍ୱଶୁର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବିଧା ଉଞ୍ଚାଇ ରହମତ୍ କହେ- "ମୁଁ ଶ୍ୱଶୁରକୁ ମାରିବି।" ମିନି ଏକଥା ଶୁଣି ଶ୍ୱଶୁର ନାମକ କୌଣସି ଏକ ଅପରିଚିତ ଜୀବର ଦୁରବସ୍ଥା କଳ୍ପନା କରି ହସି ଉଠେ।

ଶୁଭ୍ର ଶରତର ସମୟ। ସେ ଯୁଗର ରାଜାମାନେ ଏଇ ସମୟରେ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରି ବାହାରୁଥିଲେ। ମୁଁ କଲିକତା ଛାଡ଼ି କେବେ କୋଉଠିକି ଯାଇନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେଇଥିପାଇଁ ମୋ ମନଟା ସବୁବେଳେ ପୃଥିବୀ ସାରା ଘୁରି ବୁଲୁଥାଏ। ମନେହୁଏ, ମୋ ଘରର କୋଣରେ ଯେପରି ମୁଁ ଚିର ପ୍ରବାସୀ। ବିରାଟ ପୃଥିବୀ କଥା ମନେପଡ଼ି ମନ ଭିତରଟା କଣ ହୋଇଯାଏ। କୌଣସି ବିଦେଶର ନାଁ ଶୁଣିଲେ, ମନ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେଇଠିକୁ ଉଡ଼ିଯାଏ। ଜଣେ ବିଦେଶୀ ଲୋକକୁ ଦେଖିଲେ ନଦୀ, ପର୍ବତ ଓ ଅରଣ୍ୟ ମଝିର ଏଇ କୁଟୀରର ଦୃଶ୍ୟ ମନରେ ଆଙ୍କି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଗୋଟାଏ ଉଲ୍ଲାସପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାଧୀନ ଜୀବନଯାତ୍ରାର କଥା କଳ୍ପନାରାଜ୍ୟରେ ଜାଗିଉଠେ।

ମୁଁ ପୁଣି ଏପରି ଉଦ୍‌ଭିଜ ପ୍ରକୃତି ଯେ ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରକୁ ଗଲେ ସତେ ଯେପରି ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଯାଏ। ଏଥିପାଇଁ ସକାଳେ ମୋର ଛୋଟଘରେ ଟେବୁଲ ପାଖରେ ବସି ଓ କାବୁଲି ସଙ୍ଗରେ ଗପକରି ମୁଁ ଭ୍ରମଣର ଆଶା ମେଣ୍ଟାଇନିଏ।

ଦୁଇପାଖରେ ଦୁର୍ଗମ ଦଗ୍‌ଧ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚ ପର୍ବତଶ୍ରେଣୀ, ମଝିରେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମରୁପଥ, ଲଦଉ ଓଟଙ୍କର ଧାଡ଼ି ଲାଗିଚି, ପଗଡ଼ିବନ୍ଧା ବଣିକ ଓ ପଥିକମାନେ କେହି କେହି ଓଟ ପିଠିରେ, କେହି କେହି ବା ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି। କାହା ହାତରେ ବର୍ଚ୍ଛା, କାହା ହାତରେ ଚକ୍‌ଚକିଆ ବନ୍ଧୁକ। କାବୁଲି ମେଘମନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱରରେ ଖଣ୍ଡିଆ ବଙ୍ଗଳାରେ ତା' ଦେଶର କଥା କହିଯାଏ ଏବଂ ସେଇସବୁ ଛବି ମୋ' ଆଖି ଆଗରେ ଭାସିଗଲା ପରି ଲାଗେ।

ସବୁ କଥାରେ ମିନିବୋଉର ଛାତି ଟିକିଏ ଦୁଡୁ ଦୁଡୁ ହୁଏ। ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ହେଲେ ସେ ଭାବନ୍ତି ଜଗତର ସବୁ ମାତାଲ ମଦୁଆଯାକ ଆମ ଘରକୁ ଯେପରି ଘେରଉ କରିବାକୁ ମାଡ଼ି ଆସୁଚନ୍ତି ! ଖାଲି ଚୋର, ଡକେଇତ, ମଦୁଆ, ସାପ, ବାଘ, ମେଲେରିଆ, ସୁଁବାଲୁଆ, ଅସରପା ଗୁଡ଼ାକ ଯେ ଦୁନିଆ ସାରା ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରହିଚନ୍ତି, ଏତେ ଦିନ (ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଦିନ ନୁହେ) ଦୁନିଆରେ ଘରକରି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମନରୁ ଏଇ ଧାରଣାଟି ଦୂର ହୋଇନାହିଁ।

ରହମତ୍-କାବୁଲିବାଲା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ଟିକିଏ ସନ୍ଦେହ ଥାଏ। ତା' ଉପରେ କଡ଼ା ନଜର ରଖିବାକୁ ଅନେକ ଦିନ ମୋତେ ସେ ସତର୍କ କରି ଦେଇଚନ୍ତି। ତାଙ୍କର ସନ୍ଦେହକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, ସେ ମୋତେ ପଚାରିଲେ- "ଭାଗ୍ୟ ପଡ଼ିଲେ କଣ ପୁଅଝିଅ ଚୋରି ହୋଇ ଯା'ନ୍ତି ନାହିଁ ? କାବୁଲି ଦେଶରେ କଣ ଦାସ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳେ ନାହିଁ ? କଣେ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କାବୁଲି ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ ଛୋଟଛୁଆ ଚୋରିକରି ନେଇଯିବା କଣ ଅସମ୍ଭବ ?"

ମୁଁ ମାନିଲି ଯେ କଥାଟା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେ, କିନ୍ତୁ ଅବିଶ୍ୱାସ୍ୟ। ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ସମାନଭାବେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ-ମୋର ସ୍ତ୍ରୀର ମନରେ ତଥାପି ଟିକିଏ ଭୟ ରହିଗଲା। କିନ୍ତୁ ତା'ବୋଲି ବିନା ଦୋଷରେ ରହମତ୍‌କୁ ମୁଁ ଦୁଆର ମନାକରି ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ।

ସବୁ ବର୍ଷ ଅଧା ମାଘବେଳକୁ ରହମତ୍ ତା'ର ଦେଶକୁ ଯାଏ। ଏଇ ସମୟଟା ତାର ସମସ୍ତ ପାଉଣା ଅସୁଲ କରିବାକୁ ସେ ଖୁବ୍ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ। ଘରକୁ ଘର ବୁଲିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ରୀତିମତ ସେ ମୋ ବସାକୁ ଆସି ମିନିକୁ ଦେଖିଯାଏ। ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ଯେପରି ଦୁଇଜଣ ମିଶି କଣ ଗୋଟାଏ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଛନ୍ତି ! ସକାଳେ ଆସି ନ ପାରିଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଆସେ; ଅନ୍ଧାର ଘରଭିତରେ ଢିଲା ଜାମା

ପାଇଜାମା ପିନ୍ଧା ଝୁଲାମୁଣିପକା ଡେଙ୍ଗା ଲୋକଟାକୁ ଦେଖିଲେ ବାସ୍ତବିକ ମନରେ କାହିଁକି ପାପ ଛୁଇଁଯାଏ ।

ତା'ପରେ କିନ୍ତୁ ଦେଖେ, 'କାବୁଲିବାଲା, ହେ କାବୁଲିବାଲା' ହୁରି ପକାଇ ମିନି ହସି ହସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ ଏବଂ ଏଇ ଦୁଇ ଅସମ ବୟସୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେଇ ପୁରାତନ ସରଳ ପରିହାସ ଚାଲେ । ଏହା ଦେଖି ମୋର ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଉଠେ ।

ଦିନେ ଛୋଟ ଘରଟିରେ ବସି ପ୍ରୁଫ୍‌ସିଟ୍ ସଂଶୋଧନ କରୁଚି । ବିଦାହୋଇ ଯିବା ଆଗରୁ ଦୁଇ ତିନି ଦିନ ହେଲା ଭାରି ଶୀତ ପଡ଼ିଚି । ଝରକା ଭିତର ଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଟେବୁଲ ତଳେ ମୋ' ଗୋଡ଼ଉପରେ ଚକ୍ ଚକ୍ କରୁଚି-ବେଶ୍ ଆରାମ ଲାଗୁଚି । ବୋଧହୁଏ ଆଠଟା ସମୟ, ମୁଣ୍ଡରେ ଚାଦର ବାନ୍ଧି ସମସ୍ତେ ପ୍ରାତଃଭ୍ରମଣରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ରାସ୍ତାରେ କୋଳାହଳ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି ।

ଅନାଇ ଦେଖିଲି, ଦୁଇଜଣ ପହରାବାଲା ରହମତ୍‌କୁ ବାନ୍ଧି ଚାଲିଛନ୍ତି-ତା'ପଛରେ କୌତୁହଳି ପିଲାମାନଙ୍କର ଦଳ ଚାଲିଚି । ରହମତ୍‌ର ପିନ୍ଧାଲୁଗାରେ ରକ୍ତର ଛିଟକା ଲାଗିଚି ଏବଂ ଆଉ ଗୋଟିଏ ପହରାବାଲା ରକ୍ତାକ୍ତ ଛୁରୀଟିଏ ଧରିଚି । ବାହାରକୁ ଆସି ପହରାବାଲାକୁ ଠିଆକରାଇ ପଚାରିଲି- "କଣ ହୋଇଚି ?"

କିଛି ତା'ଠାରୁ, କିଛି ରହମତ୍ ଠାରୁ ଶୁଣି ଜାଣି ପାରିଲି ଯେ, ମୋର ଜଣେ ପଡୋଶୀ ଲୋକ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ରାମପୁରୀ ଚାଦର ବାବଦ୍ ରହମତ୍‌ର କିଛି ଟଙ୍କା ବାକୀ ଥିଲା । ଲୋକଟି ମିଛ କହି ସେ ଟଙ୍କା ଭୁରୁଡ଼େଇବାକୁ ବସିବାରୁ ରହମତ୍ ସଙ୍ଗେ ତା'ର ବଚସା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । କଥା ବଡି ବଡି ଶେଷରେ ରହମତ୍ ତା' ଦେହରେ ଛୁରା ଭୁଷି ଦେଇଛି ।

ରହମତ୍ ସେଇ ଲୋକଟିକୁ ନାନା ପ୍ରକାର ଅଶ୍ରାବ୍ୟ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ । ଏପରି ସମୟରେ 'କାବୁଲିବାଲା, ହେ କାବୁଲିବାଲା' ବୋଲି ଡାକି ଡାକି ମିନି ସେଠି ଆସି ହାଜର ହୋଇଗଲା ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ରହମତ୍‌ର ମୁଖ କୌତୁକ ହାସ୍ୟରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆଜି ଆଉ ତା କାନ୍ଧରେ ଝୁଲାମୁଣି ନ ଥିଲା; ତେଣୁ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବେଶୀ କିଛି ଆଲୋଚନା ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ମିନି ତାକୁ ପଚାରିଲା, "ତୁ ଶ୍ୱଶୁରଘର ଯିବୁ ?"

ହସି ହସି ରହମତ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲା- "ସେଇଠିକି ପରା ଯାଉଛି ।" ତାପରେ

ଦେଖିଲା ଯେ ମିନି ଉତ୍ତର ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ହସୁନାହିଁ, ତେଣୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା- "ହାତଟା ବନ୍ଧା ହୋଇଛି ବୋଲି, ନୋହିଲେ ଶ୍ୱଶୁରକୁ ମାରି ପକାଇ ଥାନ୍ତି ।"

ସାଙ୍ଘାତିକ ଆଘାତ କରିଥିବା ଅପରାଧରେ ରହମତକୁ କେତେ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଜେଲ ଆଦେଶ ହେଲା ।

ତା କଥା ଏକାବେଳେକେ ଭୁଲିଗଲି । ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତପରି ଦୈନନ୍ଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକର୍ମ ଭିତରେ ଆମର ଯେତେବେଳେ ଦିନ ପରେ ଦିନ କଟିଯାଉଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ ପର୍ବତଚାରୀ ପୁରୁଷ କାରାପ୍ରାଚିରର ସେପାଖରେ ଯେ କିପରି ବର୍ଷ ବର୍ଷ କାଳ ଯାପନ କରୁଚି, ସେକଥା ଦିନେହେଲେ ଆମ ମନକୁ ଆସିନାହିଁ ।

ଆଉ ଚଞ୍ଚଳ ହୃଦୟା ମିନିର ଆଚରଣ ଯେ ଲଜ୍ଜାଜନକ, ବାପ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୋତେ ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡୁଚି । ତାର ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁକୁ ପାଶୋରି ସେ ପ୍ରଥମେ ନବୀ ସଇସ ସହିତ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲା । ତାପରେ ବୟସ ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସଖା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ସଖୀମାନେ ତା ପାଖରେ ଆସି ଜୁଟିଲେ । ଏବେ ଆଉ ସେ ମୋର ଲେଖିବା ଘରକୁ ଆସେ ନାହିଁ । ତା' ସହିତ ମୋର ଏକପ୍ରକାର କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଛି ।

ତାର କେତେ ବର୍ଷ ପରେ, ପୁଣି ଶରତ ଋତୁ ଆସିଛି । ମିନିର ବିଭାଘର ମଧ୍ୟ ନିର୍ବନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି । ଏଇ ଦଶହରା ଛୁଟିରେ ବିବାହ ହେବ । (କୈଳାସବାସିନୀ ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୋ ଘରର ଆନନ୍ଦମୟୀ ପିତୃଭବନ ଅନ୍ଧକାର କରି ପତିଗୃହ ଯାତ୍ରା କରିବେ ।)

ସକାଳୁ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ପାଗ କରିଛି । ବର୍ଷା ଅନ୍ତେ ଶରତର ଏଇ ନୂତନ ଧୌତ ରୌଦ୍ର ଯେପରି ସୋହାଗାଝଲା ସୁନାର ରଙ୍ଗ ଧାରଣ କରି କଲିକତା ଗଳି ଭିତରର ଇଷ୍ଟକଜର୍ଜର ଅପରିଚ୍ଛନ୍ନ ଘରଗୁଡ଼ିକର ଛାତଉପରେ ଏଇ ରୌଦ୍ରର ଶୋଭା ଏକ ଅପରୂପ ଲାବଣ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ଦେଇଛି ।

ସକାଳ ନ ହେଉଣୁ ଦାଣ୍ଡରେ ନହବତ୍ ବାଜା ବସିଛି । ସେ ମହୁରୀ ଶବ୍ଦ ସତେ ଯେପରି ମୋ ଛାତିର ପଞ୍ଜରା ତଳୁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ବାଜି ଉଠୁଚି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଏଇ କରୁଣ ଭୈରବୀ ରାଗିଣୀ ମୋର ଆସନ୍ନ ବିଚ୍ଛେଦ ବ୍ୟଥାକୁ ଶରତ୍ ସକାଳର ରୌଦ୍ରର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକାବେଳେକେ ବିଶ୍ୱମୟ କରିଦେଉଛି । ଆଜି ମିନିର ବିଭାଘର ।

ସକାଳୁ ମୋ ଘରେ ମଣିଷର ସୁଅ-ଭାରି ଗୋଳମାଳ । ଦୁଆରେ ବାଉଁଶ

ବନ୍ଧାହୋଇ ପାଲ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ବାରଣ୍ଡାରେ ଚାନ୍ଦୁଆ ଟଙ୍ଗାଇବାର ଠଙ୍ଗ୍ ଠାଙ୍ଗ୍ ଶବ୍ଦ ହେଉଚି । ଆସିବା ଯିବା ଲୋକଙ୍କର ଡାକହାକରେ ଘର ଫାଟିପଡୁଚି ।

ମୁଁ ଲେଖିବା ଘରେ ବସି ହିସାବ ଦେଖୁଚି, ହଠାତ୍ ରହମତ୍ କୁଆଡୁ ଆସି ପହଞ୍ଚି ମୋତେ ସଲାମ କଲା ।

ପହିଲେ ମୁଁ ତ ତାକୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲି ନାହିଁ । ତା'ର ଝୁଲାମୁଣି, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବାଳ ଆଉ ନାହିଁ, ଆଗର ସେ ତେଜ ମଧ୍ୟ କୁଆଡ଼େ ଚାଲି ଯାଇଛି । ଶେଷରେ ତା'ର ହସରୁ ତାକୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲି ।

କହିଲି- "କିରେ ରହମତ୍, କେବେ ଆସିଲୁ ?"

ସେ କହିଲା- "କାଲି ସଞ୍ଜବେଳେ ଜେଲରୁ ମୁକୁଳିଲି ।"

କଥାଟା ଶୁଣି କାନରେ ଯେପରି ଖଟକା ଲାଗିଗଲା । ଆଗରୁ କେବେ ଆଖିଆଗରେ ଖୁଣୀ ଆସାମୀ ଦେଖି ନ ଥିଲି । ରହମତ୍‌କୁ ଦେଖି ମୋର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତଃକରଣ ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଆସିଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲି, ଆଜି ଏପରି ଶୁଭଦିନରେ ଏ ଲୋକଟା ଘରୁ ବାହାରିଗଲେ ମଙ୍ଗଳ !

କହିଲି- "ଘରେ ଖୁବ୍ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି । ମୁଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ । ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯା ।"-

ମୋ କଥା ଶୁଣି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ସେ ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ଶେଷରେ କବାଟ ପାଖକୁ ଯାଇ ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ କହିଲା- "ଖୋକୀକୁ ଟିକିଏ ଦେଖିପାରିବି ନାହିଁ ?"

ସେ ବୋଧହୁଏ ମନେ କରିଥିଲା, ମିନି ଆଜିଯାଏ ସେମିତି ପିଲା ହୋଇ ଅଛି । ସେ ଭାବିଥିଲା, ମିନି ଠିକ୍ ଆଗପରି 'କାବୁଲିବାଲା, ହେ କାବୁଲିବାଲା' ଡାକି ଡାକି ଦାଣ୍ଡକୁ ଦୌଡ଼ି ଆସିବ । ଦୁହିଁଙ୍କର ସେଇ କୌତୁକାବହ ପୁରାତନ ହାସ୍ୟାଳାପରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେବ ନାହିଁ । ଏପରିକି ପୂର୍ବ ବନ୍ଧୁକୁ ମନେରଖି ସେ ତାପାଇଁ କୁଆଡୁ ମାଗି ମାଗି ଗୋଟିଏ କାଗଜ ଠୁଙ୍ଗାରେ କିଛି କିସ୍‌ମିସ୍ ଓ ବାଦାମ ଭରି ଆଣିଥିଲା- ନିଜର ଝୁଲାଟା ଆଉ ତା' ପାଖରେ ନ ଥିଲା ।

ମୁଁ କହିଲି- "ଆଜି ଘରେ ଅନେକ କାମ ଅଛି, ଆଜି କାହାରି ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ମନେ ମନେ ସେ ଟିକିଏ କଳ୍ପନା କଲା । ଚୁପ୍‌କରି ଠିଆହୋଇ କିଛିକ୍ଷଣ ମୋ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଲା, ତା'ପରେ 'ବାବୁ, ସଲାମ' କହି ଚାଲିଗଲା ।

ମୋର ମନଟା କାହିଁକି ଖରାପ ହୋଇଗଲା । ତାକୁ ପଛରୁ ଡାକିବି ବୋଲି ଭାବୁଛି, ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ସେ ନିଜେ ପୁଣି ଫେରି ଆସୁଛି ।

ଘରକୁ ଆସି କହିଲା- "ଏଇ ଅଙ୍ଗୁର କିସ୍‌ମିସ୍ ଆଉ ବାଦାମ ଖୋକୀ ପାଇଁ ଆଣିଥିଲି, ତାକୁ ଦେଇଦେବେ ।"

ମୁଁ ସେସବୁ ରଖି ପଇସା ଦେବାକୁ ଯାଉଛି, ସେ ମୋ ହାତ ଧରିପକାଇ କହିଲା- "ଆପଣଙ୍କର ଅଶେଷ ଦୟା ମୋର ଚିରଦିନ ମନେ ରହିଥିବ । ମୋତେ ପଇସା ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।"

ସେ ପୁଣି କହିଲା- "ବାବୁ ତୁମ ପରି ମୋର ବି ଗୋଟିଏ ଲଡ଼କୀ ଅଛି । ତାରି ମୁହଁଟି ମନେପକାଇ ତୁମ ଖୋକୀ ଲାଗି ମୁଁ କିଛି ଫଳ ନେଇଆସେ । ଏଠି ସଉଦା କରିବାକୁ ତ ମୁଁ ଆସେ ନାଁ ।"

ନିଜର ମସ୍ତ ଢିଲା ଜାମାଭିତରେ ହାତଗଳାଇ ସେ କୋଉଠୁ ଖଣ୍ଡେ ମଇଳା କାଗଜ ବାହାର କଲା । ଅତି ଯତ୍ନରେ କାଗଜଟି ଖୋଲି ମୋ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଦେଲା ।

ଦେଖିଲି, କାଗଜ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ହାତର ଛାପା । ଫଟୋ ନୁହେ, ତୈଳଚିତ୍ର ନୁହେ-ହାତରେ କିଛି ସ୍ୟାହି ବୋଳି କାଗଜଉପରେ ତାହାର ଛାପ ନିଆହୋଇଛି । କନ୍ୟାର ଏଇ ସ୍ମରଣଚିହ୍ନଟି ଜାମାଭିତରେ ରଖି ରହମତ୍ ସବୁବର୍ଷ କଲିକତାର ରାସ୍ତାରେ ଫଳ ବିକିବୁଲେ- ଯେପରି ସେଇ ସୁକୋମଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁହସ୍ତଟିର ସ୍ପର୍ଶ ତା'ର ବିରାଟ ବିରହୀ ବକ୍ଷରେ ସୁଧା ସଞ୍ଚାର କରୁଥାଏ !

ଛାପଟି ଦେଖି ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ଗୋଟାଏ କାବୁଲି ଫଳବାଲା, ଆଉ ମୁଁ ଜଣେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବଂଶୀୟ ବଙ୍ଗାଳୀ, ସେତେବେଳେ ସବୁ ଭୁଲିଗଲି । କେବଳ ସେତିକିବେଳେ ବୁଝିପାରିଲି, ସେ ଯେ ମୁଁ ସେ; ମୋରିପରି ସେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଝିଅର ବାପ! ତାର ପର୍ବତଗୃହବାସିନୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାର୍ବତୀର ହସ୍ତଚିହ୍ନଟି ଦେଖି ମୋର ମଧ୍ୟ ମିନି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ତାକୁ ଖଞ୍ଜାରୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲି । ଖଞ୍ଜାରେ ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ଆପତ୍ତି ଉଠିଲା; କିନ୍ତୁ ମୁଁ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ମାନିଲି ନାହିଁ । ନାଲି ଖଣ୍ଡୁଆ ପକାଇ, ଚନ୍ଦନପାଟୀ ଲଗାଇ ବୋହୂବେଶରେ ମିନି ସଲଜ୍ଜଭାବେ ଆସି ମୋ ପାଖରେ ଠିଆହେଲା ।

ତାକୁ ଦେଖି କାବୁଲିବାଲା ପ୍ରଥମେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା- ସେମାନଙ୍କର ପୁରାତନ

ଆଳାପ ଆଉ ଜମି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ହସି ହସି କହିଲା, "ଖୋକୀ, ଶ୍ୱଶୁରଘର ଯାଉଛୁ ?"

ମିନି ବର୍ତ୍ତମାନ ଶ୍ୱଶୁରର ଅର୍ଥ ବୁଝେ; କିନ୍ତୁ ଆଗପରି ଏଥର ସେ ଆଉ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିଲା ନାହିଁ । ରହମତ୍‌ର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ଲାଜରେ ଲାଲ ହୋଇ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା । ଯେଉଁ ଦିନ କାବୁଲିବାଲା ସଙ୍ଗରେ ମିନିର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ୍ ହୋଇଥିଲା, ମୋର ସେଇଦିନ କଥାଟି ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ମନେ ମନେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଲାଗିଲା ।

ମିନି ଖଞ୍ଜାକୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ରହମତ୍ ଭୂଇଁରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ହଠାତ୍ ସେ ବୁଝିପାରିଲା, ତା'ର ଝିଅଟି ମଧ୍ୟ ଏଇ କେତେ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଏମିତି ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ତା'ସହିତ ଏଥର ନୂଆ ରକମ ଆଳାପ କରିବାକୁ ହେବ । ସେ ଆଉ ଆଗପରି ପିଲା ହୋଇ ନ ଥିବ । ଏଇ ଦୀର୍ଘ ଆଠବର୍ଷ ଭିତରେ ତା'ର କଣ ହୋଇଛି କିଏ ଜାଣେ ? ଶରତ ସକାଳର ସ୍ନିଗ୍ଧ ରୌଦ୍ର କିରଣ ଭିତରେ ମହୁରୀ ବାଜୁଥାଏ, ଆଉ ରହମତ୍ କଲିକତାର ଏକ ଗଳି ଭିତରେ ବସି ଆଫଗାନିସ୍ଥାନର ଗୋଟିଏ ମରୁପର୍ବତର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁଥାଏ ।

ଖଣ୍ଡେ ନୋଟ୍ ବାହାର କରି ତାକୁ ଦେଲି । କହିଲି, "ରହମତ୍, ଘରକୁ ଯାଇ ଝିଅଟିକୁ ଦେଖିଆ । ତୁମ ଦୁହିଁଙ୍କର ମିଳନସୁଖରେ ମିନିର କଲ୍ୟାଣ ହେଉ ।"

ଏଇ ନୋଟଟି ରହମତ୍‌କୁ ଦେଇ ହିସାବଫର୍ଦ୍ଦରୁ କେତୋଟି ଜିନିଷ ବାଦ୍ ଦେବାକୁ ହେଲା । ଆଗରୁ ଯେପରି ଭାବିଥିଲି, ହୁଏତ ସେପରି ଭାବରେ ବିଜୁଳି ଆଲୁଅର ରୋଷନୀ ଜାଳିପାରିଲି ନାହିଁ; ବଡ଼ବାଜା ମଧ୍ୟ ଆସିପାରିଲା ନାହିଁ । ଘରେ ମାଇପିମାନେ ଟିକିଏ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ମଙ୍ଗଳଆଲୋକରେ ମୋର ଶୁଭ ଉତ୍ସବ ଆହୁରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

□

ଦେଣାପାଉଣା

ପାଞ୍ଚ ପୁଅରେ ଯେଉଁଦିନ ଝିଅଟିଏ ଜନ୍ମହେଲା, ସେଦିନ ବାପା ବୋଉ ଅତି ଆଦରରେ ଝିଅଟିର ନାଁ ଦେଲେ ନିରୁପମା । ଏ ବଂଶରେ ଏପରି ସୌଖୀନ ନାଁ ଆଉ କେହି ପାଇ ନ ଥିଲେ । ଆଗରୁ ପ୍ରାୟ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ନାଁ ଅନୁସାରେ ନାମକରଣ ହେଉଥିଲା– ଗଣେଶ, କାର୍ତ୍ତିକ, ପାର୍ବତୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନିରୁପମାର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଚାଲିଛି । ବାପ ରାମସୁନ୍ଦର ଦୁନିଆଯାକ ଖୋଜି ଖୋଜି ମନଲାଖି ପାତ୍ରଟିଏ ପାଉନାହାନ୍ତି । ଶେଷରେ ଜଣେ ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁଅ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର କରାଯାଇଛି । ଏବେ ଟିକିଏ ସମ୍ପତ୍ତି ଊଣା ହୋଇଛି । ତଥାପି ରାୟବାହାଦୁର ପରିବାର ଏକ ବୁନିୟାଦି ପରିବାର ।

ବରପକ୍ଷ ଦଶହଜାର ନଗଦ ଟଙ୍କା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ଯାନଯୌତୁକ ଦାବୀ କରି ବସିଲେ । ରାମସୁନ୍ଦର କିଛି ନ ଭାବି ସେଇ ପଣରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । ଏପରି ପାତ୍ରକୁ କଣ ହାତରୁ ଛାଡ଼ିହୁଏ ?

କିନ୍ତୁ ଏଣେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଟଙ୍କା ସଜିଲ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ବାର ବନ୍ଧାଛନ୍ଦା ଓ ଜମି ବିକ୍ରୟ କରି ମଧ୍ୟ ଆହୁରି ଛ' ସାତ ହଜାର ଟଙ୍କା ନିଅଣ୍ଟ ପଡ଼ିଲା । ଏଣେ ବାହାତିଥି ଆସି ମୁଣ୍ଡଉପରେ ହେଲାଣି ।

ଶେଷରେ ବାହାତିଥି ଆସିଲା । ନିହାତି କହିବା ବୋଲିବା ପରେ ଜଣେ ମହାଜନ ଚଢ଼ାସୁଧରେ ବାକୀ ଟଙ୍କା କରଜ ଦେବାକୁ ରାଜି ହୋଇଥିଲା, ସେ ମଧ୍ୟ ଅସଲ ବେଳକୁ ଫାଙ୍କିଦେଲା । ବିବାହବେଦୀରେ ଏକ ତୁମୁଳ ଗଣ୍ଡଗୋଳର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । ରାମସୁନ୍ଦର ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କର ଗୋଡ଼ ହାତ ଧରି ନେହୁରା ହୋଇ କହିଲେ– "ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟଟା ବଢ଼ିଯାଉ, ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ସମସ୍ତ ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କରିଦେବି ।" ରାୟବାହାଦୁର ଅଡ଼ି ବସିଲେ ନଗଦ ଟଙ୍କା ହାତକୁ ନ ଆସିଲେ ବର ବେଦୀକୁ ଆଣିବେ ନାହିଁ ।

ଘରେ ମାଇପିମାନେ କାନ୍ଦକାଟ ଲଗାଇଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଯେ ଏଇ ଗୁରୁତର ବିପଦର ମୂଳ କାରଣ, ସେ ଖଣ୍ଡୁଆ ପକାଇ ଗହଣା ପିନ୍ଧି, ଚନ୍ଦନପାଟି ଲଗାଇ ଚୁପ୍ କରି ବସିଛି । ଭାବୀ ଶ୍ୱଶୁର ଘର ପ୍ରତି ତାର ଯେ କୌଣସି ଭକ୍ତି ବା ଅନୁରାଗ ଜନ୍ମିଛି, ଅବଶ୍ୟ ସେକଥା କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ।

ଶେଷକୁ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ବାଟ ଦିଶିଲା । ନିଜେ ବର ହଠାତ୍ ପିତୃଦେବଙ୍କର ଅବାଧ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ବାପାଙ୍କୁ କହିଲା– "କିଣା ବିକା ଦରଦାମ କଥା ମୁଁ ମାନିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ବାହାହେବାକୁ ଆସିଛି; ବାହାହୋଇ ଯିବି ।"

ବାପ ଯାହାକୁ ଦେଖିଲେ ତାକୁ କହିଲେ– "ଦେଖିଲଟି ବାବୁ, ଆଜିକାଲିକା ଟୋକାଙ୍କର ରୀତିନୀତି !" ଦୁଇ ତିନି ଜଣ ପ୍ରବୀଣ ଲୋକ ଥିଲେ; ସେମାନେ କହିଲେ– "ଶାସ୍ତ୍ରଶିକ୍ଷା ଓ ନୀତିଶିକ୍ଷାର ଏକାବେଳକେ ଅଭାବ ରହିଛି । ଦେଖୁ ନା, ଏଇ ଘଟଣାରୁ କିପରି ତାର ପ୍ରମାଣ ମିଳିଲା ।"

ନିଜର ପୁଅଠାରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ବିଷମୟ ଫଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରି ରାୟବାହାଦୁର ହତୋଦ୍ୟମ ହୋଇ ବସିରହିଲେ । ଏକପ୍ରକାର ବିଷଣ୍ଣ ନିରାନନ୍ଦଭାବେ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୋଇଗଲା ।

ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ବିଦାକଲା ବେଳକୁ ଝିଅକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ ରାମସୁନ୍ଦର ଆଉ ଲୁହ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିରୁ ପଚାରିଲା– "ସେମାନେ କଣ ମୋତେ ଆଉ ଏଠିକି ପଠେଇବେ ନାହିଁ ?" ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ– "ପଠାଇବେ ନାହିଁ କାହିଁକି ମା ! ମୁଁ ନିଜେ ଯାଇ ତୋତେ ନେଇ ଆସିବି ।"

ମଝିରେ ମଝିରେ ରାମସୁନ୍ଦର ଝିଅକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯା'ନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସମୁଦି ଘରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବେଖାତର କରନ୍ତି । ଚାକର ଗୁଡ଼ାକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନଜରକୁ ଆଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଖଞ୍ଜାବାହାରେ ଗୋଟାଏ ଘରେ ହୁଏତ ପାଞ୍ଚମିନିଟ ପାଇଁ ଝିଅ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହୁଏ- ଥରେ ଥରେ ମଧ୍ୟ ମୋଟେ ଦେଖାହୁଏନା ।

କୁଣିଆ ଘରକୁ ଯାଇ ଏପରି ଅପମାନ କେତେ ଦିନ ସହିହୁଏ ? ରାମସୁନ୍ଦର ଠିକ୍ କଲେ ଯେପରି ହେଉ ପଛକେ ଟଙ୍କାଟା ପରିଶୋଧ କରିବାକୁହିଁ ହେବ ।

କିନ୍ତୁ ଏଣେ ବେକଯାଏ ଯେଉଁ କରଜରେ ବୁଡ଼ିଛନ୍ତି, ସେତକ ଶୁଝିବା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଦୁଃସାଧ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ବାରରକମ କାଟିକୁଟି ଘର ଚଳାଉଛନ୍ତି । ସାହୁକାରମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ନାନାରକମର ହୀନ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ପଡୁଛି ।

ଏଣେ ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ଝିଅକୁ ଗଞ୍ଜଣା କରି ଉଠାଇ ବସାଇ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ବାପଘରର ନିନ୍ଦା ଶୁଣି କବାଟ କିଳି ଏକା ଏକା କାନ୍ଦିବା ତା'ର ଯେପରି ନିତିଦିନିଆ ହୋଇଯାଇଛି । ଶାଶୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ରାଢ଼ ସାଜିଛନ୍ତି । ଯଦି କେହି କହେ–ଆହା, କି ଲାବଣ୍ୟ, ବୋହୂର ମୁହଁଟି ଦେଖିଲେ ପେଟ ପୂରିଯାଏ । ଶାଶୁ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଗର୍ଜନ

କରିଉଠନ୍ତି– "ସେ କଥା ଆଉ କହିବାକୁ ଅଛି ? ଯେମିତି ଘରର ଝୁଅ, ସେଇମିତି ଲାବଣ୍ୟ।"

ବୋହୂ ଖାଇଲା କି ନ ଖାଇଲା, ଭଲକରି ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧିଲା ନ ପିନ୍ଧିଲା, ସେ କଥା କେହି କେବେ ଭାବେ ନାହିଁ। ଯଦି ସାଇପଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବୋହୂ ପକ୍ଷରେ କିଛି କହିପକାଏ, ତେବେ ଶାଶୂ ତାର ଉପରେ ପଡ଼ି କହନ୍ତି– "ଏଇ ଖୁବ୍ ହୋଇଛି।" ଅର୍ଥାତ୍ ବାପ ଯଦି ପୁରା ଟଙ୍କା ଦେଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ବୋହୂ ପୂରା ଆଦର ପାଉଥାନ୍ତା। ସମସ୍ତେ ଏପରି ମନୋଭାବ ଦେଖାନ୍ତି, ଯେପରି ଘର ଭିତରେ ବୋହୂର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ। ପଦାଲୋକ ପରି ଯେମିତି ସେ ଘରେ ଆସି ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ରହିଛି।

ଝିଅର ଏଇସବୁ ଅନାଦର ଓ ଅପମାନର କଥା ନିଶ୍ଚୟ ବାପର କାନକୁ ଯାଇଛି। ବାପ ଶେଷରେ ଘରଡିହ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଠିକ୍ କଲେ।

କିନ୍ତୁ ଏଣେ ପୁଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ ଖଣ୍ଡେ ହେଲେ ଡିହ ରହୁନାହିଁ, ଏକଥା ସେ ଅତି ଗୋପନ ରଖିଲେ। ସେ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ, ଘରଡିହ ବିକି ପୁଣି ସେଇ ଘର ଭଡ଼ା ନେଇ ରହିବେ; ଏପରି ହୋଶିଆର ହୋଇ କାମ କରିବେ ଯେ ତାଙ୍କର ମଲାପୂର୍ବରୁ ପୁଅମାନେ ଯେପରି ସେ କଥାର ଗନ୍ଧ ପାଇବେ ନାହିଁ।

କିନ୍ତୁ କଥାଟା ପୁଅମାନଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲା। ସମସ୍ତେ ବାପପାଖରେ ଆସି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ବଡ଼ ତିନିପୁଅଙ୍କର ବାହାଚୋରା ହୋଇସାରିଥିଲା। କାହାର କାହାର ପୁଣି କୋଡ଼ରେ ପୁଅ ଝିଅ। ସେମାନଙ୍କର ଆପତ୍ତି ଏତେଦୂର ହେଲା ଯେ ଘର ବିକ୍ରି ପ୍ରସ୍ତାବ ସ୍ଥଗିତ ରହିଲା।

ତା'ପରେ ରାମସୁନ୍ଦର ନାନାସ୍ଥାନରୁ ବିସ୍ତର ସୁଧ ଦେଇ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ଟଙ୍କା କରଜ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଶେଷରେ ଅବସ୍ଥା ଏପରି ହେଲା ଯେ ସଂସାର ଖରଚ ମଧ୍ୟ ଚଳିପାରିଲା ନାହିଁ।

ବାପର ମୁହଁ ଦେଖି ନିରୁ ସବୁ ବୁଝିପାରିଲା। ବୁଢ଼ାର ପାଚିଲା ବାଳ, ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଏବଂ ସଙ୍କୁଚିତ ଭାବରୁ ଦୁଃଖ ଓ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଫୁଟି ଉଠୁଥିଲା। ବାପ ଯେତେବେଳେ ଝିଅ ପାଖରେ ଅପରାଧୀ, ସେତେବେଳେ ସେ ଅପରାଧର ଅନୁତାପକୁ କି କେବେ ଗୋପନ ରଖାଯାଇପାରେ ? ସମୁଦି ଘରର କୃପାରୁ ଝିଅସାଙ୍ଗରେ ଦେଖା କରିବାପାଇଁ ଯେତେବେଳେ ଦୁଇ ଦଣ୍ଡ ଲାଗି ସୁଯୋଗ ମିଳେ, ସେତେବେଳେ ବାପର ଛାତି ଯେ କି ଦୁଃଖରେ ଫାଟିପଡ଼େ, ବାପ ମୁହଁର ଶୁଖିଲା ହସରୁ ତା'ର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିଚୟ ମିଳେ।

ବାପର ବ୍ୟଥିତ ହୃଦୟକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାପାଇଁ କେତେ ଦିନ ସକାଶେ ବାପଘରକୁ ଯିବାକୁ ନିରୁର ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ବାପର ମଳିନ ମୁଖ ଦେଖି ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ବାପ ଆଗରେ କହିଲା- "ବାପା, ମୋତେ ଥରକପାଇଁ ହେଲେ ଗାଁକୁ ନେଇଯାଅ ।" ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ- "ଆଚ୍ଛା ।"

କିନ୍ତୁ ଝିଅକୁ ଘରକୁ ନେବାପାଇଁ ତାଙ୍କର କି ବଳ ଅଛି ? ନିଜର କନ୍ୟା ଉପରେ ବାପର ଯେଉଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଧିକାର ଟିକକ ରହିବା କଥା, ସେତକ ଯେପରି ଚୁକ୍ତି ଟଙ୍କା ପାଇଁ ବନ୍ଧାପଡ଼ିଛି । ଏପରିକି ଝିଅସଙ୍ଗରେ ଘଡ଼ିଏ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଅତି ସଂକୋଚରେ ସମୁଦି ଘରର କୃପାଭିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ନିରାଶହୋଇ ଫେରିଆସିବାକୁ ପଡ଼େ, ତଥାପି ଗୁହାରି ଶୁଣିବାକୁ କେହି ନ ଥାନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଝିଅ ନିଜେ ଯେତେବେଳେ ବାପଘରକୁ ଯିବାକୁ କହୁଛି, ବାପ କେମିତି ତାକୁ ମନାକରି ପାରିବ । ସେଥିପାଇଁ ସମୁଦିଙ୍କ ପାଖରେ ଦରଖାସ୍ତ ପେସ୍ କରିବା ଆଗରୁ ରାମସୁନ୍ଦର କେତେ ହୀନତା, କେତେ ଅପମାନ ଓ କେତେ କ୍ଷତି ସ୍ୱୀକାର କରି ଯେ ତିନିହଜାର ଟଙ୍କା ଯୋଗାଡ଼ କରିଥିଲେ, ସେ ସବୁ ଇତିହାସ ଏଠାରେ ନ ବଖାଣିବା ଭଲ ।

ନୋଟ୍‌ତକ ଚାଦର କାନିରେ ବାନ୍ଧି ରାମସୁନ୍ଦର ସମୁଦି କତିରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ପ୍ରଥମେ ହସଖୁସି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବାହାର ଖବର ସବୁ କହିଲେ । ହରେକୃଷ୍ଣର ଘରେ ଡକେଇତି ହୋଇଛି ତା'ର ମୂଳରୁ ଚୂଳଯାଏ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ନବୀନମାଧବ ଓ ରାଧାମାଧବ ଦୁଇଭାଇଙ୍କ ଭିତରେ ତୁଳନା କରି ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି ଓ ସ୍ୱଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରାଧାମାଧବର ପ୍ରଶଂସା ଓ ନବୀନମାଧବର ନିନ୍ଦାକଲେ । ସହରକୁ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଉଡ଼ାଜାହାଜ ଆସିଛି ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ଉଡ଼ାଖବର ଆଲୋଚନା କଲେ । ଶେଷରେ ହୁକାନଳ ମୁହଁରୁ କାଢ଼ି କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହିଲେ- "ହଁ, ହଁ, ସମୁଦି, ସେଇ ଟଙ୍କାଟା ପରା ବାକୀ ପଡ଼ିଛି ? ସବୁଦିନେ ଭାବେ, ଆସିବାବେଳେ ହାତରେ କିଛି କିଛି ନେଇ ଆସିବି; କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ବାହାରିବା ବେଳେ ମନେପଡ଼େ ନାହିଁ । ଆସି ବୁଢ଼ା ବୟସ ହେଲା ଭାଇ, ସବୁକଥା କି ଆଉ ମନେ ରହେ ?" ଏଇପରି ଏକ ଦୀର୍ଘ ଭୂମିକା କରି ଛାତିପଞ୍ଜରାର ତିନିଖଣ୍ଡି ହାଡ଼ର ସମାନ ତିନିଖଣ୍ଡ ହଜାରଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଯେପରି ଅତିସହଜ ଅବହେଳାର ସହିତ କାନିରୁ ବାହାର କଲେ । କେବଳ ତିନିଖଣ୍ଡ ନୋଟ ଦେଖି ରାୟବାହାଦୁର ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟ କରି ଉଠିଲେ ।

କହିଲେ- "ଥାଉ ସମୁଦି, ଏତକ ନ ନେଲେ ମୋର କିଛି ଅପୂରା ରହିଯାଉ

ନାହିଁ ।" ଗୋଟାଏ ପ୍ରଚଳିତ ବଙ୍ଗଳା ଡଗ ପକାଇ କହିଲେ, ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା ମାରି ହାତ ଗନ୍ଧକରିବା ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ନୁହେ ।

ଏ ଘଟଣା ପରେ କୋଉ ବାପ ଝିଅକୁ ଘରକୁ ନେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ କରିବ ? କେବଳ ରାମସୁନ୍ଦର ଭାବିଲେ, ସେ ସବୁ କୁଟୁମ୍ବିତାର ସଙ୍କୋଚ ଦେଖାଇବା ଆଉ ଉଚିତ ହେବ ନାହିଁ । ମର୍ମାହତ ଭାବରେ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ଚୁପ କରି ବସିରହିବା ପରେ ଶେଷରେ ଧୀରେ ଧୀରେ କଥାଟା ପକାଇଲେ । ରାୟବାହାଦୁର କୌଣସି କାରଣର ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟ ନ କରି କହିଲେ- "ନା, ସେସବୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।" ଏତକ କହିଦେଇ ଗୋଟାଏ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ତରର ଉପଲକ୍ଷରେ ସେଠୁଁ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ।

ଝିଅ ଆଗରେ ନିଲଜ୍ଜମୁହଁ ଦେଖାଇ ନ ପାରି, ନୋଟ ତିନିଖଣ୍ଡ ପୁଣି ଚାଦର କାନିରେ ବାନ୍ଧି ରାମସୁନ୍ଦର ଗାଁକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ, ଯେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଟଙ୍କାତକ ପରିଶୋଧ କରି ଅସଙ୍କୋଚରେ ନିଜର କନ୍ୟା ଉପରେ ଦାବୀ କରି ନ ପାରିଛନ୍ତି, ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ ସମୁଦିର ଦୁଆର ମାଡ଼ିବେ ନାହିଁ ।

ତା'ର ଅନେକ ଦିନ ପରେ- ନିରୁପମା ତୁହାକୁ ତୁହା ଲୋକ ପଠାଏ; କିନ୍ତୁ ବାପସଙ୍ଗରେ ଦେଖା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଅଭିମାନ କରି ଲୋକ ପଠାଇବା ବନ୍ଦ କଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ରାମସୁନ୍ଦର ଅବଶ୍ୟ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଆଘାତ ପାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଗଲେ ନାହିଁ ।

ଆଶ୍ୱିନ ମାସ ଆସିଲା । ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ- "ଦଶହରାକୁ ଝିଅକୁ ପୁଆଣି କରି ଆଣିବି, ଆଣିବି; ନ ହେଲେ ମୁଁ–" ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତ ଶପଥ କରି ପକାଇଲେ ।

ପଞ୍ଚମୀ କି ଷଷ୍ଠୀଦିନ ପୁଣି ଚାଦର କାନିରେ କେତୋଟି ନୋଟ ବାନ୍ଧି ରାମସୁନ୍ଦର ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରିଲେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷର ନାତିଟିଏ ଆସି ଅଝଟ କଲା "ଜେଜେ, ମୋ ପାଇଁ ଗାଡ଼ି କିଣିବାକୁ ଯାଉଛୁ ?" ଅନେକ ଦିନରୁ ଠେଲାଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ତା'ର ଭାରି ମନ ହୋଇଛି; କିନ୍ତୁ କେହି ଗାଡ଼ିଖଣ୍ଡିଏ ଆଣି ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଛଅ ବରଷର ଗୋଟିଏ ନାତୁଣୀ ଆସି କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା- "ଦଶହରାରେ ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଘରକୁ ପିନ୍ଧି ଯିବାକୁ ମୋର ଭଲ ଲୁଗା ନାହିଁ ।"

ରାମସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ ଏସବୁ ଭଲରୂପେ ଜଣାଥିଲା- ତମାଖୁ ଖାଇଲାବେଳେ ଅନେକ ଦିନୁ ଏ ବିଷୟରେ ସେ ଅନେକ ଚିନ୍ତା କରିଛନ୍ତି । ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କ ଘରୁ ଯେଉଁଦିନ ଦଶହରା ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଆସିବ ସେଦିନ ନିଜଘରର ବୋହୂମାନେ ଦି' ତିନିଖଣ୍ଡ ଗହଣା

ଲଗାଇ ଅନୁଗ୍ରହ ପାତ୍ର ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପରି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଖାଇ ଯିବେ । ଏ କଥା ମନେ ପକାଇ ସେ ଅନେକ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ପକାଇଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କିଛି ଫଳ ହୋଇ ନାହିଁ-କେବଳ ଲଲାଟର ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟରେଖା ଅଧିକ ଗଭୀରତର ହୋଇ ଫୁଟିଉଠିଛି ।

ଦୈନ୍ୟପୀଡ଼ିତ ଗୃହର କ୍ରନ୍ଦନଧ୍ୱନିର କାନ ଅତରା ଭିତରେ ବୃଦ୍ଧ ସମ୍ମୁଦି ଘରକୁ ଅନୁକୂଳ କଲେ । ଆଜି ଆଉ ସେ ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ; ଦରୋୟାନ ଓ ଚାକରମାନଙ୍କୁ ଆଉ ଆଜି ଚକିତ ଓ ସଲଜ୍ଜ ଭାବେ ଚାହିଁବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମନେହେଲା, ଯେପରି ନିଜ ଘରେ ଅଛନ୍ତି । ଯାଇ ଶୁଣିଲେ, ରାୟବାହାଦୁର ଘରେ ନାହାନ୍ତି, କିଛି ସମୟ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ମନର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ସମ୍ବରଣ କରି ନ ପାରି ରାମସୁନ୍ଦର ଆଗ ଝିଅ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାକଲେ । ଆନନ୍ଦରେ ଧାର ଧାର ହୋଇ ଲୁହ ବୋହିଗଲା । ଦୁହେଁ କେବଳ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଦୁହେଁ ଯେପରି କଥାକହିବାର ଶକ୍ତି ହରାଇ ବସିଥିଲେ । ଏମିତି କିଛି ସମୟ କଟିଗଲା । ତା'ପରେ ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ- "ଏଥର ତୋତେ ନେବାକୁ ଆସିଛି ମା, ଆଉ କିଛି ଅଡୁଆ ନାହିଁ ।"

ଏହି ସମୟରେ ରାମସୁନ୍ଦରଙ୍କର ବଡ଼ପୁଅ ହରମୋହନ ତାଙ୍କର ଦୁଇପୁଅଙ୍କୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ହଠାତ୍ ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଗଲେ । କହିଲେ- "ବାପା, ଆମକୁ କଣ ଏଥର ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ କରିବ ?"

ସହସା ଅଗ୍ନି ମୂର୍ତ୍ତିହୋଇ ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ- "ତୁମମାନଙ୍କ ସକାଶେ ଆଉ କଣ ମୁଁ ନରକରେ ପଡ଼ିବି ? ମୋତେ ମୋ ସତ୍ୟ ପାଳିବାକୁ ଦେବନାହିଁ ?" ରାମସୁନ୍ଦର ଘରଡିହ ବିକ୍ରିକରି ଟଙ୍କା ଆଣିଛନ୍ତି । ପୁଅମାନେ ଯେପରି ଜାଣି ନ ପାରିବେ ସେଥିପାଇଁ ଖୁବ୍ ହୋସିଆର ହୋଇ ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଖବରଟା ସେମାନଙ୍କ କାନକୁ ଗଲା । ଗତ୍ୟନ୍ତର ନ ଦେଖି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଷ୍ଟ ଓ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ଏଣେ ନାତି ତାଙ୍କର ଦୁଇଆଣ୍ଠୁକୁ ଧରି କହିଲା– "ଜେଜେ ଗାଡ଼ି କିଣିଦେଲୁ ନାହିଁ ?"

ନତଶିର ରାମସୁନ୍ଦରଙ୍କ ମୁହଁରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ପାଇ ସେ ନିରୁକୁ ଯାଇ କହିଲା- "ଅପା, ମୋପାଇଁ ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି କିଣିଦେବୁ ନାହିଁ ?"

ନିରୁପମାକୁ ଆଉ କୌଣସି ଘଟଣା ଅଛପା ରହିଲା ନାହିଁ । କହିଲା- "ବାପା, ତୁମେ ଯଦି ଆଉ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ପଇସା ଶଶୁରଙ୍କୁ ଦେବ, ତେବେ ତୁମର ଦେହ ଛୁଇଁ କହୁଛି ଝିଅକୁ ଆଉ ଜୀବନରେ ଦେଖି ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ରାମସୁନ୍ଦର କହିଲେ– "ଛି ମା ! ସେ ସବୁକଥା କାହିଁକି ତୁଣ୍ଡକୁ ଆଣୁଛୁ ? ଏ ଟଙ୍କାଟା ଶୋଧ ନ କରି ପାରିଲେ ବାପର ଅପମାନ ହେବ, ତୋର ମଧ୍ୟ ଅପମାନ ହେବ।"

ନିରୁ କହିଲା– "ଟଙ୍କା ପରିଶୋଧ କଲେ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଅପମାନ ହେବ। ତୁମ ଝିଅର କଣ ଟିକିଏ ହେଲେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାହିଁ ? ମୁଁ କଣ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଟଙ୍କାମୁଣି ଯେ ଖାଲି ଟଙ୍କା ଥିଲା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋର ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ? ନା ବାପା, ଏ ଟଙ୍କା ଦେଇ ତୁମେ ମୋର ଅପମାନ କର ନା। ତା'ଛଡ଼ା ମୋର ସ୍ୱାମୀ ତ ଏ ଟଙ୍କା କେବେ ମାଗିନାହାନ୍ତି ?"

"ତାହାହେଲେ ତୋତେ ସେମାନେ ଘରକୁ ପଠାଇବେ ନାହିଁ।"

ନିରୁ ଉତ୍ତର ଦେଲା– "ନ ପଠାଇଲେ ନ ପଠାନ୍ତୁ। ତୁମେବି ନେବାକୁ ଆଉ ଜିଦ୍ କରନା।"

ରାମସୁନ୍ଦର କମ୍ପିତ ହସ୍ତରେ ନୋଟ ବନ୍ଧା ଚାଦରଟି କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ପୁଣି ଚୋରଟିପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ।

କିନ୍ତୁ ରାମସୁନ୍ଦର ଯେ ଚୁକ୍ତିଟଙ୍କା ଆଣିଥିଲେ ଏବଂ କନ୍ୟାର ନିଷେଧ ହେତୁ ସେ ଟଙ୍କା ନ ଦେଇ ଫେରିଗଲେ, ସେ କଥା ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କ ଘରଲୋକେ ଜାଣିପାରିଲେ। ଜଣେ ଦାସୀ ନାକେଇ ନାକେଇ ଏ ଖବର ଶୁଣି ଘର ଭିତରେ ପ୍ରଚାର କରି ଦେଇଥିଲା। ଶାଶୁ ଏ କଥା ଶୁଣି କ୍ରୋଧରେ ନିଆଁ ହୋଇ ଉଠିଲେ।

ଦିନକୁ ଦିନ ଶଶୁରଘରଟା ନିରୁପମା ପକ୍ଷରେ ଶରଶଯ୍ୟା ହୋଇ ଉଠିଲା। ବାହାଘରର ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଚାକିରୀ ପାଇ ସ୍ୱାମୀ ଦେଶାନ୍ତରକୁ ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ଏବଂ କାଳେ ସଂସର୍ଗଦୋଷରେ ହୀନତା ବଢ଼ିଯିବ, ସେଇ ଆଶଙ୍କାରେ ନିରୁପମାକୁ ବାପ ଘରର କୌଣସି ଲୋକ ସହିତ ଦେଖାକରିବାର ଅନୁମତି ଆଉ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ।

ହଠାତ୍ ନିରୁର ଏକ ଗୁରୁତର ପୀଡ଼ା ଆରମ୍ଭ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ସେଥିଲାଗି ଶାଶୁକୁ କୌଣସି ଦୋଷ ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ। ସେ ନିଜେ ନିଜର ଶରୀର ପ୍ରତି ଖୁବ୍ ଅବହେଳା କରେ। କାର୍ତ୍ତିକ ମାସର କୁହୁଡ଼ି ରାତିରେ ସେ ମୁଣ୍ଡପାଖର ଝରକା ମେଲା ରଖି ଶୁଏ, ଶୀତଦିନରେ ଶୀତଲୁଗା ବ୍ୟବହାର କରେ ନା। ଖାଇବା ପିଇବାର କୌଣସି ବେଳବାଗ ନ ଥାଏ। ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁଦିନ ଦାସୀମାନେ ଖାଇବାକୁ

ଦେବାକୁ ଭୁଲିଯାନ୍ତି, ନିରୁପମା ଥରେ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ହେଜେଇ ଦିଏ ନାହିଁ । ସେ ଯେ ପରଘରର ଦାସଦାସୀ ଓ ଗୃହକର୍ତ୍ତା, ଗୃହିଣୀଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଘରେ ରହିଛି, ଏଇ ସଂସ୍କାରଟା ତା ମନରେ ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏପରି ସ୍ୱଭାବ ମଧ୍ୟ ଶାଶୁ ସହିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଇବା ବିଷୟରେ ବୋହୂର କିଛି ଅବହେଳା ଦେଖିଲେ ସେ କହନ୍ତି, "ନବାବଘରର ଝିଅ କି ନା ? ଗରିବ ଘରର ଭାତ ରୁଚିବ କୁଆଡୁ ?" ବେଳେ ବେଳେ କହନ୍ତି, "ଦେଖୁନା କିପରି ଦିନକୁଦିନ ଶିରୀ ବଢୁଛି- ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ପୋଡ଼ାକାଠ ।"

ଶେଷରେ ରୋଗ ଗୁରୁତର ହୋଇଉଠିଲା । ଶାଶୁ କହିଲେ- ସବୁ ତାରି ଗୁଣରୁ ! ଦିନେ ନିରୁ ଅତି ମିନତି କରି ଶାଶୁକୁ କହିଲା- "ବାପା ଓ ଭାଇମାନଙ୍କୁ ଥରେ ଦେଖିବି, ବୋଉ !" ଶାଶୁ କହିଲେ- "ହଁ, ଖାଲି ବାପଘରକୁ ଯିବାର ବାହାନା ।"

କହିଲେ ସମସ୍ତେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରିବେ । ଯେଉଁଦିନ ନିରୁର ଶେଷ ପବନ ବହିଲା, ସେ ଦିନ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ଡାକ୍ତର ଆସିଲା । ସେଇଦିନ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତରର ଦେଖା ଶେଷ ହେଲା ।

ଘରେ ବଡ଼ବୋହୂ ମରିଚି, ଖୁବ୍ ଧୁମ୍‌ଧାମ୍‌ରେ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମାପ୍ତ ହେଲା । ପ୍ରତିମା-ବିସର୍ଜନର ସମାରୋହ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜିଲ୍ଲାଭିତରେ ରାୟବାହାଦୂର ବଂଶର ଯେପରି ଖୁବ୍ ନାମ ଅଛି, ବଡ଼ବୋହୂର ସତ୍କାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଖୁବ୍ ନାଁ ମିଳିଲା- ଏପରି ଖାଣ୍ଟି ଚନ୍ଦନର ଜୁଇ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କେହି ଜାଳି ନ ଥିଲା । ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିଲା; ଏ ଶ୍ରାଦ୍ଧର ସମାରୋହ ପାଇଁ ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କୁ କିଛି ଋଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ରାମସୁନ୍ଦରଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାବେଳେ ଝିଅର ଯେ କି ମହାସମାରୋହରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି ସମସ୍ତେ ସେ କଥାର ବହୁଳ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ଏଣେ ଡେପୁଟୀ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ଙ୍କର ଚିଠି ପହଞ୍ଚିଲା- ମୁଁ ଏଠାରେ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରିଛି, ଶୀଘ୍ର ମୋର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଏଠାକୁ ପଠାଇ ଦିଅ । ରାୟବାହାଦୁରଙ୍କର ମହିଷୀ ଲେଖି ପଠାଇଲେ– ବାବୁ ! ତୋ ପାଇଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାପାତ୍ର ଠିକ୍ କରିଛି, ତେଣୁ ଅବିଳମ୍ବେ ଛୁଟୀ ନେଇ ଘରକୁ ଆ ।

ଏଥର କିନ୍ତୁ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କାର ପଣ ଓ ନଗଦ ଦେଣା ପାଉଣାରେ ଜବାବ ଛିଡ଼ିଛି ।

●

କ୍ଷୁଧିତ ପାଷାଣ

ଦଶହରା ଛୁଟିରେ ମୋର ଜଣେ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ ଶେଷକରି କଲିକତା ଫେରି ଆସୁଥିଲାବେଳେ ରେଲଗାଡ଼ିରେ ସେଇ ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ମୋର ପ୍ରଥମେ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲା । ତାଙ୍କର ବେଶଭୂଷା ଦେଖି ଆଗ ଆଗ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ପଶ୍ଚିମ ଦେଶୀୟ ମୁସଲମାନ ବୋଲି ଭ୍ରମ କରିଥିଲି । ତାଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ଆହୁରି ବେଶୀ ଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ିଗଲି । ପୃଥିବୀର ଯାବତୀୟ ବିଷୟରେ ସେ ଏପରିଭାବରେ ଆଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, ମନେହେଲା ଯେପରି ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ବିଶ୍ୱବିଧାତା ସୃଷ୍ଟିର ସର୍ଜନା କରିଚନ୍ତି । ବିଶ୍ୱସଂସାରର ଭିତରେ ଭିତରେ ଯେ ଏପରି ସବୁ ଅଶ୍ରୁତପୂର୍ବ ନିଗୂଢ଼ ଘଟଣାବଳୀ ଘଟୁଥିଲା, ରୁଷମାନେ ଯେ ଏତେଦୂର ଆଗେଇ ଯାଇଚନ୍ତି, ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଯେ ଏପରି ଏକ ଗୋପନ ମତଲବ ଅଛି, ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେ ଗୋଟାଏ ଖିଚୁଡ଼ି ପାଗ ହେବାକୁ ଯାଉଚି, ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଏକାବେଳକେ ଅଜ୍ଞ ଥାଇ ଆମେ ଖୁବ୍ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥିଲୁ । ଆମର ସେଇ ନବପରିଚିତ ଆଳାପୀ ଭଦ୍ରଲୋକ ମୁରୁକି ହସି ଇଂରେଜୀରେ କହିଲେ: "There happen more things in heaven and earth, Horatian than are reported in your newspapers." ଆମେ ପହିଲି ଥର ପାଇଁ ଦେଶବୁଲି ଆସିଚୁ । ସେଥିଲାଗି ଲୋକଟିର ରକମସକମ ଦେଖି ଆମେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲୁ । ସାମାନ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ଲୋକଟା କେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରମାଣ ଦେଉଥାଏ, କେତେବେଳେ ବେଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଥାଏ, ପୁଣି ହଠାତ୍ କେତେବେଳେ ପାର୍ସି କବିତା ଆବୃତ୍ତି କରୁଥାଏ; ବିଜ୍ଞାନ ବେଦ ଏବଂ ପାର୍ସିଭାଷାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆଦୌ ଅଧିକାର ନ ଥିବାରୁ ଲୋକଟି ପ୍ରତି ଆମର ଭକ୍ତି ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରିକି ମୋର ଥିଓସୋଫିଷ୍ଟ୍ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କର ମନରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲା ଯେ, ଏଇ ନୂତନ ସହଯାତ୍ରୀଙ୍କ ସହିତ କୌଣସି ଏକ ଅଲୌକିକ ବ୍ୟାପାରର କିଛି ନା କିଛି ଯୋଗ ରହିଚି; କିଛି ଗୋଟାଏ ଅପୂର୍ବ ମାଗ୍ନେଟିଜ୍‌ମ୍ ଅଥବା ଦୈବୀଶକ୍ତି, ଅଥବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଶରୀର, ଅଥବା ସେପରି ଗୋଟାଏ କିଛି । ସେ ଏଇ ଅସାମାନ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କର ସମସ୍ତ ସାମାନ୍ୟ କଥା ମଧ୍ୟ ଭକ୍ତି ବିହ୍ୱଳ ମୁଗ୍‌ଧଭାବରେ ଶୁଣୁଥିଲେ ଏବଂ ଗୋପନରେ ଟିପାଖାତାରେ ଟିପି ନେଉଥିଲେ; ମୋର କାହିଁକି ମନହେଲା ଯେ ଅସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ଗୋପନରେ ଏକଥା ବୁଝିପାରିଚନ୍ତି ଏବଂ ଟିକିଏ ଖୁସି ମଧ୍ୟ ହୋଇଚନ୍ତି ।

ଗାଡ଼ି ଆସି ଜଙ୍କ୍‌ଶନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଆମେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ିର ଅପେକ୍ଷାରେ ମୁସାଫିରଖାନାରେ ଅପେକ୍ଷା କଲୁ । ସେତେବେଳକୁ ରାତି ସାଢ଼େ ଦଶଟା । ଖବର ପାଇଲି, ରାସ୍ତାରେ କେଉଁଠି କଣ ଦୁର୍ଘଟଣା ହେବାରୁ ଗାଡ଼ି ଆସିବାକୁ ଅନେକ ଡେରି ହେବ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଚାଦର ପକାଇ ଏଇ କେତେ ଘଣ୍ଟା ଶୋଇବି ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିଛି, ଏଇ ସମୟରେ ସେଇ ଅସାମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଟି ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗଳ୍ପଟି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଦିନ ରାତିରେ ଆଉ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ ।

ରାଜ୍ୟ ଚାଳନା ମାମଲାରେ ଏକାଧିକ ବାର ମତାନ୍ତର ହେବାରୁ ଜୁନାଗଡ଼ର କାମ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ନିଜାମ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଚାକିରୀ କଲି । ସେତେବେଳେ ମୋତେ ଅଳ୍ପବୟସ୍କ ଓ ମଜବୁତ୍ ଦେଖି ପ୍ରଥମେ ବରିଚ୍‌ରେ ତୁଳାର ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରିବାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା ।

ବରିଚ୍ ସ୍ଥାନଟି ଅତି ରମଣୀୟ । ନିର୍ଜନ ପାହାଡ଼ର ପାଦଦେଶରେ ଗହନ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଶୁସ୍ତା ନଈଟି (ସଂସ୍କୃତ ସ୍ୱଚ୍ଛତୋୟାର ଅପଭ୍ରଂଶ) ଉପଳ ମୁଖରିତ ପଥରେ ନିପୁଣା ନର୍ତ୍ତକୀଟି ପରି ଅଙ୍କାବଙ୍କା ହୋଇ ଦ୍ରୁତ ନୃତ୍ୟକରି ବହିଯାଉଚି । ଠିକ୍ ସେଇ ନଦୀକୂଳରେ ଦେଢ଼ଶହ ପଥର ପାହାଚ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ଘାଟ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ୱେତ ପ୍ରସ୍ତରର ପ୍ରାସାଦ ଶୈଳ ପାଦମୂଳରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଛି । ଆଖପାଖରେ ବାସ ବସତି ନାହିଁ । ବରିଚ୍‌ର ତୁଳାହାଟ ଓ ଗାଁ ଏଠୁଁ ଅନେକ ଦୂର ।

ପ୍ରାୟ ଅଢ଼େଇ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶାହ ମାମୁଦ ନିଜର ଭୋଗବିଳାସ ପାଇଁ ଏଇ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାସାଦଟି ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ସେଠାରେ ଥିବା ସ୍ନାନଶାଳାର ପ୍ରସ୍ରବଣ ମୁଖରୁ ଗୋଲାପଗନ୍ଧୀ ଜଳଧାରା ଉତ୍‌କ୍ଷିପ୍ତ ହେଉଥିଲା ଏବଂ ସେଇ ଶୀକର ଶୀତଳ ନିଭୃତ ଗୃହମଧ୍ୟରେ ମର୍ମର ଖଚିତ ସ୍ନିଗ୍‌ଧ ଶିଳାସନରେ ବସି କୋମଳ ନଗ୍ନ ପଦପଲ୍ଲବ ନିର୍ମଳ ଜଳରାଶି ଭିତରେ ପ୍ରସାରିତ କରି ତରୁଣୀ ପାରସିକ ରମଣୀମାନେ ସ୍ନାନ ପୂର୍ବରୁ କେଶ ମୁକ୍ତ କରି ସେତାର ନେଇ ଦ୍ରାକ୍ଷାବନରେ ଗଜଲ ଗାନ କରୁଥିଲେ ।

ଆଜି ଆଉ ସେ ପ୍ରସ୍ରବଣ ନାହିଁ, ସେ ଗାନ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ଆଉ ସେଇ ଶ୍ୱେତ ପଥର ଉପରେ ଶୁଭ୍ର ଚରଣର ସୁନ୍ଦର ଆଘାତ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ଆମମାନଙ୍କ ପରି ନିର୍ଜନ ବାସପୀଡ଼ିତ ସଙ୍ଗିନୀହୀନ ମାସୁଲ-କଲେକ୍‌ଟରଙ୍କର ଅତି ବୃହତ୍ ଓ ଅତି ଶୂନ୍ୟ ବାସସ୍ଥାନ । କିନ୍ତୁ ଅଫିସର ବୁଢ଼ା କିରାନୀ କରିମ୍ ଖାଁ ମୋତେ

ଏଇ ପ୍ରାସାଦରେ ବାସକରିବାକୁ ବାରମ୍ବାର ନିଷେଧ କରିଥିଲା । ମୋତେ ସେ କହିଥିଲା, "ଇଚ୍ଛାହେଲେ ଦିନବେଳେ ପଛକେ ରହିବ, କିନ୍ତୁ କଦାପି ରାତିରେ ଶୋଇବେ ନାହିଁ ।" ମୁଁ ତା'ର କଥାକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଲି । ଚାକରମାନେ କହିଲେ ଯେ ସେମାନେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିବା ଯାଏ କାମ କରିବେ; କିନ୍ତୁ ରାତିରେ ରହିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଥିରେ ରାଜିହେଲି । ଏ ଘରଟାର ଏପରି ବଦନାମ ଥିଲା ଯେ ରାତିରେ ଚୋର ବି ଆସିବାକୁ ସାହସ କରୁ ନ ଥିଲା ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଏଇ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ପାଷାଣ ପ୍ରାସାଦର ବିଜନତା ମୋ ଛାତି ଉପରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଭୟଙ୍କର ବୋଝପରି ଲଦିହୋଇ ରହିଥିଲା । ମୁଁ ଯଥାସମ୍ଭବ ବାହାରେ ବାହାରେ ସମୟ କଟାଇ, ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ଥାଇ ରାତିରେ ଘରକୁ ଫେରେ ଓ କ୍ଲାନ୍ତଦେହରେ ଶୋଇପଡ଼େ ।

କିନ୍ତୁ ସାତଦିନ ନ ଯାଉଁଣୁ ଘରର ଏକ ଅପୂର୍ବ ନିଶା ମୋତେ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ସେ ଅବସ୍ଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଠିକ୍ ଠିକ୍ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ପାରୁନାହିଁ, କହିଲେ ମଧ୍ୟ କେହି ତାକୁ ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଘରଟି ଏକ ସଜୀବ ପଦାର୍ଥ ପରି ମୋତେ ତାହାର ଜଠରସ୍ଥ ମୋହ ରସ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବୋଧହୁଏ ଏ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏରକମ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁଦିନ ସଚେତ ଭାବରେ ଏହାର ସୂତ୍ରପାତ ଅନୁଭବ କଲି, ସେଦିନକାର କଥା ମୋର ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କାର ମନେଅଛି ।

ସେତେବେଳେ ଖରାଦିନ ହେତୁ ବଜାର ମାନ୍ଦାଥାଏ, କାମର ଭିଡ଼ ଅନେକ କମି ଯାଇଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବାକୁ ଟିକିଏ ଡେରି ଅଛି, ମୁଁ ଆରାମଚୌକୀ ପକାଇ ନଈକୂଳରେ ବସିଛି । ଶୁସ୍ତା ନଈ ପ୍ରାୟ ଶୁଖି ଆସିଲାଣି, ସେ ପାରିର ବାଲି ଅପରାହ୍ନର ଆଭାରେ ରଙ୍ଗୀନ ହୋଇ ଉଠିଛି, ଏ ପାରିର ଘାଟତୁଠର ଅଗଭୀର ଜଳତଳେ ବାଲିଗରଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଜକଜକ କରୁଛନ୍ତି । ସେଦିନ ପବନର ମୋଟେ ସୋର ଶବଦ ନ ଥିଲା । ଅଦୂର ପାହାଡ଼ର ବଣତୁଳସୀ, ପୋଦନା ଓ ପାନମହୁରୀର ଜଙ୍ଗଲରୁ ଏକ ଘନ ସୁଗନ୍ଧ ଉଠି ସ୍ଥିର ଆକାଶକୁ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ କରି ରଖିଥିଲା ।

ସୂର୍ଯ୍ୟ କ୍ରମେ ପର୍ବତଶିଖରର ଅନ୍ତରାଳରେ ଲୁଚିଗଲେ, ଦିନର ନାଟ୍ୟଶାଳାରେ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଛାୟାଯବନିକା ପଡ଼ିଗଲା । ପର୍ବତର ବ୍ୟବଧାନ ଥିବାରୁ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ

ସମୟରେ ଆଲୋକ ଓ ଅନ୍ଧାରର ସମ୍ମିଳନ ଏଠାରେ ବେଶୀ ସମୟ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହିପାରେ ନାହିଁ। ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଘେରାଏ ଦୌଡ଼ି ଆସିବାକୁ ସ୍ଥିର କରି ଉଠିବି ଉଠିବି ଭାବୁଛି, ହଠାତ୍ ପାହାଚରେ କାହାର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲା ପରି ମନେହେଲା। ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଖେଁ ତ କେହି ନାହାନ୍ତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଭ୍ରମ ମନେକରି ବୁଲିକରି ବସିଲି, ପୁଣି ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ପାଦର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା, ସତେ ଯେପରି ଅନେକ ଲୋକ ଇଆଡ଼କୁ ଦୌଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ! ଈଷତ୍ ଭୟ ଓ ଏକ ଅପରୂପ ପୁଲକରେ ମୋର ସର୍ବାଙ୍ଗ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା। ମୋ ଆଗରେ କୌଣସି ମୂର୍ତ୍ତିର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ନ ଥିଲା; ତଥାପି ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରି ମନେହେଲା, ଯେପରି ଏହି ଗ୍ରୀଷ୍ମର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଦଳେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଶୁସ୍ତାନଦୀରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ! ସେହି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ଗିରିତଟ, ନଦୀକୂଳ ବା ନିର୍ଜନ ପ୍ରାସାଦ, କେଉଁଠି ହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଘୋରଶବ୍ଦ ନ ଥିଲା। ତଥାପି ମୁଁ ଯେପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ଶୁଣିପାରିଲି ଯେ ନିର୍ଝରର ଶତଧାରା ପରି ସକୌତୁକ କଳହାସ୍ୟ କରି ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି ହୋଇ ମୋର ପାଖଦେଇ ସ୍ନାନାର୍ଥିନୀମାନେ ଚାଲିଗଲେ। ମୋ ଆଡ଼କୁ କେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଲେନାହିଁ। ସେମାନେ ମୋଠାରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ରହିଲା ପରି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେପରି ଅଦୃଶ୍ୟ ରହିଗଲି ! ନଦୀର ଜଳ ପୂର୍ବପରି ସ୍ଥିର; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେପରି ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଧକଲି ଯେ ସ୍ୱଚ୍ଛତୋୟାର ଅଗଭୀର ସ୍ରୋତ ଅନେକ ବଳୟଶିଞ୍ଜିତ ବାହୁବିକ୍ଷେପରେ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇଉଠୁଛି, ହସି ହସି ସଖୀମାନେ ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତରଣଜନିତ ପଦାଘାତରେ ଜଳବିନ୍ଦୁରାଶି ମୁକ୍ତାମୁଷ୍ଟି ପରି ଆକାଶରେ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡୁଛି।

ମୋର ବକ୍ଷତଳ କମ୍ପିଉଠିଲା; ସେ ଉତ୍ତେଜନା ଭୟର, କି ଆନନ୍ଦର, କି କୌତୂହଳର, ଠିକ୍ କରିପାରୁ ନାହିଁ। ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲକରି ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହେଲା; କିନ୍ତୁ ଆଖିକୁ କିଛି ଦୃଶ୍ୟ ହେଉ ନ ଥିଲା। ଭାବିଲି, କାନଡେରି ଶୁଣିଲେ ସେମାନଙ୍କର ସବୁକଥା ଶୁଣିପାରିବି; କିନ୍ତୁ ଏକାନ୍ତଭାବେ କାନ ଡେରିବାରେ ଅରଣ୍ୟର ଝିଲ୍ଲୀରବ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ। ମନେ ହେଲା, ଅଢେଇଶହ ବର୍ଷର କୃଷ୍ଣ ଯବନିକା ସତେ ଯେପରି ଠିକ୍ ମୋ'ରି ଆଖି ଆଗରେ ଝୁଲୁଚି। କା'ର ଫାଙ୍କ ଦେଇ ମୁଁ ଭିତରକୁ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲି। ସେଠି ଯେପରି ଏକ ବୃହତ୍ ସଭା ବସିଛି, ଅଥଚ ଅନ୍ଧକାରରେ କିଛି ଦେଖାଯାଉ ନାହିଁ।

ହଠାତ୍ ହୁ ହୁ ହୋଇ ପବନ ବହିଲା। ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଶୁସ୍ତାର ସ୍ଥିର ଜଳତଳ

ଅପ୍‌ସରୀର କେଶଦାମ ପରି କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇଉଠିଲା ଏବଂ ସନ୍ଧ୍ୟାଚ୍ଛାୟାଚ୍ଛନ୍ନ ସମସ୍ତ ବନଭୂମି ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଏକାବେଳେକେ ମର୍ମର ଧ୍ୱନିକରି ସତେ ଯେପରି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଛାଡ଼ି ଜାଗିଉଠିଲା । ସ୍ୱପ୍ନ ହେଉ ବା ସତ୍ୟ ହେଉ, ଅଢ଼େଇଶହ ବର୍ଷର ଅତୀତ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ମୋ ଆଖିଆଗରେ ଯେଉଁ ଅଦୃଶ୍ୟ ମରୀଚିକା ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲା, ପଲକ ନ ପଡୁଣୁ ସେସବୁ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ଯେଉଁ ମାୟାମୟୀ ରମଣୀମାନେ ମୋର ଦେହ ଉପରେ ଦେହହୀନ ଦ୍ରୁତପଦରେ, ଶବ୍ଦହୀନ ଉଚ୍ଚ କଳହାସ୍ୟ କରି ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଶୁସ୍ତାର ଜଳରାଶି ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଥିଲେ, ସେମାନେ ଯେପରି ସିକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଜଳ ନିଷ୍କାସନ କରୁ କରୁ ମୋର ପାଖଦେଇ ପୁଣି ଆଉ ଜଳଭିତରୁ ଉପରକୁ ଉଠିଲେ ନାହିଁ । ଗନ୍ଧ ଯେପରି ପବନରେ ମିଶି କୁଆଡ଼େ କୁଆଡ଼େ ଉଡ଼ି ଚାଲିଯାଏ, ବସନ୍ତର ଏକନିଃଶ୍ୱାସରେ ସେମାନେ ସେହିପରି ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ।

ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଆଶଙ୍କା ହେଲା, ଏଇ ନିର୍ଜନତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ କବିତାଦେବୀ ବୋଧହୁଏ ମୋର କାନ୍ଧଉପରେ ଓହ୍ଲାଇଥିଲେ । ମୁଁ ବିଚାରା ତୁଳା ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରି ଖଟିଖାଇଲା ଲୋକ । ସର୍ବନାଶିନୀ ଏଥର ବୋଧହୁଏ ମୋ'ରି ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବାକୁ ଆସିଲେ ? ଭାବିଲି, ଭଲ କରି ଭୋଜନ କରିବାକୁ ହେବ । ଖାଲି ପେଟରେ ନାନା ରକମର ଦୁରାରୋଗ୍ୟ ରୋଗ ଶରୀରରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ପୁଝାରୀକୁ ଡାକି ପ୍ରଚୁର ଘିଅ ଓ ଗରମ ବାସ ମସଲା ପକାଇ ମୋଗଲାଇ ଖାନାର ଏକ ଫରମାସ କରିଦେଲି ।

ତା' ଆରଦିନ ସକାଳେ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାରଟି ଖୁବ୍ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ମନେହେଲା । ମନ ଆନନ୍ଦରେ ସାହେବପରି ବିଲାତୀ ଟୋପି ପିନ୍ଧି ନିଜ ହାତରେ ମଟର ନେଇ ତଦନ୍ତକାମରେ ଚାଲିଗଲି । ସେଇଦିନ ତିନିମାସିଆ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖିବାର କଥା; ତେଣୁ ଘରକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ଅନେକ ଡେରି ହୋଇଯିବାର ଭୟ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଜ ନହେଉଣୁ, ସେଦିନ ଯେପରି ଘରଆଡ଼କୁ କିଏ ମୋତେ ଟାଣି ନେଉଥିଲା ପରି ମନେହେଲା । କିଏ ଟାଣିଲା, ସେକଥା ମୁଁ କହିପାରିବି ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧା ବିଳମ୍ବ ଆଉ ସହ୍ୟ ହେଲା ନାହିଁ । ମନେ ହେଲା, ସମସ୍ତେ ଯେପରି ମୋ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଛନ୍ତି । ରିପୋର୍ଟ ଅଧା ରଖି ବିଲାତୀଟୋପି ପିନ୍ଧି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାଧୂସର ତରୁଚ୍ଛାୟାଘନ ନିର୍ଜନ ପଥ ରଥଚକ୍ରଶବ୍ଦରେ ସଚକିତ କରି, ଶେଷରେ ସେହି ଅନ୍ଧକାର ଶୈଳାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ନିସ୍ତବ୍‌ଧ ଓ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପ୍ରାସାଦରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲି ।

ସିଡ଼ିଉପରେ ଗଲେ ସାମନାର ଘରଟି ଖୁବ୍ ବଡ଼। ତିନି ଧାଡ଼ି ବଡ଼ ବଡ଼ ଖୁମ୍ବ ଉପରେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟଖଚିତ ଖିଲାଣ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଛାତକୁ ଧରିରଖିଚି। ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଘରଟି ନିଜର ବିପୁଳ ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ ଖାଲି ଖାଁ ଖାଁ କରୁଛି। ସେତେବେଳକୁ ଆଲୁଅ ଲାଗି ନାହିଁ। କବାଟ ଖୋଲି ଘର ଭିତରେ ଯେମିତି ଗୋଡ଼ ଦେଇଛି, ଘରେ ଗୋଟାଏ ବିପ୍ଳବ ଖେଳିଗଲା ପରି ମନେ ହେଲା; ଯେପରି ସଭାଭଙ୍ଗ କରି ଝରକା, ଘର, ବାରଣ୍ଡା ଦେଇ କିଏ କୁଆଡ଼େ ପଳାଇଲେ। କୁଆଡ଼େ କିଛି ଠାବ ନ ପାଇ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲି। ଏକ ପ୍ରକାର ଆବେଶରେ ଶରୀର ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା। ବହୁ ଦିନର ଲୁପ୍ତାବଶିଷ୍ଟ ମଥାଘସା ଓ ଅତରର ମୃଦୁଗନ୍ଧରେ ମୋର ନାସିକା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା। ମୁଁ ସେଇ ପ୍ରଦୀପହୀନ ଜନହୀନ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଘରଟିର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରସ୍ତରସ୍ତମ୍ଭଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଠିଆ ହୋଇ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି-ଝରଣାର ଜଳ ଝରଝର ଶବ୍ଦ କରି ମର୍ମର ପଥର ଉପରେ ପଡୁଛି; ସେତାରରେ ଯେକି ଶୁର ବାଜୁଛି, କିଛି ବୁଝି ହେଉନାହିଁ। କେଉଁଠି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଭୂଷଣର ଶିଞ୍ଜିତ, କେଉଁଠି ବା ନୂପୁରର ନିକ୍ୱଣ, କେତେବେଳେ ବା ବୃହତ୍ ତାମ୍ର ଘଣ୍ଟାରେ ପ୍ରହର ବାଜିବାର ଶବ୍ଦ, ଅତି ଦୂରରେ ନହବତର ଆଳାପ, ପବନରେ ଦୋଦୁଲ୍ୟମାନ ଝାଡ଼ର ସ୍ଫଟିକ ଦୋଳକ ଗୁଡ଼ିକର ଝନ୍ ଝନ୍ ଧ୍ୱନି, ବାରଣ୍ଡାରେ କେଉଁ ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ କେଉଁ ବୁଲ୍‌ବୁଲ୍‌ର ଗାନ, ବଗିଚା ଭିତରୁ ପୋଷା ସାରସ ପକ୍ଷୀର ଡାକ-ସବୁ ମିଶି ମୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏକ ପ୍ରେତ ଲୋକର ରାଗିଣୀ ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲା।

ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାର ମୋହରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ମନେ କଲି, ଏଇ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅଗମ୍ୟ ଅବାସ୍ତବ ବ୍ୟାପାରଟାହିଁ ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ସତ୍ୟ; ଆଉ ଯେତେ ସବୁ ମିଥ୍ୟା ମରୀଚିକା। ମୁଁ ଯେ ମୁଁ-ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଁ ଯେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମୁକ, ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅମୁକଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର, ତୁଳାମାହାସୁଲ ସଂଗ୍ରହ କରି ସାଢ଼େ ଚାରିଶହ ବେତନ ପାଏ, ମୁଁ ଯେ ବିଲାତି ଟୋପି ଓ କମିଜ କୋଟ ପିନ୍ଧି ଟମ୍ ଟମ୍ ଚଢ଼ି ଅଫିସକୁ ଯାଏ, ଏସବୁ କଥା ହଠାତ୍ ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ ହାସ୍ୟକର ଅମୂଳକ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ମନେ ହେଲା ଯେ, ମୁଁ ସେଇ ବିଶାଳ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଅନ୍ଧକାର ଘରଟି ଭିତରେ ଠିଆହୋଇ ଠୋ' ଠୋ' କରି ହସି ଉଠିଲି।

ଏତିକିବେଳେ ମୋର ମୁସଲମାନ ଚାକରଟି ଲଣ୍ଠନ ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲା। ମୋତେ ଦେଖି ସେ ପାଗଳ ବୋଲି ଭାବିଲା କି ନାହିଁ, ମୁଁ ଜାଣେ ନା, କିନ୍ତୁ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ଯେ ମୁଁ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅମୁକ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅମୁକନାଥ; ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଜଗତର ଭିତରେ ବା ବାହାରେ କେଉଁଠି ଅମୂର୍ତ୍ତ ନିର୍ଝର ନିରନ୍ତର

ଉତ୍ଥାରିତ ଓ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅଙ୍ଗୁଳି ଆଘାତରେ କେଉଁ ମାୟା ସେତାରରେ ଅନନ୍ତ ରାଗିଣୀ ଧ୍ୱନିତ କରୁଛି କି ନାହିଁ, ସେ କଥା ଆମର ମହାକବି ଓ କବିବରମାନେ ହୁଏତ କହି ପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ନିଶ୍ଚୟ ସତ୍ୟ ଯେ, ମୁଁ ବରୀଚ ବଜାରରେ ତୁଳା ମାସୁଲ ଆଦାୟ କରି ମାସିକ ସାଢ଼େ ଚାରିଶହ ଟଙ୍କା ବେତନ ପାଏ । ପୁଣି ହଠାତ୍ ପୂର୍ବକ୍ଷଣର ଅଦ୍ଭୁତ ମୋହ ସ୍ମରଣ କରି, ଲଣ୍ଠନ ଜଳୁଥିବା କ୍ୟାମ୍ପ ଟେବୁଲଟି ପାଖରେ ଖବର କାଗଜ ନେଇ ସକୌତୁକ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲି ।

ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ା ଶେଷ ହେଲା, ମୋଗଲାଇ ଖାନା ଖାଇ ଲଣ୍ଠନ ନିଭାଇ ଶୋଇବାକୁ ଗଲି । ମୋର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ ଖୋଲା ଝରକାଟିର ପଥଦେଇ ଅନ୍ଧକାର ବନବେଷ୍ଟିତ ଆରାଳୀ ପର୍ବତଶିଖରର ଏକ ଅତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ନକ୍ଷତ୍ର ସହସ୍ର କୋଟି ଯୋଜନର ଦୂର ଆକାଶ ଦେହରୁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ କ୍ୟାମ୍ପ ଖଟଉପରେ ଶୋଇଥିବା ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ମାସୁଲ-କଲେକ୍ଟରଙ୍କୁ ଅପଲକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଥିଲା । ତା'ର ଏଇ ବିଲୋକନରେ ବିସ୍ମୟ ଓ କୌତୁକ ଅନୁଭବ କରୁ କରୁ କେତେବେଳେ ଯେ ନିଦ ଲାଗିଗଲା, କହି ପାରୁନାହିଁ । କେତେବେଳ ଯାଏ ଯେ ଶୋଇ ରହିଲି ସେକଥା ମଧ୍ୟ କହି ପାରୁନାହିଁ । ହଠାତ୍ ଶରୀରରେ ଗୋଟାଏ ଶିହରଣ ଲାଗି ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଘରେ କୌଣସି ସୋରଶବ୍ଦ ନଥିଲା କିମ୍ବା କୌଣସି ଲୋକର ଚିହ୍ନ ନ ଥିଲା । ଅନ୍ଧାର ପର୍ବତଉପରୁ ଅନିମେଷ ନକ୍ଷତ୍ରଟି ସେତେବେଳକୁ ଅସ୍ତମିତ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର କ୍ଷୀଣ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକ ଅନଧିକାର-ସଙ୍କୁଚିତ ମ୍ଳାନଭାବେ ମୋର ବାତାୟନ ପଥଦେଇ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି ।

କୌଣସି ଲୋକକୁ ଦେଖିପାରିଲି ନାହିଁ । ତଥାପି ଯେପରି ମନେହେଲା; କିଏ ଜଣେ ମୋତେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଠେଲୁଛି । ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି ଉଠିବସିଲି, କୌଣସି କଥା ନ କହି ଯେପରି ସେ ତାର ଅଙ୍ଗୁରୀୟ ଖଚିତ ପାଞ୍ଚ ଆଙ୍ଗୁଳିର ଇଙ୍ଗିତରେ ଅତି ସାବଧାନରେ ତା'ର ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲା ।

ମୁଁ ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଉଠିବସିଲି । ସେଇ ଶତ କକ୍ଷ ପ୍ରକୋଷ୍ଠମୟ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରେ ନିଦ୍ରିତ ଧ୍ୱନି ଓ ସଜାଗ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିମୟ ବୃହତ୍ ପ୍ରାସାଦରେ ମୋ ଛଡ଼ା କୌଣସି ଜନପ୍ରାଣୀର ସତ୍ତା ନ ଥିଲା । ତଥାପି ପଦେ ପଦେ ଭୟରେ ଛାତି ଥରି ଉଠୁଥିଲା, କାଳେ କାହାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯିବ ! ସେ ପ୍ରାସାଦରେ ଏପରି ଅନେକ କୋଠରୀ ଥିଲା, ଯାହା ଭିତରକୁ ମୁଁ କେବେ ଯାଇ ନଥିଲି; ସେ ସବୁ ଆଜିଯାଏ ବନ୍ଦ ଥିଲା ।

ସେଇ ରାତିରେ ନିଃଶବ୍ଦ ପଦବିକ୍ଷେପ ଓ ସଂଯତ ନିଶ୍ୱାସରେ ସେଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ଆହ୍ୱାନରୂପିଣୀକୁ ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ଯେ କୁଆଡୁ କେଉଁଆଡ଼କୁ ଯାଉଥିଲି, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ କରି କହିପାରିବି ନାହିଁ । କେତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ଧାର ରାସ୍ତା, କେତେ ଦୀର୍ଘ ବାରଣ୍ଡା, କେତେ ଗମ୍ଭୀର ନିସ୍ତବ୍ଧ ସୁବୃହତ ସଭାଗୃହ କେତେ ରୁଦ୍ଧବାୟୁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋପନ କକ୍ଷ ଯେ ପାରହୋଇ ଯାଉଥିଲି, ତା'ର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ମୋର ଅଦୃଶ୍ୟ ଦୂତୀଟିକୁ ଥରେହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇନାହିଁ, ତଥାପି ତାହାର ମୂର୍ତ୍ତି ମୋ ମନର ଅଗୋଚର ନ ଥିଲା । ଆରବ ରମଣୀ, ଢିଲା ଆସ୍ତିନ୍ ଭିତରୁ କଠିନ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହାତ ଫୁଟି ବାହାରକୁ ଦେଖାଯାଉଛି । ଟୋପି ତଳୁ ମୁହଁ ଉପରେ ଏକ ସରୁ ଲୁଗାର ଆବରଣ ପଡ଼ିଛି, ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ବଙ୍କା ଛୁରିଟିଏ ବନ୍ଧା ହୋଇଛି ।

ମନେ ହେଲା, ସତେ ଯେପରି ଆରବ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ସହସ୍ର ରଜନୀରୁ ଗୋଟିଏ ରଜନୀ ଆଜି ଉପନ୍ୟାସଲୋକରୁ ଏ ପ୍ରାସାଦକୁ ଉଡ଼ି ଆସିଛି ! ଯେପରି ମୁଁ ଅନ୍ଧକାର ରାତିରେ ସୁପ୍ତିମଗ୍ନ ବାଗ୍‌ଦାଦର ଦୀପଶୂନ୍ୟ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ପଥରେ କୌଣସି ଏକ ସଂକଟ-ସଙ୍କୁଳ ଅଭିସାରରେ ବାହାରିଛି !

ହଠାତ୍ ଏକ ଘନ ନୀଳ ପରଦା ପାଖରେ ମୋର ଦୂତୀ ଅଟକି ଠିଆହେଲେ ଏବଂ ତଳକୁ ଆଙ୍ଗୁଳି ଇସାରା କଲେ । ତଳକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲି, କିଛି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଭୟରେ ମୋର ବକ୍ଷର ରକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୋଇଗଲା । ମନେହେଲା, ସେଇ ପରଦା ପାଖରେ ମାଟିତଳେ ମଖମଲ ସାଜପରିହିତ ଜଣେ ଭୀଷଣ କାଫ୍ରି ଖ୍ୱାଜା କୋଳଉପରେ ଖୋଲା ତରବାରି ପକାଇ ଦୁଇ ପାଦ ଲମ୍ବାଇ ବସି ଢୁଳାଉଛି । ଦୂତୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ତା'ର ଗୋଡ଼ ଡେଇଁ ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପରଦାର ଗୋଟିଏ ପାଖ ଟେକି ଧରିଲେ ।

ଭିତରୁ ପାରସ୍ୟ-ଗାଲିଚାବିଛା ଏକ ଘର ଦେଖିପାରିଲି । ସିଂହାସନ ଉପରେ କିଏ ବସିଥିଲା ଠିକ୍ ଠଉରେଇ ହେଲା ନାହିଁ । କେବଳ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗର ଢିଲା ପାଇଜାମା ତଳେ ଜରିଲଗା ଜୋତା ପିନ୍ଧିଥିବା ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦର ପାଦ ମଖମଲ ଆସନ ଉପରେ ସ୍ଥାପିତ ରହିଥିବାର ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି । ମେଜ୍‌ର ଏକପାଖରେ ଗୋଟିଏ କାଚପାତ୍ରରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆପେଲ, ନାସପାତି, ନାରଙ୍ଗ ଓ ପ୍ରଚୁର ଅଙ୍ଗୁର ପେଣ୍ଡାମାନ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିଛି ଏବଂ ତା' ପାଖକୁ ଦୁଇଟି ଛୋଟ ପିଆଲା ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭ ମଦିରାର ଗୋଟିଏ କାଚପାତ୍ର ଅତିଥି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅପେକ୍ଷା କରୁଛି । ଘର ଭିତରୁ ଅପୂର୍ବ ଧୂପର ମାଦକ ସୁଗନ୍ଧ ଆସି ମୋତେ ବିହ୍ୱଳ କରି ପକାଇଲା ।

ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ କରୁଥାଏ । ମୁଁ ସେଇ ଖ୍ୱାକାର ପ୍ରସାରିତ ପାଦ ଦୁଇଟି ଡେଇଁବାକୁ ଯାଉଛି, ହଠାତ୍ ସେ ଚମକି ଉଠିଲା । ତା'ର କୋଳରୁ ତରବାରିଟି ପଥର ମେଜ ଉପରେ ଖସିପଡ଼ି ଠଂ କରି ଶବ୍ଦ ହେଲା ।

ସହସା ଏକ ବିକଟ ଚିତ୍କାର ଶୁଣି ଚମକି ଉଠିଲି । ଦେଖିଲି, ମୁଁ ମୋର ସେଇ କ୍ୟାମ୍ପ ଖଟଟି ଉପରେ ବସିଛି, ଦେହରୁ ଘମ୍ ଘମ୍ ଝାଳ ବୋହିଯାଉଛି । ସକାଳର ଆଲୁଅରେ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷର ଖଣ୍ଡଚନ୍ଦ୍ର ଜାଗରଣକ୍ଳିଷ୍ଟ ରୋଗୀପରି ପାଣ୍ଡୁର ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଆମର ପାଗଳା ମେହେର ଅଲ୍ଲି ସବୁଦିନ ପରି ପ୍ରତ୍ୟୁଷର ଜନଶୂନ୍ୟ ପଥରେ 'ତଫାତ୍ ଯାଓ' 'ତଫାତ୍ ଯାଓ' ଚିତ୍କାର କରି କରି ଯାଉଛି ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ମୋର ଆରବ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର ପ୍ରଥମ ରାତ୍ରିଟି କଟିଗଲା; କିନ୍ତୁ ଆହୁରି ଏକ ହଜାର ରାତ୍ରି ବାକି ରହିଛି ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋର ଦିନ ଓ ରାତି ଭିତରେ ଏକ ବିରୋଧ ହୋଇଗଲା । ଦିନରେ ଶ୍ରାନ୍ତ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ କାମ କରିବାକୁ ଯାଏ ଏବଂ ଶୂନ୍ୟସ୍ୱପ୍ନମୟୀ ମାୟାବିନୀ ରାତିକୁ ଅଭିସମ୍ପାତ କରିବାରେ ଲାଗେ । ପୁଣି ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲେ ଦିନବେଳାର ମୋର କର୍ମବଦ୍ଧ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅତି ତୁଚ୍ଛ, ମିଥ୍ୟା ଓ ହାସ୍ୟକର ବୋଲି ମନେହୁଏ ।

ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲା ମାତ୍ରକେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ନିଶା ଜାଲରେ ବିହ୍ୱଳଭାବେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଶତ ଶତ ବର୍ଷ ପୂର୍ବର କୌଣସି ଏକ ଅଲେଖା ଇତିହାସର ଆଉ ଜଣେ ଅପୂର୍ବ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଯାଏ । ସେତେବେଳେ ମୋର ବିଲାତୀକୋଟ, କୁରୁତା ଓ ପାଇଜାମା ଆଉ ଭଲ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟାଏ ଲାଲ ମଖମଲର ଫେଜ୍ ଟୋପି ପିନ୍ଧି, ଢିଲା ପାଇଜାମା, ଫୁଲକଟା କାବା ଓ ରେଶମର ଲମ୍ବା ଚୋଗା ପିନ୍ଧି ରଙ୍ଗୀନ ରୁମାଲରେ ଅତର ବୋଳି ବେଶବିନ୍ୟାସ କରିବାକୁ ଭଲଲାଗେ । ସିଗାରେଟ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଗୋଲାପଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ବହୁ କୁଣ୍ଡଳାୟିତ ବୃହତ୍ ଆଲବୋଲା ନେଇ ଏକ ଗଦି ଚେୟାରରେ ଯାଇ ବସେ । ଯେପରି ରାତିରେ କୌଣସି ଅପୂର୍ବ ପ୍ରିୟ ସମ୍ମିଳନ ପାଇଁ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ ବସିରହେ !

ଧୀରେ ଧୀରେ ଅନ୍ଧକାର ଘନାଇ ଆସେ, ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟନାର ପାଲା ସୁରୁ ହୁଏ । ସେ ସବୁ ମୁଁ କଥାରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିପାରୁ ନାହିଁ । ସତେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଚମତ୍କାର ଗଳ୍ପର କେତେକ ଛିନ୍ନ ଅଂଶ ବସନ୍ତର ଆକସ୍ମିକ ପବନରେ ଏଇ ପ୍ରାସାଦର ପ୍ରଶସ୍ତ କକ୍ଷ ଭିତରେ ଉଡ଼ି ବୁଲୁଥାଏ । ପହିଲେ ପହିଲେ ସବୁ ଦେଖି ପାରେ; କିନ୍ତୁ

ଶେଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ଦେଖି ହୁଏ ନାହିଁ। ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେହି ଘୂର୍ଣ୍ୟମାନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନର ଅନୁସରଣ କରି ରାତିସାରା ଘରଭିତରେ ଭୁଆଁ ବୁଲୁଥାଏ।

ଏଇ ଖଣ୍ଡସ୍ୱପ୍ନର ଆବର୍ତ୍ତ ଭିତରେ, ଏଇ ହେନାର ଗନ୍ଧ, ସେତାରର ଶବ୍ଦ ଓ ସୁରଭି ଜଳ ଶୀକରମିଶ୍ର ବାୟୁର ହିଲ୍ଲୋଳ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ନାୟିକା ମଝିରେ ମଝିରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଶିଖା ପରି ଚାଲିଯାଉଥାଏ। ସେ ମଧ୍ୟ ହଳଦିଆ ପାଇଜାମା ଏବଂ କୋମଳ ରକ୍ତିମ ପଦଦ୍ୱୟରେ ବକ୍ରଶୀର୍ଷ ଜରିର ଚଟି ପିନ୍ଧିଥାଏ। ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଟିଏ ଲାଲଟୋପି। ସେଥିରୁ ସୁନାର ଝାଲେରୀ ସବୁ ଛାତି ଓ କପୋଳ ଉପରକୁ ଝୁଲି ପଡ଼ିଥାଏ।

ସେ ମୋତେ ପାଗଳ କରି ପକାଇଥିଲା। ତା'ରି ଅଭିସାର ପାଇଁ ମୁଁ ସବୁଦିନ ରାତିରେ ନିଦ୍ରାର ରସାତଳ ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ୱପ୍ନର ଜଟିଳ ମାୟାପୁରୀ ଭିତରେ ଗଳି ଗଳି, କକ୍ଷ କକ୍ଷ ଘୁଁରିବୁଲେ।

ଦିନେ ଦିନେ ବଡ଼ ଦର୍ପଣର ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଟି ଦୀପ ଜଳାଇ ଖୁବ୍ ଯତ୍ନସହକାରେ ଶାହଜାଦାବେଶରେ ସଜ୍ଜିତ ହେଉଥାଏ। ଏପରି ସମୟରେ ହଠାତ୍ ଦେଖିବାକୁ ପାଏ, ଦର୍ପଣଉପରେ ମୋର ପ୍ରତିବିମ୍ବ ପାଖରେ କ୍ଷଣକପାଇଁ ସେଇ ତରୁଣୀ ଇରାନୀର ଛାୟା ପଡ଼ିଯାଏ-ପଲକମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରୀବା ବଙ୍କାଇ ତା'ର ଘନକୃଷ୍ଣ ବିପୁଳ ଚକ୍ଷୁତାରକାରେ ସୁଗଭୀର ଆବେଗ ତୀବ୍ର ବେଦନାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଗ୍ରହ କଟାକ୍ଷପାତ କରି, ସରସ ସୁନ୍ଦର ବିମ୍ବୋଷ୍ଠ-ଉପରେ ଏକ ଅସ୍ଫୁଟ ଭାଷାରେ ଆଭାସ ମାତ୍ର ଦେଇ, ଲଘୁ ଲଳିତ ନୃତ୍ୟଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ଯୌବନପୁଷ୍ପିତ ଦେହଲତାଟି ଦ୍ରୁତବେଗରେ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଦିଗକୁ ଆବର୍ତ୍ତିତ କରି, ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ବେଦନା, ବାସନା ଓ ବିଭ୍ରମର ହାସ୍ୟ କଟାକ୍ଷ ଓ ଭୂଷଣ ଜ୍ୟୋତିର ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବୃଷ୍ଟିକରି ସେଇ ଦର୍ପଣଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଯାଏ। ଗିରିକାନନର ସୁଗନ୍ଧଭଣ୍ଡାର ଲୁଣ୍ଠନ କରି ଗୋଟାଏ ଉଦ୍ଦାମ ବାୟୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଆସେ। ମୋର ଦୀପଦୁଇଟି ଲିଭିଯାଏ। ମୁଁ ସାଜସଜ୍ଜା ବନ୍ଦକରି ବେଶଗୃହର ବିଛଣାଉପରେ ପୁଲକିତ ଦେହ ଓ ମୁଦ୍ରିତ ନେତ୍ରରେ ଶୋଇପଡ଼େ। ମୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ସେଇ ପବନ ମଧ୍ୟରେ ଆରାଲୀ ଗିରିକୁଞ୍ଜର ବିମିଶ୍ର ସୌରଭ ଭିତର ଦେଇ ଯେପରି ଅନେକ ଆଦର, ଅନେକ ଚୁମ୍ବନ, ଅନେକ କୋମଳ କରସ୍ପର୍ଶ ନିଭୃତ ଅନ୍ଧକାର ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ଭାସିବାକୁ ଲାଗେ। କାନପାଖରେ ଅଗଣିତ କଳଗୁଞ୍ଜନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଏ, କପାଳ ଉପରେ କାହାର ସୁଗନ୍ଧ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାଜେ ଏବଂ ମୋର କପାଳଉପରେ ଗୋଟିଏ ମୃଦୁସୌରଭ ରମଣୀୟ ସୁକୋମଳ ଓଢ଼ଣା ବାରମ୍ବାର ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥାଏ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ଯେପରି କେଉଁ ମୋହିନୀ ସର୍ପିଣୀ ତା'ର ମାଦକବେଷ୍ଟନ ଦ୍ୱାରା ମୋର ସର୍ବାଙ୍ଗ ବାନ୍ଧିପକାଏ। ମୁଁ ଗାଢ଼ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସୁଗଭୀର ନିଦ୍ରାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼େ।

ଦିନେ ଉପରବେଳା ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ବୁଲିଯିବି ବୋଲି ଠିକ୍ କଲି। କିଏ ଯେ ମୋତେ ନିଷେଧ କଲା ଜାଣିପାରିଲି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ଆଉ ନିଷେଧ ମାନିଲି ନାହିଁ। ଗୋଟାଏ କାଠ ର୍‍ୟାକେଟ୍‌ରେ ମୋର ସାହେବୀ ଟୋପି ଓ କୋଟ୍ ଝୁଲୁଥିଲା। ତାକୁ ନେବାକୁ ଯାଉଚି, ହଠାତ୍ ଶୁସ୍ତାନଦୀର ବାଲି ଏବଂ ଆରାଳୀ ପର୍ବତର ଶୁଖିଲାପତରର ଧ୍ୱଜା ଉଡ଼ାଇ ପ୍ରବଳ ତୋଫାନ ମାଡ଼ି ଆସିଲା ଏବଂ ମୋର ଟୋପି ଓ କୋଟ୍‌କୁ ଉଡ଼ାଇନେଇ ଚାଲିଗଲା। ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଅତି ସୁମିଷ୍ଟ କଳହାସ୍ୟ ସେଇ ପବନରେ ଘୁରି ଘୁରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରଦାରେ ଆଘାତ କରି ଧୀରେ ଧୀରେ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ଶେଷରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତଗିରି ପାଖରେ ମିଳାଇଗଲା।

ସେଦିନ ଆଉ ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ। ସେଇଦିନଠାରୁ ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେଇ କୁର୍ତ୍ତା ଓ ସାହେବୀ ଟୋପି ପିନ୍ଧିବା ଛାଡ଼ିଦେଇଛି।

ସେଦିନ ଅଧରାତିରେ ଉଠି ବିଛଣାଉପରେ ବସିଛି, ହଠାତ୍ ଶୁଣିଲି ଯେପରି କିଏ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଛି-ଯେପରି ମୋର ଖଟତଳେ ମେଜତଳେ ଏଇ ବୃହତ୍ ପ୍ରାସାଦର ପାଷାଣଭିତ୍ତି ତଳର ଏକ ଆର୍ଦ୍ର ଅନ୍ଧକାର ସମାଧି ଭିତରୁ କିଏ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହୁଛି, "ତୁମେ ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କରି ନେଇଯାଅ-କଠିନମାୟା, ଗଭୀର ନିଦ୍ରା, ନିଷ୍ଫଳ ସ୍ୱପ୍ନର ସମସ୍ତ ଦୁଆର ଭାଙ୍ଗି ପକାଇ ତୁମେ ମୋତେ ଘୋଡ଼ାଉପରେ ତୁମର ଛାତି ପାଖରେ ଜଡ଼ାଇ ଧରି, ବଣ ପାହାଡ଼ ନଦୀ ପାରି ହୋଇ ତୁମର ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକିତ ଘରକୁ ନେଇଯାଅ। ମୋତେ ଉଦ୍ଧାର କର।"

କିଏ ମୁଁ ? ମୁଁ କିପରି ଉଦ୍ଧାର କରିବି ? ଏଇ ଘୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟମାନ, ପରିବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱପ୍ନପ୍ରବାହ ଭିତରୁ ମୁଁ କେଉଁ ମଜ୍ଜମାନା କାମନା ସୁନ୍ଦରୀକୁ କୋଳକୁ ଟାଣିଆଣିବି ? ତୁମେ କେବେ, କେଉଁଠାରେ ଥିଲ ? ହେ ଦିବ୍ୟରୂପିଣୀ, କେଉଁ ଶୀତଳ ନିର୍ଝରିଣୀତଟରେ ଖଜୁରୀ କୁଞ୍ଜର ଛାୟାରେ ତୁମେ କେଉଁ ଗୃହହୀନା ମରୁବାସିନୀର କୋଳରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲ ? କେଉଁ ବେଦୁଇନ୍ ଦସ୍ୟୁ ତୁମକୁ ବନଲତାରୁ ପୁଷ୍ପକୋରକପରି, ମାତୃକ୍ରୋଡ଼ରୁ ଛିନ୍ନ କରି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ଗାମୀ ଅଶ୍ୱଉପରେ ବସାଇ ଜ୍ୱଳନ୍ତ ବାଲୁକାରାଶି ପାରହୋଇ କେଉଁ ରାଜପୁରୀର ଦାସୀହାଟରେ ବିକିବାକୁ ନେଇ

ଯାଇଥିଲା ? ସେଠାରେ କେଉଁ ବାଦଶାହାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ ତୁମର ନବବିକଶିତ, ସଲଜ୍ଜକାତର ଯୌବନଶୋଭା ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେଇ ତୁମକୁ କିଣିଲା ଓ ସମୁଦ୍ର ପାରହୋଇ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଶିବିକାରେ ବସାଇ ପ୍ରଭୁଗୃହର ଅନ୍ତଃପୁରରେ ଉପହାର ଦେଲା ? ସେଠାରେ ପୁଣି କି ଅଦ୍ଭୁତ ଇତିହାସ ? ସେଇ ସାରଙ୍ଗୀର ସଙ୍ଗୀତ, ନୂପୁରର ନିକ୍ୱଣ ଏବଂ ସିରାଜର ସୁବର୍ଣ୍ଣମଦିରା ଭିତରେ ପୁଣି ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଛୁରୀର ଝଲକ, ବିଷରଜ୍ୱାଳା ଓ କଟାକ୍ଷର ଆଘାତ। କି ଅସୀମ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, କି ଅନନ୍ତ କାରାଗାର ! ଦୁଇପାଖରେ ଦୁଇଦାସୀ ହୀରକ ବଳୟରେ ବିଜୁଳୀ ଖେଳାଇ ଚାମର ପକାଉଚନ୍ତି; ଶାହାଁସା ବାଦଶାହା।

ତା'ପରେ ସେଇ ରକ୍ତକଳୁଷିତ ଇର୍ଷାଫେନିଳ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ସଂକୁଳ ଭୀଷଣୋଜ୍ଜ୍ୱଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପ୍ରବାହରେ ଭାସି ଭାସି ତୁମେ ମରୁଭୂମିର ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ କେଉଁ ନିଷ୍ଠୁର ମୃତ୍ୟୁର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛ ବା କେଉଁ ନିଷ୍ଠୁରତର ମହିମାତଟରେ ଉତ୍କ୍ଷିପ୍ତ ହୋଇଛ ?

ଏତିକିବେଳେ ହଠାତ୍ ସେଇ ପାଗଳା ମେହେର ଅଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, "ତଫାତ୍ ଯାଓ, ତଫାତ୍ ଯାଓ; ସବ୍ ଝୁଟ୍ ହୈ, ସବ୍ ଝୁଟ୍ ହୈ।" ଅନାଇ ଦେଖିଲି ସକାଳ ହୋଇଗଲାଣି; ଚପରାଶି ଡାକଘରୁ ଚିଠିପତ୍ର ଆଣି ମୋ ହାତରେ ଦେଲା ଏବଂ ଖାନସାମା ଆସି ସଲାମ କରି ପଚାରିଲା, "ଆଜି କିପରି ଖାନା ତିଆରି କରିବାକୁ ହେବ ?"

ମୁଁ କହିଲି- "ନା, ଆଉ ଏ ଘରେ ରହି ହେବନାହିଁ।" ସେଇ ଦିନ ମୋର ସମସ୍ତ ଜିନିଷପତ୍ର ନେଇ ଅଫିସଘରକୁ ଗଲି। ଅଫିସର ବୁଢ଼ା କିରାନୀ କରିମ୍‌ଖାଁ ମୋତେ ଦେଖି ଇଷତ୍ ହସିଲା। ତା'ର ହସ ଦେଖି ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ମୁଁ କାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି।

ସନ୍ଧ୍ୟା ବୁଡ଼ିଆସିବା ବେଳକୁ ବଡ଼ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଲାଗିଲା। ମନେହେଲା, ଯେପରି ମୋତେ କୁଆଡ଼େ ଯିବାକୁ ହେବ। ତୁଳାର ହିସାବ ପରୀକ୍ଷା କରିବା କାମଟା ନିହାତି ଅନାବଶ୍ୟକ ମନେ ହେଲା; ନିଜାମଙ୍କର ନିଜାମଗିରି ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ତୁଚ୍ଛ ବୋଧହେଲା। ଯାହା ବର୍ତ୍ତମାନ, ଯାହା କିଛି ମୋର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଚାଲୁଚି, ବୁଲୁଚି, ଖଟୁଚି, ଖାଉଚି, ସବୁ ଯେପରି ମୋତେ ହୀନ, ଅର୍ଥହୀନ, ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର ପରି ମନେହେଲା।

କଲମ ରଖି ଖାତା ବନ୍ଦକରି ଟମ୍‌ଟମ୍ ନେଇ ବୁଲି ବାହାରି ପଡ଼ିଲି। ଦେଖିଲି ଠିକ୍ ଗୋଧୂଳି ସମୟକୁ ଟମ୍‌ଟମ୍ ସେଇ ପାଷାଣ ପ୍ରାସାଦର ଫାଟକପାଖରେ

ପହଞ୍ଚିଗଲା । ତରତର ହୋଇ ପାହାଚସବୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲି ।

ଆଜି ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଅନ୍ଧକାର କକ୍ଷମାନ ଯେପରି ରାଗକରି ମୁହଁ ଲଦି ବସିଛନ୍ତି । ମୋର ହୃଦୟ ଅନୁତାପରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ ନିଜର ମନର କଥା ଜଣାଇ ତା' ପାଖରେ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥୀ ହେବାକୁ କାହାରିକୁ ଖୋଜି ପାଇଲି ନାହିଁ । କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ଅନ୍ଧାର ଘରଭିତରେ ପଦଚାରଣା କରିବାକୁ ଲାଗିଲି । ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ନେଇ କାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୀତଟିଏ ଗାଇବି- "ହେ ବହ୍ନି; ଯେଉଁ ପତଙ୍ଗ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଦୂରକୁ ପଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା, ସେ ପୁଣି ଝାସ ଦେବାକୁ ଆସିଛି । ତାହାର ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କର, ତାହାର ଦୁଇଡେଣା ଦଗ୍‌ଧ କରିଦିଅ, ଭସ୍ମସାତ୍ କରି ପକାଅ ।"

ହଠାତ୍ ଉପରୁ ମୋର କପାଳଉପରେ ଦୁଇଟୋପା ଲୁହ ଆସି ପଡ଼ିଲା । ଆରାଳୀ ପର୍ବତ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲି ମେଘର ଘନଘଟାରେ ତା'ର ଚୂଡ଼ା ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ରହିଛି । ଅନ୍ଧକାର ଅରଣ୍ୟ ଓ ଶୁସ୍ତାର ମସୀବର୍ଣ୍ଣ ଜଳରାଶି ଯେପରି ଏକ ଭୀଷଣ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ସ୍ଥିର ମୌନହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଜଳ, ସ୍ଥଳ ଓ ଆକାଶ କମ୍ପିଉଠିଲା; ହଠାତ୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଦନ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରି ଏକ ପ୍ରଳୟ ଝଡ଼ ଶୃଙ୍ଖଳଛିନ୍ନ ଉନ୍ମାଦ ପରି ପଥହୀନ ସୁଦୂର ବନ ଭିତରେ ଆର୍ତ୍ତ ଚିତ୍କାର କରି କରି ଛୁଟି ଆସିଲା । ପ୍ରାସାଦର ଶୂନ୍ୟ କକ୍ଷର କବାଟ ଗୁଡ଼ାକ ବାଡ଼େଇ ପିଟି ହୋଇ ଗଲା । ତୀବ୍ର ବେଦନାରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରାସାଦଟି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

ଚାକରମାନେ ସମସ୍ତେ ଅଫିସରେ ଥିଲେ, ତେଣୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଆଲୁଅ ଲାଗିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେଇ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଅମାବାସ୍ୟା ରାତ୍ରିରେ ଘର ଭିତରର କୃଷ୍ଣ ଅନ୍ଧକାର ଗର୍ଭରେ ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲି- ଜଣେ ରମଣୀ ପଲଙ୍କତଳ ଗାଲିଚା ଉପରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି ନିଜର ଅବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶଗୁଚ୍ଛକୁ ଛିଡ଼ାଇ ପକାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ ଲଲାଟରୁ ରକ୍ତର ଧାରା ବହିଯାଉଛି, ବେଳେ ବେଳେ ସେ ଶୁଷ୍କ ତୀବ୍ର ଅଟ୍ଟହାସ୍ୟରେ ହା ହା କରି ହସି ଉଠୁଛନ୍ତି, ପୁଣି କେତେବେଳେ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଉଛନ୍ତି ଓ ଦୁଇହାତରେ ଆଭରଣ ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇ ଅନାବୃତ ବକ୍ଷରେ କରାଘାତ କରୁଛନ୍ତି । ଖୋଲା ବାତାୟନ ପଥ ଦେଇ ପବନ ଘରଭିତରେ ଗର୍ଜନ କରୁଛି ଏବଂ ମୂଷଳଧାରାରେ ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ତାଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅଭିଷିକ୍ତ କରି ଯାଉଛି ।

ରାତି ଧୀରେ ଧୀରେ ବେଶୀ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ତଥାପି ଝଡ଼ କମିଲା ନାହିଁ କି କାନ୍ଦ ବି ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ। ନିଷ୍ଫଳ ପରିତାପ ଦଗ୍ଧ ମନରେ ମୁଁ ଅନ୍ଧାର ଘର ଭିତରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟହୀନ ଭାବରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲି। କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାନ୍ତି; କାହାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବି ? କିଏ ଏପରି ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଅଭିମାନ କରି କାନ୍ଦୁଚି ? କେଉଁ ଅନ୍ତରାଳରୁ ଏଇ ଅଶାନ୍ତ ଆପେକ୍ଷ ଆସି ମୋତେ ବ୍ୟାକୁଳ କରି ପକାଉଛି ?

ପାଗଳ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, "ତଫାତ୍ ଯାଓ, ତଫାତ୍ ଯାଓ; ସବ୍ ଝୁଟ୍ ହୈ, ସବ୍ ଝୁଟ୍ ହୈ।"

ବାହାରକୁ ଆସି ଦେଖିଲି ଭୋର ହୋଇ ଗଲାଣି; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଝଡ଼ର ଦୁର୍ଯୋଗରେ ମଧ୍ୟ ମେହେର ଅଲି ପ୍ରାସାଦ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ତାହାର ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ ଚିତ୍କାର ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି। ହଠାତ୍ ମନେହେଲା, ହୁଏତ ଏଇ ମେହେର ଅଲି ମୋ'ପରି ଦିନେ ଏଇ ପ୍ରାସାଦରେ ବାସ କରୁଥିଲା। ସେଥିପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ପାଷାଣ ରାକ୍ଷସର ମୋହରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ସେ ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ପ୍ରାସାଦ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିଆସେ।

ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ମୁଁ ସେଇ ପାଗଳ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ପଚାରିଲି, "ମେହେର ଅଲି, କ୍ୟା ଝୁଟ୍ ହୈ ରେ ?"

ମୁଁ ସେଇ ଜଳପ୍ଲାବନ ଓ ଝଡ଼ଭିତରେ ପାଗଳପରି ଅଫିସକୁ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲି ଓ କରିମ୍ ଖାଁକୁ ଡାକି କହିଲି, "ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ମୋତେ ଫିଟାଇ କହିବାକୁ ହେବ।"

ବୃଦ୍ଧ ଯାହା କହିଲା, ତା'ର ମର୍ମ ହେଉଛି- ଅନେକ ଦିନତଳେ ଅନେକ ଅତୃପ୍ତ ବାସନା, ଅନେକ ଉନ୍ମତ୍ତ ସମ୍ଭୋଗ ଶିଖା ଏଇ ପ୍ରାସାଦରେ ଆଲୋଡ଼ିତ ହୋଇଥିଲା। ସେଇ ସମସ୍ତ ଚିତ୍ତଦାହ, ସମସ୍ତ ନିଷ୍ଫଳ କାମନାର ଅଭିଶାପ ଦ୍ୱାରା ଏଇ ପ୍ରାସାଦର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ପଥର କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ତୃଷାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ରହିଛି, ସଜୀବ ମଣିଷ ପାଇଲେ ଲୀଳାୟିତ ପିଶାଚୀ ପରି ତାକୁ ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଉଛି। ଯେଉଁମାନେ ଏଇ ପ୍ରାସାଦରେ ତିନି ରାତି ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ମେହେର ଅଲ୍ଲି ପାଗଳ ହୋଇ ଫେରିଛି, ଆଉ ସମସ୍ତେ ସେଇ ପିଶାଚୀର ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି।

ମୁଁ ପଚାରିଲି, "ମୁଁ କଣ କୌଣସି ଉପାୟରେ ଏଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ?"

ବୃଦ୍ଧ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ହଁ; ଗୋଟିଏ ଉପାୟ ଅଛି, ସେ ଅତି ଦୁରୂହ । ତୁମକୁ କହୁଛି ଶୁଣ; କିନ୍ତୁ ସେକଥା କହିବା ଆଗରୁ ସେ ଗୁଲବାଗ୍‌ର ଗୋଟିଏ ଇରାନୀ କ୍ରୀତଦାସର ପୁରାତନ ଇତିହାସ କହି ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ। ତାଭଳି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଓ ହୃଦୟବିଦାରକ ଘଟଣା ସଂସାରରେ କେବେହେଲେ ଘଟି ନଥିବ ।"

ଏହି ସମୟରେ କୁଲିମାନେ ଖବର ଦେଲେ, ଆମ ଗାଡ଼ି ଆସୁଛି । ଏତେ ଶୀଘ୍ର ? ତରତର ହୋଇ ବିଛଣାପତ୍ର ବାନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧୁ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଗାଡ଼ିର ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଡବାରୁ ଜଣେ ସୁପ୍ତୋତ୍‌ଥିତ ଇଂରେଜ ଝରକାବାଟେ ମୁହଁ ବାହାର କରି ଷ୍ଟେସନର ନାମ ପଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ। ମୋର ସହଯାତ୍ରୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଦେଖିପାରି 'Hallow' ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ ଏବଂ ନିଜର ଡବାରେ ନେଇ ବସାଇଦେଲେ । ଆମେ ସବୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଉଠିଲୁ । ବାବୁଙ୍କର ସଠିକ ପରିଚୟ ମିଳିଲା ନାହିଁ, ସେଇ ଅଦ୍ଭୁତ ଗଳ୍ପଟି ମଧ୍ୟ ଶେଷ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମୁଁ କହିଲି ଲୋକଟା ଆମକୁ ବୋକା ମନେକରି ସକୌତୁକ ଠକିଦେଇ ଚାଲିଗଲା; ମୂଳରୁ ଚୂଳଯାଏ ଗପଟା ତାର ମନଗଢ଼ା ।

ଏଇ ତର୍କର ଉପଲକ୍ଷରେ ମୋର ଥିଓସଫିଷ୍ଟ ଆତ୍ମୀୟଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମୋର ଚିରଦିନ ପାଇଁ ବିଚ୍ଛେଦ ହୋଇଯାଇଛି ।

●

ପୁତ୍ରଯଜ୍ଞ

ଗାଁ ଭିତରେ ବୈଦ୍ୟନାଥ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ପଢ଼ିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ; ସେଥିପାଇଁ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଆଖି ରଖି ସେ ସବୁ କାମ କରନ୍ତି । ନିଜର ବିବାହବେଳେ ସେ ନିଜର ଭାବୀ ପୁତ୍ରର ଚିତ୍ର ମନଭିତରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖିପାରିଥିଲେ । ଯେଉଁଠି ଶୁଭଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ, ସେଠି ପ୍ରାୟ୍ ଏତେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବୈଦ୍ୟନାଥ କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ପକ୍‌କା ଲୋକ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରେମଠାରୁ ପିଣ୍ଡଟାକୁ ସେ ଅଧିକ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । 'ପୁତ୍ରାର୍ଥେ କ୍ରିୟତେ ଭାର୍ଯ୍ୟା' -ଏଇ କଥାର ମର୍ମ ଭଲକରି ବୁଝି ସେ ବିନୋଦିନୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଏ ସଂସାରରେ କେବଳ ପଣ୍ଡିତହିଁ ଠକେ । ବିବାହର ଅନେକ ବର୍ଷ କଟିଗଲେ ମଧ୍ୟ ବିନୋଦିନୀଙ୍କର କୌଣସି ସନ୍ତାନ ହେବାର ଆଶା ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ 'ପୁତ୍' ନରକରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହେବ, ଏଇ କଥା ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ବିଛାପରି କାମୁଡ଼ି ଧଇଲା । ମଲାପରେ ତାଙ୍କର ବିପୁଳ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ଯେ କୁଳରେ କେହି ନ ଥିବ, ଏଇ କଥା ଭାବି ଭାବି ସେ ସଂସାର ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହୋଇଗଲେ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି, ବର୍ତ୍ତମାନଠାରୁ ଭବିଷ୍ୟତଟାକୁ ସେ କେବଳ ସତ୍ୟବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବିନୋଦିନୀ ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କ ପରି ଏତେଦୂର ପ୍ରାଜ୍ଞ ନ ଥିଲେ । ନିଜର ନବ ବିକଶିତ ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ଯୌବନ ଯେ ବିନାପ୍ରେମରେ ବିଫଳ ଓ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ, କେବଳ ଏଇ କଥାଟା ତାଙ୍କୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଶୋଚନୀୟ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଇହଲୋକର ଚିତ୍ତକ୍ଷୁଧାର ଦାହରେ ପାରଲୌକିକ ପିଣ୍ଡର କ୍ଷୁଧାକୁ ସେ ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇ ଥିଲେ । ମନୁଙ୍କର ପବିତ୍ର ବିଧାନ ଓ ସ୍ୱାମୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଯେ ଯାହା କହୁ ପଛକେ, ଏଇ ବୟସରେ ପ୍ରେମ ଦେବା ଓ ପ୍ରେମ ପାଇବାଟା ହିଁ ନାରୀ ଆଗରେ ସକଳ ସୁଖ ଓ ସକଳ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ସାରବୋଲି ମନେହୁଏ ।

କିନ୍ତୁ ନବପ୍ରେମର ବର୍ଷା ବାରିସିଞ୍ଚନ ବିନୋଦାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ; ଓଲଟି ସ୍ୱାମୀ, ପି'ସୀଶାଶୁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁରୁତର ଜନମାନଙ୍କର ଗର୍ଜନତର୍ଜନର

ଶିଳାବୃଷ୍ଟି ତାଙ୍କୁ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଧ୍ୟାର ଅପବାଦରେ ଅପରାଧୀ କରୁଥିଲେ । ପବନ ଓ ଆଲୋକ ବଞ୍ଚିତ ରୁଦ୍ଧ ଘରର ଚାରାଗଛ ପରି ବିନୋଦାଙ୍କର ବଞ୍ଚିତ ଯୌବନ ମ୍ଳାନ ଓ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଏଇସବୁ ଜବରଦସ୍ତି ଓ ବକାବକି ଭିତରେ ଶାନ୍ତି ନ ପାଇ ସେ ବେଳେବେଳେ କୁସୁମ ସାଙ୍ଗରେ ତାସ ଖେଳିବାକୁ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ସେତକ ସମୟ ତାଙ୍କର ଅତି ଆନନ୍ଦରେ କଟିଯାଏ । ସେଠାରେ 'ପୁତ୍' ନରକର ଭୀଷଣ ଛାୟା ଖାଇଗୋଡ଼ାଏ ନାହିଁ ଏବଂ ହସଖୁସି କରିବାରେ କୌଣସି ବାଧା ରହେ ନାହିଁ ।

ତାସ ଖେଳିବାକୁ ଲୋକ ନ ମିଳିଲେ କୁସୁମ ନିଜ ଦିଅର ନଗେନ୍ଦ୍ରକୁ ଧରିଆଣେ । ନଗେନ୍ଦ୍ର ମଧ୍ୟ ବିନୋଦାଙ୍କର ଆପତ୍ତିକୁ ହସରେ ଉଡାଇ ଦିଏ । ଏ ସଂସାରରେ ଏକ ରୁ ଦୁଇ ହୁଏ ଏବଂ ଏଇ ଖେଳ ଯେ ଶେଷରେ ସଂକଟରେ ପରିଣତ ହୋଇପାରେ, ଏ ସବୁ ଗୁରୁତର କଥା ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ହଠାତ୍ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ନାହିଁ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ସହିତ ଖେଳିବାକୁ ବିନୋଦା ମଧ୍ୟ ଆଉ ଆପତ୍ତି କଲାନାହିଁ । ଆଜିକାଲି ତାସ ଖେଳିବାପାଇଁ ତାକୁ ଏତେ ଘୋଷରା ଘୋଷରି କରିବାର ଦରକାର ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏଇପରି ଭାବରେ ବିନୋଦା ସହିତ ନଗେନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରାୟ ନିତି ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ।

ନଗେନ୍ଦ୍ର ଯେତେବେଳେ ତାସ ଖେଳିବସେ, ସେତେବେଳେ ତାସଠାରୁ ସଜୀବତର ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ତାର ନୟନ ମନ ଲାଖିରହେ; ତେଣୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ସେ ବୋଝନିଏ । ବିନୋଦା ଓ କୁସୁମ ଏଇ ବୋଝନେବାର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ବୁଝିପାରିଲେ । ଆଗରୁ କହିଛି, କର୍ମଫଳରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବୁଝିବା ଅଳ୍ପ ବୟସର କାମ ନୁହେଁ । କୁସୁମ ମନେକରେ, ଗୋଟାଏ ଖୁବ୍ ମଜା ହେଉଛି ଏବଂ ମଜାଟା କେଉଁଦିନ ଷୋଳଅଣା ପୂରା ହୋଇଯିବ, ସେଇଟା ଦେଖିବାକୁ ସେ ବଡ଼ ଉତ୍ସୁକ ହେଉଥାଏ । ଭଲ ପାଇବାର ନବାଙ୍କୁରରେ ଜଳସିଞ୍ଚନ କରିବାକୁ ତରୁଣୀ ନାରୀକୁ ଖୁବ୍ କୌତୁକ ଲାଗେ ।

ବିନୋଦାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ଖରାପ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ହୃଦୟ-ଜୟର ସୁତୀକ୍ଷ୍ଣ କ୍ଷମତାକୁ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଉପରେ ଶାଣିତ କରିବାର ଇଚ୍ଛାକରିବା ଅନ୍ୟାୟ ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ନିତାନ୍ତ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ ।

ଏଇପରି ତାସଖେଳର ହାରଜିତ୍ ଓ ଛକାପଂଝାର ପୁନଃ ପୁନଃ ଆବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ କିପରି କେଉଁ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେ ଦୁଇଟି ଖେଳାଳୀଙ୍କର ମନର ମିଳନ

ହୋଇଗଲା, ସେ କଥା ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ବ୍ୟତୀତ କେବଳ ତୃତୀୟ ଖେଳାଳୀ ଜଣକ ଦେଖିଲା ଓ ମନେ ମନେ ଆମୋଦ ଅନୁଭବ କଲା ।

ଦିନେ ଦି'ପହରେ ତିନିଜଣଯାକ ତାସଖେଳି ବସିଥାନ୍ତି । ଏତିକିବେଳେ ରୁଗ୍ଣ ଶିଶୁର କାନ୍ଦ ଶୁଣି କୁସୁମ ପୁଅପାଖକୁ ଚାଲିଗଲା । ନଗେନ୍ଦ୍ର ବିନୋଦା ସଙ୍ଗେ ଗଳ୍ପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା; କିନ୍ତୁ କି ଗଳ୍ପ ଯେ ପଡ଼ିଥିଲା, ତାହା ସେ ନିଜେ ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲା । ତାହାର ହୃଦୟ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କରି ଶରୀରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିରାରେ ଯେପରି ଏକ ବିପୁଳ ରକ୍ତପ୍ରବାହ ବହି ଚାଲିଥିଲା ।

ହଠାତ୍ ତାହାର ଉଦ୍ଦାମ ଯୌବନର ଉଦ୍ଦୀପନାରେ ବିନୟର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ହଠାତ୍ ନଗେନ୍ଦ୍ର ବିନୋଦାଙ୍କର ହାତଦିଓଟି ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଜୋରକରି ତାଙ୍କୁ ନିଜପାଖକୁ ଟାଣିଆଣି ତାଙ୍କର ଅଧରରେ ଏକ ଚୁମ୍ବନ ଅଜାଡ଼ିଦେଲା । ଏଇ ଅବମାନନାରେ ବିନୋଦା କ୍ରୋଧ, କ୍ଷୋଭ ଓ ଲଜ୍ଜାରେ ଅଧୀର ହୋଇ ନିଜର ହାତ ଛଡ଼ାଇବାକୁ ଟଣାଟଣି କରୁଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ ଆଗତ ତୃତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତି ନଗେନ୍ଦ୍ର ଘରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ରାସ୍ତା ଖୋଜିବୁଲିଲା ।

ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଚାକରାଣୀ କହିଲା- "ଦେଇ, ତୁମକୁ ପିଇସୀ ମା ଡାକୁଛନ୍ତି ।" ବିନୋଦା ଛଳଛଳ ଆଖିରେ ନଗେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌କଟାକ୍ଷ ବର୍ଷଣ କରି ଦାସୀ ସଙ୍ଗରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଚାକରାଣୀଟି ଯାହା ଦେଖିଥିଲା ତାକୁ ହ୍ରସ୍ୱ ଓ ଯାହା ନ ଦେଖିଥିଲା ତାକୁ ଦୀର୍ଘ କରି ବୈଦ୍ୟନାଥର ଘରେ ଯାଇ ଏକ ତୋଫାନକାଣ୍ଡ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲା । ବିନୋଦାଙ୍କର ଅବସ୍ଥା କଣ ହୋଇଥିବ, ସେ କଥା ସହଜରେ ସମସ୍ତେ ଅନୁମାନ କରିପାରିବେ । ନିଜର ଯେ କୌଣସି ଅପରାଧ ନାହିଁ, ସେ ଏକଥା କାହାରିକୁ ବୁଝାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନାହିଁ, ନୀରବ ନତମୁଖରେ ସବୁ ସହିଗଲେ ।

ନିଜର ଭାବୀ ପିଣ୍ଡଦାତାର ଜନ୍ମସମ୍ଭାବନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସନ୍ଦେହାଛନ୍ନ ଦେଖିସାରି ବୈଦ୍ୟନାଥ ବିନୋଦାଙ୍କୁ କହିଲେ- "କଳଙ୍କିନୀ; ତୁ ମୋର ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରି ଯା ।"

ଶୋଇବାଘରର କବାଟ କିଳିଦେଇ ବିନୋଦା ଖଟଉପରେ ପଡ଼ିରହିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଶ୍ରୁହୀନ ଆଖି ଦୁଇଟି ମଧ୍ୟାହ୍ନର ମରୁଭୂମି ପରି ହୁ ହୁ ଜଳୁଥିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ଆସିଲା । ବଗିଚାରେ କାକର ଡାକ ବନ୍ଦ ହେଲା;

ନକ୍ଷତ୍ରଖଚିତ ଶାନ୍ତ ଆକାଶ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ବିନୋଦାଙ୍କର ବାପା ବୋଉଙ୍କ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ତାଙ୍କର ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ହୋଇ ଲୁହ ବହିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେଇଦିନ ରାତିରେ ବିନୋଦା ସ୍ୱାମୀଗୃହ ତ୍ୟାଗକରି ଚାଲିଗଲେ । କେହି ତାଙ୍କର ଖୋଜଖବର ରଖିଲେ ନାହିଁ ।

ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ବିନୋଦା ଜାଣି ନଥିଲେ ଯେ 'ପ୍ରଜନାର୍ଥଂ ମହାଭାଗା' ସ୍ତ୍ରୀଜନ୍ମର ମହାଭାଗ୍ୟ ସେ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି- ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀର ପାରଲୌକିକ ସମ୍ପତ୍ତି ତାଙ୍କର ଗର୍ଭରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ।

ଏଇ ଘଟଣା ପରେ ଦଶବର୍ଷ ଅତୀତ ହୋଇଗଲା । ଯା' ଭିତରେ ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବେଶ୍ ଉନ୍ନତି ହୋଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିଜର ମଫସଲ ଗାଁ ଛାଡ଼ି କଲିକତାରେ କୋଠା କିଣି ରହୁଛନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ବିଷୟର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଷୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଦିନକୁ ଦିନ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ପର ପର ଦୁଇଟି ବିବାହ କରି ମଧ୍ୟ ସନ୍ତାନ ପ୍ରାପ୍ତିର କୌଣସି ଆଶା ଦେଖାଗଲା ନାହିଁ; ଓଲଟି ଘରେ କଳିର ଆୟୋଜନ ଜମିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଦୈବଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଓ ଅବଧୂତଙ୍କର ନିତି ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା; କଡ଼ିବୁଟି, ଡେଉଁରିଆ, ମନ୍ତ୍ରପାଣି ଓ ନାନାପ୍ରକାର ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କାଳୀଙ୍କ ପାଖରେ ଯେତେ କଅଁଳ ବୋଦା ବଳୀ ପଡ଼ିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ହାଡ଼ସ୍ତୂପ ତୈମୁରଲଙ୍ଗଙ୍କର କଙ୍କାଳ ଜୟସ୍ତୂପଠାରୁ ବଡ଼ ହେବ । କିନ୍ତୁ ତଥାପି କେବଳ କେତେ ଖଣ୍ଡ ହାଡ଼ ଓ କେତେ ପଳ ମାଂସର ଛୋଟ ଶିଶୁଟିଏ ପାଇବା ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି କେଉଁ ପର ପିଲା ଭୋଗ କରିବ, ଏଇ ଚିନ୍ତାରେ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ରୁଚିଲା ନାହିଁ ।

ବୈଦ୍ୟନାଥ ଆଉ ଥରେ ବିବାହ କଲେ । କାରଣ ସଂସାରରେ ଆଶାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ; କନ୍ୟାଦାୟଗ୍ରସ୍ତର କନ୍ୟାର ମଧ୍ୟ ଶେଷ ନାହିଁ ।

ପଣ୍ଡିତମାନେ କୋଷ୍ଠୀ ଦେଖି କହିଲେ- "ଏ କନ୍ୟାଟିର ପୁତ୍ର ସ୍ଥାନରେ ଯେପରି ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣମାନ ଦେଖାଯାଉଛି, ଏଥର ନିଶ୍ଚୟ ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର କୁଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହେବ ।" କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ଛଅବର୍ଷ ବିତିଗଲା, ପୁତ୍ରସ୍ଥାନର ଶୁଭଯୋଗ ଥରେ ହେଲେ ଫଳିଲା ନାହିଁ ।

ନିରାଶାରେ ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର ମନ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା । ଶେଷରେ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ପରାମର୍ଶରେ ସେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଯଜ୍ଞର ଆୟୋଜନ କଲେ । ସେଥିରେ ବହୁଦିନ ଧରି ବହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେତିକିବେଳେ ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଥାଏ । ବଙ୍ଗ, ବିହାର, ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ନ ଅଭାବରେ ଲୋକ ହାଡ଼କଙ୍କାଳସାର ହୋଇଗଲେ । ବୈଦ୍ୟନାଥ ନିଜର ଅନ୍ନକୂଟ ଭିତରେ ବସି ନିଜର ଅନ୍ନ କିଏ ଖାଇବ, ଏଇକଥା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟହ ସକାଳେ ଶହେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଭୂରିଭୋଜନ ଦିଆଯାଉଥିଲା-ସଞ୍ଜବେଳେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଜଳପାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା । ଖୁରି, ଗିଲାସ ଓ କଦଳୀପତରରେ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ମଇଳାଗାଡ଼ି ପୂରିଯାଉ ଥିଲା । ଅନ୍ନର ଗନ୍ଧ ପାଇ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାତର ବୁଭୁକ୍ଷୁ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଦଳଦଳ ହୋଇ ଫାଟକପାଖରେ ଆସି ଜମା ହେଉଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ତଡ଼ିଦେବାପାଇଁ ଅଧିକ ଜଗୁଆଳିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ଦିନେ ସକାଳେ ବୈଦ୍ୟନାଥର ମର୍ମର ଅଳିନ୍ଦରେ ଜଣେ ସ୍ଥୂଳୋଦର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦି'ସେର ମହନଭୋଗ ଓ ଦେଡ଼ସେର ଦୁଧର ମଣୋହିରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି, ବୈଦ୍ୟନାଥ ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ ଚାଦର ପକାଇ ହାତଯୋଡ଼ି କାକୁସ୍ଥ ବିନୀତଭାବରେ ତଳେ ବସି ଅତି ଭକ୍ତିସହକାରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ପବିତ୍ର ଭୋଜନଲୀଳା ନିରୀକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି, ଏହି ସମୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଜଗୁଆଳିମାନଙ୍କର କବଳରୁ ଖସି ଆସି ଜୀର୍ଣ୍ଣଦେହ ବାଳକଟିଏ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ଜଣେ ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟା ରମଣୀ ଘରଭିତରେ ପଶିଯାଇ କହିଲା- "ଦୁଇଟି ଭାତ ଦିଅ ବାବୁ !"

ବୈଦ୍ୟନାଥ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ- "ଗୁରୁଦୟାଲ, ଗୁରୁଦୟାଲ !" ଘଟଣା ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ ବୁଝିପାରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟି ଅତି କରୁଣଭାବରେ କହିଲା- "ବାବୁ, ମୋତେ ପଛକେ ନ ଦେଲେ ନାହିଁ, ଏଇ ପିଲାଟାକୁ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ !"

ଜଗୁଆଳି ଗୁରୁଦୟାଲ ବାଳକ ଓ ତା'ର ମା'କୁ ଫାଟକ ଡିଆଁଇ ତଡ଼ିଦେଇ ଆସିଲା । ସେଇ କ୍ଷୁଧାତୁର ନିରନ୍ନ ବାଳକଟି ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର । ଏକ ଶତ ପରିପୁଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏବଂ ତିନି ଜଣ ବଳିଷ୍ଠ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ବୈଦ୍ୟନାଥଙ୍କୁ ପୁତ୍ରଲାଭର ଦୁରାଶାରେ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ନ ଧ୍ୱଂସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

●

ଦାନ ପ୍ରତିଦାନ

ବଡ଼ ଯା' ଯେଉଁ କଥାଗୁଡ଼ିକ ଉଘେଇ ଉଘେଇ ଚାଲିଗଲେ; ତା'ର ଧାର ଯେମିତି, ବିଷ ମଧ୍ୟ ସେମିତି। ଯେଉଁ ହତଭାଗିନୀ ଉପରେ ଏଇ ଅଗ୍ନିବାଣ ବରଷା ହେଲା, ତା'ର ଗଭୀର ମର୍ମ ଭିତରେ ଯେପରି କିଏ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା।

ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଖେଇ ସବୁ ଉପାଣର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସ୍ୱାମୀ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ସେତେବେଳେ ରାତ୍ରିଭୋଜନ ଶେଷକରି ପାନଗୁଣ୍ଡି ଖାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତଥିଲେ। ସବୁ କଥାଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କ କାନରେ ମଧ୍ୟ ବାଜିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ସେ ସେସବୁ କଥା ଆଡ଼କୁ କାନଦେଇ ନ ଥିଲେ। ଅବିଚଳିତ ଓ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ପାନଗୁଣ୍ଡି ନିଃଶେଷ କରି ଯଥା ସମୟରେ ପହଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ।

କିନ୍ତୁ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟାଣକଥା ଏଡ଼େ ଅନାୟାସରେ ହଜମ କରିନେବା, ଏ ତ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଆଶା କରାଯାଏ ନାହିଁ। ରାସମଣି ଶୋଇବାଘରକୁ ଆସି ସ୍ୱାମୀ ସହିତ ଏପରି ବ୍ୟବହାର କରିବସିଲା, ଯାହା କରିବାକୁ ସେ କେବେ ସାହସ କରି ନ ଥିଲା। ସବୁ ଦିନେ ଶାନ୍ତଭାବରେ ଘରକୁ ଆସି ନୀରବରେ ସ୍ୱାମୀର ପଦସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ଆଜି ଏକାବେଳକେ ତମ ତମ ହୋଇ ହାତର ଖଡୁକାର ଝଣ୍‌ଝଣ୍ କରି ସ୍ୱାମୀପ୍ରତି ବିମୁଖ ହୋଇ ସେ ବିଛଣାର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଯାଇ ମୁହଁମାଡ଼ି ଶୋଇପଡ଼ିଲା ଏବଂ କ୍ରନ୍ଦନଆବେଗରେ ଶଯ୍ୟାତଳ କମ୍ପିତ କରି ପକାଇଲା।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ତକିଆ ପାଖକୁ ଭିଡ଼ିଆଣି ଶୋଇପଡ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟାକଲେ; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀର ଏ ଉଦାସୀନତା ଦେଖି ସ୍ତ୍ରୀର ଅଧୀରତା ଦୁଇଗୁଣ ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିଲା। ଉପାୟାନ୍ତର ନ ଦେଖି ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ମୁହଁ ବୁଲାଇ କହିଲେ- "କାଲି ଭୋରରୁ ଗୋଟାଏ ଅତି ଜରୁରୀକାମରେ ଯିବାକୁ ଅଛି, ତେଣୁ ଆଜି ଚଞ୍ଚଳ ଶୋଇବାକୁ ପଡ଼ିବ।"

କୋହ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ରାସମଣି କଇଁ କଇଁ କାନ୍ଦିଉଠିଲା। ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ପଚାରିଲା- "ଆଜି ପୁଣି କଣ ହୋଇଛି ?" ଅଧା କାନ୍ଦ, ଅଧା ତୁନିରେ ରାସମଣି କହିଲା- "ମୋତେ ଶୁଣି ନ ଥିବ ?"

"ଶୁଣିଚି, କିନ୍ତୁ ଭାଉଜବୋଉ ମିଛକଥା କଣ କହିଛନ୍ତି ? ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ କଣ ଭାଇଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉ ନାହିଁ ? ତୁମର ଲୁଗାପଟା, ଗହଣାଗାଣ୍ଠି,

ଏସବୁ କଣ ମୋ' ବାପାଙ୍କ ପଇସାରେ ହୋଇଛି ? ଯେ ଖାଇବାକୁ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଇ ପ୍ରତିପାଳନ କରୁଛି, ସେ ଦୁଇପଦ କଣ କହିପକାଇଲେ, ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଖାଇବାପିନ୍ଧିବାର ସାମିଲ କରିନେଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?"

"ଏମିତି ଖାଇବା ପିନ୍ଧିବା ନ ହେଲେ...!"

"ବଞ୍ଚିବା କିପରି ?"

"ଏ ହୀନ ଜୀବନକୁ ମରଣ ହୋଇଯାନ୍ତା କି ।"

"ଯେତେଦିନ ଯାଏ ଜୀବନ ଅଛି ସେତେଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୀରବରେ ଟିକିଏ ଶୋଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକର, ତେବେ ସୁଖଶାନ୍ତି ମିଳିବ ।" କହି ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଉପଦେଶ ଓ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ କରି ବସିଲେ ।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଓ ଶଶିଭୂଷଣ ସହୋଦର ଭାଇ ନୁହନ୍ତି, ଅତି ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ମଧ୍ୟ ନୁହନ୍ତି । ଗ୍ରାମ-ସମ୍ପର୍କ ବୋଲି ଧରି ନେବାକୁ ହେବ; କିନ୍ତୁ ପ୍ରୀତିବନ୍ଧନ ସହୋଦର ଭାଇଠାରୁ ବଳି ପଡ଼ିଛି । ବଡ଼ ଯା' ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ ଏ ସବୁ ପ୍ରେମ ପ୍ରୀତି ସହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଶେଷତଃ ଦେବାନେବା ବିଷୟରେ ଶଶିଭୂଷଣ ସାନବୋହୂ ଅପେକ୍ଷା ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅଧିକ ପକ୍ଷପାତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରିକି କୌଣସି ଜିନିଷ ଯୋଡ଼ାଏ ନ ମିଳିଲେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ସାନବୋହୂ ପାଇଁ କିଣି ନେଇ ଆସନ୍ତି । ସେ ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ବୋଲ ଅପେକ୍ଷା ରାଧାମୁକୁନ୍ଦର ପରାମର୍ଶ ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରି ଚଳନ୍ତି । ଶଶିଭୂଷଣ ଟିକିଏ ଫୁଙ୍ଗୁଳା ଧରଣର ଲୋକ; ସେଥିପାଇଁ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଘର ବାହାରର ସବୁ କାମ ବୁଝିବାକୁ ହେଉଥିଲା । ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଯେ ଖୁବ୍ ଛପି ଛପି ଶଶିଭୂଷଣକୁ ଠକିବାର ଆୟୋଜନ କରୁଛନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀର ବରାବର ସନ୍ଦେହ ଥିଲା । ସନ୍ଦେହର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ନାହିଁ, ତଥାପି ବିଦ୍ୱେଷ ଦିନୁଁ ଦିନ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ସେ ଭାବନ୍ତି, ପ୍ରମାଣ ଗୁଡ଼ାକ ବି ତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧପକ୍ଷ ଅବଲମ୍ବନ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରମାଣ ଉପରେ ଅତି ଅଭିମାନ କରି, ସେଥିପ୍ରତି ନିରତିଶୟ ଅବଜ୍ଞା ପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବକ ନିଜର ସନ୍ଦେହକୁ ଦୁଇଗୁଣ ଦୃଢ଼ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଅତି ଯତ୍ନରେ ତାଙ୍କର ମନ ଭିତରେ ଏଇ ବିଦ୍ୱେଷର ନିଆଁ କୁହୁଳୁ ଥାଏ ଏବଂ ମଝିରେ ମଝିରେ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାତ ଓ ଭୂମିକମ୍ପପରି ଗାଳି ଉଦ୍ଗାଣ ରୂପରେ ବାହାରକୁ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ରାତିରେ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ଭଲ ନିଦ ହେଲା କି ନାହିଁ କହି ହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ

ତା' ଆରଦିନ ସକାଳେ ଉଠି ସେ ବିରସ ମୁଖରେ ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲେ । ଶଶିଭୂଷଣ ବ୍ୟସ୍ତହୋଇ ପଚାରିଲେ,- "ରାଧା, ତୋର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଇଛି କାହିଁକି ରେ ! ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ ?"

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ- "ଭାଇ, ଏମିତି ଏଠି ଆଉ କେତେ ଦିନ ଚଳିବି ?" ଏହା କହି ଗତ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଭାଉଜଙ୍କର ଆକ୍ରମଣ-ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସଂକ୍ଷେପରେ ଓ ଶାନ୍ତଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ।

ହସି ହସି ଶଶିଭୂଷଣ କହିଲେ- "ଆରେ, ଏଇଟା କଣ ଆଜି ନୂଆ ଶୁଣିଲୁ ? ସେ'ତ ପରଘରର ଝିଅ; ପରଘରୁ ଆସିଛି ଯେତେବେଳେ, ସୁବିଧା ପାଇଲେ ଦି'ପଦ କଟୁକରି କହି ପକାଇବ; ତା'ବୋଲି କଣ ଘରଲୋକ ଘରଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବ ? ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ କଣ ସେଇପରି କଥାମାନ ଶୁଣୁନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସେଥିଲାଗି କଣ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯିବି !"

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କହିଲେ- "ପୁରୁଷ ଜନ୍ମ ଯେତେବେଳେ ପାଇଛି, ମାଇପି ତୁଣ୍ଡରୁ କଣ ଦି'ପଦ ଟାଣକଥା ସହିପାରିବି ନାହିଁ ? ମୋର ଖାଲି ଭୟ ହେଉଛି, କାଳେ ତୁମ ସଂସାରରେ ଅଶାନ୍ତି ଘଟିବ !"

ଶଶିଭୂଷଣ କହିଲେ- "ଆଉ ତୁ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ମୋର କି ଶାନ୍ତି ରହିବ ?"

ସେତିକିରେ କଥା ବନ୍ଦ ରହିଲା । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ସେଠୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଯେତିକି ଭାରି ଥିଲା, ସେତିକି ରହିଗଲା ।

ଏଣେ ବଡ଼ ଗୃହିଣୀଙ୍କର ଆକ୍ରୋଶ ଦିନକୁ ଦିନ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ହଜାର ଉପଲକ୍ଷରେ ଯେତେବେଳେ ସେତେବେଳେ ସେ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ଖୁଞ୍ଚା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ, ଗାଳିଉପରେ ଗାଳି ଅଜାଡ଼ି ରାସମଣିର ଅନ୍ତର ଆତ୍ମାକୁ ଶରଶଯ୍ୟାଶାୟୀ କରି ପକାଇଲେ । ଅବଶ୍ୟ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଭାଉଜବୋଉଙ୍କ ଗାଳିବେଳେ ମନକୁ ବାଆଁରେଇ ଦେଇ ପିକା ଟାଣନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀକୁ କାନ୍ଦିବାର ଦେଖିଲେ ଶୋଇପଡ଼ି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିବାର ବାହାନା କରନ୍ତି; ତଥାପି ଧୀରେ ଧୀରେ ଭର୍ତ୍ସନା ଏତେଦୂର ବଢ଼ିଗଲା ଯେ ଶେଷକୁ କଥାଗୁଡ଼ାକ ତାଙ୍କର ବି ବେଳେ ବେଳେ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହେଲା ।

କିନ୍ତୁ ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ତ ଆଜିକାଲିର ସମ୍ପର୍କ ନୁହେଁ । ଦୁଇ ଭାଇ ଯେତେବେଳେ ସକାଳୁ ପଖାଳ ଖାଇ ବସ୍ତାନି ଧରି ସାଙ୍ଗହୋଇ ଚାଟଶାଳୀକୁ

ଯାଉଥିଲେ, ଯେତେବେଳେ ଉଭୟେ ପାଞ୍ଚକରି ଅବଧାନଙ୍କୁ ଫାଙ୍କିଦେଇ ଚାଟଶାଳୀରୁ ପଳାଇ ଗାଇଜଗୁଆଳ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳରେ ମାତି ଯାଉଥିଲେ, ଝାପସା ଆଲୁଅ ଜଳୁଥିବା ଘରେ ଯେତେବେଳେ ଏକ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ମାଉସୀ ପାଖରୁ କାହାଣୀ ଶୁଣୁଥିଲେ, ଘରେ କାହାକୁ କିଛି ନକହି ଅପର ଗାଁକୁ ନାଟ ଦେଖିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ସକାଳେ ଧରାପଡ଼ି ଏକାଠି ହୋଇ ଅପରାଧ ଓ ଶାସ୍ତି ବହନ କରୁଥିଲେ- ସେତେବେଳେ କେଉଁଠି ଥିଲେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ, କେଉଁଠି ଥିଲା ରାସମଣି ? ଜୀବନର ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଦିନକୁ କଣ ଆଜିର ଗୋଟାଏ ଦିନ ଲାଗି ସେମାନେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ପକାଇବେ ? କିନ୍ତୁ ଏ ବନ୍ଧନ ଯେ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାର ବନ୍ଧନ, ଏ ପ୍ରଗାଢ଼ ପ୍ରୀତି ଯେ ପରାନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟାଶାର ସୁଚତୁର ଛଦ୍ମବେଶ, ଏପରି କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ବା ସନ୍ଦେହର ଆଭାସ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଷପରି ମନେ ହେଉଥିଲା, ତେଣୁ ଏଇପରି ଆଉ କିଛିଦିନ ଗଡ଼ି ଯାଇଥିଲେ କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା କହି ହେବ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଏକ ଗୁରୁତର ଘଟଣା ଘଟିଲା।

ଯେଉଁ ସମୟର କଥା ଏଠାରେ କୁହାଯାଉଛି, ସେ ସମୟରେ ଲାଟବନ୍ଦୀ ଦିନ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ସରକାରୀ ଖଜଣା ଦାଖଲ ନ କଲେ ଜମିଦାରୀ ନିଲାମ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା।

ଦିନେ ହଠାତ୍ ଖବର ଆସିଲା, ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଜମିଦାରୀ ଏନାତସାହୀ ପ୍ରଗଣା ସରକାରୀ ଖଜଣା ଦାଖଲ ହୋଇ ନ ପାରିବାରୁ ନିଲାମ ହୋଇଯାଇଛି।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ମୃଦୁ ପ୍ରଶାନ୍ତଭାବ ରଖି କହିଲେ, ଦୋଷ ମୋ'ରି। ଶଶିଭୂଷଣ କହିଲେ, "ତୋ'ର କି ଦୋଷ ? ତୁ'ତ ଖଜଣା ପଠାଇ ଦେଇଥିଲୁ। ମଝି ରାସ୍ତାରେ ଚୋର ଟଙ୍କା ଲୁଟି ନେଇଗଲେ; ତୁ ସେଥିଲାଗି କଣ କରିଥାନ୍ତୁ ?"

ଦୋଷ କାହାର ବସି ଠିକ୍ କରିବାକୁ ବେଳ ନ ଥିଲା। ଏଥର ସଂସାର କିପରି ଚଳିବ, ସେଇ ଚିନ୍ତା ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କୁ ଘାରି ପକାଇଲା। ହଠାତ୍ କୌଣସି ଉପାର୍ଜନର ରାସ୍ତା ଧରିନେଇ ପାରିବେ, ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କର ସେପରି ସ୍ୱଭାବ ଓ ଶିକ୍ଷା ନ ଥିଲା। ଯେପରି ଖସଡ଼ା ପାହାଚରୁ ଗୋଡ଼ ଖସାଇ ସେ ଏକାବେଳକେ ଆସି ପୋଖରୀ ମଝିରେ ପଡ଼ିଲେ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ଗହଣା ବନ୍ଧା ପକାଇବାକୁ ଭାବିଲେ। ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଏକଥଳୀ ଟଙ୍କା ତାଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇ ଭାଉଜ ବୋଉଙ୍କର ଗହଣା ବିକ୍ରୀ ପ୍ରସ୍ତାବ ବନ୍ଦକଲେ। ସେ ଆଗରୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ'ର ଗହଣାତକ ବିକି ଯେତକ ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ।

ଦୁହିଁଙ୍କ ସଂସାରରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଗଲା। ସମ୍ପଦବେଳେ ଗୃହିଣୀ ଯାହାକୁ ଘରୁ ଦୂରକରି ଦେବାର ସହସ୍ର ପାଞ୍ଚ କରୁଥିଲେ, ଆପଦବେଳେ ସେଇୟଙ୍କୁ ନିର୍ଭର କରି ରହିବାକୁ ହେଲା। ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କାହାଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଲାଭଦାୟକ, ଏକଥା ଠିକ୍ କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବେଶୀ ବେଳ ଲାଗିଲା ନାହିଁ। କେବେ ଯେ ସେ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ଶ୍ରୀ ଦେଖିପାରୁ ନ ଥିଲେ, ଏକଥା ଯେପରି ତାଙ୍କ ମନରୁ ଏକାବେଳକେ ପାସୋର ଗଲା।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଆଗରୁ ଚାକିରି କରି ଦି' ପଇସା ଉପାୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ। ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ସହରରେ ସେ ମୁକ୍ତିଆରି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ। ସେ ସମୟରେ ମୁକ୍ତିଆରିରେ ଖୁବ୍ ପଇସା ମିଳୁଥିଲା, ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି ସାବଧାନୀ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଚାକିରିରେ ହାତ ଦେଉ ଦେଉ ପଇସାର ଭଲ ଉପାୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା। କ୍ରମେ ଜିଲ୍ଲାର ବଡ଼ ବଡ଼ ଜମିଦାରମାନେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ନିଜ ନିଜ ମକଦ୍ଦମା ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ।

ରାସମଣିର ଅବସ୍ଥା ଆଗର ଠିକ୍ ବିପରୀତ ହୋଇଗଲା। ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର ସ୍ୱାମୀ ପଇସାରେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଶଶିଭୂଷଣ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେଉଛନ୍ତି। ସେ କଥା ନେଇ ଖୋଲାଖୋଲି ସେ ଅବଶ୍ୟ କେଉଁଦିନ ନିଜର ଗର୍ବ ଦେଖାଇ କିଛି କହିନାହିଁ, ତଥାପି କେତେଥର ଆଭାସ ଇଙ୍ଗିତରେ ସେଇରକମ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରି ସାରିଲାଣି। ବୋଧହୁଏ ଗଉଁରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ହାତହଲାଇ ଥରେ କୌଣସି ଏକ ବିଷୟରେ ସେ ବଡ଼ ଯା'ଙ୍କର କଥାକୁ ବେଖାତିର କରି ଗୋଟାଏ କାମ କରିଥିଲା, ମାତ୍ର ସେ କେବଳ ଦିନେ ମାତ୍ର। ତା' ପରଦିନଠାରୁ ସେ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ନୁଆଁଣିଆ ହୋଇ ଚଳିଲା। କାରଣ ହେଉଛି, ଉକ୍ତ କଥାଟା ତା' ସ୍ୱାମୀ ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ଏବଂ ରାତିରେ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କି କି ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇଥିଲେ ଠିକ୍ କହି ହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ପରଦିନ ସକାଳଠାରୁ ସେ ବଡ଼ ଯା'ଙ୍କର ଦାସୀପରି ଚଳିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା। ସାଇରୁ ଶୁଣାଯାଏ, ସେଦିନ ରାତିରେ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବାପଘରକୁ ପଠାଇ ଦେବାର ଧମକ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସାତଦିନ ଯାଏ ସ୍ତ୍ରୀର ମୁହଁ ଦେଖି ନ ଥିଲେ। ଶେଷରେ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀ

ଦିଅରର ହାତଧରି ନାନା ପ୍ରକାର ବୋଧଦେଇ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଅପଡ଼ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ- କହିଲେ, "ସାନବୋହୂ କାଲି ବାପଘରୁ ଆସିଛି, ମୁଁ ତ କୋଉଯୁଗରୁ ତୁମଘରେ ପଡ଼ି ରହିଚି । ତୁମ ମୋ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି, ସେ କଥା କଣ ସେ ବୁଝିଛି ? ପିଲାଟାଏ, ତାର ଦୋଷ କ'ଣ ଧରି ବସିବା ଉଚିତ ?"

ସଂସାର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ସବୁ ଟଙ୍କାତକ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ହାତରେ ଆଣି ଦିଅନ୍ତି । ରାସମଣି ବନ୍ଧା-ଖର୍ଚ୍ଚ ଅନୁସାରେ ନିଜର ଟଙ୍କା ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀଙ୍କ ପାଖରୁ ମାଗିଆଣେ । ଘର ଭିତରେ ବଡ଼ ଯା'ର ଅବସ୍ଥା ପୂର୍ବଅପେକ୍ଷା ଅନେକ ଭଲ ହୋଇଯାଇଛି; କାରଣ ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ଶଶିଭୂଷଣ ମଧ୍ୟ ସ୍ନେହ ପରବଶ ହୋଇ ଏବଂ ସବୁଆଡୁ ବୁଝିବିଚାରି ରାସମଣିକୁ ବରଞ୍ଚ ଅନେକ ସମୟରେ ଅଧିକ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଉଥିଲେ ।

ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କ ମୁହଁରେ କେତେବେଳେ ହେଲେ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହାସ୍ୟର ବିରାମ ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଗୋପନ ରୋଗରେ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କେହି ତାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି, କେବଳ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଭାଇଙ୍କର ମୁହଁରୁ ସେ କଥା ଠଉରେଇ ପାରିଛନ୍ତି । ସେଇ ଚିନ୍ତାରେ ରାତିରେ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗଭୀର ରାତିରେ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ଅନେକ ଥର ରାସମଣି ଉଠି ଦେଖିଚି ଗଭୀର ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଅସୁସ୍ଥଭାବେ ଏକଡ଼ ସେକଡ଼ ହେଉଛନ୍ତି ।

ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ଭାଇଙ୍କପାଖକୁ ଯାଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦିଅନ୍ତି- "ତୁମେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନାହିଁ ଭାଇ । ତୁମର ପୈତୃକ ଜମିଦାରୀ ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବି- କେବେହେଲେ ପରକୁ ଛାଡ଼ିଦେବି ନାହିଁ, ସେଥିରେ କେବେହେଲେ ଡେରି କରିବି ନାହିଁ ।"

ବାସ୍ତବିକ ଆଉ ବେଶୀ ଡେରି ହେଲା ନାହିଁ । ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଯେ ନିଲାମ ଧରିଥିଲା, ସେ ବ୍ୟବସାୟୀ ଲୋକ; ଜମିଦାରୀ ଖବର ତାକୁ କିଛି ମାଲୁମ ନ ଥିଲା । ଖାଲି ବାହାରକୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଜମିଦାରୀଟା କିଣିଥିଲା ସିନା; କିନ୍ତୁ ଘର ଭଣ୍ଡାରରୁ ତା'ର ସଦର ଖଜଣା ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲା, ଜମିଦାରୀରୁ ପଇସାଟିଏ ମିଳୁ ନଥିଲା । ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଫି ବରଷ ଦୁଇ ତିନିଥର ଲାଠିଆ ପିଆଦା ପଠାଇ ଲୁଟ୍‌ପାଟ୍ କରି ଖଜଣା ଆଦାୟ କରି ଆଣୁଥିଲା; ପ୍ରଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ତା'କଥା ଖୁବ୍ ମାନୁଥିଲେ । ଛୋଟ ବର୍ଣ୍ଣର ବ୍ୟବସାୟୀ ମହାଜନଙ୍କୁ ସେମାନେ ମନେ ମନେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପରାମର୍ଶରେ ସେମାନେ ଶେଷରେ ନୂଆ ଜମିଦାରର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଶେଷରେ ବିଚାରା ବିସ୍ତର ମକଦ୍ଦମା-ମାମଲା କରି ବିଫଳ ହୋଇ ଏଇ ଅଡୁଆରୁ ରକ୍ଷାପାଇବାର ବାଟ ଖୋଜିଲା । ଅଳ୍ପ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ପୁଣି ଜମିଦାରୀ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିଲା ।

ଲେଖାରେ ଯେତେ ଅଳ୍ପଦିନ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛି, ବସ୍ତୁତଃ ତା'ଠାରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ବେଶୀଦିନ କଟିଯାଇଥିଲା । ଏହା ଭିତରେ ପ୍ରାୟ ଦଶବରଷ ଚାଲିଗଲାଣି । ଦଶବରଷ ପୂର୍ବେ ଶଶିଭୂଷଣ ଯୌବନର ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆସି ପ୍ରୌଢ଼ାବସ୍ଥାରେ ପଦାର୍ପଣ କରୁଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଆଠ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ଯେପରି ଅନ୍ତରରୁଦ୍ଧ ମାନସିକ ଉତ୍ତାପର ବାଷ୍ପଯାନରେ ଚଢ଼ି ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଅଧାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ଫେରିପାଇ ସେ କାହିଁକି ସେତେ ବେଶୀ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବହୁତ ଦିନ ବ୍ୟବହାରରେ ନ ଲାଗି ହୃଦୟର ବୀଣାଯନ୍ତ୍ର ବୋଧହୁଏ ବିକଳ ହୋଇଯାଇ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସହସ୍ରବାର ତାରକୁ କଷି ବାନ୍ଧିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ଢିଲା ହୋଇଗଲା । ପୂର୍ବର ସେ ସୁର ଆଉ ବାଜି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ ଖେଳିଗଲା । ସେମାନେ ଗୋଟାଏ ମଉଛବ କରିବାକୁ ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କ ପାଖରେ ଅଡ଼ି ବସିଲେ । ଶଶିଭୂଷଣ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ- "କଣ କରିବା, କହିଲୁ ?"

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କହିଲେ- "ଶୁଭଦିନରେ ଟିକିଏ ଆନନ୍ଦ ନ କଲେ ହେବ କିପରି ?"

ଗାଁରେ ଏତେ ବଡ଼ ଭୋଜୀ ଆଗରୁ କେବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଛୋଟ ବଡ଼ ସମସ୍ତେ ପେଟପୂରା ଖାଇ ଭାରି ତାରିଫ କଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦୁଃଖୀ କାଙ୍ଗାଳୀମାନେ ପଇସା, ଲୁଗା ପାଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ଚାଲିଗଲେ ।

ଶୀତଋତୁ ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଁକୁ ଖୁବ୍ ଖରାପ ସମୟ ଆସିଲା । ତା'ପରେ ପୁଣି ଚାରିଦିନ କାଳ ପରସାପରସି କରି ଶଶିଭୂଷଣ ବିସ୍ତର ପରିଶ୍ରମ କରିଥିଲେ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଅନେକ ଅନିୟମ ମଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା, ସେ ପୁଣି କତରାଲଗା ହୋଇଗଲେ । ନାନାପ୍ରକାର ଦୁରୂହ ଉପସର୍ଗ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରବଳ କମ୍ପଜର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବଇଦ ଦେଖି କହିଲା, "ଭାରି ଶକ୍ତ ବ୍ୟାଧି ।"

ରାତି ଦୁଇତିନି ପହର ହେବ, ରୋଗୀର ଘରଭିତରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିଦେଇ ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କହିଲେ, ଭାଇ ! ତୁମର ସମ୍ପତ୍ତି କାହାକୁ କିପରି ଦିଆଯିବ, ମୋତେ କିଛି ଉପଦେଶ ଦେଇଯାଅ ।

ଶଶିଭୂଷଣ କହିଲେ, "ଭାଇ, ମୋର କି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି ଯେ କାହାକୁ ଦେଇଯିବି !"

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କହିଲେ, "ସବୁତକ ତ ତୁମରି ସମ୍ପତ୍ତି ।"

ଶଶିଭୂଷଣ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, ସେ କୋଉ ଦିନ ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୁହେଁ ।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କିଛିକ୍ଷଣ ମୌନହୋଇ ବସିରହିଲେ । ବସି ବସି ବିଛଣାର ଗୋଟିଏ ପାଖର ଚାଦରକୁ ଦୁଇହାତରେ ସମାନ କରି ଦେଉଥାନ୍ତି । ଶଶିଭୂଷଣ ନିଶ୍ୱାସ ନେବାରେ କଷ୍ଟ ଅନୁଭବ କଲେ ।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ରୋଗୀର ବିଛଣା କଡ଼ରେ ବସି ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କର ଦୁଇଗୋଡ଼ ଧରି କହିଲେ, "ଭାଇ, ମୁଁ ମହାପାପୀ; ସେଇ ପାପକଥା ତୁମକୁ କହିବାକୁ ଯାଉଚି, ଆଉ ସମୟ ନାହିଁ ।"

ଶଶିଭୂଷଣ କୌଣସି ଜବାବ ଦେଲେ ନାହିଁ । ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ କହିଗଲେ-ସେହି ସ୍ୱାଭାବିକ ଶାନ୍ତଭାବ ଓ ଧୀର ଧୀର କଥା, କେବଳ ମଝିରେ ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଁ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ୁଥାନ୍ତି । "ଭାଇ ଭଲକରି ସବୁକଥା କହିବାକୁ ମୋର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ମୋ ମନକଥା କେବଳ ସେଇ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀଙ୍କୁ ଜଣା । ପୃଥିବୀରେ ଯଦି କେହି ସେକଥା ବୁଝିପାରିବ ତ, କେବଳ ତୁମେ ବୁଝିବ । ପିଲାଟିଦିନରୁ ଆମର ଅନ୍ତରରେ କୌଣସି ଭେଦ ରହିନାହିଁ, କେବଳ ବାହାରେ ଭେଦ ରହିଛି । କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଭେଦ ଥିଲା; ତୁମେ ଧନୀ-ମୁଁ ଦରିଦ୍ର । ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲି ଏଇ ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ ତୁମ ମୋ' ଭିତରେ ବିଚ୍ଛେଦର ସମ୍ଭାବନା ଦିନକୁ ଦିନ ଗୁରୁତର ହୋଇ ଉଠୁଛି, ସେତେବେଳେ ସେଇ ପ୍ରଭେଦ ମୁଁ ଲୋପ କରିଦେଲି । ମୁଇଁ ସଦର ଖଜଣା ଲୁଟ୍ କରାଇ ତୁମର ସମ୍ପତ୍ତି ନିଲାମ କରାଇ ଦେଇଥିଲି ।"

ଶଶିଭୂଷଣଙ୍କର ମୁହଁରେ ତିଳେମାତ୍ର ବିସ୍ମୟର ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ନାହିଁ । ସେ ଈଷତ୍ ହସି ଧୀରେ ଧୀରେ ଭଗ୍ନ ଉଚ୍ଚାରଣରେ କହିଲେ, "ଭଲ କରିଚୁ ଭାଇ ! କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଏତେ କଥା ଭିଆଇଲୁ, ସେ କଥା କଣ ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରିଲା ? ଚିରଦିନ ପାଇଁ କଣ ମୋତେ ପାଖରେ ରଖିପାରିଲୁ ? ଦୟାମୟ ହରି !" ପ୍ରଶାନ୍ତ ମୃଦୁହାସ୍ୟ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଦୁଇବିନ୍ଦୁ ଲୁହ ଗଡ଼ିଆସିଲା ।

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ତାଙ୍କର ପାଦତଳେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି କହିଲେ, "ଭାଇ, ମୋତେ ମାଫ୍ କଲ ତ ?"

ଶଶିଭୂଷଣ ତାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକି ହାତ ଧରି କହିଲେ, "ଭାଇ, ତେବେ ଶୁଣ। ଏକଥା ମୁଁ ସେଇଦିନଠୁ ଜାଣିଛି। ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିଥିଲୁ, ସେଇମାନେ ହିଁ ମୋତେ ସବୁକଥା କହିଥିଲେ। ସେଇଦିନଠୁ ମୁଁ ତୋତେ ମାଫ୍ କରି ସାରିଛି।"

ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ଦୁଇହାତ ଭିତରେ ଲଜ୍ଜିତ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଅନେକ ସମୟ ପରେ କହିଲେ, ଭାଇ, ଯଦି ସତରେ ମୋତେ କ୍ଷମା କରିଚ, ତେବେ ତୁମର ସମ୍ପତ୍ତି ତୁମେ ପୁଣି ଗ୍ରହଣ କର; ଅଭିମାନ କରି ଆଉ ଫେରାଇ ଦିଅ ନା।

ଶଶିଭୂଷଣ ଆଉ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ; ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ବାକ୍ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲା। ରାଧାମୁକୁନ୍ଦଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ଅନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ଥାପିତ କରି ଶେଷ ଥରକପାଇଁ ଡାହାଣ ହାତ ଉଠାଇଲେ। ସେଥିରୁ କଣ ବୁଝାଗଲା, ସେକଥା କହିହେବ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ, ରାଧାମୁକୁନ୍ଦ ତା'ର ଅର୍ଥ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ।

●

ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ

(ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ରାଇଚରଣ ଯେତେବେଳେ ପହିଲେ ବାବୁଘରେ ଚାକିରି କରି ରହିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତା'ର ବୟସ ବାର ବର୍ଷ। ତା' ଘର ହେଉଛି ଯଶୋହର ଜିଲ୍ଲା। ମୁଣ୍ଡରେ ଲମ୍ବା ବାଳ, ଗାରଡ଼ ପରି ଏଡ଼େ ଏଡ଼େ ଆଖି, ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣର ପତଳା ପିଲାଟିଏ। ଜାତିରେ କାୟସ୍ଥ। ବାବୁମାନେ ମଧ୍ୟ କାୟସ୍ଥ। ବାବୁଙ୍କର ବରଷକର ପୁଅଟିଏ ଥାଏ, ତା'ର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ତା'ର ପ୍ରଧାନ କାମ ହୋଇ ରହିଲା।

ସେଇ ଶିଶୁପୁଅଟି କାଳକ୍ରମେ ରାଇଚରଣର କୋଡ଼ ଛାଡ଼ି ସ୍କୁଲ, ସ୍କୁଲରୁ କଲେଜ, ଶେଷରେ କଲେଜ ଛାଡ଼ି ମୁନସଫ ହୋଇଛି। ରାଇଚରଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଭୃତ୍ୟ।

ତାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଜଣ ମୁନିବ; ମା ସା'ନ୍ତାଣୀ ଘରକୁ ଆସିଛନ୍ତି; ସୁତରାଂ ଅନୁକୂଳ ବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ରାଇଚରଣଙ୍କର ଆଗରୁ ଯେପରି ଅଧିକାର ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ନୂଆ ସାଆନ୍ତାଣୀ ଆସି ସେ ଅଧିକାରର ଅନେକ ଭାଗ କାଢ଼ି ନେଇଚନ୍ତି।

ଏଇ ଅଧିକାରତକ କାଢ଼ିଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାଆନ୍ତାଣୀ ରାଇଚରଣ ହାତରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଅଧିକାର ଦେଇଚନ୍ତି। ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଅନୁକୂଳ ବାବୁଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ହୋଇଚି ଏବଂ କେବଳ ରାଇଚରଣ ନିଜର ଚେଷ୍ଟା ଓ ଅଧ୍ୟବସାୟ ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ସମ୍ଭାଳି ରଖିଚି।

ତାକୁ ସେ ଏପରି ଉତ୍ସାହର ସହିତ ଦୋଳି ଖେଳାଏ, ଏପରି ନିପୁଣତାର ସହିତ ତାକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି ଶୂନ୍ୟକୁ ଫୋପାଡ଼େ, ତା'ର ମୁହଁ ପାଖରେ ଏପରି ସବୁ ଶବ୍ଦକରି ମୁହଁ ହଲାଏ, କୌଣସି ଉତ୍ତରର ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନ କରି ଏପରି ସବୁ ଅର୍ଥହୀନ ଅସଂଗତ ପ୍ରଶ୍ନ ଶିଶୁଟିକୁ ପଚାରେ ଯେ ଛୋଟ ଶିଶୁଟି ରାଇଚରଣକୁ ଦେଖିଲେ ଏକାବେଳକେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠେ।

ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁଟି ଗୁରୁଣ୍ଡି ଗୁରୁଣ୍ଡି ବଡ଼ ପିଲାଙ୍କପରି ସାବଧାନ ହୋଇ ଦୁଆରବନ୍ଧ ଡେଇଁବାର ଚେଷ୍ଟାକରେ ଏବଂ କେହି ଧରିବାକୁ ଆସିଲେ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ କରି ହସି କବାଟକଣରେ ଲୁଚିବାକୁ ପଳାଇଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ଏ ଚାତୁରୀ ଓ ବୁଦ୍ଧି

ଦେଖି ରାଇଚରଣ ଅବାକ୍ ହୋଇଯାଏ । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ଖୁବ୍ ଗର୍ବ କରି କହେ, ଦେଇ, ତୁମ ପୁଅ ବଡ଼ ହେଲେ ଜଜ୍ ହେବ, ମାସକୁ ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କା କମାଇବ ।

ପୃଥିବୀର ଯେ କୌଣସି ଶିଶୁ ଯେ ଏଇ ବୟସରେ ଦୁଆର ବନ୍ଧ ଡେଇଁ ନିଜର ଅସମ୍ଭବ ଚାତୁର୍ଯ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଇପାରେ, ସେକଥା ରାଇଚରଣର କଳ୍ପନାରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତା' ମତରେ ଯେଉଁମାନେ ବଡ଼ହୋଇ ଜଜ୍ ହେବେ ସେଇମାନେହିଁ ଏପରି ଅସମ୍ଭବକୁ ସମ୍ଭବ କରିପାରନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ଶିଶୁଟି ଯେଉଁଦିନ ଟଳଟଳ ହୋଇ ଚାଲି ଶିଖିଲା; ରାଇଚରଣର ବିସ୍ମୟ ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ଯେତେବେଳେ ସେ ବୋଉକୁ 'ବୁ', ପିଇସୀକୁ 'ପିଚ୍ଛୀ' ଏବଂ ରାଇଚରଣକୁ 'ଚନ୍ନ' ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା, ସେତେବେଳେ ରାଇଚରଣର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସାଇପଡ଼ିଶା ବାଟଘାଟରେ ସେ ଏଇ ଅତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଖବର କହି ବୁଲିଲା ।

କେମିତି ଅଦ୍ଭୁତ କଥା, ବୋଉକୁ 'ବୁ' ଡାକୁଚି, ପିଇସୀକୁ 'ପିଚ୍ଛୀ' ଡାକୁଚି, କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଡାକୁଚି 'ଚନ୍ନ' । ବାସ୍ତବିକ ଶିଶୁଟିର ମୁଣ୍ଡରେ ଏତେ ବୁଦ୍ଧି କିଏ ଦେଲା, ସେକଥା କହିବା ବଡ଼ ଶକ୍ତ । କୌଣସି ବଡ଼ ମଣିଷର ମଥାରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି ସମ୍ଭବ ହେବ ନାହିଁ । ସମ୍ଭବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଯେ କେବେ ଜଜ୍ ହୋଇ ପାରିବ; ସେ କଥା ରାଇଚରଣ ଆଦୌ ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନାହିଁ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ମୁହଁରେ ଦଉଡ଼ି ଲଗାଇ ରାଇଚରଣକୁ ଘୋଡ଼ା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ବେଳେବେଳେ ମଲ୍ଲ ସାଜି ତାକୁ ଶିଶୁଟି ସହିତ କୁସ୍ତି ଲଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ନିଜେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ତଳେ ପଡ଼ି ନ ଗଲେ ବିଷମ ବିପ୍ଳବ ପହଞ୍ଚିଯାଏ-ପିଲାଟିକୁ ସମ୍ଭାଳିବା ମୁସ୍କିଲ ହୋଇଯାଏ ।

ଏଇ ସମୟରେ ପଦ୍ମା ତୀରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଅନୁକୂଳ ବଦଳି ହୋଇଗଲେ । ଯିବାବେଳକୁ ସେ କଲିକତାରୁ ପୁଅ ପାଇଁ ଠେଲାଗାଡ଼ିଟିଏ କିଣି ନେଇଥିଲେ । ସାଟିନ୍ଜାମା ଏବଂ ମୁଣ୍ଡରେ ଜରିର ଟୋପି, ହାତରେ ସୁନାଖଡୁ, ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଡ଼ଖଡୁ ପିନ୍ଧାଇ ରାଇଚରଣ ନବକୁମାରକୁ ଦୁଇଓଳି ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ପବନ ଖୁଆଇବାକୁ ନେଇଯାଏ ।

ବର୍ଷାଦିନ ଆସିଲା । କ୍ଷୁଧିତ ପଦ୍ମା ତୋଟା, ଗାଁ, ବିଲପାଟକୁ ନିଜର ଜଳଗ୍ରାସରେ

ବିଲୀନ କରି ପକାଇଲା । ବାଲିପଠାର କାଶବଣ ଓ ଝାଉଁଗଛ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ଅତଡ଼ା ଖସିବାର ଅବିଶ୍ରାମ ଭୁଷ୍‌ଭାଷ୍ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ପାଣି ସୁଅର ଗର୍ଜନରେ ଦଶଦିଗ କମ୍ପି ଉଠିଲା । ଧାବମାନ ଫେଣର ତୀବ୍ରଗତିରେ ନଦୀର ତୀବ୍ରଗତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଗୋଚର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସେଦିନ ଉପରବେଳା ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ଷା ହେବାର ଆଶଙ୍କା ନ ଥିଲା । ରାଇଚରଣର ଖାମଖିଆଲୀ ଛୋଟ ସାଆନ୍ତଟି ଘରେ ଥୟଧରି ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସିଧା ଯାଇ ଗାଡ଼ି ଉପରେ ବସିପଡ଼ିଲା । ରାଇଚରଣ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଡ଼ି ଠେଲି ଧାନବିଲ ପାରହୋଇ ନଈକୂଳରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ନଈରେ ଖଣ୍ଡିଏ ହେଲେ ଡଙ୍ଗା ନାହିଁ, ବିଲରେ ଜନପ୍ରାଣୀର ଚିହ୍ନ ନାହିଁ-ମେଘଫାଙ୍କରେ ଦେଖାଗଲା, ଆରପାରିର ବାଲିତୁଠରେ ଶବ୍ଦହୀନ ଦୀପ୍ତ ସମାରୋହ ସହିତ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ଆୟୋଜନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସେଇ ନିସ୍ତବ୍‌ଧତା ଭିତରେ ଶିଶୁଟି ଗୋଟାଏ ଆଡ଼େ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା, "ଚନ୍ନ, ଫୁ ।"

ଅନତିଦୂରରେ ସଜଳ ପଙ୍କିଳ ଭୂମିଉପରେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ କଦମଗଛ, ଉଚ୍ଚଶାଖାରେ କେତୋଟି କଦମଫୁଲ ଫୁଟିଚି, ସେଇ ଫୁଲଉପରେ ଶିଶୁଟିର ଆଖି ପଡ଼ିଯାଇଚି । ଦି'ଚାରି ଦିନତଳେ ରାଇଚରଣ ଖଡ଼ିକାରେ ତା'ପାଇଁ କଦମଫୁଲର ଗାଡ଼ି ତିଆରିକରି ଦେଇଥିଲା । ସେଥିରେ ଦଉଡ଼ିବାନ୍ଧି, ତାକୁ ଟାଣି ଶିଶୁଟିର ଏତେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ସେଦିନ ରାଇଚରଣକୁ ଆଉ ଘୋଡ଼ା ହେବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ-ସେଦିନ ସେ ଏକାବେଳକେ ସଇସର ପଦବୀକୁ ଉଠି ଯାଇଥିଲା ।

କାଦୁଅଭିତରେ ପଶି ଫୁଲ ଆଣିଯିବାକୁ ପ୍ରଥମେ ରାଇଚରଣର ଇଛା ହେଲା ନାହିଁ- ସେ ଶିଶୁକୁ ଭୁଲାଇବାପାଇଁ ହଠାତ୍ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା- "ଦେଖ, ଦେଖ, ସିଆଡ଼େ ଦେଖ, କେମିତି ଚଢ଼େଇ ଉଡ଼ିଯାଉଚି । ଗ...ଲା, ଉଡ଼ି ଗଲା । ଆ'ରେ ଚଢ଼େଇ ଆ !" ଏଇପରି ବିଚିତ୍ର କଳରବ କରି ସେ ଗାଡ଼ି ଚଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ଶିଶୁ ବଡ଼ ହେଲେ ଜଜ୍ ହାକିମ ହେବ, ତାକୁ କଣ ଏପରି ଏକ ସାମାନ୍ୟ ଛଳନା ଦେଖାଇ ଭୁଲାଇ ହୁଏ । ବିଶେଷତଃ ଶିଶୁର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କଲାପରି ସେଠି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷ ନ ଥିଲା; କାଳ୍ପନିକ ଚଢ଼େଇରେ ମଧ୍ୟ ବେଶୀସମୟ କାମ ଚଳିଲା ନାହିଁ ।

ରାଇଚରଣ କହିଲା, "ତେବେ ତୁମେ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଥାଅ, ମୁଁ ଝଟ୍‌କରି ଯାଇ ଫୁଲ ତୋଳି ଆଣୁଚି। ହୋସିଆର, ପାଣିକୂଳକୁ ଯିବନାହିଁଟି !" କହି ଆଣ୍ଠୁଉପରକୁ ଲୁଗା ଟେକି ସେ କଦମ ଗଛଉପରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଗଲା।

କିନ୍ତୁ ଯିବାପୂର୍ବରୁ ପାଣିକୂଳକୁ ଯିବାକୁ ଯେ ସେ ନିଷେଧ କରିଦେଇ ଗଲା, ଏଇ ଆକଟରେ ଶିଶୁର ମନ ହଠାତ୍ କଦମ ଫୁଲ ଛାଡ଼ି ପାଣିଉପରକୁ ଧାଇଁଗଲା। ସେ ଦେଖିଲା, ପାଣି ମଲ୍‌ମଲ୍ କରି ଧାଇଁଯାଉଚି; ଯେପରି ଦୁଷ୍ଟାମି କରି, କୌଣସି ଜଣେ ବୃହତ୍ ରାଇଚରଣର ଆକଟ ନ ମାନି ଏକ ଲକ୍ଷ ଶିଶୁପ୍ରବାହ ସହାସ୍ୟ କଳସ୍ୱରରେ ଏକ ନିଷିଦ୍ଧ ସ୍ଥାନକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଉଚନ୍ତି !

ସେମାନଙ୍କର ଏଇ ଅସାଧୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ଶିଶୁର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇଉଠିଲା। ଧୀରେ ଧୀରେ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ସେ ପାଣିକୂଳକୁ ଗଲା-ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ଘାସ ନେଇ ତାକୁ ବନସୀ ବୋଲି କଳ୍ପନାକରି ସେ ମାଛଧରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଦୂରନ୍ତ ଜଳରାଶି ଅସ୍ଫୁଟ କଳଭାଷାର ଇଙ୍ଗିତରେ ଶିଶୁଟିକୁ ବାରମ୍ବାର ନିଜର ଖେଳଘରକୁ ଆହ୍ୱାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା।

ହଠାତ୍ ଝପ୍ କରି ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ହେଲା; କିନ୍ତୁ ବର୍ଷାଦିନରେ ପଦ୍ମାକୂଳରେ ସବୁବେଳେ ଏମିତି କେତେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ। ରାଇଚରଣ ଅଣ୍ଟିରେ ଅଣ୍ଟିଏ କଦମଫୁଲ ତୋଳି ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା। ଗାଡ଼ିପାଖକୁ ଆସି ଦେଖିଲା କେହି ନାହିଁ। ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା, କୁଆଡ଼େ କେହି ନାହାନ୍ତି।

ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ରାଇଚରଣର ଲହୁ ପାଣି ହୋଇଗଲା। ସମସ୍ତ ଜଗତ୍ ସଂସାରର ବିବର୍ଣ୍ଣ ଧୂଆଁପରି ହୋଇଆସିଲା। ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ପଡୁଥାଏ, ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ଚିତ୍କାର କରି ଡାକିଲା- "ବାବୁ, ଛୁଆ ବାବୁ, ସୁନା, ବୁଢ଼ାସାଆନ୍ତ !"

କିନ୍ତୁ 'ଚନ୍ନ' ବୋଲି କହି କେହି ଜବାବ ଦେଲାନାହିଁ, ଦୁଷ୍ଟାମି କରି କୌଣସି ଶିଶୁର କଣ୍ଠ ଠୋ' ଠୋ' ହସି ଉଠିଲା ନାହିଁ। କେବଳ ପଦ୍ମା ପୂର୍ବପରି ଟଳଟଳ ମଳମଳ କରି ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯେପରିକି ସେ କିଛି ଜାଣେ ନା। ପୃଥିବୀରେ ଘଟୁଥିବା ଏଇସବୁ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣାର ହିସାବ ରଖିବାକୁ ତା'ର ଯେପରି ଘଡ଼ିଏ ସୁଦ୍ଧା ଫୁରସତ୍ ନାହିଁ।

ଏଣେ ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଗଲା। ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଜନନୀ ଚାରିଆଡ଼େ ଲୋକ ପଠାଇଲେ। ଜଣେ ଲୋକ ଲଣ୍ଠନ ହାତରେ ନଇକୂଳକୁ ଆସି ଦେଖିଲା, ରାଇଚରଣ ଅନ୍ଧାର ରାତିର

ପାଗଳ ପବନପରି ବିଲସାରା "ବାବୁ, ସୁନାବାବୁ" ଚିତ୍କାର କରି ବୁଲୁଚି । ଶେଷରେ ଘରକୁ ଲେଉଟି ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ତଳେ ଲମ୍ବହୋଇ ପଡ଼ିଗଲା । ଯେତେ କରି ପଚାରିଲେ ମଧ୍ୟ କେବଳ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲା, "ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନାହିଁ, ସାଆନ୍ତାଣୀ !"

ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତେ ପରିଷ୍କାର ଅନୁମାନ କରିପାରିଲେ ଯେ, ପଦ୍ମାନଈରେ ପିଲାଟି ପଡ଼ିଯାଇଚି, ତଥାପି ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ସବାଖିଆ କେଳା ପଂଝାଏ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ରହିଗଲା । ସାଆନ୍ତାଣୀ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଦେହ କଲେ ଯେ ରାଇଚରଣ ପୁଅକୁ ସବାଖିଆକୁ ବିକି ଦେଇଛି । ରାଇଚରଣକୁ ଡାକି ମିନତି କରି କହିଲେ, "ମୋ ପୁଅକୁ ଫେରାଇ ଆଣ୍, ତୋ'ର ଯେତେ ଟଙ୍କା ଦରକାର ମୁଁ ଦେବି ।" ଶୁଣି ରାଇଚରଣ କେବଳ କପାଳରେ ହାତ ବାଡ଼େଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ସାଆନ୍ତାଣୀ ଶେଷରେ ତାକୁ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେଲେ ।

ରାଇଚରଣ ଉପରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଏଇ ଅନ୍ୟାୟ ସନ୍ଦେହ ଦୂର କରିବାକୁ ଅନୁକୂଳ ବାବୁ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ପଚାରି ଥିଲେ ଯେ ରାଇଚରଣ କାହିଁକି ଏପରି ଜଘନ୍ୟ କାମ କରିବାକୁ ଯିବ ? ଗୃହିଣୀ କହିଲେ, "କାହିଁକି ? ପୁଅ ଦେହରେ ଯୋଉସବୁ ସୁନାଗହଣା ଥିଲା !"

(ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ରାଇଚରଣ ନିଜ ଗାଁକୁ ଚାଲିଆସିଲା । ଆଜିଯାଏ ତାହାର କୌଣସି ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ହୋଇ ନ ଥିଲେ, ହେବାର ଆଶା ମଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୈବକୃପାରୁ, ବରଷେ ପୂରା ନ ହେଉଣୁ ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଢ଼ୀ ବୟସରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଜନ୍ମକରି ଏନ୍ତୁଡ଼ିଶାଳରେ ସଂସାର ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ଏଇ ନବଜାତ ଶିଶୁଟିକୁ ଦେଖି ରାଇଚରଣର ମନରେ ଖୁବ୍ ହିଂସା ହେଲା । ସେ ଭାବିଲା, ଏ ପିଲାଟା ଛଳକରି ଯେପରି ଛୁଆବାବୁର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ଆସିଛି । ବାବୁଙ୍କର ଏକୋଇରବଳାକୁ ପାଣିରେ ଭସାଇ ଦେଇ ନିଜେ ପୁତ୍ରସୁଖ ଉପଭୋଗ କରିବା ତାକୁ ଯେପରି ମହାପାତକ ପରି ଲାଗିଲା । ରାଇଚରଣର ବିଧବା ଭଉଣୀ ନ ଥିଲେ ଏ ଶିଶୁଟି ବେଶୀ ଦିନ ଠାକି ନ ଥାନ୍ତା ।

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ଏ ଶିଶୁଟି ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପଦିନ ନ ଯାଉଣୁ ଦୁଆରବନ୍ଧ ଡେଇଁବାକୁ ବସିଲା । ସବୁପ୍ରକାର ନିଷେଧ ଲଂଘନକରି ନିଜର ସକୌତୁକ ଚତୁରତା ଦେଖାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରିକି ଯା'ର କଣ୍ଠସ୍ୱର, ହସ କାନ୍ଦ ଅନେକ ପରିମାଣରେ

ଅନୁକୂଳବାବୁଙ୍କ ସେଇ ପୁଅଟିର ପରି। ଦିନେ ଦିନେ ନିଜ ପୁଅର କାନ୍ଦ ଶୁଣି ରାଇଚରଣର ଛାତିରେ ବିଜୁଳି ଖେଳିଯାଏ । ମନେହୁଏ, ତାର ଛୁଆବାବୁ ରାଇଚରଣକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ନ ପାଇ ଯେପରି କୋଉଠି କାନ୍ଦୁଚନ୍ତି !

ଫେଲନା- ରାଇଚରଣର ଭଉଣୀ ପିଲାଟିର ନାଁ ଦେଇଥିଲେ। ଫେଲନା ଠିକ୍ ସମୟରେ ପିଇସୀକୁ 'ପିସୀ' ଡାକି ଶିଖିଲା । ସେଇ ପରିଚିତ ଡାକ ଶୁଣି ଦିନେ ହଠାତ୍ ରାଇଚରଣର ମନେ ହେଲା, ଛୁଆବାବୁ ମୋର ମାୟା ଛାଡ଼ି ନ ପାରି ମୋ'ରି ଘରେ ଆସି ଜନ୍ମ ହୋଇଚନ୍ତି ।"

ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ପକ୍ଷରେ ଅନେକଗୁଡିଏ ଅକାଟ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଥିଲା । ପ୍ରଥମତଃ, ସେ ଚାଲିଯିବାର ଦିନକେଇଟା ପରେ ଏହାର ଜନ୍ମ। ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏତେ ଦିନ ପରେ ବୁଢ଼ାକାଳରେ ତା'ର ଯେ ପୁଅଟିଏ ହେଲା, ଏହା କେବେ ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀର ନିଜଗୁଣରୁ ହୋଇ ନ ପାରେ। ତୃତୀୟରେ, ଏ ପିଲାଟି ମଧ୍ୟ ଗୁରୁଣ୍ଡି ଗୁରୁଣ୍ଡି ଯାଏ, ଟଲ୍‌ଟଲ୍ ହୋଇ ଚାଲେ, ଆଉ ପିଇସୀକୁ 'ପିସୀ' ବୋଲି ଡାକେ। ଯେ ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଥିଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଜଜ୍ ହେବାର କଥା; ସେସବୁ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ଏଇ ପିଲାଠାରେ ଅଛି ।

ହଠାତ୍ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ସେଇ ଦାରୁଣ ସନ୍ଦେହ କଥା ରାଇଚରଣର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା। ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, "ଆହା, ସାଆନ୍ତାଣୀ ଠିକ୍ ଠଉରେଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ କିଏ ଚୋରି କରି ନେଇଚି ।" ଏକଥା ଭାବି, ଆଜିଯାଏ ପିଲାଟିକୁ ଯେ ସେ ବଡ଼ ଅଯତ୍ନ ଓ ଅବହେଳା କରିଚି, ସେଥିଲାଗି ଖୁବ୍ ଅନୁତାପ କଲା । ଶିଶୁପାଖରେ ସେ ପୁଣି ଧରାଦେଲା ।

ସେଇଦିନଠାରୁ ରାଇଚରଣ ପିଲାଟିକୁ ସେ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଘରର ପିଲାପରି ବଢ଼ାଇଲା । ତା ପାଇଁ ସାଟିନ ଜାମା ଆସିଲା, ଜରିର ଟୋପି କିଣାହେଲା । ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ଗହଣା ଭଙ୍ଗାହୋଇ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ଖଡୁ ଗଢ଼ାହେଲା । ସାଇର କୌଣସି ପିଲାସାଙ୍ଗରେ ସେ ଆଉ ପିଲାଟିକୁ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ। ଦିନରାତି କେବଳ ନିଜେ ତାହାର ଏକମାତ୍ର ଖେଳସାଥୀ ହୋଇ ରହିଲା। ସାଇପଡ଼ିଶାର ପିଲାମାନେ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ ତାକୁ ନବାବପୁଅ ବୋଲି ଉପହାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଗାଁଲୋକେ ରାଇଚରଣର ଏପରି ଉନ୍ନତ ଆଚରଣ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ ।

ପିଲାଟିର ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ବୟସ ହୋଇଗଲା-ରାଇଚରଣ ନିଜର ହଳଲଙ୍ଗଳ

ବିକ୍ରୀ କରି ତାକୁ କଲିକତା ନେଇଗଲା । ସେଠି ବଡ଼ କଷ୍ଟରେ ଖଣ୍ଡେ ଚାକିରି ଯୋଗାଡ଼ କରି ଫେଲନାକୁ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇଲା । ନିଜେ ମୋଟା ସୋଟାରେ ଚଳି ପିଲାଟିପାଇଁ ଭଲ ଖାଇବା, ଭଲ ପିନ୍ଧିବା ଓ ଭଲ ପାଠର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଲେଶମାତ୍ର ହେଳା କଲାନାହିଁ । ମନକୁ ମନ କହିଲା "ମୋର ମାୟା ଛାଡ଼ି ନ ପାରି ତୁ ମୋ ଘରକୁ ଆସିଚୁ ମୁଁ ଯେ ତୋର ଅଯତ୍ନ କରିବି, ସେ କଥା କଦାପି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।"

ଏଇପରି ବାରବର୍ଷ କଟିଗଲା । ପିଲାଟି ଖୁବ୍ ଭଲ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରୁଚି; ଦେଖିବାକୁ ମଧ୍ୟ ବେଶ୍ ହୋଇଚି । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଶ୍ୟାମଳବର୍ଣ୍ଣ-କେଶବିନ୍ୟାସ ପ୍ରତି ତାର ଖୁବ୍ ଦୃଷ୍ଟି, ମେଜାଜ ଟିକିଏ ସୁଖୀ ଓ ସୌଖୀନ । ବାପକୁ ଠିକ୍ ବାପା ବୋଲି ମନେ କରି ପାରେ ନାହିଁ । କାରଣ ରାଇଚରଣ ସ୍ନେହରେ ବାପ ଓ ସେବାରେ ଭୃତ୍ୟ ପରି ଥିଲା ଏବଂ ତାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଥିଲା । ସେ ଯେ ଫେଲନାର ବାପ, ଏକଥା ସେ କାହାରିକୁ କହି ନ ଥିଲା । ଫେଲ୍‌ନା ଯେଉଁ ଛାତ୍ରନିବାସରେ ଥାଏ, ସେଠାକାର ଛାତ୍ରମାନେ ରାଇଚରଣ ସଙ୍ଗରେ ସର୍ବଦା ଥଟ୍ଟା କୌତୁକ କରନ୍ତି ଏବଂ ପିତାର ପରୋକ୍ଷରେ ଫେଲ୍‌ନା ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ବେଳେ ବେଳେ ଯୋଗଦିଏ । ଅଥଚ ନିରୀହ ବତ୍ସଳ-ସ୍ୱଭାବ ରାଇଚରଣକୁ ସବୁ ପିଲାମାନେ ଅତି ଭଲ ପାନ୍ତି ଏବଂ ଫେଲ୍‌ନା ମଧ୍ୟ ଭଲ ପାଏ; କିନ୍ତୁ ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଚି ଠିକ୍ ବାପ ପରି ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ଟିକିଏ ଅନୁଗ୍ରହର ଲକ୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ।

ରାଇଚରଣ ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲାଣି । ତାର ମୁନିବ ଆଜିକାଲି ତାର ସବୁକାମକୁ ନାପସନ୍ଦ କରିପକାଏ, ବାସ୍ତବିକ ତାର ଶରୀର ଶିଥିଳ ହୋଇଆସିବାରୁ ଏଣିକି ସେ କାମରେ ବେଶୀ ମନ ଦେଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଅନେକ ସମୟରେ ମନ ବାଉଳା ହୋଇଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଯେ ପୂରା ଦରମା ଦେଇ ଚାକର ରଖିଚି, ସେ କାହିଁକି ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟର ଓଜର ମାନିବାକୁ ଯିବ ? ଏଣେ ନିଜର ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରୟକରି ରାଇଚରଣ ଯେଉଁ ନଗଦ ଟଙ୍କା କିଛି ସାଙ୍ଗରେ ଆଣିଥିଲା, ସେତକ ମଧ୍ୟ ସରି ଆସିଲାଣି । ଫେଲ୍‌ନା ଆଜିକାଲି ଲୁଗାପଟା ଓ ସାଜସାମଗ୍ରୀ ପାଇଁ ବେଳେ ବେଳେ ବାପ ଉପରେ ଖପ୍‌ପା ହୋଇଯାଉଚି ।

(ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ନିଜ ମୁନିବର କାମ ଛାଡ଼ିଦେଇ ହଠାତ୍ ଦିନେ ରାଇଚରଣ ଫେଲ୍‌ନାକୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ କହିଲା- ଖୁବ୍ ଜରୁରୀ ପଡ଼ିଛି, ମୁଁ କେତେ ଦିନ ପାଇଁ ଗାଁକୁ ଯାଉଚି । ସେ କଲିକତାରୁ 'ବାରାସତରେ' ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେତେବେଳେ ଅନୁକୂଳବାବୁ ସେଠି ମୁନ୍‌ସଫ୍ ଥାନ୍ତି ।

ଅନୁକୂଳଙ୍କର ଆଉ କୌଣସି ପିଲାପିଲି ହୋଇ ନାହିଁ, ଆଜିଯାଏ ଗୃହିଣୀ ବୁକୁଭିତରେ ଖାଲି ସେଇ ପୁତ୍ରଶୋକ ଲାଳନ କରି ଆସୁଛନ୍ତି ।

ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ବାବୁ କଚେରୀରୁ ଫେରି ବିଶ୍ରାମ ନେଉଚନ୍ତି ଏବଂ ଗୃହିଣୀ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ପାଖରୁ ସନ୍ତାନ କାମନାକରି ଅନେକ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଗୋଟିଏ ମନ୍ତୁରା ଚେର ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ କିଣୁଚନ୍ତି, ଏଇ ସମୟରେ ଦୁଆରୁ ଶବ୍ଦ ହେଲା- "ଜୟ ହେଉ ମା"।

ବାବୁ ପଚାରିଲେ "କିଏ ସେ ?"

ରାଇଚରଣ ଘରକୁ ଆସି ଦଣ୍ଡବତ କରି କହିଲା- ମୁଁ ରାଇଚରଣ ।

ବୃଦ୍ଧକୁ ଦେଖି ଅନୁକୂଳଙ୍କ ହୃଦୟ ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇଉଠିଲା । ତାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥା ବିଷୟରେ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପୁଣି ତାକୁ ଘରେ ରଖିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ।

ରାଇଚରଣ ଫିକା ହସ ହସି କହିଲା- "ସାଆନ୍ତାଣୀକୁ ଥରେ ଦଣ୍ଡବତ କରିଆସେ ।"

ଅନୁକୂଳ ତାକୁ ନେଇ ଖଞ୍ଜାକୁ ଗଲେ । ରାଇଚରଣକୁ ଦେଖି ସାଆନ୍ତାଣୀ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ-ସେଥିକି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ରାଇଚରଣ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା- "ସାଆନ୍ତାଣୀ, ମୁଁ ସତରେ ତୁମ ପୁଅକୁ ଚୋରି କରି ନେଇଥିଲି । ପଦ୍ମା ବା ଆଉ କାହାର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ । ଏଇ କୃତଘ୍ନ ଅଧମ ହେଉଚି ଏକମାତ୍ର ଅପରାଧୀ ।"

ଅନୁକୂଳ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ- "କଣ କହିଲୁ ? ମୋ ପୁଅ କୋଉଠି ଅଛି ? ଆଜ୍ଞା, ମୋରି ପାଖରେ ଅଛି, ମୁଁ ପଅରିଦିନ ତାକୁ ଏଠି ପହୁଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଯିବି ।"

ସେଦିନ ରବିବାର, କଚେରୀ ବନ୍ଦ । ସକାଳୁ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁହେଁ ଚାତକପରି ଚାହିଁ ବସିଚନ୍ତି । ଦଶଟାବେଳେ ଫେଲ୍‌ନାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ରାଇଚରଣ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଅନୁକୂଳଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ବା ବିଚାର ନ କରି ତାକୁ କୋଳରେ ବସାଇ, ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ ଓ ଆଘ୍ରାଣ କରି, ଅତୃପ୍ତ ନୟନରେ ତାହାର ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି, କାନ୍ଦ ଓ ହସରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇଗଲେ । ବାସ୍ତବିକ ପିଲାଟି ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍-ବେଶଭୂଷା ହେତୁ ଶରୀରରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ପିଲାଟିର ମୁହଁରେ ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ ବିନୀତ ସଲଜ୍ଜ ଭାବ ଦେଖି ଅନୁକୂଳଙ୍କ ହୃଦୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଗାଧ ସ୍ନେହ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା ।

ତଥାପି ଅବିଚଳିତ ରହି ସେ ପଚାରିଲେ- "ତୋ' ପାଖରେ କିଛି ପ୍ରମାଣ ଅଛି ?" ରାଇଚରଣ କହିଲା- "ଏହାର ଆଉ କି ପ୍ରମାଣ ରହନ୍ତା ? ମୁଁ ଯେ ତୁମର ପୁଅକୁ ଚୋରି କରି ନେଇଥିଲି, ସେକଥା ସେଇ ଭଗବାନ ଜାଣନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆନ କେହି ନୁହେଁ ।"

ଅନୁକୂଳ ଦେଖିଲେ, ପିଲାଟିକୁ ପାଇବା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଯେପରି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ତାକୁ କୋଳରେ ଧରିଚନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଧିକ ପ୍ରମାଣ ସଂଗ୍ରହ କରିବାଟା ଶୋଭନୀୟ ହେବନାହିଁ; ଯେପରି ହୋଇଥାଉ ପଛକେ ବିଶ୍ୱାସ କରିଯିବା ଭଲ । ତା'ଛଡ଼ା ରାଇଚରଣ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ପିଲାଟିଏ କୁଆଡୁ ପାଇବ ? ଏବଂ ଏତେ ଦିନର ପୁରାତନ ବୃଦ୍ଧ ଭୃତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରତାରଣା କରିବାକୁ ଯିବ କାହିଁକି ?

ପିଲାଟି ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଜାଣିଲେ ଯେ ସେ ପିଲାଦିନରୁ ରାଇଚରଣ ପାଖରେ ବଢ଼ି ଆସିଚି ଏବଂ ରାଇଚରଣକୁ ବାପ ବୋଲି ମନେ କରି ଆସିଚି । କିନ୍ତୁ ରାଇଚରଣ ଦିନେହେଲେ ତା' ପ୍ରତି ବାପପରି ବ୍ୟବହାର କରିନାହିଁ-ପ୍ରାୟ ଚାକରପରି ତା'ର ସେବା କରି ଆସିଚି ।

ମନରୁ ସବୁ ସନ୍ଦେହ ପୋଛିପକାଇ ଅନୁକୂଳ କହିଲେ- "ରାଇଚରଣ, ତୁ କିନ୍ତୁ ଆଉ ଘର ଚକଡ଼ା ମାଡ଼ି ପାରିବୁ ନାହିଁ ।"

ରାଇଚରଣ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା- "ଏ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଯିବି ?" ସାଆନ୍ତାଣୀ କହିଲେ- "ନାଇଁ ଥାଉ, ମୋ ପୁଅର ମଙ୍ଗଳ ହେବ, ତାକୁ ମୁଁ ମାଫ୍ କରୁଚି ।"

ନ୍ୟାୟପରାୟଣ ଅନୁକୂଳ କହିଲେ, "ସେ ଯେଉଁ କାମ କରିଚି, ତା'ର କ୍ଷମା ନାହିଁ ।" ରାଇଚରଣ ଅନୁକୂଳ ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ି କହିଲା- "ମୁଁ କରିନାହିଁ, ଭଗବାନ କରିଚନ୍ତି ।"

ନିଜର ପାପକୁ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ଆରୋପ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବାର ଦେଖି ଅନୁକୂଳ ଅଧିକ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ- "ଏପରି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଯେ ଥରେ କରିଚି, ତାକୁ ଆଉ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ।"

ରାଇଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଛାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା- "ମୁଁ କରିନାହିଁ, ବାବୁ !"

"ତେବେ କିଏ କରିଚି ?"

"ମୋର ଅଦୃଷ୍ଟ !"

କିନ୍ତୁ ଏପରି କୈଫିୟତରେ କୌଣସି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ। ରାଇଚରଣ କହିଲା- "ସଂସାରରେ ମୋର ଆଉ କେହି ନାହିଁ।" ଫେଲ୍‌ନା ଯେତେବେଳେ ବୁଝି ପାରିଲା ଯେ ସେ ମୁନ୍‌ସଫ୍‌ଙ୍କ ପୁଅ, ରାଇଚରଣ ତାକୁ ଚୋରି କରି ନେଇ ଏତେଦିନ ନିଜର ପୁଅ ବୋଲି କହି ତା'ର ଅପମାନ କରିଚି, ତା'ର ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ରାଗ ହେଲା। କିନ୍ତୁ ତଥାପି ଉଦାରଭାବରେ ସେ ବାପାଙ୍କୁ କହିଲା- ବାପା, ତା'ର ଦୋଷ ମାଫ୍ କର। ଘରେ ନ ରଖ ପଛକେ, ତା'ର ଚଳିବାପାଇଁ ମାସକୁ ମାସ କିଛି ଟଙ୍କାର ବରାଦ କରି ଦିଅ।

ରାଇଚରଣ ଆଉ କାହାରିକୁ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ। ଥରେ ପୁଅ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା, ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କଲା, ତା ପରେ ଘରୁ ଚାଲିଯାଇ ପୃଥିବୀର ଅଗଣ୍ୟ ଜନସମାଜ ଭିତରେ ମିଶିଗଲା। ମାସ ଶେଷରେ ଅନୁକୂଳ ଯେତେବେଳେ ତା'ର ଗାଁଠିକଣାରେ କିଛି ଟଙ୍କା ପଠାଇଲେ, ସେ ଟଙ୍କା ଗାଁକୁ ଯାଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା। ସେଠି ରାଇଚରଣ ବୋଲି କୌଣସି ଲୋକ ନାହିଁ।

●

ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁ

(ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ନୟନଯୋଡ଼ର ଜମିଦାରମାନେ ଏକ ସମୟରେ ବାବୁ ବୋଲି ବିଖ୍ୟାତ ଥିଲେ। ସେକାଳରେ ବାବୁୟାନୀର ଆଦର୍ଶ ଖୁବ୍ ଶସ୍ତା ନ ଥିଲା, ଯେପରି ଆଜିକାଲି ରାଜା ବା ରାୟବାହାଦୁର ଉପାଧି ପାଇବାକୁ ଅନେକ ଖାନା, ନାଚ, ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ ଏବଂ ସଲାମ ସୁପାରିଶର ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଡ଼େ। ସେ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣଙ୍କଠାରୁ ବାବୁ ଉପାଧି ଲାଭ କରିବାକୁ ସେଇପରି ବିସ୍ତର ଦୁଃସାଧ୍ୟ ତପଶ୍ଚରଣ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା।

ଆମ ନୟନଯୋଡ଼ର ଜମିଦାର ବାବୁମାନେ ଲୁଗାର ଧଡ଼ି ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧୁଥିଲେ, କାରଣ ଧଡ଼ିର କର୍କଶତାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ବାବୁୟାନୀରେ ଆଘାତ ଲାଗୁଥିଲା। ସେମାନେ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ବିଲେଇଛୁଆର ବାହାଘର କରୁଥିଲେ। ଲୋକମୁଖରୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ଯେ ଥରେ କୌଣସି ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ରାତିକୁ ଦିନ କରିଦେବାର ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ଅସଂଖ୍ୟ ଦୀପ ଜଳାଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣର ନକଲ କରିବାପାଇଁ କୋଠାଉପରୁ ସେମାନେ ଚାନ୍ଦି ରୂପାର ଜରି ବର୍ଷଣ କରିଥିଲେ।

ଏଇଥିରୁ ସମସ୍ତେ ବେଶ୍ ବୁଝିପାରିବେ ଯେ ସେକାଳର ବାବୁମାନଙ୍କର ବାବୁୟାନୀ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇ ରହି ପାରୁ ନଥିଲା। ଅନେକ ଗୁଡ଼ାଏ ସଳିତା ଥିବା ଦୀପ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ବହୁତ ତେଲ ପିଇଗଲା ପରି ସେମାନେ ନିଜର ଧନସମ୍ପତ୍ତି କ୍ଷଣକାଳର ଧୂମ୍‌ଧାମ୍ ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ନିଃଶେଷ କରି ଦେଉଥିଲେ।

ଆମର କୈଳାସଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଚୌଧୁରୀ ସେଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନୟନଯୋଡ଼ର ଜଣେ ନିର୍ବାଚିତ ବାବୁ। ୟାଙ୍କର ଜନ୍ମ ସମୟକୁ ଦୀପରୁ ତେଲ ସରି ଆସିଥିଲା। ତାଙ୍କର ବାପା ମରିଯିବା ପରେ ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁୟାନୀ କେତେଟା ଅସାଧାରଣ ଶ୍ରାଦ୍ଧଶୁଦ୍ଧିରେ ନିଜର ଶେଷ ଦୀପ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ହଠାତ୍ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଗଲା। କରଜମୂଳରେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରୀ ହୋଇଗଲା- ଯେଉଁ ଅରାକ ବାକି ରହିଲା, ସେଥିରେ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ରକ୍ଷା କରିବା ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା।

ଏଇ କାରଣରୁ ନୟନଯୋଡ଼ର ଘର ଛାଡ଼ି, ପୁଅକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ କୈଳାସ ବାବୁ କଲିକତା ଚାଲିଆସିଲେ। ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ଏଇ ହତଗୌରବ ସଂସାର ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପରଲୋକ ଗମନ କଲେ।

କଲିକତା ସହରରେ ଆମ ଘରପାଖରେ ତାଙ୍କର ଘର। ଆମ ଇତିହାସଟା ସେମାନଙ୍କ ଇତିହାସର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଓଲଟା। ମୋର ବାପା ନିଜ ବୁଦ୍ଧି ଓ ପରିଶ୍ରମ ବଳରେ ଧନ ଉପାର୍ଜନ କରିଥିଲେ; କେବେହେଲେ ସେ ଆଣ୍ଠୁଲୁଚାଇ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିନାହାନ୍ତି। ଖୁବ୍ ହୋସିଆରରେ ସେ କଡ଼ାକ୍ରାନ୍ତିର ହିସାବ ମଧ୍ୟ ରଖୁଥିଲେ ଏବଂ ବାବୁ ଉପାଧି ପାଇବାର ଲାଳସା ସେ କେବେହେଲେ କରି ନାହାନ୍ତି। ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ମୁଁ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କଠାରେ ବଡ଼ କୃତଜ୍ଞ। ମୁଁ ଯେ ଲେଖାପଢ଼ା ଶିଖିଛି ଓ ବିନାଚେଷ୍ଟାରେ ନିଜର ଜୀବନ ଓ ମାନରକ୍ଷା କରିବାଭଳି ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ପାରିଚି, ଏହାହିଁ ମୋ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଗୌରବର କଥା। ଶୂନ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରରେ ପୈତୃକ ବାବୁୟାନୀର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଇତିହାସ ଅପେକ୍ଷା ଲୁହାସିନ୍ଦୁକ ଭିତରେ ଥିବା ପୈତୃକ କମ୍ପାନୀର କାଗଜକୁ ମୁଁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟବାନ ବୋଲି ମନେକରେ।

ବୋଧହୁଏ, ସେଇକାରଣରୁ କୈଳାସବାବୁ ଯେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବଗୌରବକୁ ଫେଲ୍ କରାଇଥିବା ବ୍ୟାଙ୍କଉପରେ ଲମ୍ବା ଚଉଡ଼ା ଚେକ୍ ଚଳାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ସବୁ ଦେଖି ମୋର ଦେହ ସହେ ନାହିଁ। ମୁଁ ଭାବେ, ମୋର ବାପା ନିଜ ପରିଶ୍ରମରେ ପଇସା କମାଇଚନ୍ତି ବୋଲି କୈଳାସବାବୁ ବୋଧହୁଏ ଆମକୁ ବେଖାତିର କରନ୍ତି। ମନରେ ଖୁବ୍ ରାଗ ଆସେ; ନିଜକୁ ପଚାରେ, ଅବଜ୍ଞାର ପାତ୍ର କିଏ ? ଯିଏ ଜୀବନସାରା କଠୋର ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରି, ନାନା ପ୍ରଲୋଭନ ଅତିକ୍ରମ କରି, ଲୋକମୁହଁର ତୁଚ୍ଛ ଖ୍ୟାତିକୁ ଅବହେଳା କରି, ଅଶ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ସତର୍କ ବୁଦ୍ଧି କୌଶଳଦ୍ୱାରା ସବୁପ୍ରକାର ପ୍ରତିକୂଳବାଧା ପ୍ରତିହତ କରି, ସମସ୍ତ ଅନୁକୂଳ ଅବସରକୁ ନିଜର ଆୟତ୍ତଗତ କରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ କରି ଟଙ୍କା ଜମାଇ, ଏକା ଏକା ସମ୍ପଦର ଏକ ସମୁଚ୍ଚ ପିରାମିଡ୍ ତିଆରି କରିଯାଇଚନ୍ତି, ସେ ଆଣ୍ଠୁତଳକୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଯେ ତାଙ୍କର କୌଣସି ସମ୍ମାନ ନାହିଁ ଏକଥା କେହି କହି ପାରିବ ନାହିଁ।

ସେତେବେଳେ ମୋର ପିଲା ବୟସ-ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଏଇସବୁ ତର୍କ କରୁଥିଲି, ରାଗ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲି। ବର୍ତ୍ତମାନ ବୟସ ବେଶୀ ହୋଇଚି; ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାବୁଚି, କ୍ଷତି କଣ ? ମୋ ପାଇଁ ତ ବିପୁଳ ବିଷୟସମ୍ପତ୍ତି ଥୁଆହୋଇଛି, ମୋର ଆଉ କି ଅଭାବ ଅଛି ? ଯାହାପାଖରେ କପର୍ଦ୍ଦକ ନାହିଁ, ସେ ଯଦି କେବଳ ଅହଙ୍କାର କରି ସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଚି, ସେଥିରେ ମୋର ସୁଉକିକର ବି କ୍ଷତି ହେଉ ନାହିଁ, ବରଂ ସେ ବିଚାରା ଟିକିଏ ସାନ୍ତ୍ୱନା ପାଉଚି।

ଏଥିରୁ ଜଣାପଡ଼ିଚି, ମୋ ବ୍ୟତୀତ କୈଳାସବାବୁଙ୍କ ଉପରେ ଆଉ କେହି କେବେ ରାଗ କରି ନାହାନ୍ତି। କାରଣ ତାଙ୍କପରି ନିରୀହ ମଣିଷ ସଚରାଚରରେ ମିଳିବେ ନାହିଁ। କ୍ରିୟା, କର୍ମ, ସୁଖଦୁଃଖ ସବୁଥିରେ ପଡ଼ିଶା ଲୋକଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ସହଯୋଗ ଥିଲା। ପିଲା ହେଉ ବା ବୁଢ଼ା ହେଉ ଯାହାକୁ ସେ ବାଟରେ ଦେଖନ୍ତି, ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ହସି ହସି ପ୍ରୀତିସମ୍ଭାଷଣ କରନ୍ତି। ଯାହାର ଯେଉଁଠି ଯିଏ ଅଛନ୍ତି, ଆଗ ସେମାନଙ୍କର କୁଶଳପ୍ରଶ୍ନ ଜିଜ୍ଞାସା କରି ସେ ମନରେ ଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ କାହାସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଦେଖାହେଲେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରମାଳା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଏ-ଭଲ ଅଛ ? ଶଶୀ ଭଲ ଅଛି ? ଆମ ବଡ଼ବାବୁ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ତ ? ମଧୁର ପୁଅଟିକୁ ଜର ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ଶୁଣିଥିଲି, ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି ତ ? ହରିଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କେତେ ଦିନ ହେଲା ଦେଖା ହୋଇ ନାହିଁ, ଦେହ ଖରାପ ହୋଇନାହିଁ ତ ? ତୁମ ରାଖାଲର ଖବର କଣ ? ଘରେ ସମସ୍ତେ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ? ଇତ୍ୟାଦି।

ଭଦ୍ରଲୋକ ଭାରି ସଫାସୁତୁରା। ଲୁଗାପଟା ବେଶୀ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ମେରଜାଇ, ଚାଦର ଓ ଜାମା ଏପରି କି ନିଜର ପୁରୁଣା ବିଛଣା ଚଦର, ତକିଆ ଖୋଳ, ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ସତରଞ୍ଜି ନିଜହାତରେ ଖରାରେ ଦେଇ, ଝାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗକରି, ଅଲଗୁଣୀ ଉପରେ ସେ ନିତି ସଜାଇକରି ରଖନ୍ତି। ଯେତେବେଳେ ଦେଖିବ, ମନେହୁଏ, ଯେପରି ସେ ସଜବାଜ ହୋଇ ବସିଚନ୍ତି। ଅଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ଆସବାବରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଘରଦ୍ୱାରସବୁ ଝଟକୁଥାଏ-ମନେହୁଏ ତାଙ୍କର ଯେପରି ଅନେକ ଜିନିଷପତ୍ର ଅଛି।

ଚାକର ଅଭାବରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଦାଣ୍ଡକବାଟ ବନ୍ଦକରି ସେ ନିଜହାତରେ ଅତି ପରିପାଟୀକରି ନିଜର ଲୁଗା କୁଞ୍ଚାଇ ରଖନ୍ତି; ଚାଦର ଓ ଜାମାର ହାତଗୁଡ଼ିକ ବହୁଯତ୍ନ ଓ ପରିଶ୍ରମ ସହକାରେ ଇସ୍ତ୍ରୀ କରି ରଖନ୍ତି। ପୂର୍ବପୁରୁଷର ସେ ବଡ଼ ଜମିଦାରୀ ଓ ବହୁମୂଲ୍ୟ ବିଷୟସମ୍ପତ୍ତି ଆଉ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ବହୁମୂଲ୍ୟ ଗୋଲାପପାଶ୍, ଅତରଦାନି, ଗୋଟିଏ ସୁନା ରେକାବୀ, ଗୋଟିଏ ରୂପାର ହୁକାଖିଆ ନଳ, ଗୋଟିଏ ଦାମୀ ଶାଲ ଓ ଜାମାଜୋଡ଼, ପଗଡ଼ିରୁ ସାରେ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାକରି ସେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଗ୍ରାସରୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚନ୍ତି। କୌଣସି ଉତ୍ସବ ବା ମଜଲିସ୍ ହେଲେ, ଏସବୁ ଜିନିଷ ବାହାର କରାଯାଏ ଏବଂ ଜଗଦ୍‌ବିଖ୍ୟାତ ନୟନଯୋଡ଼ ବାବୁବଂଶର ଗୌରବ ରକ୍ଷା ହୁଏ।

ମାଟିପିଣ୍ଡର ମଣିଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କଥାରେ କଥାରେ କୈଳାସବାବୁ ବଡ଼ ଅହଙ୍କାର କରନ୍ତି; ଯେପରି ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅନୁରୋଧରେ ସେଥିରେ ସେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତି ଓ ବିଶେଷ ଆମୋଦ ପାଆନ୍ତି ।

ସାଇର ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଜେଜେ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଘରେ ସବୁବେଳେ ବାହାର ଲୋକଙ୍କର ବୈଠକ ଲାଗି ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହେତୁ କାଳେ ତମାଖୁର ଖରଚଟା ଦୁର୍ବହ ହୋଇ ଉଠିବ, ସେଥିପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ସାଇରୁ କେହି କେହି ସେରେ ଦୁଇସେରେ ତମାଖୁ କିଣି ନେଇ ତାଙ୍କୁ କହନ୍ତି- "ଜେଜେ, ପରୀକ୍ଷା କରି ଦେଖିଲେ, କିପରି ବଢ଼ିଆ ତମାଖୁ ଆଣିଚି !"

ଜେଜେ ମହାଶୟ ଦୁଇତିନି ଟାଣ ଦେଇ କହନ୍ତି- "ବାଃ, ଖାସା ତମାଖୁ !" *ତାପରେ ଆନୁଷଙ୍ଗିକ ଭାବେ ଷାଠିଏ, ପଞ୍ଚଶଠି ଟଙ୍କା ଭରିବାଲା ତମାଖୁର ଗଳ୍ପ* କହିବାରେ ଲାଗିଯାନ୍ତି । ତାପରେ ପଚାରନ୍ତି, "କିହେ, ଥରେ ଟାଣିବାକୁ ଇଛା ହେଉଛି ନା କଣ ?"

ସମସ୍ତେ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି ଯେ ଦୈବାତ୍ କେହି ଇଛାପ୍ରକାଶ କଲେ ହୁଏତ ଚାବି ମିଳିବ ନାହିଁ ବା ଅନେକ ଖୋଜିବା ପରେ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ଯେ ପୁରୁଣା ଚାକର ଗଣେଶ କେଉଁଠି ଯେ କଣ ରଖିଦିଏ, ତା'ର କିଛି ଠିକଣା ନାହିଁ-ଗଣେଶ ମଧ୍ୟ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ ସବୁ ଅପବାଦ କବୁଲ କରି ନେବ । ସେଥିପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଏକସ୍ୱରରେ କହନ୍ତି- "ଥାଉ ଜେଜେ, ଦରକାର ନାହିଁ, ସେ ତମାଖୁ ଭାରିକଡ଼ା, ତାକୁ ସହି ପାରିବ କିଏ ? ଆମର ଏଇ ତମାଖୁ ଭଲ ।"

ଶୁଣି ଜେଜେ ମହାଶୟ କିଛି ନ କହି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଉଠି ବିଦା ହୋଇ ଗଲାବେଳେ ହଠାତ୍ କହିଉଠନ୍ତି, "ଆଛା, ତୁମେ ସବୁ କେଉଁଦିନ ମୋ' ଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଆସିବ, କହିବ ?"

ସମସ୍ତେ ଫଟ୍‌କରି ଜବାବ ଦିଅନ୍ତି- "ପରେ ଭାବି ଗୋଟାଏ ଦିନ ଠିକ୍ କରିବା ।" ଜେଜେ ମହାଶୟ କହନ୍ତି- "ଭଲକଥା,-ବର୍ଷା ହେଉ, ଟିକିଏ ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ିଯାଉ-ଏ ଗରମରେ କି ଗୁରୁପାକ ଭୋଜନ ସହ୍ୟ ହୋଇ ପାରିବ ?"

ବର୍ଷାଦିନ ଆସିଲେ ଜେଜେଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞାଟା ମନେ କରାଇ ଦେବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ, ବରଂ ହଠାତ୍ ସେଇକଥା ପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି- "ଏ ବର୍ଷା ପାଗଟା ନ

ଭାଙ୍ଗିଲେ ଭୋଜିର କିଛି ସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।" ଏପରି ଗୋଟାଏ ଛୋଟିଆ ଘରେ ରହିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଶୋଭା ପାଉନାହିଁ ଏବଂ କଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ହେଉଚି ବୋଲି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କଲିକତା ସହରରେ ପସନ୍ଦଲାଖି ଘର ଖଣ୍ଡିଏ ପାଇବା ଯେ କେଡ଼େ କଷ୍ଟକର, ସେ ବିଷୟରେ କାହାରି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା- ଏପରିକି ଆଜିକୁ ଛଅ ସାତବର୍ଷ ହେଲା ଖୋଜୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭଡ଼ା ନେବା ଭଳି ଘରଟିଏ ମିଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କେକେ କହନ୍ତି "ହେଉ, କଣ କରିବା ? ତୁମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛି, ଏଇ କଣ ସୁଖ ନୁହେଁ ? ମୋ'ର ତ ନୟନଯୋଡ଼ର ସଦର କୋଠା ପଡ଼ିରହିଚି, କିନ୍ତୁ ସେଠି ରହିବାକୁ କି ମନଲାଗେ ?"

ସମସ୍ତେ କେକେବୁଢ଼ାଙ୍କ ଓଜ ଭଲରୂପେ ଜାଣନ୍ତି, ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ଅଜଣା ଥିଲା ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ବର୍ତ୍ତମାନ ନୟନଯୋଡ଼କୁ ସେ ପୂର୍ବର ଅବସ୍ଥା ସଙ୍ଗେ ସମାନ କରି ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ମନେ ମନେ ବୁଝି ପାରନ୍ତି ଯେ କେବଳ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମସ୍ତଙ୍କର ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଥିବାରୁ ସମସ୍ତେ ଏପରି ଛଳନା କରୁଚନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ମୋତେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଲାଗେ । ବୟସ କଞ୍ଚା ଥିଲାବେଳେ ଅପରର ନିରୀହ ଗର୍ବ ଟିକକ ମଧ୍ୟ ଦମନ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଏବଂ ସହସ୍ର ଗୁରୁତର ଅପରାଧର ତୁଳନାରେ ନିର୍ବୁଦ୍ଧିତାଟା ସବୁଠାରୁ ଅସହ୍ୟ ବୋଧହୁଏ । ଅବଶ୍ୟ କୈଳାସ ବାବୁଙ୍କୁ ପୂରାପୂରି ନିର୍ବୋଧ ବୋଲି କହି ହେବ ନାହିଁ, କାରଣ ନାନା କର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପରାମର୍ଶ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନୟନଯୋଡ଼ର ଗୁଣ ଗାଇବା ଆରମ୍ଭ ହେଲେ ଆଉ ତାଙ୍କର କାଣ୍ଡଜ୍ଞାନ ରହେ ନା । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଆନ୍ତି; ସେଥିପାଇଁ ଖୁସି ମନରେ କେହି ତାଙ୍କ ଅସମ୍ଭବ କଥା ଗୁଡ଼ାକର ପ୍ରତିବାଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ନିଜର ବର୍ଣ୍ଣନାର ସୀମା ଡେଇଁ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ଆମୋଦିତ କରିବା ପାଇଁ କେହି ତାଙ୍କ ଆଗରେ ନୟନଯୋଡ଼ର ଗୌରବ ଅତିମାତ୍ରାରେ ବଖାଣି ବସିଲେ, ସେ ଅକାତରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟ କେହି ଯେ ଏସବୁ ଲେଶମାତ୍ର ଅବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବ, ଏକଥା ସେ ମୋଟେ ସନ୍ଦେହ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବେଳେ ବେଳେ ଇଚ୍ଛାହୁଏ, ବୃଦ୍ଧ ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟାଦୁର୍ଗର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଚନ୍ତି ଏବଂ ତାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବୋଲି ମନେ କରୁଚନ୍ତି ସେ ଦୁର୍ଗକୁ ଦୁଇଟା ତୋପରେ ଧୂଳି କରିପକାନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଚଢ଼େଇକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ଡାଳଉପରେ ବସିଥିବାର ଦେଖିଲେ

ଧନୁରେ ତୀର ଖଞ୍ଜିବାକୁ ଶିକାରୀର ମନ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଉଠେ । ପାହାଡ଼ ଉପରେ କୌଣସି ପଥରକୁ ପତନୋନ୍ମୁଖ ଦେଖିଲେ ବାଳକର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଲାଠିରେ ଗୋଟାଏ ଭୁଷାମାରି ତାକୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ାଇଦେବ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଟି ସବୁବେଳେ ପଡ଼ିବ ପଡ଼ିବ ବୋଲି ହେଉଚି, ଅଥଚ ଅପର ଏକ ବସ୍ତୁସଙ୍ଗେ ସଂଲଗ୍ନ ହୋଇ ରହିଚି, ତାକୁ ତଳକୁ ପକାଇଦେଲେ ଯେପରି ଦର୍ଶକ ମନରେ ଅଶେଷ ତୃପ୍ତି ଆସେ । କୈଳାସବାବୁ ଯେଉଁ ମିଛକଥାମାନ କହନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ସରଳ, ଭିତ୍ତି ଖୁବ୍ ଦୁର୍ବଳ,- ସତ୍ୟ-ବନ୍ଧୁକର ଲକ୍ଷ୍ୟସମ୍ମୁଖରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ନିଃସଙ୍କୋଚରେ ନୃତ୍ୟ କରନ୍ତି ଯେ, ସେସବୁକୁ ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନଷ୍ଟଧ୍ୱସ୍ତ କରିଦେବାକୁ ହଠାତ୍ ଏକ ଆବେଗ ଚାଲିଆସେ- ତଥାପି କେବଳ ନିଜ ମନର ଆଳସ୍ୟ ହେତୁ ଓ ସର୍ବଜନସମ୍ମତ ପ୍ରଥାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ମୁଁ ସେ ଧ୍ୱଂସକାମରେ ହାତ ଦେଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

(ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ମୋର ଅତୀତ ମନୋଭାବ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଯାହା କିଛି ମନେପଡ଼େ, ସେଥିରୁ ଅନୁମାନ କରୁଚି, କୈଳାସବାବୁଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଆନ୍ତରିକ ବିଦ୍ୱେଷର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାରଣ ରହିଚି । ସେ କାରଣ ଟିକିଏ ପରିଷ୍କାର କରି କହିରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ବଡ଼ଲୋକର ପୁଅ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଯଥାସମୟରେ ଏମ୍.ଏ. ପାସ୍ କରିଥିଲି । ଯୌବନ ସମୟରେ ମୁଁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କୁସଂସର୍ଗ କୁତ୍ସିତ ଆମୋଦରେ ଯୋଗ ଦେଇ ନାହିଁ ଏବଂ ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ନିଜେ ଘରର କର୍ତ୍ତା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ମୋର ସ୍ୱଭାବରେ କୌଣସି ବିକୃତି ଆସିନାହିଁ । ତା'ଛଡ଼ା ମୋର ଚେହେରାଟା ଏପରି ଯେ, ମୋ ତୁଣ୍ଡରେ ତାକୁ ସୁଶ୍ରୀ କହିଲେ ହୁଏ ତ ଅହଙ୍କାର ହୋଇପାରେ; କିନ୍ତୁ କଦାପି ମିଥ୍ୟା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ବଙ୍ଗଦେଶର ଘଟକବଜାରରେ ମୋର ଦାମ ଖୁବ୍ ବେଶୀ,-ଏଇ ବଜାରରେ ମୋର ସେଇ ଦାମ୍‌ଟା ମୁଁ ପୂରାକରି ଆଦାୟ କରିବାକୁ ଚାହେ । କୌଣସି ଧନୀପିତାର ପରମ ରୂପବତୀ ଏକମାତ୍ର ବିଦୁଷୀ କନ୍ୟାକୁ ମୁଁ ମନେ ମନେ ପତ୍ନୀର ଆଦର୍ଶ କରି ରଖିଥିଲି ।

ଦଶ ହଜାର, କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାନପଣର ପ୍ରସ୍ତାବକରି ମୋର ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଆସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ ନିକିତି ଧରି ସେସବୁର ଯୋଗ୍ୟତା ଓଜନ କରି ନେଉଥିଲି, କୌଣସିଟା ମୋର ମନକୁ ପାଉ ନ ଥିଲା । ଶେଷରେ

ଭବଭୂତିଙ୍କର ପରି ଭାବିଲି-

ହୁଏତ ଜନମି ପାରେ ମମ ସମତୁଲ
ଅସୀମ ସମୟ ଅଛି-ବସୁଧା ବିପୁଳ ।

କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲିକା ଯୁଗରେ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର ବଙ୍ଗଦେଶରେ ସେଇ ଅସମ୍ଭବ ଦୁର୍ଲଭ ପଦାର୍ଥ କେବେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଚି କି ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହ ।

କନ୍ୟାଦାୟଗ୍ରସ୍ତ ଅନେକ ପିତା ନାନା ପ୍ରକାରେ ମୋତେ ସ୍ତବସ୍ତୁତି ଓ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାର ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । କନ୍ୟା ପସନ୍ଦ ହେଉ ବା ନ ହେଉ ଏ ପୂଜା ମୋତେ ବେଶ୍ ଲାଗୁଥାଏ । ଭଲପାତ୍ର ହିସାବରେ କନ୍ୟା ପିତାର ଏଇ ପୂଜା ମୋର ପ୍ରାପ୍ୟବୋଲି ମୁଁ ଧରି ନେଇଥିଲି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, ଦେବତା ବର ଦେଉନ୍ତୁ ବା ନ ଦେଉନ୍ତୁ, କିନ୍ତୁ ବିଧିମତ ପୂଜାରେ ଅବହେଳା ହେଲେ ସେ ଅତି କ୍ରୁଦ୍ଧହୋଇ ଯାଆନ୍ତି । ନିୟମିତଭାବରେ ଏତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପୂଜାପାଇ ମୋ ମନରେ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ଦେବଭାବର ଉଦୟ ହୋଇଥିଲା ।

ଆଗରୁ କହିଛି, କେକେମହାଶୟଙ୍କର ନାତୁଣୀଟିଏ ଥିଲା । ତାକୁ ଅନେକ ଥର ଦେଖିଲି କିନ୍ତୁ କେବେ ଭ୍ରମରେ ସୁଦ୍ଧା ରୂପବତୀ ବୋଲି ମନେ କରିନାହିଁ । ସୁତରାଂ ତାକୁ ବିବାହ କରିବାର ଖିଆଲ ମଧ୍ୟ ମୋର କେବେ ହୋଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ଜାଣିଥିଲି ଯେ ଭଲଲୋକ ପଠାଇ ହେଉ ବା ସ୍ୱୟଂ ଆସିକରି ହେଉ ଦିନେ ନା ଦିନେ କୈଳାସବାବୁ ନିଜର ନାତୁଣୀଟିକୁ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋର ପୂଜା କରିବାକୁ ଆସିବେ । କାରଣ ମୁଁ ଭଲପାତ୍ର । କିନ୍ତୁ ମୋର ସେ ଦୃଢ଼ଆଶା କେବେହେଲେ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଶୁଣିଲି ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ସେ କହିଛନ୍ତି ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁମାନେ କେବେ ନିଜେ କାହାର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହୋଇ କିଛି ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ନାହାନ୍ତି । ନାତୁଣୀ ବାଡୁଅ ରହିଲେ ରହିବ ପଛକେ, କିନ୍ତୁ ସେ କଦାପି କୁଳମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅପମାନ କରାଇବେ ନାହିଁ ।

ମନରେ ବଡ଼ ରାଗ ହେଲା । ସେଇ ରାଗଟା ଅନେକ ଦିନରୁ ମନଭିତରେ କୁହୁଳୁଥିଲା-ଖାଲି ଭଲ ପିଲା ବୋଲି ମୁଁ ଚୁପ୍‌କରି ରହିଥିଲି ।

ଘଡ଼ଘଡ଼ିର ପଛକୁ ପଛ ବିଜୁଳୀ ମାରେ-ଠିକ୍ ସେମିତି ମୋ ଚରିତ୍ରରେ ରାଗ ପଛରେ ଗୋଟାଏ କୌତୁକପ୍ରିୟତା ଜଡ଼ିତ ଥିଲା । ବୁଢ଼ାକୁ ଏପରି ନିର୍ମମ ହୋଇ ନିପୀଡ଼ନ କରିବା ମୋଦ୍ୱାରା କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା-କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ସେଦିନ

ଏପରି ଗୋଟାଏ କୌତୁକିଆ ପ୍ଲାନ୍ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିଲା ଯେ, ତାକୁ କାମରେ ହାସଲ କରିବାର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଆଉ ଆୟତ୍ତ କରି ରଖିପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଆଗରୁ କହିଛି, ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଖୁସି କରିବାପାଇଁ ନାନାଲୋକ ନାନାପ୍ରକାର ମିଥ୍ୟାକଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଆସି କହନ୍ତି । ସାଇର ଜଣେ ପେନ୍‌ସନ୍‌ଭୋଗୀ ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଅନେକ ଥର କହନ୍ତି, "ଜେଜେ, ଛୋଟଲାଟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେତେବେଳେ ଦେଖାହୁଏ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ସେ ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁମାନଙ୍କ ଖବର ପଚାରନ୍ତି । ସାହେବ କହନ୍ତି, ସମଗ୍ର ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶରେ ବର୍ଦ୍ଧମାନର ରାଜା ଓ ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁ, କେବଳ ଏଇ ଦିଓଟି ବୁନିଆଦି ବଂଶ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛନ୍ତି ।"

ଏତକ ଶୁଣି ଜେଜେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଯାଆନ୍ତି ଏବଂ ଡେପୁଟି ବାବୁଙ୍କ ସହିତ ପୁଣି କେବେ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେଲେ ପଚାରନ୍ତି, "ଛୋଟଲାଟ ସାହେବ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ? ମେମ୍ ସାହେବ ଭଲ ଅଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ପିଲାପିଲି ଭଲ ଅଛନ୍ତି ?" ସାହେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିନେଯାଇ ସାକ୍ଷାତ୍ କରିବେ ବୋଲି ବେଳେ ବେଳେ ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଡେପୁଟିବାବୁ ଭଲକରି ଜାଣନ୍ତି, ନୟନଯୋଡ଼ ଜମିଦାରଙ୍କର ପାଗ ବନ୍ଧା ହେଉ ହେଉ ଏଣେ କେତେ ଛୋଟଲାଟ ବଡ଼ଲାଟ ବଦଳି ହୋଇ ଆହୁରି କେତେ ଛୋଟଲାଟ ବଡ଼ଲାଟ ଆସିଥିବେ ।

ଦିନେ ସକାଳେ କୈଳାସବାବୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ବଡ଼ ଗୋପନରେ କହିଲି, "ଜେଜେ, କାଲି ଲେଫ୍‌ଟ୍‌ନେଣ୍ଟ ଗଭର୍ଣ୍ଣରଙ୍କ କୋଠିକୁ ଯାଇଥିଲି । ସେଠି ନୟନଯୋଡ଼ର କଥା ପଡୁ ପଡୁ ମୁଁ କହିଲି ନୟନଯୋଡ଼ର କୈଳାସବାବୁ କଲିକତାରେ ଅଛନ୍ତି । ଏକଥା ଶୁଣି ଏତେ ଦିନ ଦେଖା କରିବାକୁ ଆସିପାରି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ଛୋଟଲାଟ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ- କହିଲେ, ଆଜି ଦି'ପହରେ ସେ ଗୋପନରେ ତୁମ ଘରକୁ ଆସିବେ ।"

କଥାଟା ଯେ କଞ୍ଚାମିଛ, ଆଉ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ସହଜରେ ବୁଝି ପାରିଥାନ୍ତା; ଆଉ କାହା ବିଷୟ ହୋଇଥିଲେ ନିଜେ କୈଳାସବାବୁ କଥାଟାକୁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଥାନ୍ତେ; କିନ୍ତୁ ନିଜ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏତେ ବଡ଼ କଥା ସେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଓଲଟି ଖୁସି ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ-କୋଉଠି ଛୋଟଲାଟଙ୍କର ଆସ୍ଥାନ କରିବେ । କିପରି ତାଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି ଆଣିବେ । କି ଉପାୟରେ ଯେ ନୟନଯୋଡ଼ର ନିଖୁଣ ଗୌରବ ରକ୍ଷା କରିବେ, କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ଇଂରେଜୀ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ତେଣୁ କିପରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବେ, ଏଇ କଥା ଭାବି ଭାବି ବଡ଼ ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ମୁଁ କହିଲି- "କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସବୁବେଳେ ଜଣେ ଦୋଭାଷିଆ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଛୋଟଲାଟ ସାହେବଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ତୃତୀୟ ଲୋକ ନ ରହିବା ଉଚିତ।"

ଦି'ପହର ସମୟ-ସାଇର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକ ଅଫିସକୁ ଯାଇଚନ୍ତି, ଅନ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରେ ଶୋଇଚନ୍ତି। ଏତିକିବେଳେ କୈଳାସବାବୁଙ୍କ ଘର ଆଗରେ ଗୋଟିଏ ଗାଡ଼ି ଠିଆହେଲା;

ସାଜପିନ୍ଧା ଚପରାଶି ଜେଜେଙ୍କୁ ଖବର ଦେଇଗଲା- "ଛୋଟଲାଟ ସାହେବ ଆୟୃ।" ଜେଜେ ମରହଟ୍ଟୀ ଅମଳରେ ଚଳୁଥିବା ଜାମାଯୋଡ଼ ଓ ପଗଡି ପିନ୍ଧି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ବସିଥିଲେ; ଚାକର ଗଣେଶକୁ ନିଜର ଲୁଗା, ଚାଦର ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଇ ସଜ କରି ରଖିଥିଲେ। ଛୋଟଲାଟ ପହଞ୍ଚିଲେଣି ଶୁଣି ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ ସେ ଦାଣ୍ଡକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ବିନୀତଭାବେ ବାରମ୍ବାର ସଲାମ କରି ଇଂରେଜ ବେଶଧାରୀ ମୋର ସମବୟସ୍କ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଘର ଭିତରକୁ ସଙ୍ଗୋଳି ଆଣିଲେ।

ଘର ଭିତରେ ଚୌକୀ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଦାମୀ ଶାଲଟି ବିଛା ହୋଇଥିଲା। ତା' ଉପରେ କୃତ୍ରିମ ଛୋଟଲାଟଙ୍କୁ ବସାଇ ସେ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷାରେ ଏକ ଅତି ବିନୀତ ସୁଦୀର୍ଘ ବକ୍ତୃତା ପାଠକଲେ ଏବଂ ଉପହାର ସ୍ୱରୂପ ସୁନା ରେକାବିରେ କୁଳକ୍ରମାଗତ ବହୁକଷ୍ଟରକ୍ଷିତ ଏକ ଅସରଫି ମାଳ ନିବେଦନ କଲେ। ପ୍ରାଚୀନ ଭୃତ୍ୟ ଗଣେଶ ଗୋଲାପ ପାଣି ଓ ଅତରଦାନି ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲା।

କୈଳାସବାବୁ ବାରମ୍ବାର କହୁଥାଆନ୍ତି ଯେ ନୟନଯୋଡ଼ର ସଦରମୁକାମରେ ଛୋଟଲାଟ ସାହେବଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ପଡ଼ିଥିଲେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଯଥୋଚିତ ଆତିଥ୍ୟର ଆୟୋଜନ ହୋଇପାରିଥା'ନ୍ତା; କଲିକତା ପ୍ରବାସ ଜାଗା-ଏଠି ଶୁଖିଲା ଭୂଇଁର ମାଛ ପରି ସେ ସବୁଆଡୁ ନିରୁପାୟ-ଇତ୍ୟାଦି।

ମୋର ବନ୍ଧୁଟି ଲମ୍ବା ବିଲାତୀ ଟୋପି ସମେତ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଉଥାନ୍ତି। ଇଂରେଜୀ ଆଦବକାୟଦା ଅନୁସାରେ ଏସବୁ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ରହିବା କଥା ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଧରାପଡ଼ିଯିବାର ଭୟରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ନିଜକୁ ଯଥାସମ୍ଭବ ଆବୃତ ରଖିବାକୁ ଯାଇ ଟୋପି ଖୋଲି ନ ଥିଲେ। କୈଳାସବାବୁ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଗର୍ବାନ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଭୃତ୍ୟଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଆଉ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ବଙ୍ଗୀୟ ଯୁବକର ଏଇ ଛଦ୍ମବେଶ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥାନ୍ତା।

ଦଶ ମିନିଟ ବସିବା ପରେ ମୋର ବନ୍ଧୁ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ ଏବଂ ପୂର୍ବରୁ ବରାଦ

ହୋଇଥିବାମତେ ଚପରାଶିମାନେ ସୁନା ରେକାବି ସହିତ ଅସରଫି ମାଳ, ଚୌକୀ ଉପରୁ ସେଇ ଶାଲ ଏବଂ ଭୃତ୍ୟହାତରୁ ଗୋଲାପପାଶ ଓ ଅତରଦାନିକୁ ନେଇ ଛଦ୍ମବେଶୀଙ୍କର ଗାଡ଼ିରେ ରଖି ଦେଲେ । କୈଳାସବାବୁ ଭାବିଲେ, ବୋଧହୁଏ ଏହାହିଁ ଛୋଟଲାଟଙ୍କର ରିୱାଜ୍ । ମୁଁ ଲୁଚି ଲୁଚି ପାଖର ଗୋଟିଏ ଘରଭିତରୁ ସବୁ ଦେଖୁଥାଏ । ରୁଦ୍ଧ ହସରେ ମୋର ଛାତି ଫାଟି ଯିବାପରି ଲାଗୁଥାଏ ।

ଶେଷରେ ହସ ସମ୍ଭାଳି ରହି ନ ପାରି ଟିକିଏ ଦୂରରେ ଥିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲି । ସେଠି ସୁବିଧା ପାଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ରହିଥିବା ହସପେଡ଼ିଟା ଯେମିତି ଫିଟାଇ ଦେଇଛି, ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି ଗୋଟିଏ ବାଳିକା ତକ୍ତପୋଷ ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଚି ।

ହଠାତ୍ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କରି ମୋତେ ଏପରି ହସୁଥିବାର ଦେଖି ସେ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ଉଠି ଠିଆହେଲା । କ୍ରନ୍ଦନର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଯେପରି ତା'ର କଣ୍ଠରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ମୋ ଉପରେ କୃଷ୍ଣଚକ୍ଷୁର କଟାକ୍ଷ ନିକ୍ଷେପ କରି ରାଗରେ ଗରଜିଲା ପରି ସେ କହିଲା, "କେକେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର କଣ କରିଚନ୍ତି ଯେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଠକିବାକୁ ଆସିଚ । କାହିଁକି ତୁମ୍ଭେମାନେ ଆସିଚ ?" ବାଳିକାଟି ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ- ବାକ୍‌ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ମୁହଁରେ ଲୁଗାଦେଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ।

ମୋର ସମସ୍ତ ହାସ୍ୟବେଗ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇଗଲା । ମୁଁ ଯେଉଁ ସବୁ ଅଭିନୟର ଭିଆଣ କରିଛି, ତା ଭିତରେ କେବଳ କୌତୁକ ଛଡା ଆଉ କିଛି ଥାଇପାରେ ବୋଲି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଭାବିପାରି ନଥିଲି । ହଠାତ୍ ଦେଖିଲି, ମୋର ଦୁଷ୍ଟାମି ହେତୁ ବାଳିକାର ଅତି କୋମଳ ହୃଦୟରେ ଅତି କଠିନ ଆଘାତ ବସିଚି । ପ୍ରକୃତରେ ମୁଁ ଯେ କେତେ ବଡ ବୀଭତ୍ସ ଓ ନିଷ୍ଠୁର କାମ କରିଚି, ସେ କଥା ମୋତେ ଜଳଜଳ କରି ଦିଶିଗଲା--ଲଜ୍ଜା ଓ ଅନୁତାପରେ ପଦାହତ କୁକୁର ପରି ମୁଁ ନୀରବରେ ଘରୁ ବାହାରିଗଲି । ବୃଦ୍ଧ ମୋର କି ଦୋଷ କରିଛନ୍ତି ? ତାଙ୍କର ନୀରିହ ଅହଙ୍କାର ଦ୍ୱାରା ତ କେବେ କାହାର କୌଣସି ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି ହୋଇ ନାହିଁ ? ତେବେ ମୋର ନିଜ ଅହଙ୍କାରଟା ହଠାତ୍ ଏତେ ହିଂସ୍ର ହୋଇଉଠିଲା କାହିଁକି ?

ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଜି ହଠାତ୍ ଆଖି ଖୋଲିଗଲା । ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁସୁମକୁ ମୁଁ କୌଣସି ଅବିବାହିତ ପାତ୍ରର ପ୍ରସନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିପାତର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଥିବା ସଂରକ୍ଷିତ ପଣ୍ୟପଦାର୍ଥପରି ହେୟଭାବରେ ଦେଖି ଆସିଥିଲି । ଭାବିଥିଲି ମୁଁ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କରି ନାହିଁ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପଡ଼ିରହିଚି । ହଠାତ୍ କାହାର ପସନ୍ଦ ହେଲେ

କୁସୁମ ତା'ରି ପଣ୍ୟହୋଇ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଜାଣିପାରିଲି, ଘରକୋଣର ଏଇ ବାଳିକାଟିର ଅନ୍ତରାଳରେ ଏକ ମାନବ ହୃଦୟ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ରହିଚି । ତା ନିଜର ସୁଖଦୁଃଖ, ଅନୁରାଗବିରାଗ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ତଃକରଣ, ଏକ ଦିଗରେ ଅଜ୍ଞେୟ ଅତୀତ ଓ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗରେ ଅଭାବନୀୟ ଭବିଷ୍ୟତ, ଏଇ ଦୁଇଟି ଅନନ୍ତ ରହସ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ପ୍ରସାରିତ ହୋଇ ରହିଚି । ଯେଉଁ ମଣିଷର ହୃଦୟ ଅଛି, ସେ କଣ କେବଳ ଚୁକ୍ତିଟଙ୍କା ଏବଂ ନାଲିଆଖିର ପରିମାଣର ତରାଜୁରେ ଓଜନ କରାହୋଇ ପସନ୍ଦ କରାଯାଇ ପାରିବ ?

ରାତିରେ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ । ତା'ଆରଦିନ ସକାଳେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର କିନିଷତକ ନେଇ ଚୋରଙ୍କ ପରି ଥିର ଥିର ଯାଇ ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲି । ଭାବିଥିଲି, କାହାକୁ କିଛି ନ କହି ଗୋପନରେ ଚାକରକୁ କହି ସବୁ କିନିଷ ରଖି ଦେଇ ଆସିବି ।

ଚାକରକୁ ଖୋଜି ନ ପାଇ କଣ କରିବି ଭାବୁଚି, ଏଇ ସମୟରେ ପାଖ ଘରେ ବୃଦ୍ଧ ଓ ବାଳିକାଟିର କଥୋପକଥନ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲି । ବାଳିକା ଅତି ସୁମିଷ୍ଟ ସସ୍ନେହ ଭାବେ ପଚାରୁଚି, "ଜେଜେ, କାଲି ଲାଟସାହେବ ତୁମକୁ କଣ ସବୁ କହିଲେ ?" ଏବଂ ଜେଜେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଲାଟସାହେବଙ୍କ ମୁହଁରେ ପ୍ରାଚୀନ ନୟନଯୋଡ଼ ବଂଶର କାଳ୍ପନିକ ଗୁଣାନୁବର୍ଣ୍ଣନ କରୁଥିଲେ । ବାଳିକାଟି ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହର ସହିତ ସବୁ ଶୁଣିଯାଉଥିଲା ।

ବୃଦ୍ଧ ଅଭିଭାବକ ପ୍ରତି ମାତୃହୃଦୟା ଏଇ କ୍ଷୁଦ୍ର ବାଳିକାଟିର ସକରୁଣ ଛଳନା ଦେଖି ମୋର ଆଖି ଲୁହରେ ଛଳ ଛଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନେକ ସମୟ ନୀରବରେ ବସିରହିଲି । ଶେଷରେ ଜେଜେ ତାଙ୍କର କାହାଣୀ ଶେଷକରି ଚାଲିଯିବା ପରେ ମୋର ପ୍ରତାରଣାର ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକ ନେଇ ବାଳିକାପାଖରେ ସବୁ ରଖିଦେଇ ଚୁପ୍ କରି ଘରୁ ବାହାରିଆସିଲି ।

ଆଜିକାଲିକାର ଚାଲ୍ ଅନୁସାରେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମୁଁ କେବେ ନମସ୍କାର କରୁ ନ ଥିଲି, ଆଜି ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲି । ବୃଦ୍ଧ ଏ କଥାଟି ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଅନୁମାନ କରିନେଲେ ଯେ କାଲି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଛୋଟ ଲାଟସାହେବ ବିଜେ ହୋଇଥିବାରୁ ଆଜି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋର ଭକ୍ତି ଏପରି ବଢ଼ିଯାଇଚି । ଅତି ପୁଲକିତ ହୋଇ ସେ ଛୋଟ ଲାଟଙ୍କ ଆସିବା ବିଷୟରେ ନାନା ମନଗଢ଼ା ଗପସବୁ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମୁଁ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ସେସବୁ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲି । ଦାଣ୍ଡରେ ଅନ୍ୟ ଲୋକେ ଯେଉଁମାନେ

ଏକଥା ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ, ସେମାନେ ଏହାକୁ ମୂଳରୁ ଚୂଳ ଯାଏ ଗୋଟାଏ ଗଳ୍ପ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରିନେଲେ ଏବଂ କୌତୁକ କରି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ କଥାରେ ହଁ ଭରିଦେଇ ଚାଲିଗଲେ ।

ସମସ୍ତେ ଚାଲିଯିବା ପରେ ମୁଁ ଅତିଶୟ ଦୀନ ସଲଜ୍ଜଭାବେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲି । କହିଲି, "ନୟନଯୋଡ଼ର ବାବୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଆମର ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦାର ତୁଳନା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ତଥାପି-"

ପ୍ରସ୍ତାବଟି ଶୁଣି ବୃଦ୍ଧ ଆନନ୍ଦରେ ମୋତେ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ । ଗଦ୍‌ଗଦ୍ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ- "ମୁଁ ଗରିବ; ମୋର ଏପରି ସୌଭାଗ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ମୁଁ କେବେହେଲେ ଭାବି ନ ଥିଲି । କୁସୁମ ଜୀବନରେ ନିଶ୍ଚୟ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କରିଚି, ସେଥିଲାଗି ତୁମକୁ ଆଜି ମୁଁ ପାତ୍ରରୂପେ ପାଇଲି" ଏତକ କହୁ କହୁ ଆନନ୍ଦରେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଆଖିରୁ ଧାର ଧାର ଲୁହ ବହିଗଲା ।

ଆପଣାର ମହିମାନ୍ୱିତ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ବୃଦ୍ଧ ଆଜି ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଯେ ସେ ଗରିବ, ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ମାନିଲେ ଯେ ମୋତେ ପାତ୍ର ରୂପେ ପାଇ ନୟନଯୋଡ଼ ବଂଶର ଗୌରବ ହାନି ହୋଇ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ ଅପଦସ୍ଥ କରିବା ମତଲବରେ ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଚକ୍ରାନ୍ତ କରୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ବୃଦ୍ଧ ମୋତେ ପରମ ସତ୍‌ପାତ୍ର ବୋଲି ଠିକ୍ କରି ମୋତେ ପାଇବାଲାଗି ଏକନ୍ତ ମନେ କାମନା କରିଥିଲେ ।

●

ଇଚ୍ଛାପୂରଣ

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପୁଅଟିର ନାଁ ହେଉଚି ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର । କିନ୍ତୁ ନାଁ'ଟି ଯେମିତି, ଠିକ୍ ସେମିତି ମଣିଷ କଣ ସବୁବେଳେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳନ୍ତି ? ସେଇଥିପାଇଁ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ଟିକିଏ ଦୁର୍ବଳ ଲୋକ ଥିଲେ ଏବଂ ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ରର ସ୍ୱଭାବ ଟିକିଏ ଚଗଲା ଥିଲା ।

ପିଲାଟିର ଦାଉରେ ସାହୀ ଯେମିତି ସବୁବେଳେ ଉଠୁଥିଲା ପଡୁଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବାପ ପୁଅକୁ ଶାସନ କରିବାକୁ ସାହୀଭିତରକୁ ଦଉଡ଼ି ଯାଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କର ଗୋଡ଼ରେ ବାତରୋଗ ଥିଲା, ଆଉ ଗୁଣମନ୍ତ ପୁଅଟି ହରିଣପରି ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ପାରୁଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବାପାର ବିଧା, ଚାପୁଡ଼ା ସବୁ ସମୟରେ ଠିକ୍ ଜାଗାରେ ବସି ପାରୁ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦୈବାତ୍ ଯେଉଁ ଦିନ ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର ଧରା ପଡ଼ିଯାନ୍ତି, ସେଦିନ ଆଉ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ ନିସ୍ତାର ମିଳେ ନାହିଁ ।

ଆଜି ଶନିବାର, ଅଧାଛୁଟି-ତଥାପି କେଜାଣି କାହିଁକି ସ୍କୁଲକୁ ଯିବାକୁ ସୁଶୀଳର ମୋଟେ ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମନ ନ ହେବାର ଅନେକ କାରଣ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ କଥା, ଆଜି ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଭୂଗୋଳ ପରୀକ୍ଷା ନେବେ । ତା'ପରେ ପୁଣି ଆଜି ସଞ୍ଜବେଳେ ସେ ପାଖ ସାହୀ ବୋଷବାବୁଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ବାଣରୋଷନୀ ହେବ । ସକାଳୁ ତାଙ୍କର ସେଠି ଧୂମ୍‌ଧାମ୍ ଲାଗି ଗଲାଣି । ସେଇଠି ସମସ୍ତ ଦିନଟା କଟାଇ ଦେବାପାଇଁ ସୁଶୀଳର ଖୁବ୍ ଇଚ୍ଛା ।

ଅନେକ ଭାବିଚିନ୍ତି, ଠିକ୍ ସ୍କୁଲଯିବା ସମୟକୁ ସେ ଯାଇ ବିଛଣା ଉପରେ ଘୋଡ଼ିପୁଡ଼ି ହୋଇ ଶୋଇପଡ଼ିଲା । ବାପ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ- "କିରେ, ଶୋଇଚୁ କାହିଁକି ? ସ୍କୁଲକୁ ଯିବୁ ନାହିଁ କି ?"

"ମୋ ପେଟ କଣ ହେଉଚି, ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।"

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ପୁଅର ସବୁ ବାହାନା ବୁଝିପାରିଲେ । ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କଲେ, ଆଜି ୟାକୁ ଭଲ କରି ଜବତ କରିବାକୁ ହେବ । କହିଲେ- "ପେଟ କଣ ହେଉଚି ? ତେବେ ଆଉ କୋଉଠିକି ନ ଯାଇ ଏଇଠି ଶୋଇରହ । ବୋଷବାବୁଙ୍କ ଦାଣ୍ଡରେ ରୋଷନୀ ଦେଖିବାକୁ ମୁଁ ହରିକୁ ଏକା ପଠାଇ ଦେଉଚି । ତୋ' ପାଇଁ ଆଜି ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ ମିଠାଇ କିଣି ରଖିଥିଲି; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଖାଇଲେ ତୋର ପେଟ ଆହୁରି କାମୁଡ଼ିବ । ତୁ ଏଠି ଚୁପ୍ କରି ଶୋଇପଡ଼, ମୁଁ ଗୋଟାଏ ପାଚନ ତୋ ପାଇଁ ତିଆରି କରି ଆଣୁଚି ।"

ସେଇ ଘରେ ବାହାରୁ ଜଞ୍ଜିର ଦେଇ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ପିତା ପାଚନ ତିଆରି କରିବାକୁ ଗଲେ। ଏଣେ ସୁଶୀଳ ମହା ମୁସ୍କିଲରେ ପଡ଼ିଗଲା। କାହିଁ ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍, ଆଉ କାହିଁ ପାଚନ-ତାର ସବୁ କଳ୍ପନା ସର୍ବନାଶ ହୋଇଗଲା। ପୁଣି କାଲିଠାରୁ ଯେଉଁ ବୋଷ ବାବୁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଯିବାକୁ ତା'ର ମନ ଛଟପଟ ହେଉଚି, ସେଇଟା ବି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା।

ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ତାଟିଆରେ ତାଟିଆଏ ପାଚନ ତିଆରିକରି ସୁବଳବାବୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ। ସୁଶୀଳ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ବିଛଣାରୁ ଉଠି କହିଲା, "ମୋର ପେଟ ଭଲ ହୋଇଗଲାଣି, ମୁଁ ଆଜି ସ୍କୁଲକୁ ଯିବି।"

ବାପା କହିଲେ- "ନାଁ, ନା, ଦେହ ଖରାପ ଅଛି। ସ୍କୁଲକୁ ଗଲେ ଖରାପ ହେବ। ତୁ ଏଇ ପାଚନତକ ପିଇଦେଇ ଚୁପ୍ କରି ଶୋଇପଡ଼।" ଏତକ କହି ପୁଅକୁ ଜୋରକରି ପାଚନ ପିଆଇ ଘରେ କୋଲପ ଦେଇ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ଚାଲିଗଲେ।

ସେ ଦିନ ତମାମ ଅନ୍ଧାର ଘରଭିତରେ ସୁଶୀଳର ଆଖିରେ ଆଉ ଲୁହ ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ ରହିଲା ନାହିଁ। ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା- ଯଦି କାଲି ମୁଁ ବାପାଙ୍କ ପରି ବଡ଼ ହୋଇଯାନ୍ତି, ତେବେ ମନ ଖୁସି ଅନୁସାରେ ସବୁ କରିପାରନ୍ତି। ମୋତେ କେହି ବାଧା ଦେଇ ପାରନ୍ତା ନାହିଁ।

ବାହାରେ ବାପ ଏକାକୀ ବସି ଭାବୁଥାନ୍ତି- ବାପା ବୋଉ ମୋତେ ପିଲାଦିନେ ବେଶୀ ଗେହ୍ଲା କରିଥିଲେ ବୋଲି ମୋର ପଡାଶୁଣା କିଛି ହେଲା ନାହିଁ। ଆହା, ଆଉ ଥରେ ମୋତେ ଯଦି କିଏ ପୁଣି ପିଲା କରିଦିଅନ୍ତା, ତେବେ ଟିକିଏ ହେଲେ ସମୟ ନଷ୍ଟ ନ କରି ମୁଁ ଖାଲି ପଢ଼ାଶୁଣା କରନ୍ତି।

ସେତିକିବେଳେ ଇଚ୍ଛାଦେବୀ ସେଇ ବାଟ ଦେଇ ଯାଉଥିଲେ। ବାପ ଓ ପୁଅଙ୍କର ମନର କଥା ବୁଝିପାରି ସେ କହିଲେ- ଭଲ କଥା, କିଛିଦିନ ପାଇଁ ଏମାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ।

ବାପକୁ ଯାଇ କହିଲେ- "ତୁମର ମନସାଧ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ, କାଲି ସକାଳଠାରୁ ତୁମେ ପୁଣି ପିଲା ହୋଇଯିବ।" ପୁଅକୁ କହିଲେ- "କାଲିଠାରୁ ତୁମେ ବାପ ପରି ବଡ଼ ମଣିଷ ହୋଇ ଯିବ। ଏକଥା ଶୁଣି ଦୁଇଜଣ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ।"

ବୃଦ୍ଧ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରାତିରେ ଭଲ ନିଦ ହେଉ ନ ଥିଲା। ତେଣୁ ସାଧାରଣତଃ ଭୋର ହୋଇ ଆସିଲାବେଳକୁ ସେ ଟିକିଏ ବେଶୀ ଶୋଇପଡ଼ନ୍ତି। କିନ୍ତୁ ଆଜି ହଠାତ୍ ସବୁ ବଦଳିଗଲା। ହଠାତ୍ ବଡ଼ି ସକାଳୁ ଉଠି ଗୋଟାଏ ଡିଆଁମାରି ଖଟଉପରୁ

ଏକାଥରକେ ତଳେ ଆସି ହାଜର ! ନିଜ ଦେହ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ମନେ ହେଲା ଯେପରି ସେ ଅତି ପିଲା ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି;-ପାକୁଆ ପାଟିରେ ପୁଣି ଦାନ୍ତ ଉଠିଚି, ନିଶଦାଢ଼ି କୁଆଡ଼େ ପୋଛିହୋଇ ଯାଇଚି, ମୁହଁଟା ବଡ଼ ଚିକଣ ଲାଗୁଚି । ରାତିରେ ସେ ଧୋତି ଓ କୁରୁତା ପିନ୍ଧି ଶୋଇଥିଲେ । ସକାଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଡିଲା ହୋଇଯାଇଚି ଯେ କମିଜ ଆସି ଭୂଇଁରେ ଲାଗୁଚି, ତା'ର ବେକପାଖଟା ଛାତି ଉପରେ ପଡୁଚି, ଧୋତିର କୁଞ୍ଚ ଏପରି ଭାବରେ ତଳେ ଲୋଟୁଚି ଯେ ଚାଲିଲାବେଳେ ଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଉଚି ।

ଆମ ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର ସାଧାରଣତଃ ସକାଳୁ ଉଠି ନିଜର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କରି ବୁଲନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏତେ ବେଳଯାଏ ଶେଯରୁ ଉଠିନାହାନ୍ତି । ବାପ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପାଟିଗୋଳରେ ତାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା-ହଠାତ୍ ପିନ୍ଧିଥିବା ପୋଷାକପତ୍ର ତା'ଦେହକୁ ଭିଡ଼ି ହେଉଥିବା ପରି ଅନୁଭବ କଲା । କମିଜ କଷିହୋଇ କେତେ ଜାଗାରେ ଫାଟିଯାଇଚି । ଦେହ ଅସାଧାରଣ ଭାବେ ସ୍ଥୂଳହୋଇ ଯାଇଚି । ଦରପାଚିଲା ଦାଢ଼ିନିଶରେ ତାର ମୁହଁ ଲୁଚି ଯାଇଚି-ମୁଣ୍ଡରେ ହାତମାରି ଦେଖେ ତ ଆଗ ପାଖଟା ଚନ୍ଦା ହୋଇଯାଇଚି ।

ଆଜି ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ରର ଶେଜରୁ ଉଠିବାକୁ ମୋଟେ ଇଚ୍ଛା ହେଉନାହିଁ-ଥରକୁ ଥର ଆଁ କରି କୋର୍‌ରେ ହାଇମାରିବାରେ ଲାଗିଚି । ବେଳେବେଳେ ବିଛଣା ଉପରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଚି, ଶେଷରେ ବାପ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରର ପାଟି ତୁଣ୍ଡରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ସେ ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲା ।

ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମନସାଧ ପୂର୍ଣ୍ଣହେଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଏଣେ ସବୁ କଥା ଓଡୁଆ ହୋଇଗଲା । ଆଗରୁ କହିଚି, ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ରର ମନ ହେଉଥିଲା ସେ କିପରି ବାପ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ପରି ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ ବଡ଼ ମଣିଷ ହୋଇଯା'ନ୍ତା- ନିଜର ମନଇଚ୍ଛା ଗଛ ଚଢ଼ନ୍ତା, ନଇରେ ପହଁରନ୍ତା, ତୋଟାରୁ କଞ୍ଚା ଆମ୍ବ ଖାଆନ୍ତା, ଗଛଉପରୁ ଚଢ଼େଇବସା ଭାଙ୍ଗନ୍ତା, ଗାଁ ଗହୀର ଘୁରି ବୁଲନ୍ତା, ଘରକୁ ଆସି ଯାହା ଇଚ୍ଛା ସେଇଆ ଖାଆନ୍ତା, କେହି ତାକୁ ଆକଟ କରିବାକୁ ନ ଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା, ସେଦିନ ସକାଳେ ଉଠି ଗଛରେ ଚଢ଼ିବାକୁ ଆଉ ତା'ର ମନ ହେଲା ନାହିଁ । ଦଳପୋଖରୀଟା ଦେଖି ମନେ କଲା, ଏ ପାଣିରେ ପହଁରିଲେ ମୋତେ କମ୍ପଜର ହେବ । ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଦୁଆରେ ଗୋଟିଏ ସପ ପକାଇ ବସି ବସି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ହଠାତ୍ ମନରେ ଭାବିଲା, ଖେଳିବା ବୁଲିବା ଏକାବେଳକେ ଛାଡ଼ିଦେବାଟା ଭଲହେବ ନାହିଁ, ଆଉ ଥରେ ଚେଷ୍ଟାକରି ଦେଖିବା ଉଚିତ। ଘର ପଛ ଆଡ଼େ ଗୋଟାଏ ଆମ୍ବତ୍ତା ଗଛ ଥିଲା। ସେଇ ଗଛରେ ଚଢ଼ିବାପାଇଁ ସେ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା କଲା। କାଲି ଯେଉଁ ଗଛ ଉପରେ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷା ପରି ସେ ଫୁକୁରୁ ଫୁକୁରୁ କରି ଡେଉଁଥିଲା, ଆଜି ଏଡ଼େ ବଡ଼ ବିଶାଳ ବପୁ ନେଇ ସେଇ ଗଛରେ ଚଢ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ। ହାତପା'ନ୍ତାରେ ଗୋଟାଏ ଛୋଟିଆ ଡାଳରେ ଲଟକି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ତା'ର ଦେହର ଓଜନରେ ଡାଳଟା ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା ଏବଂ ବୁଢ଼ା ସୁଶୀଳ ଦୁମ୍ କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା। ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବା ଲୋକମାନେ ବୁଢ଼ାର ଏ ଗଛ ଚଢ଼ିବାର ସଉକ ଦେଖି ଠୋ' ଠୋ' ହସିଉଠିଲେ। ଲାଜରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର ପଳାଇ ଆସି ପୁଣି ସେଇ ସପଉପରେ ବସିଲା। ଚାକରକୁ କହିଲା, "ହେ ! ବଜାରରୁ ଟଙ୍କାକର ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ କିଣିଆଣିଲୁ ?"

ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ ଖାଇବାକୁ ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର ଆଗେ ଟକଳାଙ୍କ ପରି ହେଉଥିଲା। ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲପାଖର ଦୋକାନରେ କେତେରଙ୍ଗର ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ ମିଠାଇ ସଜାହୋଇ ରଖା ହୋଇଥାଏ। ସୁଶୀଳ ପାଖରେ ଯାହା ଦୁଇ ଅଣା, ଚାରି ଅଣା ପଇସା ଥାଏ, ସେଇଥିରେ ସେ ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ କିଣି ଖାଏ। ମନେ ମନେ ଭାବେ, ସେ ଯେଉଁଦିନ ବାପାଙ୍କ ପରି ଟଙ୍କା କମାଇବ, ସେତେବେଳେ ସେ ଖାଲି ମୁଣି ମୁଣି ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ କିଣିବ। ଆଜି ଚାକର ତା' କହିବା ଅନୁସାରେ ଟଙ୍କାକର ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ କିଣିଆଣି ଦେଲା-ଗୋଟାଏ ନେଇ ସେ ପାକୁଆପାଟିରେ ଚୁଚୁମିବାକୁ ଲାଗିଲା କିନ୍ତୁ ଏ ବୁଢ଼ାପାଟିରେ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଏସବୁ ଖାଇବାକୁ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ। ମନରେ ଭାବିଲା, ବାପା ପିଲାଲୋକ, ତାଙ୍କୁ ଏଗୁଡ଼ାକ ଭଲ ଲାଗିବ। ତେଣୁ ତାଙ୍କୁଇ ଦେଇଦେବା ଭଲ। ପୁଣି ଭାବିଲା- ନା ଏକାବେଳକେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଲଜେଞ୍ଜୁସ୍ ଖାଇଲେ ବାପାଙ୍କର ଦେହ ଖରାପ ହେବ।

କାଲି ଯେଉଁ ପିଲାଏ ସୁଶୀଳ ସଙ୍ଗରେ ବାଗୁଡ଼ି ଖେଳୁଥିଲେ, ସେମାନେ ଆଜି ତା'ର ଏ ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ଲେଉଟିଗଲେ।

ବାପାଙ୍କ ପରି ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ପାରିଲେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଦିନ ତମାମ ଡୁ ଡୁ ଖେଳିବ ବୋଲି ସୁଶୀଳ ଭାବିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଗୋପାଳ, ହରିଶ, ନନ୍ଦ ପ୍ରଭୃତି ସବୁଦିନର ଖେଳସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ତାକୁ କାହିଁକି ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା। ଭାବିଲା ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ କରି ବସିଚି-ସେଇ ଭଲ; ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏଣେତେଣେ ଘୁରିବୁଲିବ କିଏ ?

ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଚି, ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦିନ ଦୁଆରେ ସପ ପକାଇ ବସି ବସି ଭାବନ୍ତି, ପିଲାଦିନଟା କେବଳ ଦୁଷ୍ଟାମି କରି କରି କଟିଗଲା। ସେଇ ପିଲାଦିନଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ପୁଣି ଥରେ ଫେରିପାଆନ୍ତି ତେବେ ଦିନଯାକ ଶାନ୍ତଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ କବାଟ ବନ୍ଦକରି ଖାଲି ବହି ମୁଖସ୍ଥ କରନ୍ତି। ଏପରି କି ରାତିରେ ଜେଜେମା' ପାଖରୁ ଗପ ନ ଶୁଣି ରାତି ଏଗାରଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବସି ବହି ପଢ଼ନ୍ତି।

କିନ୍ତୁ ଆଜି ହଠାତ୍ ପିଲାବୟସ ଫେରିପାଇ ମଧ୍ୟ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପଢ଼ାରେ ମନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ। ସୁଶୀଳ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆସି କହିଲା, ବାପା, ଆଜି ସ୍କୁଲକୁ ଯିବ ନାହିଁ ? ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ହାତରେ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇ କୁଣ୍ଡାଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, "ଆଜି ମୋର ପେଟ କଣ ହେଉଚି, ସ୍କୁଲକୁ ଯାଇପାରିବି ନାହିଁ।" ସୁଶୀଳ ରାଗିଯାଇ କହିଲା, "ଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ? ସ୍କୁଲଯିବା ବେଳକୁ ମୋର ମଧ୍ୟ ଢେର ପେଟ କଣ ହୋଇଚି। ସବୁକଥା ମୋତେ ଜଣା।"

ବାସ୍ତବିକ ସୁଶୀଳ ସ୍କୁଲକୁ ନ ଯିବାର ଏତେପ୍ରକାର ବାହାନା ଜାଣିଥିଲା ଏବଂ ତାହା ଏତେ ଅଳ୍ପଦିନର କଥା ଯେ, ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ତାକୁ କୌଣସିମତେ ଫାଙ୍କି ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ। ସୁଶୀଳ ଶେଷରେ ବାପାଙ୍କୁ ଜୋରକରି ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇଲା। ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହେଲେ ଘରକୁ ଆସି ଚାରିଆଡ଼େ ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି ଖେଳବୁଲ କରିବାକୁ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ଏକାବେଳକେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ବୃଦ୍ଧ ସୁଶୀଳଚନ୍ଦ୍ର ଆଖିରେ ଚଷମା ଲଗାଇ ଖଣ୍ଡେ ରାମାୟଣ ବହି ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଏ। ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଦୌଡ଼ାଦୌଡ଼ି ଗୋଳମାଳରେ ସେ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ। ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ବସାଇ ସ୍ଲେଟରେ ଅଙ୍କ କଷିବାକୁ ଦିଏ। ଏପରି କଷ୍ଟ କଷ୍ଟ ଅଙ୍କ ସବୁ ବାଛି ବାଛି ଦିଏ ଯେ ଖଣ୍ଡେ କଷି ଠିକ୍ କରୁ କରୁ ବାପାଙ୍କୁ ଘଣ୍ଟାଏ ସମୟ ଲାଗେ। ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲେ ସୁଶୀଳ ସାଙ୍ଗରେ ଗାଁର ଅନେକ ବୁଢ଼ା ପଶା ଖେଳିବାକୁ ଆସନ୍ତି; ଏଇ ସମୟତକ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜବତ ରଖିବା ପାଇଁ ସେ ଜଣେ ଟିଉସନ ମାଷ୍ଟର ରଖାଇଲେ। ସେଇଦିନୁ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ରାତି ଦଶଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ।

ଖାଇବା ବିଷୟରେ ସୁଶୀଳ ଭାରି ନିୟମ ମାନି ଚଳୁଥିଲା। କାରଣ, ବାପା ବୁଢ଼ା ଥିଲାବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଭଲକରି ହଜମ ହେଉ ନ ଥିଲା, ଟିକିଏ ବେଶୀ ଖାଇଲେ ଅମ୍ଳାଧିକ୍ୟ ହେଉଥିଲା। ସୁଶୀଳର ଏ କଥାଟା ଭଲକରି ମନେ ଅଛି; ତେଣୁ ସେ ବାପାଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ବେଶୀ ଗୁଡ଼ାଏ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍

ପିଲାହୋଇ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କ୍ଷୁଧା ଏପରି ଭାବରେ ବଢ଼ିଯାଇଚି ଯେ ପଥର ବି ପେଟକୁ ଗଲେ ହଜମ କରି ପକାଇବେ ! ସୁଶୀଳ ତାଙ୍କୁ ଯେତିକି ଯେତିକି ଅଳ୍ପ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ ସେତିକି ସେ ଭୋକ ଜ୍ୱାଳାରେ କଲବଲ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଦିନ କେଇଟାରେ ତାଙ୍କର ଦେହ ଅଧେ ଶୁଖି ଯାଇ ହାଡ଼ମାଳ ହୋଇଗଲା । ସୁଶୀଳ ଭାବିଲା, ବାପାଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ କୌଣସି ବେମାରୀ ହୋଇଚି, ସେଥିପାଇଁ ବାରରକମର ଔଷଧସବୁ ଆଣି ବାପାଙ୍କୁ ଖୁଆଇବାରେ ଲାଗିଲା ।

ବୁଢ଼ା ସୁଶୀଳ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲା । ପୂର୍ବର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ଯାହା କିଛି କରୁଚି, ସେସବୁ କିଛି ତାକୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ । କୋଉଠି ନାଟ ହେଉଚି ବୋଲି ଖବର ପାଇଲେ ସେ ବର୍ଷା କାକର ନ ମାନି ଲୁଚିକରି ପଳାଇ ସେଠି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଢ଼ା ସୁଶୀଳ ସେଇ ଅଭ୍ୟାସ ରଖିବାକୁ ଯାଇ ସର୍ଦ୍ଦି, କାଶ ଓ ମୁଣ୍ଡଧରାରେ ତିନିସପ୍ତାହ ବେମାରୀରେ ପଡ଼ିରହିଲା । ସବୁଦିନେ ପୋଖରୀରେ ଗାଧୋଇବା ତା'ର ଅଭ୍ୟାସ ଥିଲା । ଆଜି ଥରେ ଗାଧୋଇବାକୁ ଯାଇ ହାତଗୋଡ଼ରେ ବାତ ବାହାରି ଅଚଳ ହୋଇ ବସିଲା । ଭଲହେବାକୁ ଛଅମାସ ଲାଗିଲା । ତା'ପର ଦିନଠାରୁ ସେ ଦି'ଦିନରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଗରମପାଣିରେ ଗାଧୋଇଲା ଓ ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୋଖରୀକୁ ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଆଗର ଖୋଇ ମନେପଡ଼ି ଖଟଉପରୁ ତଳକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଲେ, ଏବେ ତାର ହାତଗୋଡ଼ର ହାଡ଼ ଗୁଡ଼ିକ ଠୋ' ଠୋ' ହୋଇ ଫୁଟେ । ପାନ ଖଣ୍ଡେ ପାଟିକୁ ନେଇ ଦେଖେ, ପାକୁଆ ପାଟିରେ ପାନ ଚୋବାଇ ହେଉ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଭୁଲରେ ଆରଶି ପାନିଆ ଧରି ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ଯାଇ ଦେଖେ ତ ମୁଣ୍ଡରେ ଜମାରୁ ବାଳ ନାହିଁ । ବାପାଙ୍କ ପରି ସେ ଯେ ହଠାତ୍ ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଚି, ଏକଥା ତା'ର ବେଳେ ବେଳେ ହେଜ ରହେ ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଆଗର ଦୁଷ୍ଟାମି ମନେ ପଡ଼ି ଯେତେବେଳେ ସେ ସାହୀର ନିଶିବୁଢ଼ୀର ପାଣିମାଠିଆକୁ ଟେକା ଫୋପାଡ଼େ, ବୁଢ଼ାଟାର ଏ ଚଗଲାମି ଦେଖି ଲୋକେ ତାକୁ ମାରିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଯାଆନ୍ତି- ଲାଜରେ ସେ କାହାରି ପାଖରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରେ ନାହିଁ ।

ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ଯା' ମଧ୍ୟରେ ପିଲାହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ବେଳେ ବେଳେ ଏକଥା ତାଙ୍କର ମନେ ରହେନାହିଁ । ଆଗପରି ନିଜକୁ ବୁଢ଼ାଟିଏ ମନେକରି, ସେ ବୁଢ଼ାମାନଙ୍କର ତାସ ପଶାଖେଳ ପାଖରେ ଯାଇ ବସନ୍ତି ଏବଂ ବୁଢ଼ାଙ୍କପରି କଥା କହନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ଛିଗୁଲେଇ କହନ୍ତି- "ଯା, ଯା, ଖେଳିବୁ ଯା, ଏଠିକି ଆସିଲା ବାହାଦୁରୀ ଦେଖେଇ ହେବାକୁ !" ଏହିପରି କହି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ତଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଭୁଲରେ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ

ଯାଇ କହନ୍ତି- "ହୁକାଟା ଦବଚି, କଳେ ଟାଣିନିଏ !" ମାଷ୍ଟ୍ରେ ରାଗିଯାଇ ତାଙ୍କୁ ବେଞ୍ଚଉପରେ ଛିଡ଼ାକରାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଭଣ୍ଡାରୀଙ୍କୁ ଯାଇ କହନ୍ତି- "କେଇଦିନ ହେଲା ମୋତେ ଖିଅର କରି ଆସିନାହୁଁ ?" ଭଣ୍ଡାରୀ ଭାବେ, ପିଲାଟା ଖୁବ୍ ଥଟ୍ଟାକରି ଶିଖିଲାଣି । ସେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଉତ୍ତର ଦିଏ "ଆହୁରି ଦଶ ବରଷ ଯାଉ, ଆସିବି ।" ଦିନେ ଦିନେ ପୁଣି ଆଗର ଅଭ୍ୟାସ ମନେପଡ଼ି ନିଜର ପୁଅ ସୁଶୀଳକୁ ଯାଇ ମାଡ଼ ଦିଅନ୍ତି । ସୁଶୀଳ ଖୁବ୍ ରାଗିଯାଇ କହେ- "ପାଠପଢ଼ି ତୁମର ଏଇ ବୁଦ୍ଧି ହୋଇଚି ? ମେଞ୍ଚଡ଼ ପିଲାଟିଏ ତୁମେ, ପୁଣି ବୁଢ଼ାଟାକୁ ମାରିବାକୁ ଆସୁଚ ?" ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାରିଆଡୁ ଲୋକେ ଦଉଡ଼ି ଆସି କିଏ ବିଧା, କିଏ ଚାପୁଡ଼ା ତାଙ୍କ ପିଠିରେ ବସାଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରୁ ଗାଳି ଖାଇବାକୁ ହୁଏ ।

ସେତେବେଳେ ସୁବଳ ପୁଣି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ- "ଆହା, ପୁଣି କିଏ ଆସି ସୁଶୀଳପରି ମତେ ବୁଢ଼ା ଓ ସ୍ୱାଧୀନ କରିଦେଲେ କେଡ଼େ ଶାନ୍ତି ନ ମିଳନ୍ତା ?"

ସୁଶୀଳ ମଧ୍ୟ ନିତି ହାତଯୋଡ଼ି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଜଣାଏ, "ହେ ଦେବତା, ବାପାଙ୍କପରି ମୋତେ ପୁଣି ପିଲା କରିଦିଅ । ପୁଣି ମୁଁ ମନଖୁସିରେ ଖେଳବୁଲ କରେ । ବାପା ଯେପରିଭାବେ ଦୁଷ୍ଟାମି ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି, ମୁଁ ଆଉ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିବି ନାହିଁ-ମୁଁ ବଡ଼ ଦହଗଞ୍ଜ ହେଲିଣି ।"

ଦିନେ ପୁଣି ଇଚ୍ଛାଦେବୀ ଆସି କହିଲେ- "ତୁମମାନଙ୍କର ମନ ବୋଧ ହେଲା ?"

ଦୁହେଁଯାକ ଲମ୍ବ ଦଣ୍ଡବତ କରି କହିଲେ- "ରକ୍ଷାକର ମା, ଖୁବ୍ ହୋଇଚି । ଆମେ ଆଗରୁ ଯିଏ ଯାହା ଥିଲୁ, ଆମକୁ ପୁଣି ସେଇଆ କରିଦିଅ ।"

ଇଚ୍ଛାଦେବୀ କହିଲେ- "ଆଚ୍ଛା, ତେବେ କାଲି ସକାଳଠାରୁ ସେହିପରି ହେବ ।"

ତା' ଆରଦିନ ସକାଳେ ନିଦରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ସୁବଳ ପୁଣି ଆଗପରି ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ ଓ ସୁଶୀଳ ପୁଣି ପିଲା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସବୁକଥା ଠିକ୍ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଲାପରି ଲାଗିଲା । ସୁବଳ ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ କହିଲେ- "ସୁଶୀଳ, ବ୍ୟାକରଣ ମୁଖସ୍ଥ କରିବୁ ନାହିଁ ?"

ହାତରେ ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଉ କୁଣ୍ଡାଉ ସୁଶୀଳ କହିଲା- "ବାପା, ମୋ ବହି ହଜି ଯାଇଚି ।"

●

ଛୁଟି

ଗାଆଁ ପିଲାଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର ଫଟିକ୍ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ମୁଣ୍ଡରେ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ନୂଆ ଖିଆଲ ଜୁଟିଲା । ନଈକୂଳେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ କାଠଗର ପଡ଼ିଚି, ଡଙ୍ଗାର ମାସ୍ତୁଲ କରିବାପାଇଁ ହୁଏତ କିଏ ଜଣେ ସେ କାଠଖଣ୍ଡିକ ରଖିଥିଲା । ସମସ୍ତେ ଠିକ୍ କଲେ, କାଠଗଡ଼ଟିକୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ହେବ ।

କାଠଟି ଯାହାର, କାମବେଳେ ସେ ଯେ କେତେଦୂର ବିରକ୍ତ, ବିସ୍ମିତ ଓ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବ, ସେସବୁ ଅନୁମାନ କରି ସମସ୍ତେ ଗୋଟାଏ କୌତୁକ ଅନୁଭବ କଲେ ଏବଂ ଫଟିକ୍‌ର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମସ୍ତେ ଚଟ୍‌କରି ରାଜି ହୋଇଗଲେ ।

ଅଣ୍ଟାଭିଡ଼ି ଅତି ଉତ୍ସାହ ସହିତ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତାବଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି, ଏଇ ସମୟରେ ଫଟିକ୍‌ର ସାନଭାଇ ମାଖନଲାଲ ଖୁବ୍ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କାଠଟି ଉପରେ ଯାଇ ଗଉଁ କରି ବସିଲା । ତା'ର ଏ ଉଦାସ ଉଦାସ ଭାବ ଦେଖି ଆଉ ସବୁ ପିଲାଙ୍କ ମନଟା ଟିକିଏ ବିମର୍ଷ ହୋଇଗଲା ।

ଗୋଟିଏ ପିଲା ଆସି ଡରି ଡରି ତାକୁ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଠେଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା; କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ମାଖନ ତିଳେହେଲେ ଟଳିଲା ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏଇ ଅକାଳ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନୀ ମାନବ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର କ୍ରୀଡ଼ାକୌତୁକର ଅସାରତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ନୀରବରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲା ।

ଫଟିକ୍ ଏଥର ଟିକିଏ ତୋଡ଼ ଦେଖାଇ କହିଲା- "ଦେଖ୍, ମାଡ଼ ଖାଇବୁ, ଉଠ୍ କହୁଚି ।"

ମାଖନ ଯେଉଁଠି ବସିଥିଲା, ସେଠାରେ ଆହୁରି ଜବର କରି ବସିରହିଲା ।

ଅନ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ରାଜସମ୍ମାନ ରକ୍ଷାକରିବାକୁ ହେଲେ ନିଜର ଅବାଧ୍ୟ ସାନଭାଇର ଗାଲରେ ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ୍ ଠୋ'କରି ଗୋଟାଏ ଚାପୁଡ଼ା ମାରିବା ଫଟିକ୍‌ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଥିଲା, ମାତ୍ର ତା'ର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା' ମନରେ ଏପରି ଗୋଟାଏ ଭାବ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, ଯେଉଁଥିରୁ ବୁଝାଗଲା ଯେ ଇଚ୍ଛାକଲେ ସେ ମାଖନକୁ ରୀତିମତ ସାବାଡ଼ କରିଦେଇ ପାରିବ; କିନ୍ତୁ ସେପରି କରିବାକୁ ତା'ର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । କାରଣ ହଠାତ୍ ଆଉରି ଅଧିକ ମଜାଦାର ଗୋଟାଏ ଖେଳ ତା' ମୁଣ୍ଡରେ

ଜୁଟିଲା । ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲା-ମାଖନ ସହିତ କାଠଗଡ଼ଟିକୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ାଇ ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉ ।

ମାଖନ ମନେ ମନେ ଟିକିଏ ଗୌରବ ବୋଧକଲା; କେହି ତାକୁ ଉଠାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ବୋଲି ତା'ର ଟିକିଏ ଗର୍ବ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୌରବ ପରି, ଏହାର ପଛେ ପଛେ ଯେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ରହିଚି, ସେକଥା ତା'ର ବା ତା'ର ସାଥୀମାନଙ୍କର, କାହାରି ହେଲେ ମନେପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ସମସ୍ତେ ପାଇକଛା ଭିଡ଼ି କାଠଟିକୁ ଠେଲିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ- "ମାର ଠେଲା ହେଁଇୟୋ, ସାବାସ୍ ଜବାନ ହେଁଇୟୋ" କାଠଗଡ଼ଟି ଘେରାଏ ନ ଗଡୁଣୁ ମାଖନ ଦୁମ୍‌କରି ତଳେ ପଡ଼ିଗଲା । ତା'ର ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଗୌରବ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲା ।

ଖେଳ ଆରମ୍ଭ ହେଉ ହେଉ ଏପରି ସଫଳତା ଲାଭକରି ସମସ୍ତେ ଅତି ଆହ୍ଲାଦିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ; କିନ୍ତୁ ଫଟିକ୍‌କୁ ଟିକିଏ ବ୍ୟସ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହେଲାପରି ମନେ ହେଲା । ମାଖନ ହଠାତ୍ ଭୂଇଁରୁ ଉଠି ଫଟିକ୍ ଉପରେ ବିଧା ଚାପୁଡ଼ା ବରଷି ଦେଇଗଲା । ତା'ର ନାକକୁ ରାମ୍ପୁଡ଼ି ବିଦାରି ନିଜେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଘରଆଡ଼କୁ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା-ଏତିକିରେ ଖେଳ ଭାଙ୍ଗିଲା ।

ଫଟିକ୍ କେତେଗୁଡ଼ାଏ ବେଣାଗଛ ଓପାଡ଼ି ପାଣିଭିତରେ ପଡ଼ିଥିବା ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗାର ଛାତଉପରକୁ ଯାଇ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ବେଣା ଚୋବାଇ ବସିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ କୁଆଡୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଡଙ୍ଗା ଆସି ଘାଟରେ ଲାଗିଲା । ଜଣେ ପ୍ରୌଢ଼ ଭଦ୍ରଲୋକ ଡଙ୍ଗାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ମୁହଁରେ କଳା ନିଶ, କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ପାଚିଯାଇଥିଲା । ଫଟିକ୍‌କୁ ପଚାରିଲେ- "ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଙ୍କ ଘର କେଉଁଆଡ଼େ ?"

ଫଟିକ୍ ବେଣା ଚୋବାଉ ଚୋବାଉ କହିଲା- "ସେଇଆଡ଼େ ।" କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରକୃତରେ କେଉଁ ଆଡ଼କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କଲା, ସେ କଥା କିଛି ବୁଝିହେଲା ନାହିଁ ।

ଭଦ୍ରଲୋକଟି ପୁନରାୟ ପଚାରିଲେ, "କୁଆଡ଼େ ?"

"ମୁଁ ଜାଣେ ନା"-ଫଟିକ୍ ପୂର୍ବପରି ବେଣାର ରସ ଶୋଷିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଲା । ବାବୁଟି ଅଗତ୍ୟା ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଟ ପଚାରି ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀଙ୍କ ଘର ଖୋଜିବାକୁ ଗଲେ ।

ଅଳ୍ପ ସମୟ ପରେ ବାଘା ବାଉରି ଆସି କହିଲା- "ଫଟିକ୍ ବାବୁ, ସାନ୍ତାଣୀ ଡାକୁଚନ୍ତି ।" ଫଟିକ କହିଲା, "ମୁଁ ଯିବି ନାହିଁ ।"

ବାଘା ଜୋରକରି ତାକୁ ଶୂନ୍ୟେ ଶୂନ୍ୟେ ଟେକି ଘରକୁ ନେଇଗଲା । ବାଘା ଉପରେ ନିଷ୍ଫଳ ରାଗ ଦେଖାଇ ସେ ହାତଗୋଡ଼ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଫଟିକ୍‌କୁ ଦେଖି ବୋଉ ଏକାବେଳକେ ଅଗ୍ନିମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲେ । ପଚାରିଲେ, "ପୁଣି ଆଜି ତୁ ମାଖନକୁ ମାରିଚୁ ?"

ଫଟିକ୍ କହିଲା- "ନା, ମାରିନାଇଁ ।"

"ପୁଣି ମୋ ଆଗରେ ମିଛ କହୁଚୁ ?"

"ମୋଟେ ମାରିନି; ମାଖନକୁ ପଚାରିଲ ?"

ମାଖନକୁ ପଚାରିବାରେ ସେ ଆପଣାର ପୂର୍ବ ନାଲିଶର ସମର୍ଥନ କରି କହିଲା- "ହଁ, ମାରିଚି ।" ଫଟିକ୍ ଆଉ ସହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦଉଡ଼ି ଯାଇ ମାଖନ ଗାଲରେ ଗୋଟାଏ ଚଟକଣା ବସାଇ ଦେଲା; କହିଲା, "ଫେର ମିଛ କଥା କହୁଚୁ ?"

ମା' ମାଖନର ପକ୍ଷହୋଇ ଫଟିକ୍‌କୁ ଧରି ତା'ପିଠିରେ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଦି'ତିନିଟା ବିଧା ବସାଇଦେଲେ । ଫଟିକ୍ ବୋଉକୁ ଠେଲିଦେଲା ।

ସେ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲେ- "କଣ ! ତୁ ପୁଣି ମୋ ଦେହରେ ହାତଦେବୁ ! ଏଡ଼େ ବହପ !"

ଏତିକିବେଳେ ସେଇ ପ୍ରୌଢ଼ ଭଦ୍ରଲୋକଟି ଘର ଭିତରକୁ ଆସି କହିଲେ- "କି ପାଲା ଲାଗିଚି ତୁମମାନଙ୍କର ?"

ଫଟିକ୍‌ର ବୋଉ ବିସ୍ମୟ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇଗଲେ । କହିଲେ, "ଆରେ, ଭାଇ ! ତୁମେ କେତେବେଳେ ଆସିଲ ?"

ଅନେକ ଦିନ ହେଲା ଫଟିକ୍‌ର ମାମୁଁ ପଶ୍ଚିମାଦେଶକୁ ଚାକିରି କରି ଯାଇଥିଲେ । ଯା'ରି ଭିତରେ ଭଉଣୀର ଦୁଇଟିଯାକ ପୁଅ ଜନ୍ମ ହୋଇଛନ୍ତି; ଏଇ କେତେ ବର୍ଷରେ ସେମାନେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୋଇଯାଇଚନ୍ତି । ଯା'ରି ଭିତରେ ପୁଣି ଭିଣୋଇଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଯାଇଚି; କିନ୍ତୁ ଦୂର ବିଦେଶରେ ଥିବାରୁ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବାବୁ ଭଉଣୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ଥରେ ହେଲେ ଆସିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ବହୁତ ବର୍ଷ ପରେ ଛୁଟିରେ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ; ଏଇ ସୁଯୋଗରେ ଭଉଣୀକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖି ଯାଉଚନ୍ତି ।

କିଛିଦିନ ଘରେ ବେଶ୍ ଖିଆପିଆ ମଉଜମଜଲିସ୍ ଚାଲିଲା । ଯିବାକୁ ଆଉ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ଅଛି, ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ଭଉଣୀକୁ ଭଣଜା ଦୁହିଁଙ୍କର ପଢ଼ାଶୁଣା ଓ ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧି କଥା ପଚାରିଲେ । ଉତ୍ତରରେ ଫଟିକ୍ର ବୋଉ ବଡ଼ପୁଅର ଅବାଧ୍ୟ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା, ପାଠରେ ଅମନୋଯୋଗ ଏବଂ ସାନର ଶାନ୍ତ ସ୍ୱଭାବ ଓ ବିଦ୍ୟାକୁଶଳତାର ବିବରଣୀ ଦେଲେ ।

ଶେଷରେ କହିଲେ- "ଫଟିକ୍ ମୋତେ ଜାଳିପୋଡ଼ି ପକାଇଲାଣି ।"

ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ, ସେ ଫଟିକ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଯିବେ ଓ କଲିକତାରେ ନିଜ ପାଖରେ ରଖି ତାର ପଢ଼ାଶୁଣା ଦେଖିବେ । ଫଟିକ୍ର ବୋଉ ଏଥିରେ ରାଜିହେଲେ ।

ତାପରେ ଫଟିକକୁ ପଚାରିଲେ- "କିରେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତା ଯିବୁ ?"

ଫଟିକ୍ ଡିଆଁଟାଏ ମାରି କହିଲା- 'ହଁ ।'

ଫଟିକ୍ର ଦୁଷ୍ଟାମି ଦେଖି ମା'ଙ୍କର ବଡ଼ ଭୟ ଥିଲା ଯେ ଦିନେ ନା ଦିନେ ସେ ମାଖନକୁ ହୁଏତ ପାଣି ପୋଖରୀକୁ ଠେଲି ଦେବ; ତାର ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇଦେବ ବା ଗୋଟାଏ କିଛି ଦୁଷ୍କାର୍ଯ୍ୟ କରି ବସିବ । ତେଣୁ ତାକୁ ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତା ପଠାଇ ଦେବାରେ ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ହେଲେ ଆପତ୍ତି ନ ଥିଲା । ତଥାପି ଫଟିକ୍କୁ ଯିବାପାଇଁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେବାର ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଖରାପ ଲାଗିଲା ।

'କେବେ ଯିବା, କେବେ ଯିବା' କରି ଫଟିକ୍ ମାମୁଁଙ୍କୁ ଅସ୍ଥିର କରି ପକାଇଲା । ମନ ଖୁସି ଓ ଉତ୍ସାହରେ ତାକୁ ଆଉ ରାତିରେ ନିଦ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଶେଷରେ ଘରୁ ଯିବାବେଳକୁ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ସେ ନିଜର ବନସୀ, ଘୁଡ଼ି ଓ ନଟେଇ ସବୁ ମାଖନକୁ ଦେଇଗଲା ।

ମାମୁଁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଲିକତାରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ମାଇଁଙ୍କ ସହିତ ଚିହ୍ନାପରିଚୟ ହୋଇଗଲା । ପରିବାରରେ ଜଣେ ଲୋକ ବଢ଼ାଇ ଏପରି ଅଦରକାରୀ ଭାବରେ ଖର୍ଚ୍ଚବୃଦ୍ଧି କରିବାଟାକୁ ମାଇଁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ କରି ନ ଥିଲେ । ନିଜର ତିନୋଟି ପୁଅଙ୍କର ଖାଇବା ପିଇବା ଘରକରଣାରେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ; ପୁଣି ଏହାରି ଭିତରେ ହଠାତ୍ ତେରବରଷର ଅପରିଚିତ ଅଶିକ୍ଷିତ ପଢ଼ାଗାଁର ଆଉ ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ ବେକରେ ବାନ୍ଧିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କର ସଂସାର ସତେ ଯେପରି ଓଲଟପାଲଟ ହୋଇଗଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ବିଶ୍ୱମ୍ଭରଙ୍କର ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ କାଣ୍ଡଜ୍ଞାନ ନାହିଁ ?

ବିଶେଷତଃ ତେର ଚଉଦ ବୟସବେଳେ ପିଲାକୁ ସମ୍ଭାଳି ରଖି ଚଳାଇବା ସବୁଠାରୁ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ବ୍ୟାପାର। କେହି ତାକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି କହେ ନାହିଁ, କି ସେ କୌଣସି କାମର ଯୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ। ତାକୁ ଦେଖିଲେ କାହାରି ଅନ୍ତରରେ ସ୍ନେହର ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ କାହାରି ସଙ୍ଗରେ ଖାପ ଖାଇପାରେ ନାହିଁ। ଅଳ୍ପ କଥା କହିଲେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ବୋକା ବୋଲି କହନ୍ତି; ବେଶୀ କଥା କହିଲେ ସମସ୍ତେ ତାର ମୁହଁ ବଢ଼ିଯାଉଚି ବୋଲି ଛି, ଛା, କରନ୍ତି- କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଦେ ହେଲେ କଥା ତା ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ସମସ୍ତେ ତାକୁ ତୁଣ୍ଡ ବଜାଇବା ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ କରନ୍ତି। ହଠାତ୍ ଏଇ ବୟସରେ ପିଲାର ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦର ପରିମାଣ ଅନେକ ବଢ଼ିଯାଏ। ସେଇଟା ତାର ଗୋଟାଏ ଖରାପ ଗୁଣ ବୋଲି କହି ସମସ୍ତେ ତାକୁ ବାଛିବାରେ ଲାଗି ପଡ଼ନ୍ତି। ଶୈଶବର ଲାଳିତ୍ୟ ଓ କଣ୍ଠ ସ୍ୱରର ମିଷ୍ଟତା ସେ ହଠାତ୍ ହରାଇ ବସେ। ଲୋକେ ମନେ ମନେ ତାକୁ ଏଥିପାଇଁ ଅପରାଧୀ କରନ୍ତି। ଶୈଶବ ବା ଯୌବନର ଅନେକ ଦୋଷ ସମସ୍ତେ ମାଫ୍ କରି ପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏଇ ମଝି ଅବସ୍ଥାର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ଦୋଷଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଯେପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଅସହ୍ୟ ବୋଧହୁଏ।

ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଜାଗାରେ ଯେ ସେ ଠିକ୍ ଖାପଖାଇ ପାରୁନାହିଁ, ଏକଥା ସେ ପିଲା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରେ। ତେଣୁ ନିଜର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପ ପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଲଜ୍ଜିତ ଓ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇପଡ଼େ; ଅଥଚ ଏଇ ବୟସରେ ପିଲା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା ପାଇଁ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ କାତର ହୋଇପଡ଼େ। ଏଇ ସମୟରେ କୌଣସି ସହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ସ୍ନେହ ବା ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଭ କରି ପାରିଲେ ସେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ନିଜକୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ସମର୍ପଣ କରି ପକାଏ। କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସ୍ନେହ କରିବାକୁ କେହି ସାହସ କରି ପାରେ ନାହିଁ, କାରଣ ଏପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନକୁ ସମାଜ ସାଧାରଣତଃ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ବୋଲି ମନେ କରେ। ଏଇସବୁ କାରଣରୁ ଏଇ ବୟସରେ ବାଳକର ରୂପ ଓ ମନୋଭାବ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ବୁଲା କୁକୁର ପରି ହୋଇଯାଏ। ଏବଂ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ବାପ ମା'ଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ କୌଣସି ଅପରିଚିତ ସ୍ଥାନରେ ଯାଇ ରହିବା ତାକୁ ନରକ ପରି ଲାଗେ। କେହି ତାକୁ ଭଲ ପା'ନ୍ତି ନାହିଁ, ଯାଉଣୁ ଆସୁଣୁ ବିରକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି। ଏସବୁ ଯାତନା ତା' ଦେହରେ ଯେପରି କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ି ପକାଏ। ଏଇ ବୟସରେ ନାରୀ ଜାତିକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଲୋକର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦୁର୍ଲଭ ଜୀବ ବୋଲି ମନେହୁଏ। ତେଣୁ ସେଇ ନାରୀର ସ୍ନେହ ଓ ଶ୍ରଦ୍ଧା ନ ପାଇଲେ ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃସହ ବୋଧହୁଏ।

ମାଇଁ ଯେ ତାକୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ, ତାକୁ ନିଜର ଦୁଷ୍ଟଗ୍ରହ ପରି ମନେ କରନ୍ତି, ଏସବୁ ଫଟିକ୍‌କୁ ଖୁବ୍ ବାଧେ। ମାଇଁ ଦୈବାତ୍ ତାକୁ କୌଣସି କାମ ବତାଇଲେ, ସେ ଅତି ଉତ୍ସାହରେ ଯାହା ଆବଶ୍ୟକ ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ କାମ କରିଦିଏ; କିନ୍ତୁ ମାଇଁ ଓଲଟି ତା'ର ଉତ୍ସାହ ଦମନ କରି ଦେବାକୁ ଯାଇ କହନ୍ତି, "ଖୁବ୍, ଖୁବ୍, ଢେର ହେଲାଣି, ଥାଉ; ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ। ଏଥର ତୁ ଆପଣା କାମ କରିବୁ, ଯା। ପଢ଼ିବୁ ଯା।" ତା'ର ପଢ଼ାଶୁଣା ପାଇଁ ମାଇଁଙ୍କର ଏତେ ଚିନ୍ତା, ଏକଥା ଫଟିକ୍‌କୁ କାହିଁକି ମୋଟେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ।

ଘର ଭିତରେ ଏପରି ଅନାଦର, ଏଣେ ଟିକିଏ ଖୋଲାଭାବରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା ପାଇଁ ସୁବିଧା ନାହିଁ। ଏଇ ଅଡ଼ା ଭିତରେ ପଡ଼ି ତା'ର କେବଳ ଗାଁ କଥା ସବୁ ମନେ ପଡ଼େ।

ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଘୁଡ଼ି ଘୁ' ଘୁ' କରି ଉଡ଼ାଇ ଗାଁ ପାଟରେ ବୁଲିବା, ନଇକୂଳରେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରରେ ନିଜର ସ୍ୱରଚିତ ରାଗିଣୀର ଆଳାପ କରିବା, ଦିନ ଭିତରେ ଦଶ ଥର ଅତଡ଼ାରୁ ଡେଇଁ ଗାଁ ନଇରେ ପହଁରିବା, ସେଇ ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ, ଦଳବଳ ଉପଦ୍ରବ, ସ୍ୱାଧୀନତା ଏବଂ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ବୋଉର ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଅବିଚାର କଥା ମନେପଡ଼ି ଦିନରାତି ତାକୁ ବିଚଳିତ କରୁଥାଏ।

ଜନ୍ତୁପରି ଏକପ୍ରକାର ଅବୋଧ ଭଲ ପାଇବା- କେବଳ ଖାଲି କାହାର ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଲାଭ କରିବାର ଅନ୍ଧ ଇଚ୍ଛା, ଯେପରି କାହାକୁ ଦେଖି ନ ପାରି ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଆକୁଳତା, ଗୋଠ ବାହୁଡ଼ା ବେଳର ମା'ହରା ବାଛୁରୀ ପରି କେବଳ ଅନ୍ତର ଭିତରେ 'ମା' 'ମା' କରି କାନ୍ଦିବା-ସେଇ ଲଜ୍ଜିତ ଶଙ୍କିତ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଦୀର୍ଘ ଅସୁନ୍ଦର ବାଳକର ମନକୁ କେବଳ ଆଲୋଡ଼ିତ କରୁଥିଲା।

ସ୍କୁଲରେ ଫଟିକ୍ ପରି ନିର୍ବୋଧ ଓ ଅମନୋଯୋଗୀ ଛାତ୍ର ଆଉ କେହି ନ ଥିଲେ। କୌଣସି କଥା ପଚାରିଲେ ସେ କେବଳ ଆଁ କରି ଅନେଇ ରହିଥିବ। ଶିକ୍ଷକ ମାଡ଼ ମାରିଲେ ଗଧଙ୍କ ପରି ସବୁ ସହ୍ୟ କରି ନେବ। ପିଲାମାନଙ୍କର ଖେଳଛୁଟି ହେଲେ ସେ ଝରକା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦୂରର ଘରଗୁଡ଼ିକର ଚାଳ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖେ। ସେଇ ଉଦୁଉଦିଆ ଦି'ପହରେ କୌଣସି କୋଠାର ଛାତ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଦିଓଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଖେଳୁ ଥିବାର ଦେଖିଲେ ତାହାର ମନ ହଠାତ୍ ଅଧୀର ହୋଇଉଠେ।

ଦିନେ ଅନେକ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି, ଅନେକ ସାହସରେ ସେ ମାମୁଁଙ୍କୁ ଆସି କହିଲା- "ମାମୁଁ, ମୁଁ ବୋଉ ପାଖକୁ ଯିବି ।"

ମାମୁଁ କହିଲେ- "ସ୍କୁଲ ଛୁଟି ହେଉ, ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ଦଶହରା ଛୁଟି, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନେକ ଦିନ ଅଛି ।"

ଦିନେ ଫଟିକ୍ ତା'ର ଖଣ୍ଡେ ପଢ଼ାବହି ହଜାଇ ଦେଲା । ଏକେତ କେଉଁଦିନ ତା'ର ଭଲ ପଢ଼ାପଢ଼ି ହୁଏ ନା । ବହି ହଜିଯିବାରୁ ତା'ର ପଢ଼ା ବିଲକୁଲ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଶିକ୍ଷକ ରୋଜ ସ୍କୁଲରେ ମାଡ଼ ଗାଳି ଦିଅନ୍ତି । ସ୍କୁଲରେ ତାକୁ କେହି ଭଲ ପା'ନ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରିକି ତା'ର ମାମୁଁପୁଅ ଭାଇମାନେ ମଧ୍ୟ ତା'ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଫଟିକ୍‌କୁ କେହି ଅପମାନ କରି କହିଲେ ସେମାନେ ବି ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ପରି ଖୁବ୍ ଆମୋଦ କରନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ଆଉ ସହିହେଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ଅପରାଧୀ ପରି ଅତି କାକୁସ୍ଥ ହୋଇ ଫଟିକ୍ ମାଈଁଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ କହିଲା- "ମୋ'ର ବହି ହଜିଯାଇଚି ।"

ମାଈଁ ଖୁବ୍ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ- "ବେଶ୍ ହୋଇଚି, ମୁଁ ଆଉ ତୋ ପାଇଁ ମାସକୁ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ କରି ବହି କିଣିଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ ।"

ଫଟିକ୍ କିଛି ନ କହି ଚୁପ୍‌କରି ଚାଲିଗଲା । ସେ ଏଠି ପରର ପଇସା ନଷ୍ଟ କରୁଚି-ଏଇକଥା ଭାବି ବୋଉ ଉପରେ ତା'ର ଖୁବ୍ ରାଗ ହେଲା । ନିଜର ହୀନତା ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଲାଜରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ସତେ ଯେପରି ସେ ମାଟିରେ ମିଶିଗଲା ।

ସ୍କୁଲରୁ ଆସି ହଠାତ୍ ସେଦିନ ତା'ର ମୁଣ୍ଡବଥା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଦେହଟା ମଧ୍ୟ ଟିକିଏ କସମସ କରୁଥିଲା । ସେ ବୁଝି ପାରିଲା, ଜର ଆସୁଚି । ବଡ଼ ଭୟ ହେଲା, ବେମାର ହୋଇପଡ଼ିଲେ ମାଈଁ ଅନର୍ଥକ ହଇରାଣରେ ପଡ଼ିବେ । ତାପାଇଁ ଅକାରଣରେ ମାଈଁ ଯେ କେତେ କଷ୍ଟ ପାଇବେ, ସେ ଏକଥା ଭଲକରି ଅନୁମାନ କରିପାରିଲା । ରୋଗ ସମୟରେ ଏଇ ଅକର୍ମଣ୍ୟ ଅଦ୍ଭୁତ ନିର୍ବୋଧ ବାଳକ ପୃଥିବୀରେ ନିଜର ମା' ଛଡ଼ା ଆଉ କାହାରି ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ଯେ ପାଇପାରିବ, ଏଇସବୁ ଚିନ୍ତାକରି ସେ ନିଜେ ନିଜେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ତା'ଆରଦିନ ସକାଳେ ଆଉ ଫଟିକର ଦେଖା ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ ଖୋଜି ଖୋଜି ତା'ର କୌଣସି ପତ୍ତା ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ସେଦିନ ରାତିରୁ ଝଡ଼ ବରଷା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଚି-ସେଥିଲାଗି ତାକୁ ଖୋଜିବାକୁ ଯାଇ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଅନର୍ଥକ ବର୍ଷାମାଡ଼ ଖାଇବାକୁ ହେଲା । କେଉଁଠି ଖବର ନ ପାଇ ଶେଷରେ ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ପୋଲିସରେ ଏତଲା ଦେଲେ ।

ସଞ୍ଜବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ଗାଡ଼ି ଆସି ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଆଗରେ ଠିଆହେଲା । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଟପର ଟପର ବର୍ଷା ଲାଗିରହିଚି-ଦାଣ୍ଡରେ ଆଣ୍ଠୁଏ ପାଣି ଠିଆହୋଇ ରହିଚି ।

ଦୁଇଜଣ ପୋଲିସବାଲା ଫଟିକ୍‌କୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ତା'ର ଦେହରୁ ମୁଣ୍ଡରୁ ବର୍ଷାପାଣି ବୋହି ପଡୁଚି-ଲୁଗାଟା କାଦୁଅରେ ବୁଡ଼ିଚି, ଆଖି ମୁହଁ ନାଲି ପଡ଼ିଯାଇଚି, ଶୀତରେ ସେ ଥର୍ ଥର୍ ହୋଇ କମ୍ପୁଚି । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବାବୁ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ତାକୁ ଘରଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଭଣଜାକୁ ଦେଖିପାରି ମାଇଁ କହିଉଠିଲେ- "କାହିଁକି ବାବୁ, ପର ପୁଅ ପାଇଁ ଆମେ ଏତେ ଦଶା ଭୋଗିବୁ ? ଆଜି ତାକୁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ପଠାଇଦିଅ ।"

ବାସ୍ତବିକ ପିଲାଟାର ଚିନ୍ତାରେ ସେ ଆଜି ଭଲକରି ଶାନ୍ତିରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ପାରି ନ ଥିଲେ ଏବଂ ସେ ଘଟଣା ନେଇ ନିଜର ପୁଅମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରାଗିକରି ନାନା କଥା କହି ପକାଇଥିଲେ ।

ଫଟିକ୍ ଆଉ କାନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କହିଲା- "ମୁଁ ବୋଉପାଖକୁ ଯାଉଥିଲି, ଏମାନେ ମୋତେ ଫେରାଇ ନେଇଆସିଲେ ।"

ରାତିରେ ତାକୁ ଜରହୋଇ ଦେହରେ ଖଇ ଫୁଟିଲା । ରାତିଯାକ ଯାଡୁସାଡୁ ପ୍ରଳାପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ବାବୁ ଡାକ୍ତର ଡାକି ଆଣିଲେ ।

ନିଜର ଲାଲ ଲାଲ ଆଖି ଦୁଇଟା ଖୋଲି ଉପରର କଡ଼ି ବରଗା ଆଡ଼କୁ ବଲବଲ କରି ଅନାଇ ଫଟିକ୍ ପଚାରିଲା- "ମାମୁଁ, ଛୁଟି ହେଲାଣି ?"

ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ରୁମାଲରେ ଲୁହ ପୋଛିଲେ । ବାଳକର ଗରମ ହାତଟି ନିଜ ହାତ ଉପରେ ରଖି ତା ପାଖରେ ଆସି ବସିଲେ ।

ରୋଗୀର ପୁଣି ପ୍ରଳାପ ଆରମ୍ଭ ହେଲା- କହିଲା, "ବୋଉ ମତେ ମାର ନା, ସତ କହୁଚି ମୋର କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ।"

ତହିଁ ଆରଦିନ ସକାଳେ ତା'ର ଟିକିଏ ଚେତା ଥିଲା, ଯେପରି କାହାକୁ ଦେଖିବା

ପାଇଁ ସେ ଘରର ଚାରିଆଡ଼େ ଆଖି ବୁଲେଇ ଦେଖିଲା । ନିରାଶ ହୋଇ ପୁଣି କାନ୍ଥଆଡ଼କୁ କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ଚୁପ୍ କରି ପଡ଼ିରହିଲା ।

ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ତା'ର ମନକଥା ବୁଝିପାରି କହିଲେ "ଫଟିକ୍, ତୋ ବୋଉକୁ ଆଣିବାକୁ ମୁଁ ଲୋକ ପଠାଇଚି ।"

ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିନ ମଧ୍ୟ ଏଇପରି କଟିଗଲା । ଡାକ୍ତର ଟିକିଏ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ କହିଲେ, "ରୋଗୀର ଅବସ୍ଥା ଖୁବ୍ ଖରାପ ।"

ଦୀପଟିଏ ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ । ବିଶ୍ୱମ୍ଭରବାବୁ ରୋଗୀର ବିଛଣା ପାଖରେ ବସି ଭଉଣୀର ଅପେକ୍ଷା କରୁଥାନ୍ତି ।

ନାହାର ଖଲାସୀମାନଙ୍କ ପରି ସୁର ଧରି ଫଟିକ୍ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା- "ଏକ କାତ ପାଏ ନା, ଦୁଇ କାତ ପାଏ ନା !" କଲିକତାକୁ ଷ୍ଟୀମାରରେ ଆସିଲାବେଳେ ସେ ଖଲାସୀମାନଙ୍କୁ କାତପକାଇ ପାଣି ମାପିବାର ଦେଖିଥିଲା; ଆଜି ପ୍ରଳାପଭିତରେ ସେଇମାନଙ୍କର ଅନୁକରଣ କରି ସେ କରୁଣସ୍ୱରରେ ପାଣି ମାପିବାରେ ଲାଗିଚି । ସେ ଯେଉଁ ଅକୂଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଯାତ୍ରାକରି ଚାଲିଚି; ଯେତେ କାତ ପକାଇ ଯେପରି ସେ ତା'ର ଥଳ ଖୋଜି ପାଉ ନାହିଁ ।

ଏଇସମୟରେ ଫଟିକ୍‌ର ବୋଉ ଝଡ଼ପରି ଘରଭିତରକୁ ପଶିଆସି ବାହୁନି କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାରେ ତାଙ୍କୁ ତୁନି କରିଦେଲେ । ସେ ପୁଅର ରୋଗଶଯ୍ୟା ଉପରେ ବସି ପଡ଼ି ବଡ଼ ପାଟିରେ ଡାକିଲେ- "ଫଟିକ୍, ସୁନା, ଧନ ମୋର !"

ଫଟିକ୍ ଯେପରି ଅତି ସହଜରେ ଜବାବ ଦେଇ କହିଲା- "ଏଁ..."

ମା' ପୁଣି ଡାକିଲେ "ଫଟିକ, ମୋ' ଧନ !"

ଫଟିକ୍ ଧୀରେ ଧୀରେ କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲା । କାହାରି ଆଡ଼କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି କହିଲା- "ବୋଉ, ମୋର ଛୁଟି ହୋଇଛି ବୋଉ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଘରକୁ ଯାଉଚି ।"

●

ଜୀବିତ ଓ ମୃତ

(ପ୍ରଥମ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ରାଣୀହାଟର ଜମିଦାର ଶାରଦାଶଙ୍କର ବାବୁଙ୍କ ଘରର ବିଧବା ବୋହୂଟିର ପିତୃକୂଳରେ କେହି ନ ଥିଲେ। ଜଣକ ପରେ ଜଣେ, ସମସ୍ତଙ୍କର କାଳ ହୋଇଯାଇଥିଲା। ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ବୋଲି କହିବାକୁ କେହି ନାହିଁ- ନା ସ୍ୱାମୀ; ନା ପୁତ୍ର ! ପିଲା ଭିତରେ କେବଳ ଦେଢ଼ଶୁର ଶାରଦାଶଙ୍କରଙ୍କର ଛୋଟ ପୁଅଟି ଏକମାତ୍ର, ସେଇ ତାର ନୟନର ସଙ୍ଗାଳି। ପିଲାଟି ଜନ୍ମହେବା ପରେ ତାର ମା' ଅନେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତ ବେମାର ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା। ସେଇ କାରଣରୁ ବିଧବା ଖୁଡ଼ୀ ଏଇ କାଦମ୍ବିନୀ ତାକୁ ମଣିଷ କଲା। ପରପୁଅକୁ ଲାଳନପାଳନ କରି ମଣିଷ କଲେ ତା' ପ୍ରତି କାହିଁକି ଅତି ମାୟା ହୋଇଯାଏ, ତା'ଉପରେ ତ ନିଜର କୌଣସି ଅଧିକାର ନ ଥାଏ। କେବଳ ସ୍ନେହର ଦାବୀ ବ୍ୟତୀତ ସେଠି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସାମାଜିକ ଦାବୀର ସ୍ଥାନ ନ ଥାଏ; କେବଳ ସ୍ନେହ। ସମାଜ ଆଗରେ ନିଜ ଦାବୀର କୌଣସି ଦଲିଲ ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରେ ନାହିଁ, ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ କରେ ନାହିଁ। ଖାଲି ସେଇ ଅନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରାଣର ନୀଧିଟିକୁ ଦୁଇଗୁଣ ବ୍ୟାକୁଳଭାବରେ ଭଲ ପାଇ ସେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହେ।

ଏଇ ପିଲାଟିପାଇଁ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରୀତି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ଶ୍ରାବଣମାସର ଏକ ବରଷାରାତିରେ କାଦମ୍ବିନୀର ଅକସ୍ମାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା। ମଲାବେଳକୁ ତାକୁ କୌଣସି ରୋଗବ୍ୟାଧି ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ, ହଠାତ୍ କୌଣସି କାରଣରୁ ତାର ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡକ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା। ସଂସାରର ଅନ୍ୟତ୍ର ସମୟ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଗତିକଲା, କେବଳ ସେହି ସ୍ନେହକାତର କ୍ଷୁଦ୍ର କୋମଳ ବକ୍ଷଟି ଭିତରେ ସମୟର ଘଡ଼ିଟି ସବୁଦିନ ଲାଗି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା।

ପୋଲିସର ଉପଦ୍ରବରୁ ରକ୍ଷାପାଇବାକୁ ଅଧିକ ଆଡ଼ମ୍ବର ନ କରି ଜମିଦାରଙ୍କର ଚାରିଜଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ କର୍ମଚାରୀ କାଳବିଳମ୍ବ ନ କରି ଶବଟିକୁ ଦାହକରିବା ପାଇଁ ନେଇଗଲେ।

ରାଣୀହାଟର ମଶାଣି ଲୋକବସତିର ଅନେକ ଦୂରରେ। ପୋଖରୀ ଉପରେ କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡେ ଏବଂ ତା' ପଛକୁ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଗୋଟିଏ ବରଗଛ। ତା'ଛଡ଼ା ସେ ପଡ଼ିଆ କାନ୍ତାର ଭିତରେ ଆଉ କେଉଁଠି କିଛି ନାହିଁ। ଆଗେ ଏଇ ସ୍ଥାନରେ ନଈଟିଏ

ବହିଯାଉଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ପୋତି ହୋଇପଡ଼ିଚି। ତା'ର ଶୁଷ୍କ ଜଳପଥର ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ପୋଖରୀଟି ଖୋଳା ହୋଇଚି। ଗାଁର ବାସିନ୍ଦାମାନେ ଏଇ ପୋଖରୀଟିକୁ ପୁଣ୍ୟ ନଦୀଟିର ପ୍ରତିନିଧି ପରି ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି।

କୁଡ଼ିଆଭିତରେ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ରଖି ସମସ୍ତେ ଚିତାକାଠ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲେ। କାଠ ଆସିବାରେ ଏତେ ଡେରି ହେଲା ଯେ, ଅତି ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ି ଚାରି ଜଣଙ୍କ ଭିତରୁ ନିତାଇ ଓ ଗୁରୁଚରଣ କାଠ ଆଣିବାରେ କାହିଁକି ଡେରି ହେଉଚି ଦେଖିବାକୁ ଚାଲିଗଲେ। ବିଧୁ ଆଉ ବନମାଳୀ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଜଗି ବସି ରହିଲେ।

ଶ୍ରାବଣମାସର ଅନ୍ଧାର ରାତି। କଳା କିଟିକିଟି କରି ମେଘ ଘୋଡ଼ାଇଚି, ଗୋଟିଏ ହେଲେ ତାରା ଆଖିକୁ ଦିଶୁନାହାନ୍ତି- ଅନ୍ଧାର ଘରେ ଦୁଇଜଣ ମାଲଭାଇ ଚୁପ୍ କରି ବସିଚନ୍ତି। ଜଣକର କାନିରେ ଦିଆସିଲି ଓ ସଳିତା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା। ବର୍ଷାହେତୁ ସନ୍ତେଇ ଯାଇ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ମଧ୍ୟ ଦିଆସିଲି ଜଳିଲା ନାହିଁ। ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ଲଣ୍ଠନଟି ଥିଲା, ସେଇଟି ମଧ୍ୟ ନିଭିଗଲା।

ଅନେକ ସମୟ ଚୁପ୍ କରି ବସିରହିବା ପରେ ଜଣେ କହିଲା, "ଭାଇ, ଟାଣେ ପିକା ଖାଇ ପାରିଲେ ବଡ ସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା। ତରତରରେ କଣ କିଛି ଆଣିହେଲା ?"

ଅପର ଜଣକ କହିଲା, "ଦୌଡ଼ିଗଲେ ମୁଁ ଦଣ୍ଡକଭିତରେ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଦେଇ ପାରିବି।"

ବନମାଳୀ ଖସିଯିବାର ମତଲବ କଲାଣି ବୁଝିପାରି ବିଧୁ କହିଲା- "ବାହାରେ ! ଆଉ ମୁଁ ଏଠି ଅନ୍ଧାରରେ ଏକୁଟିଆ ବସିଥିବି ପରା ?"

ଏତିକିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବନ୍ଦ ହେଲା। ଘଡ଼ିକ ଯୁଗେ ପରି ମନେ ହେଉଥାଏ। ଯେଉଁମାନେ କାଠପାଇଁ ଯାଇଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଗାଳିଦେଲେ। ସେମାନେ ହୁଏତ କେଉଁଠି ଦିବ୍ୟ ଆରାମରେ ପିକା ଖାଇ ଉଷୁମ ଟାଣୁଚନ୍ତି, ଏ ସନ୍ଦେହ କ୍ରମେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା।

କୁଆଡ଼େ କିଛି ଶବ୍ଦ ନାହିଁ-ଖାଲି ପୋଖରୀ କୂଳରେ ଝିଙ୍କାରୀଟାଏ ଝିଁ ଝିଁ କରୁଚି। ବେଙ୍ଗଗୁଡ଼ାକ ବି ରାଉରାଉ ହେଉଚନ୍ତି। ଏତିକିବେଳେ ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା ଯେପରି କୋକେଇଟା ଟିକିଏ ହଲିଗଲା, ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଯେପରି କଡ଼ ଲେଉଟାଇଲା !

ବିଧୁ ଓ ବନମାଳୀ ରାମନାମ ଜପି ଗୋଟା ସୁଦ୍ଧା ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ହଠାତ୍ ଘର ଭିତରେ ଯେପରି କାହାର ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ଶୁଣାଗଲା। ବିଧୁ ଓ ବନମାଳୀ ସଙ୍ଗେ

ସଙ୍ଗେ ଘରୁ ଡିଆଁମାରି ଗାଁ ଆଡ଼କୁ ଏକମୁହାଁ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼କୋଶ ବାଟ ଦୌଡ଼ି ପଳାଇବା ପରେ ବାଟରେ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀ ଦୁଇଜଣ ଲଣ୍ଠନ ନେଇ ଆସୁଚନ୍ତି । ସତକୁ ସତ ସେମାନେ ପିକା ଖାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲେ, କାଠର କୌଣସି ଖବର ସେମାନଙ୍କୁ ମାଲୁମ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ସେମାନେ ଖବର ଦେଲେ ଯେ ଗଛ ହଣାହୋଇ କାଠ ଚିରା ହେଉଚି-ଘଡ଼ିକ ପରେ ଆସିବ । ତା'ପରେ ବିଧୁ ଓ ବନମାଳୀ କୁଡ଼ିଆରେ ଯାହା ଯାହା ଘଟିଥିଲା, ସବୁ କଥା କହିଲେ । ନିତାଇ ଓ ଗୁରୁଚରଣ ସେ କଥାକୁ ଅବିଶ୍ୱାସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇ ମୁର୍ଦ୍ଧାର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିବାରୁ ଓଲଟି ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଗିଯାଇ ଗାଳି ଦେବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚାରିଜଣଯାକ ପୁଣି ସେଇ କୁଡ଼ିଆରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଘରେ ପଶି ଦେଖିଲେ-ମୁର୍ଦ୍ଧାର ନାହିଁ, କୋକେଇ ଖାଲି ପଡ଼ିଚି ।

ଚାରିଜଣଯାକ ପରସ୍ପରର ମୁହଁ ଚାହାଁଚୁହିଁ ହେଲେ । ଯଦି ବିଲୁଆ ଘୋଷାରି ନେଇଥିବ ? କିନ୍ତୁ ମୁର୍ଦ୍ଧାର ଉପରର ଚାଦରଟି ବି ନାହିଁ । ସନ୍ଧାନ କରି କରି ବାହାରେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ କୁଡ଼ିଆ ଦୁଆରେ କାଦୁଅ ଉପରେ ମଣିଷର ସଦ୍ୟ ପାଦଚିହ୍ନ ପଡ଼ିଚି ।

ଶାରଦାଶଙ୍କର ବାଗର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଭୂତର ଗଳ୍ପ କହିଲେ ଯେ ସେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରହିଯିବେ, ସେ କଥା ମିଛ । ଚାରିଜଣଯାକ ପରାମର୍ଶ କରି ଠିକ୍ କଲେ ଯେ ଦାହକାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇଯାଇଚି, ଗାଁରେ ସେମାନେ ଯାଇ ଏଇ ଖବର ଦେବେ ।

ଭୋର ହେଲାବେଳକୁ ଯେଉଁମାନେ କାଠ ନେଇ ଆସିଲେ, ସେମାନେ ଶୁଣିଲେ ଯେ କାଠ ଆସିବାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଳମ୍ବ ହେବାରୁ ଆଗରୁ ଦାହକାର୍ଯ୍ୟ ବଢ଼ିଯାଇଚି । କୁଡ଼ିଆ ଭିତରେ ଆଗରୁ କିଛି କାଠ ଥିଲା । ଏ ବିଷୟରେ ଆଉ କାହାର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ହେବ କାହିଁକି ? କାରଣ ମୁର୍ଦ୍ଧାର ତ ଏପରି କିଛି ବହୁମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ ଯେ, କେହି ମିଛ କହି ତାକୁ ଚୋରିକରି ନେଇ ଯିବ !

(ଦ୍ୱିତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି, ଯେତେବେଳେ ପିଣ୍ଡରେ ଜୀବନର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ନ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଅନେକ ସମୟରେ ଜୀବନ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନଭାବରେ ଥାଏ ଏବଂ ସମୟ ଅନୁସାରେ ପୁଣି ମୃତବତ୍ ଦେହରେ ତା'ର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । କାଦମ୍ବିନୀର ପ୍ରକୃତରେ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ନ ଥିଲା-ହଠାତ୍ କୌଣସି କାରଣରୁ କେବଳ ତାର ହୃତ୍‌ପ୍ରକ୍ରିୟା ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ତା'ର ଚେତା ଆସିବା ପରେ ସେ ଦେଖିଲା, ଚାରିଆଡ଼େ କଳା କିଟିକିଟି ଅନ୍ଧାର। ତା'ର ମନେ ହେଲା, ସେ ସବୁ ଦିନ ଯେଉଁଠି ଶୁଏ, ଆଜି ସେଠି ଶୋଇନାହିଁ। ଥରେ 'ଅପା' ବୋଲି ଡାକିଲା; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ଧାର ଘରେ କୌଣସି ଜବାବ ପାଇଲା ନାହିଁ। ମନେ ମନେ ତା'ର ବଡ଼ ଭୟ ହେଲା। ଉଠିକରି ବସିଲା, ହଠାତ୍ ସେଇ ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟାର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା। ହଠାତ୍ ଛାତିପାଖରେ କଣ ଗୋଟାଏ ଅଟକି ଗଲା ପରି ଲାଗିଲା। ତା'ପରେ ନିଃଶ୍ୱାସ ବନ୍ଦହୋଇ ଯିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଲା-ସବୁ ଘଟଣା ତାକୁ ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଦିଶିଲା। ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ତାର ଯାଆ ସେତେବେଳେ ଉଠାଚୁଲ୍ଲୀରେ ପୁଅପାଇଁ ଦୁଧ ଉଷୁମ କରୁଥିଲେ। ଠିଆ ହୋଇ ନ ପାରି ସେ ନଥ୍‌କରି ସପଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇ ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲା- "ଅପା, ଟିକିଏ ପୁଅକୁ ଆଣ, ପ୍ରାଣଟା କାହିଁକି କେମିତି ହେଉଚି।" ତା'ପରେ ସବୁ ଯେପରି କଳା ଦେଖାଗଲା। ଗୋଟାଏ ଲେଖା ଖାତା ଉପରେ ସତେ ଯେପରି କିଏ ଦୁଆତେ ସ୍ୟାହୀ ଇଡ଼ିଦେଲା। ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ କାଦମ୍ବିନୀର ସମସ୍ତ ସ୍ମୃତି ଓ ଚେତନା, ବିଶ୍ୱଗ୍ରନ୍ଥର ସମସ୍ତ ପଂକ୍ତି ଯେପରି ଏକାକାର ହୋଇଗଲା। ଖୋକା ସେଇ ଶେଷଥର ପାଇଁ ନିଜର ସେଇ କଅଁଳ ସ୍ନେହବୋଳା କଣ୍ଠରେ ତାକୁ 'ଖୁଡ଼ୀ' ବୋଲି ଡାକିଲା କି ନାହିଁ, ତା'ର ଅନନ୍ତ ଅଜ୍ଞାତ ମରଣଯାତ୍ରାର ପଥରେ ଚିରପରିଚିତ ପୃଥିବୀପାତ୍ରରୁ ଏଇ ସ୍ନେହପାଥେୟ ଟିକକ ସେ ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣି ପାରିଥିଲା କି ନାହିଁ, ସେସବୁ କଥା ବିଧବାର ଆଉ ମନେ ନାହିଁ।

ପ୍ରଥମେ ଭାବିଲା, ଯମର ଘର ବୋଧହୁଏ ସବୁଦିନେ ଏଇପରି ନିର୍ଜନ ଓ ଅନ୍ଧକାରାଚ୍ଛନ୍ନ। ସେଠି ଦେଖିବାକୁ ଶୁଣିବାକୁ ବା କରିବାକୁ କିଛି ନ ଥାଏ; ଚିରକାଳ ଖାଲି ଏଇପରି ବସି ରହିବାକୁ ହୁଏ।

ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ମେଲା ଘରର ଦୁଆର ବାଟେ ଝଲକାଏ ଥଣ୍ଡା ପବନ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କଲା ଓ ବେଙ୍ଗରଡ଼ିରେ କାନଅତରା ପଡ଼ିଲା, ସେତେବେଳେ ହଠାତ୍ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ଆଶୈଶବ ସମସ୍ତ ସ୍ମୃତି ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା। ପୃଥିବୀର ନିକଟ ସଂସ୍ପର୍ଶ ସେ ପୁଣି ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ହଠାତ୍ ବିଜୁଳୀ ଚମକି ଉଠିଲା-ଆଗରେ ପୋଖରୀ, ବରଗଛ, ବିରାଟ ପଡ଼ିଆ ଓ ତୋଟା; ସେ ସବୁ ଭଲ କରି ଦେଖି ପାରିଲା। ମନେ ପଡ଼ିଲା, କୌଣସି ପୁଣ୍ୟପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଅନେକଥର ସେ ଏଇ ପୋଖରୀକୁ ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସିଚି। ସେତେବେଳେ ଏଇ ମଶାଣିରେ ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଦେଖି ମୃତ୍ୟୁକୁ ସେ କିପରି ଭୟାନକ ମନେ କରୁଥିଲା, ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା।

ଭାବିଲା, ଘରକୁ ଫେରିଯିବ । କିନ୍ତୁ ମନକୁ ମନ ଚିନ୍ତା କଲା, "ମୁଁ ତ ମରିସାରିଚି, ମୋତେ କଣ ଆଉ ଥରେ ସେମାନେ ଘରେ ପୂରାଇବେ ? ମୁଁ ଗଲେ ଘରକୁ ଅମଙ୍ଗଳ ହେବ । ଜୀବରାଜ୍ୟରୁ ମୁଁ ନିର୍ବାସିତ ହୋଇ ଆସିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସେଇ ପୂର୍ବ 'ମୁଁ'ର ପ୍ରେତାତ୍ମା ।"

ତା' ନ ହେଲେ ଶାରଦାଶଙ୍କରଙ୍କର ରାଜମହଲ ପରି ଘର ଛାଡ଼ି ସେ ଅଧରାତିରେ ଦୁର୍ଗମ ମଶାଣିକୁ ଆସିଲା କାହିଁକି ? ଯଦି ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ତା'ର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମାପ୍ତ ହୋଇନାହିଁ, ତେବେ ତାକୁ ପୋଡ଼ିବାକୁ ଆସିଥିବା ଲୋକମାନେ ଗଲେ କୁଆଡ଼େ ? ମରିବାର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାରଦାଶଙ୍କରଙ୍କର ଆଲୋକିତ ଘରେ ସେ ଶୋଇଥିଲା, ଏକଥା ତା'ର ଖୁବ୍ ଭଲ କରି ମନେ ପଡ଼ିଲା । ତା'ପରେ ଏତେ ଚଞ୍ଚଳ ଏଇ ବହୁଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଜନଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ଶ୍ମଶାନରେ ନିଜକୁ ଏକାକିନୀ ଦେଖି ସେ ଭାବିଲା, "ମୁଁ ଆଉ ଏ ପୃଥିବୀର ଜନସମାଜର ଲୋକ ନୁହେଁ, ମୁଁ ଅତି ଭୀଷଣ, ମୁଁ ଅକଲ୍ୟାଣକାରିଣୀ, ମୁଁ ମୋର ପ୍ରେତାତ୍ମା ।"

ପୁଣି ତା'ର ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଚାରିପାଖରୁ ବିଶ୍ୱନିୟମର ସମସ୍ତ ବନ୍ଧନ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯାଇଚି, ଯେପରି ତାର ଶକ୍ତି ଅଦ୍ଭୁତ, ସ୍ୱାଧୀନତା ଅସୀମ ହୋଇଯାଇଚି । ସେ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଖୁସି ଅବାଧରେ ଚାଲି ଯାଇପାରେ; ଯାହା କରିବାକୁ ଇଛା, ଅବାଧରେ କରିଯାଇପାରେ । ଏଇ ଅଦ୍ଭୁତପୂର୍ବ ନୂତନ ଭାବର ଆବିର୍ଭାବରେ ସେ ଉନ୍ମତ୍ତପରି ହଠାତ୍ ପବନପରି ଘରଭିତରୁ ବାହାରି ମଶାଣିର ଅନ୍ଧାର ଅମଡ଼ା ମାଡ଼ି ଛୁଟି ପଳାଇଲା-ମନରେ ଲଜ୍ଜା ବା ଭୟର ଲେଶମାତ୍ର ଭାବନା ନ ଥିଲା ।

ଚାଲି ଚାଲି ଗୋଡ଼ ଥକିଗଲା, ଦେହ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗିଲା । ଗହୀର ପରେ ଗହୀର-ମଝିରେ ଧାନକ୍ଷେତ-କେଉଁଠି ଆଣ୍ଠୁଏ ପାଣି । ଯେତେବେଳେ ରାତିଯାଇ ସିନ୍ଦୁରା ଫାଟିଆସିଲା, କୌଣସି ଜନବସତିର ପଛଆଡ଼େ ବାଉଁଶବୁଦା ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଚଢ଼େଇଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣାଗଲା ।

ତାକୁ କାହିଁକି ବଡ଼ ଡର ମାଡ଼ିଲା । ପୃଥିବୀର ଜୀବିତ ମନୁଷ୍ୟ ସହିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର କିପରି ନୂତନ ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଚି, ସେ କଥା ସେ ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଯାଏ ଗହୀର, ମଶାଣି ଓ ଶ୍ରାବଣରାତିର କଳା ଅନ୍ଧାର ପାରିହୋଇ କେବଳ ଚାଲିଯାଉଥିଲା, ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା' ମନକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଭୟଭୀତି ଆସି ନ ଥିଲା; ସେ ଯେପରି ନିଜ ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦିନର ସଫା ଆଲୁଅରେ ମଣିଷର ବସତି ସ୍ଥାନ ସବୁ ତା'ର ଅତି ଭୟଙ୍କର ମନେହେଲା । ମଣିଷ

ଯେମିତି ଭୂତକୁ ଡରେ, ଭୂତ ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ମଣିଷକୁ ଡରେ; ମୃତ୍ୟୁନଦୀର ଦୁଇକୂଳରେ ଦୁହିଙ୍କର ବସତି ।

(ତୃତୀୟ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ଲୁଗାପଟା କାଦୁଅ ପଙ୍କରେ ବୁଡ଼ିଚି, ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବାବେଶ ଓ ରାତିଉଜାଗର ରହିବା ହେତୁ କାଦମ୍ବିନୀର ଚେହେରା ପାଗଳଙ୍କ ପରି ହୋଇଯାଇଥିଲା । କୌଣସି ମଣିଷ ତାକୁ ସେ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଡରି ପଳାଇବ । ଗାଁ ପିଲାମାନେ ହୁଏତ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇ ଲୁଚିକରି ଟେକା ମାରିବେ । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟର କଥା, ଜଣେ ବାଟୋଇ ଭଦ୍ରଲୋକ ସଙ୍ଗରେ ତା'ର ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା ।

ବାଟୋଇଟି ପଚାରିଲା- "ମା, ତୁମକୁ ଦେଖି ଭଦ୍ରଲୋକ ବୋହୂପରି ମନେ ହେଉଚି । ତୁମେ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏକା ଏକା କୁଆଡ଼େ ବାହାରିଚ ?"

କାଦମ୍ବିନୀ ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ବକପରି ଅନାଇ ରହିଲା । କି ଉତ୍ତର ଯେ ଦେବ, ହଠାତ୍ ଭାବି କିଛି ଠିକ୍ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଯେ ଏଇ ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ଅଛି, ତାକୁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଉଚ୍ଚକୂଳର ବୋହୂ ପରି ମନେ ହେଉଚି, କୌଣସି ଗାଁମୁଣ୍ଡରେ ଜଣେ ବାଟୋଇ ଯେ ତାକୁ ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରୁଚି, ଏସବୁ କଥା ସେ ମୂଳଚୂଳ କିଛି ଭାବିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବାଟୋଇ ପୁଣି କହିଲା, "ଚାଲ ମା, ତୁମକୁ ନେଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ଆସିବି-ତୁମର ଘର କେଉଁ ଗାଁରେ ?"

କାଦମ୍ବିନୀ ଖାଲି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଯିବା ଏକାବେଳକେ ଅସମ୍ଭବ, ବାପଘର ତ କୋଉଦିନୁଁ ନିର୍ମୂଳ ହୋଇଯାଇଚି-ହଠାତ୍ ପିଲା ଦିନର ସଙ୍ଗାତ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ।

ସେଇ ପିଲାଦିନେ ଯୋଗମାୟା ସହିତ ଯାହା ଆଳାପ ପରିଚୟ ଥିଲା-ତଥାପି ଥରେ ମଝିରେ ମଝିରେ ଚିଠିପତ୍ର ଦିଆ ନିଆ ଚଳୁଥିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭିତରେ କେମିତି ଭଲ ପାଇବାର ଲଢ଼ାଇ ହୁଏ, କାଦମ୍ବିନୀ କହେଁ 'ମୁଁ ବେଶୀ ଭଲ ପାଏ', ଯୋଗମାୟା କହେ ଯେ କାଦମ୍ବିନୀ ତା'ର ସ୍ନେହର ଓ ଭଲ ପାଇବାର ଠିକ୍ ପ୍ରତିଦାନ ଦିଏ ନାହିଁ । ହଠାତ୍ କୌଣସି ସୁଯୋଗରୁ ପୁଣି ଦେଖାସାକ୍ଷାତ ହେଲେ ଦଣ୍ଡକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ କେହି କାହାକୁ ଯେ ଆଖିରୁ ଅନ୍ତର କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଏ ବିଷୟରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷର କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା ।

କାଦମ୍ବିନୀ ବାଟୋଇକୁ କହିଲା- "ନିଶିନ୍ଦାପୁର ଶ୍ରୀପତିଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବି।"

ବାଟୋଇ କଲିକତା ଯାଉଥିଲା; ନିଶିନ୍ଦାପୁର ଗାଁଟି ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଯିବା ବାଟରେ ପଡ଼ିବ। ତେଣୁ ସେ ବିନା ଆପତ୍ତିରେ କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଶ୍ରୀପତିଚରଣ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲା।

ଦୁଇ ସଙ୍ଗାତଙ୍କର ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ ହେଲା। ଆଗ ଆଗ ଦୁହେଁ ଟିକିଏ ଦୋ ଦୋ ଚିହ୍ନା ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ତା'ପରେ ପିଲା ଦିନର ସାଦୃଶ୍ୟମାନ ଦୁହିଙ୍କ ଆଖିକୁ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦେଖାଗଲା।

ଯୋଗମାୟା କହିଲା- "ମୋର କି ଭାଗ୍ୟ ! ତୋତେ ଫେର ଦେଖିବି ବୋଲି କଣ ମନରେ ପରତେ ଥିଲା ! କିନ୍ତୁ ତୁ ଏଠିକି ଏକା ଏକା ବାଟ ପାଇଲୁ କିପରି ? ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ତୋତେ ଛାଡ଼ିଲେ କିପରି ?"

କାଦମ୍ବିନୀ ଚୁପ୍‌କରି ରହିଲା- "ଶେଷରେ କହିଲା, ସଙ୍ଗାତ, ଶ୍ୱଶୁରଘର କଥା ମୋତେ ଆଉ ପଚାରିବୁ ନାହିଁ। ତୋ' ଦାସୀ ଭାବି ମତେ ତୋ'ଘର କଣେ ଜାଗା ଦେ। ମୁଁ ତୋ ଘରର ସବୁ ପାଇଟି କରି ରହିବି।"

ଯୋଗମାୟା କହିଲା, "ସେ ଗୁଡ଼ାକ କି କଥା ଲୋ ମା ! ତୁ ପୁଣି ଦାସୀ ହୋଇ ରହିବୁ ? ତୁ ମୋର ସଙ୍ଗାତ; ସେଇ ସଙ୍ଗାତ ହୋଇ ରହିବୁ।"

ଏଇ ସମୟରେ ଶ୍ରୀପତି ଘରକୁ ଆସିଲେ। କାଦମ୍ବିନୀ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କିଛି ସମୟ ଅନାଇ ରହିଲା; ତା'ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲା-ତା'ମନରେ କୌଣସି ସଙ୍କୋଚ ବା ସମ୍ଭ୍ରମର ଲକ୍ଷଣ ନ ଥିଲା।

କାଳେ ସଙ୍ଗାତକୁ ଘରେ ରଖିଲେ ସ୍ୱାମୀ ମନରେ କିଛି ଅନ୍ୟଥା ଭାବିବେ, ସେଥିପାଇଁ ଯୋଗମାୟା ନାନା ପ୍ରକାରେ ଶ୍ରୀପତିଚରଣଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଲାଗିଲା। କିନ୍ତୁ ବିଶେଷ କିଛି ବୁଝାଇବା ଆଗରୁ ଶ୍ରୀପତିଚରଣ ଏତେ ସହଜରେ ଯୋଗମାୟାର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିନେଲେ ଯେ, ଯୋଗମାୟା ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ।

କାଦମ୍ବିନୀ ସଙ୍ଗାତ ଘରେ ରହିଲା; କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣ ଖୋଲି ଦିନେ ସଙ୍ଗାତ ସଙ୍ଗରେ ମିଶି ପାରିଲା ନାହିଁ-ମଝିରେ ମୃତ୍ୟୁର ବ୍ୟବଧାନ ରହି ଏଇ ମିଳନରେ ବାଧା ଦେଲା। ନିଜ ବିଷୟରେ ସବୁବେଳେ ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହ ଓ ସଚେତନତା ରହିଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ

ସଙ୍ଗରେ ଠିକ୍‌ଭାବରେ ମିଶି ହୁଏ ନାହିଁ । କାଦମ୍ବିନୀ ବେଳେବେଳେ ଯୋଗମାୟାର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହି ଯେପରି କ'ଣ ମନେ କ'ଣ ଭାବିଯାଏ । ତା'ର ମନେ ହୁଏ, ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଓ ଘରକରଣା ନେଇ ଯୋଗମାୟା ସତେ କି ଏକ ପୃଥକ୍ ଜଗତରେ ବାସ କରୁଚି । "ତାର ସ୍ନେହ ମମତା ଓ ସମସ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭିତରେ ଯେପରି ସେ ଏଇ ପୃଥିବୀର ଲୋକ, ଆଉ ମୁଁ ଯେପରି କେବଳ ଶୂନ୍ୟ ଛାୟା ! ସେ ଅସ୍ତିତ୍ୱର ରାଜ୍ୟରେ, ଆଉ ମୁଁ ଯେପରି ଅନନ୍ତ ଭିତରେ !"

ଯୋଗମାୟାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଇଟା କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା; ସେ କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଭାବ କୌଣସି ରହସ୍ୟ ସହିପାରେ ନାହିଁ-କାରଣ ଅନିଶ୍ଚିତକୁ ନେଇ କବିତ୍ୱ, ବୀରତ୍ୱ ବା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ସଂସାର ଅଚଳ ରହେ । ସେଥିପାଇଁ ନାରୀ ଯେଉଁ କଥାଟା ବୁଝିପାରେ ନା, ହୁଏତ ତାକୁ ଏକାବେଳକେ ବିଲୁପ୍ତ କରି ତା' ସହିତ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟାଇ ଦିଏ ବା ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ଦେଇ ତାକୁ ବ୍ୟବହାରୋପଯୋଗୀ କରିନିଏ-ଯଦି ଦୁଇଟାରୁ କୌଣସିଟି ସମ୍ଭବ ନ ହୁଏ, ତେବେ ତା' ଉପରେ ବିରକ୍ତ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରେ ।

କାଦମ୍ବିନୀ ଯେତିକି ଯେତିକି ଅଧିକ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା, ଯୋଗମାୟାର ବିରକ୍ତି ସେଇ ପରିମାଣରେ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାବିଲା, "କୋଉଁଠୁ ଏଇଟା ଆସି ମୋ'ଘରେ କାଳ ହୋଇ ରହିଲା !"

ଏଣେ ପୁଣି ଆହୁରି ଏକ ବିପଦ । କାଦମ୍ବିନୀ ନିଜକୁ ନିଜେ ଖୁବ୍ ଭୟ କରେ । ନିଜ ଉପରୁ ନିଜ ମନକୁ ସେ କେବେହେଲେ ଅପସରାଇ ନେଇପାରେ ନାହିଁ । ଭୂତକୁ ଯେ ଭୟ କରେ, ସେ ନିଜର ପଛକୁ ଅନାଇବାକୁ ସାହସ କରିପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ତା'ର ଆଖି ପଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ, ସେଇ ଜାଗାଟି ହିଁ ତାକୁ ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଏ । କିନ୍ତୁ କାଦମ୍ବିନୀ ବାହାରକୁ ଯେତେ ଭୟ କରୁ ନ ଥିଲା, ନିଜର ଭିତରଟାକୁ ତା'ଠାରୁ ଅଧିକ ଡରି ମରୁଥିଲା ।

ଦିନେ ଦିନେ ଉଦୁଉଦିଆ ନିରୋଳା ଦି'ପହରେ ସେ ଏକା ଏକା ଘରଭିତରୁ ଚିତ୍କାର କରିଉଠେ, ସଞ୍ଜବେଳେ ଦୀପଆଲୁଅରେ ନିଜର ଛାଇ ଦେଖି ତା' ଛାତି ବରଡ଼ାପତର ପରି ଥରିଉଠେ ।

ତା'ର ଏଇ ଭୟ ଦେଖି ଘରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ଗୋଟାଏ ଛାନିଆ ପଶିଗଲା । ଚାକର, ଚାକରାଣୀ ଏପରିକି ନିଜେ ଯୋଗମାୟା ମଧ୍ୟ ବେଳେବେଳେ ନାନାସ୍ଥାନରେ ଭୂତ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଦିନେ କଣ ହେଲା କେଜାଣି, ଅଧରାତିରେ ହଠାତ୍ କାଦମ୍ବିନୀ ତାର ଶୋଇବାଘରୁ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସିଧା ଯୋଗମାୟା ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା, "ଭଉଣି ! ତୋର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡୁଚି, ମତେ ତୁ ଆଉ ଏକା ପକାଇ ରଖ ନା।"

ଯୋଗମାୟାର ଖୁବ୍ ଭୟ ହେଲା, ରାଗ ମଧ୍ୟ ହେଲା। ଭାବିଲା ସେଇକ୍ଷଣି କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେବ। କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀପତି ଦୟାପରବଶହୋଇ ଅନେକ ବୁଝାଇ ସୁଝାଇ ଶାନ୍ତ କରି କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଏକ ପାଖ ଘରେ ଆଣି ରଖାଇଲେ।

ତା'ଆରଦିନ ହଠାତ୍ ଅସମୟରେ ଶ୍ରୀପତିଙ୍କୁ ଖଞ୍ଜାଭିତରୁ ଡାକରା ଆସିଲା। ଯୋଗମାୟା ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଗାଳି ଉପରେ ଗାଳି ଅଜାଡ଼ି ପକାଇଲା- "ହଇ ମ, ତୁମେ କେମିତି କାଟର ମଣିଷ ମ ? ମାଇପିଟାଏ ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ବାହାରି ଆସି ତୁମ ଘରେ ପଶିଲା। ମାସେ ଗଡ଼ିଗଲା, ତେବେ ଯିବା କଥାର ରାମବିଷ୍ଣୁ କରୁନାହିଁ। ତୁମେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସିଚ କିପରି ମ ? ତୁମ ମନରେ କଣ ଅଛି କହିଲ ? ତୁମ ପୁରୁଷ ଜାତିଟାର କଣ ନୀତି ଏମିତି ପଥର ?"

ବାସ୍ତବିକ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ପ୍ରତି ପୁରୁଷ ସବୁବେଳେ ପକ୍ଷପାତ ଦେଖାଇ ଥାଏ ଏବଂ ସେଇଥିପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିଠାରୁ ହିଁ ତାକୁ ସବୁଠୁଁ ବେଶୀ ଅପବାଦ ସହିବାକୁ ପଡ଼େ। ନିଃସହାୟା ଅଥଚ ସୁନ୍ଦରୀ କାଦମ୍ବିନୀ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀପତିଙ୍କର ଦୟାର୍ଦ୍ରତା ଯେ ଯଥୋଚିତ ପରିମାଣରୁ ଟିକିଏ ଅଧିକ ଥିଲା, ଏଇ ଅପବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ଯୋଗମାୟାର ଦେହଛୁଇଁ ଶପଥ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବହାରରେ ନିତି ତାହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଥିଲା।

ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଥିଲେ, ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ ଏଇ ପୁତ୍ରହୀନା ବିଧବା ଉପରେ ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ସମସ୍ତେ ଅନ୍ୟାୟ ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ। ଶେଷକୁ ନିତାନ୍ତ ସହି ନ ପାରି କାଦମ୍ବିନୀ ସେଠାରୁ ପଳାଇ ଆସି ତାଙ୍କ ଘରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଚି। ତା'ର ବାପଘରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସମ୍ବଳ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ତାକୁ କିପରି ଘରୁ ବାହାର କରିଦିଅନ୍ତେ ? ଏଇପରି ଠିକ୍ କରି ସେ କାଦମ୍ବିନୀ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଧାନ ନେଇ ନ ଥିଲେ। କାଦମ୍ବିନୀକୁ ମଧ୍ୟ ଏଇସବୁ ଅପ୍ରୀତିକର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ତା' ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେବାକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲେ।

କିନ୍ତୁ ଏଣେ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ତାଗିଦା ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିରେ ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ ଲାଗିଲା। ଘରେ ଶାନ୍ତିରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେଲେ କାଦମ୍ବିନୀର ଶ୍ୱଶୁର ଘରକୁ ଖବର ପଠାଇବା ଯେ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ, ଶ୍ରୀପତି ଏକଥା ଭଲ କରି ବୁଝି ପାରିଲେ।

ହଠାତ୍ ଚିଠି ଲେଖିବାଟା ସୁନ୍ଦର ହେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ନିଜେ ଦିନେ ରାଣୀହାଟ ଯାଇ ସବୁ ସମ୍ବାଦ ଜାଣି ଆସିବେ ଓ ତା'ପରେ କାଦମ୍ବିନୀର ଉଚିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ ବୋଲି ସ୍ଥିର କଲେ ।

ଶ୍ରୀପତି ରାଣୀହାଟ ବାହାରି ଗଲେ । ଏଣେ ଯୋଗମାୟା ଆସି କାଦମ୍ବିନୀକୁ କହିଲା, "ସଙ୍ଗାତ, ଏଠି ଆଉ ବେଶୀଦିନ ରହିବାଟା ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁନାହିଁ, ଦାଣ୍ଡଲୋକେ କହିବେ କଣ ?"

କାଦମ୍ବିନୀ ଯୋଗମାୟା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଗମ୍ଭୀର ଭାବେ କହିଲା, "ଲୋକେ ଯାହା କହିବେ ନ କହିବେ, ସେଥିରେ ମୋ'ର କି ଯାଏ ଆସେ ?"

ଯୋଗମାୟା ଏ କଥା ଶୁଣି ଆବାକ୍ ହୋଇଗଲା । ଟିକିଏ ଚିଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, "ତୋ'ର ସିନା ବାଡ଼ ନାହିଁ କି ବତା ନାହିଁ; ମୋର ତ ଅଛି । ପର ଘରର ବୋହୂକୁ ଆମେ ଆଉ କେତେ ଦିନ ନିଜ ଘରେ ଅଟକ କରି ରଖିବୁ ?"

କାଦମ୍ବିନୀ ପଚାରିଲା, "ମୋର ଶ୍ୱଶୁର ଘର କେଉଁଠି ?"

ଯୋଗମାୟା ମନେ ମନେ କହିଲା, "ପୋଡ଼ିଯା ତୁ, ପୋଡ଼ାକପାଳୀ, କହୁଚି କଣ ?"

ଧୀରେ ଧୀରେ କାଦମ୍ବିନୀ କହିଲା, "ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କର କେହି ନୁହେଁ; ମୁଁ ଏଇ ପୃଥିବୀର କେହି ନୁହେଁ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ହସୁଚ, କାନ୍ଦୁଚ, ଭଲ ପାଉଚ; ନିଜର ବନ୍ଧୁ ମେଳରେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଛ । ମୁଁ ଖାଲି ସବୁ ଦେଖୁଚି । ତୁମେମାନେ ମଣିଷ, ମୁଁ କେବଳ ଛାୟା । ଭଗବାନ ଯେ କାହିଁକି ମୋତେ ତୁମମାନଙ୍କର ଏ ସଂସାରରେ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିଚନ୍ତି, ମୁଁ ମୋଟେ ବୁଝି ପାରୁନାହିଁ । ତୁମେମାନେ ମୋତେ ଭୟ କର, କାଳେ କେତେବେଳେ ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ହସଖେଳ ଭିତରେ ଅମଙ୍ଗଳ ସୃଷ୍ଟି କରିବି । ମୁଁ ବି ବୁଝିପାରେ ନା, ମୋର ତୁମମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କି ସମ୍ବନ୍ଧ; କିନ୍ତୁ ଭଗବାନ ଯେତେବେଳେ ମୋପାଇଁ ସବୁ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଚନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସଂସାରରେ ମୋର ଆଉ କି ବନ୍ଧନ ରହିଚି । ତଥାପି ମୁଁ ତୁମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଛାଇପରି ଘୁରି ବୁଲୁଚି ।"

ବଲବଲ କରି ଚାହିଁ ସେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହିଦେଇ ଗଲା । ଯୋଗମାୟା ହୁଏତ ମୋଟାମୋଟି ବୁଝି ପାରିଲା; କିନ୍ତୁ ଅସଲ କଥାଟା ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ, କିଛି ଜବାବ ମଧ୍ୟ ଦେଲା ନାହିଁ । ଦୋହରେଇ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ତାର ସାହସ ହେଲା ନାହିଁ । ଖୁବ୍ ଭାବଗ୍ରସ୍ତ ଓ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ସେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଚାଲିଗଲା ।

(ଚତୁର୍ଥ ପରିଚ୍ଛେଦ)

ସେଦିନ ଶ୍ରୀପତି ରାଣୀହାଟରୁ ଫେରୁ ଫେରୁ ରାତି ଦଶଟାରୁ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ଡୁ ଡୁ କରି ମେଘ ବରଷୁଛି । ମନେ ହେଉଛି ଯେପରି ତା'ର ଝର ଝର ଶବ୍ଦ ଶେଷ ହେବ ନାହିଁ, କି ରାତି ବି ପାହିବ ନାହିଁ ।

ଯୋଗମାୟା ପଚାରିଲା, "କଣ ବୁଝିଲ ?"

ଶ୍ରୀପତି କହିଲେ, "ସେ ବହୁତ କଥା, ପରେ କହିବି ।" ତରତର ହୋଇ ଲୁଗା ବଦଳି ସେ ଖାଇ ବସିଲେ ଓ ଖାଇସାରି ହୁକା ଟାଣି ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ । ତାଙ୍କର ମନର ଭାବ ଦେଖି ଜଣାପଡୁଥିଲା, ଯେପରି କଣ ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କୁ ଏକାବେଳକେ ଘାରିରଖିଚି ।

ଯୋଗମାୟା ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶୋଇବା ଘରକୁ ପଶିଗଲା ମାତ୍ରକେ ପଚାରିଲା "କଣ ବୁଝିଲ, କହୁନ !"

ଶ୍ରୀପତି କହିଲେ, "ତୁମେ କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚୟ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଚ ।"

କଥାଟା ଶୁଣି ଯୋଗମାୟାକୁ ଭାରି ଚିଡ଼ିମାଡ଼ିଲା । ମାଇପେ କେବେହେଲେ ଭୁଲ କରନ୍ତି ନାହିଁ; କେତେବେଳେ କଲେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ସୁଚେତା ପୁରୁଷର ସେ କଥାଟା ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାଟା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ; ଚୁପ୍ କରି ମାନିନେବାହିଁ ହେଉଚି ବୁଦ୍ଧିମାନର କାମ । ତେଣୁ ଯୋଗମାୟା ଟିକିଏ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ପଚାରିଲା, "କେମିତି କହିଲ !"

"ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଟିକୁ ତୁମେ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲି ଘରେ ରଖିଚ, ସେ ପ୍ରକୃତରେ ତୁମର ପିଲାଦିନର ସଙ୍ଗୀତ କାଦମ୍ବିନୀ ନୁହେଁ ।"

ଏପରି ଟାହାକରା କଥା ଶୁଣିଲେ କାହାର ରାଗ ନ ହେବ ? ବିଶେଷତଃ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ମୁହଁରେ ଏକଥା ଶୁଣିଲେ ରାଗ ହେବା ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯୋଗମାୟା କହିଲା, "ମୋ ସଙ୍ଗୀତକୁ ମୁଁ ଭଲକରି ଚିହ୍ନି ନାହିଁ ଯେ ତୁମେ ମୋତେ ମୋର ଭୁଲ ଧରାଇଦେବ ? କି ଓଲଟା କଥା ମ !"

ଶ୍ରୀପତି ବୁଝାଇଦେଲେ ଯେ ଏ ସ୍ଥଳରେ ସିଧା ବା ଓଲଟା ନେଇ କୌଣସି ତର୍କ ଉଠୁ ନାହିଁ, କାରଣ ଷୋଳପଣ ପ୍ରମାଣ ରହିଚି । ଯୋଗମାୟାର ସଙ୍ଗୀତ କାଦମ୍ବିନୀ ଯେ କୋଉକାଳରୁ ମଲାଣି, ଏ ଖବର ସେ ରାଣୀହାଟରୁ ବୁଝି ଆସିଚନ୍ତି ।

ଯୋଗମାୟା କହିଲା- "ଶୁଣ ମ ! ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ କୋଉଠୁ କଣ ଶୁଣି ସତ କଥାଟାକୁ ଗୋଳମାଳ କରି ଦେଉଚ । ରାଣୀହାଟ ଯିବାକୁ ହୁଏତ ଆଉ କେଉଁ ଜାଗାକୁ ଯାଇ କି ଖବରଟାଏ ଶୁଣି ଆସିଚ, ମୁଁ ତା'ର ଖିଅ ପାଉନାହିଁ । ନିଜେ ଯିବାକୁ ତୁମକୁ କିଏ କହୁଥିଲା ? ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖି ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ ତ ସିଧା ଖବର ମିଳିଯାଇ ଥା'ନ୍ତା ।"

ନିଜର କର୍ମପଟୁତା ଉପରେ ଗୃହିଣୀର ଏ ପ୍ରକାର ଅବିଶ୍ୱାସ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶ୍ରୀପତି ଟିକିଏ ଆଘାତ ପାଇଲେ । ଶେଷରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସବୁ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତଥାପି ଯୋଗମାୟାର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ନାହିଁ । ଏଇପରି ହଁ, ନାଇଁ, ହେଉ ହେଉ ଅଧରାତି ହୋଇଗଲା ।

କାଦମ୍ବିନୀକୁ ଯେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘରୁ ବାହାର କରିଦେବା ଉଚିତ, ଏ ବିଷୟରେ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଭିତରେ ଦ୍ୱିମତ ନ ଥିଲା । କାରଣ ଶ୍ରୀପତି ଭଲ କରି ବୁଝି ନେଇଥିଲେ ସେ ଅପର କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଛଦ୍ମ ପରିଚୟ ଦେଇ ଏତେ ଦିନ ଯୋଗମାୟାକୁ ପ୍ରତାରଣା କରି ଆସିଚି । ଯୋଗମାୟାର ମଧ୍ୟ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଗଲା ଯେ, ସେ ଘର ଛାଡ଼ି ବାହାରି ଆସିଚି । ତଥାପି ଉପସ୍ଥିତ ତର୍କରେ କେହି ହାର ମାନିବାକୁ ନଛୋଡ଼ବନ୍ଧା ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ସ୍ୱର ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଅତି ବଡ଼ ପାଟି ହେଲା । କାଦମ୍ବିନୀ ଯେ ପାଖ ଘରେ ଶୋଇଥିଲା, ସେ କଥା ଦୁହେଁଯାକ ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀପତି କହିଲେ, "ଭଲା ହଟାହଟାରେ ପକାଇଲା ! ମୁଁ ପରା କହିଲି, ମୁଁ ସବୁକଥା ନିଜ କାନରେ ଶୁଣି ଆସିଚି ।"

ଯୋଗମାୟା ବି ଜବର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ସେ କଥା କହିଲେ ମୁଁ କି ସହଜରେ ମାନିବାକୁ ଯାଉଚି ? ମୁଁ କଣ ଆଖି ଆଗରେ ମୋ ସଙ୍ଗାତକୁ ଦେଖୁ ନାହିଁ ?"

ଅନେକ ବଚସା ଶେଷରେ ଯୋଗମାୟା ପଚାରିଲା, "ଆଚ୍ଛା, କାଦମ୍ବିନୀ କେବେ ମଲା, କହିଲ ?"

ଯୋଗମାୟା ଭାବିଥିଲା ଯେ କାଦମ୍ବିନୀର କୌଣସି ଚିଠିରେ ଲେଖାଥିବା ତାରିଖ ସହିତ ଅମେଳ ଦେଖାଇ ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରିଦେବ ।

ଶ୍ରୀପତି କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ତାରିଖଟି ଦେଲେ; ଦୁହେଁ ହିସାବ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ,

ଯେଉଁଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ କାଦମ୍ବିନୀ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଚି, ତାରିଖଟି ଠିକ୍ ତାର ଦିନକ ଆଗରୁ ପଡୁଚି। ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଯୋଗମାୟାର ଛାତି କମ୍ପିଗଲା। ଶ୍ରୀପତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସବୁ କଥା କେମିତି କେମିତି ଲାଗିଲା।

ହଠାତ୍ ସେମାନଙ୍କର ଶୋଇବା ଘରର କବାଟ ଖୋଲିଗଲା। ଝଲକାଏ ପବନ ଆସି ଦୀପଟା ଥପ୍ କରି ଲିଭିଗଲା। ବାହାରର କିଟିମିଟି ଅନ୍ଧାରରେ ଘର ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇଗଲା। କାଦମ୍ବିନୀ ଏକାବେଳକେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଆସିଲା। ରାତି ସେତେବେଳକୁ ଅଢ଼େଇ ପହର ହେବ, ବାହାରେ ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ମେଘ ବରଷୁଚି।

କାଦମ୍ବିନୀ କହିଲା, "ସଙ୍ଗାତ, ମୁଁ ତୋର ସେଇ କାଦମ୍ବିନୀ। କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ମୁଁ ଜୀଇ କରି ନାହିଁ, ଅନେକ ଦିନରୁ ମରି ସାରିଚି।"

ଯୋଗମାୟା ଭୟରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା। ଶ୍ରୀପତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ। "କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମରିଚି, ଏହାଛଡ଼ା ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ପାଖରେ କି ଅପରାଧ ମୁଁ କରିଚି ? ଯଦି ମୋର ଇହଲୋକ ବା ପରଲୋକରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ତେବେ ମୁଁ ଆଉ କେଉଁଠିକି ଯିବି ?" ତୀବ୍ର କଣ୍ଠରେ ଚିତ୍କାର କରି ଏଇ ଗଭୀର ବରଷା ରାତିର ସୁପ୍ତ ବିଧାତାର ସୁପ୍ତି ଭଙ୍ଗାଇ ସେ ପଚାରିଲା, "ତେବେ ମୁଁ ଆଉ କେଉଁଠିକି ଯିବି ?"

ଏତକ କହି ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାର ଘରେ ପକାଇ ଦେଇ କାଦମ୍ବିନୀ ଘରୁ ବାହାରି ଗଲା, ବିଶ୍ୱ ଜଗତରେ ଆପଣା ଲାଗି କଣେ ଜାଗା ଖୋଜିବାକୁ।

(ପଞ୍ଚମ ପରିଚ୍ଛେଦ)

କାଦମ୍ବିନୀ ଯେ କିପରି ରାଣୀହାଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା, ସେକଥା କେହି କହି ପାରିବ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ସେଠି ପହଞ୍ଚି ସେ କାହାକୁ ଦେଖା ଦେଲା ନାହିଁ; ଦିନ ତମାମ ଖାଡ଼ା ଉପାସରେ ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ଦେଉଳ ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଲା।

ବର୍ଷାର ଅକାଳ ସନ୍ଧ୍ୟା କ୍ରମେ ଘନ ହୋଇ ଆସିଲା। ରାତି ନ ହେଉଣୁ ଆସନ୍ନ ବିପଦର ଆଶଙ୍କାରେ ଗାଁ ଲୋକେ ଆଉ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଲେ ନାହିଁ। ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରେ କବାଟ ପଡ଼ିବା ପରେ କାଦମ୍ବିନୀ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରିଲା। ଶ୍ୱଶୁର ଘର ଦାଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ତା'ର ହୃତ୍‌କମ୍ପ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଲମ୍ବା ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଯେତେବେଳେ ସେ ଖଞ୍ଜା ଭିତରକୁ ଗଲା, ଦାସୀ ଭ୍ରମ କରି ଦରୋୟାନ୍‌ମାନେ କୌଣସି ବାଧା ଦେଲେ ନାହିଁ। ହଠାତ୍ ମେଘ ଆହୁରି ମୂଷଳ ଧାରାରେ ଢାଳିବାକୁ ଲାଗିଲା। ସତେ ଯେପରି ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ତୋଫାନ ମାଡ଼ି ଆସିଲା !

ଶାରଦାଶଙ୍କରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ନଣନ୍ଦଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାସ ଖେଳୁଥିଲେ। ଧାଈ ଭିତରଘରେ ଚୁଲିମୁଣ୍ଡରେ ବସିଥିଲା। ତାତି ଟିକିଏ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିବାରୁ ଜରୁଆ ପୁଅ ବିଛଣାଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା। କାଦମ୍ବିନୀ ସଭିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ସେଇଘରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା। କଣ ଭାବି ସେ ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଆସିଥିଲା କେଜାଣି, ଥରେ ଖୋକାକୁ ଦେଖିଯିବାପାଇଁ ତାର ଭାରି ଇଚ୍ଛା ଥିଲା। ତା'ପରେ କୁଆଡ଼େ ଯିବ, କଣ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ସେ କିଛି ଭାବି ନ ଥିଲା।

ଦୀପଆଲୁଅରେ ସେ ଚାହିଁ ଦେଖିଲା ଖୋକା ଦୁଇହାତ ମୁଠା କରି ଶୋଇପଡ଼ିଚି। ତା'ର ତପ୍ତ ହୃଦୟ ହଠାତ୍ ତୃଷାତୁର ହୋଇଉଠିଲା-ସମସ୍ତ ସ୍ନେହ ଏକାଠିକରି ତାକୁ ଥରେ ବୁକୁତଳେ ଚାପି ଧରିବାକୁ ତାର ଆଉ ତର ସହିଲା ନାହିଁ। ତାପରେ ମନେପଡ଼ିଲା, "ମୁଁ ତ ନାହିଁ; ଖୋକାକଥା ଆଉ କିଏ ବୁଝୁଥିବ ? ମା'ତ ସାଙ୍ଗ, ଖେଳ, ଗପରେ ମାତିଥିବେ ! ମୁଁ ଥିଲାଯାଏ ମୋ'ରି ହାତରେ ପୁଅଟିକୁ ଦେଇ ସିନା ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଥିଲେ, କେବେହେଲେ ତା'କଥା ତାଙ୍କୁ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଆଜି ଆଉ କିଏ ଖୋକାର ଯତ୍ନ ନେଉଥିବ ?"

ହଠାତ୍ କଡ଼ ଲେଉଟାଇ ଖୋକା ଦରଚେତ ଅବସ୍ଥାରେ କହିଉଠିଲା- "ଖୁଡ଼ୀ, ଟୋପାଏ ପାଣି ଦେ।" "ଆହା, ମରିଯାଉଥାଏ, ସୁନାଟି; ଆଜିଯାଏ ବି ଖୁଡ଼ୀକୁ ମନେ ରଖିଚୁ ?" ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ସୁରେଇରୁ ପାଣି ଗଡ଼ାଇ ଖୋକାକୁ କୋଡ଼କୁ ଉଠାଇ କାଦମ୍ବିନୀ ପାଣି ପିଆଇଲା।

ନିଦରେ ଶୋଇଥିବା ଯାଏ, ସବୁଦିନର ଅଭ୍ୟାସପରି ଖୁଡୀହାତରୁ ପାଣି ପିଇବାରେ ଖୋକା କୌଣସି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବୋଧକଲା ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ବହୁଦିନର ଆକାଂକ୍ଷା ମେଣ୍ଟାଇ କାଦମ୍ବିନୀ ଖୋକାର ମୁହଁ ଚୁମ୍ବନ କରି ତାକୁ ଥିରକରି ଶୁଆଇଦେଲା ସେତେବେଳେ ତା'ର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା। ସେ ଖୁଡ଼ୀକୁ କୁଣ୍ଢାଇଧରି ପଚାରିଲା, "ତୁ ସତରେ ମରିଯାଇଥିଲୁ ?"

ଖୁଡ଼ୀ କହିଲା- "ହଁ, ଖୋକା।"

"ପୁଣି ତୁ ତୋର ଖୋକାପାଖକୁ ଫେରିଆସିଚୁ, ନା ? ଆଉ ତୁ ମରିବୁ ନାହିଁ ?"

ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ମିଳିବା ଆଗରୁ ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା। ଧାଈ ତାଟିଆଏ ସାଗୁ ନେଇ ଖୋକାକୁ ପିଆଇବାକୁ ଆସିଥିଲା। ହଠାତ୍ "ଇଲୋ ମାଲୋ" କହି ତାଟିଆ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ମୁହଁମାଡ଼ି କଚାଡ଼ି ହୋଇପଡ଼ିଲା।

ଚିତ୍କାର ଶୁଣିପାରି ତାସଖେଳ ଛାଡ଼ି ଗୃହିଣୀ ଦଉଡ଼ିଆସିଲେ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଏକାବେଳକେ କାଠ ହୋଇଗଲେ; ସେଠୁ ପଳାଇଯିବାକୁ ଗୋଡ଼ ଗଲା ନାହିଁ, ମୁହଁରୁ ପଦେହେଲେ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

ଏସବୁ ଅବ୍ୟାପାର ଦେଖି ଖୋକାକୁ ଖୁବ୍ ଡରମାଡ଼ିଲା । ସେ ହଠାତ୍ କାନ୍ଦିଉଠି କହିଲା, "ଖୁଡ଼ୀ, ତୁ ଚାଲିଯା ।"

ଏତେଦିନ ପରେ ଯେପରି କାଦମ୍ବିନୀ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା ଯେ ସେ ପ୍ରକୃତରେ ବଞ୍ଚିଛି । ସେଇ ପୁରୁଣା ଘରଦ୍ୱାର, ଆସବାବପତ୍ର; ସେଇ ଖୋକା, ସେଇ ସ୍ନେହ-ସବୁ ଯେମିତି ସେଇପରି ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ରହିଚି; ମଝିରେ କୌଣସି ବ୍ୟବଧାନ ବା ବିଛେଦ ଘଟିନାହିଁ । ସଙ୍ଗାତଘରେ ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି ତାର ପିଲାଦିନର ସଙ୍ଗାତ ମରିଯାଇଛି; କିନ୍ତୁ ଖୋକାପାଖକୁ ଆସି ବୁଝିଲା, ଖୋକାର ଖୁଡ଼ୀ ତିଳେହେଲେ ମରିନାହିଁ ।

ଅତି ବ୍ୟାକୁଳଭାବରେ ସେ କହିଲା- "ଅପା, ତୁମେସବୁ ମୋତେ ଦେଖି ଏମିତି ଛାନିଆ ହୋଇଯାଉଚ କାହିଁକି ? ଦେଖିଲ ମୁଁ କିପରି ସେଇଦିନପରି ରହିଚି, ଟିକିଏହେଲେ ବଦଳି ନାହିଁ ।"

ଗୃହିଣୀ ଆଉ ଠିଆହୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ, ହଠାତ୍ ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ଭଉଣୀଠାରୁ ଖବର ପାଇ ଶାରଦାଶଙ୍କର ମଧ୍ୟ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ସେ ଭୟରେ ଜଡ଼ସଡ଼ ହୋଇ ହାତଯୋଡ଼ି କାଦମ୍ବିନୀକୁ କହିଲେ, "ବୋହୂ, ଏସବୁ କଣ ତୁମର କରିବା ଉଚିତ ? ସତୀଶ ମୋର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ; କୁଳରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଦୀପ । ତା ଉପରେ କାହିଁକି ତୁମେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଉଚ ? ମୁଁ କଣ ତୁମର ନିଜର ଲୋକ ନୁହେଁ ? ତୁମର କାଳହୋଇଯିବା ଦିନଠାରୁ ସେ ଦିନକୁ ଦିନ ଝଡ଼ି ଝଡ଼ି କଣ୍ଟା ହୋଇଗଲାଣି, ବାରମାସ ବେମାରି ଭୋଗୁଚି; ଦିନରାତି ଖାଲି ଖୁଡ଼ୀ, ଖୁଡ଼ୀ ବାଉଳେଇ ହେଉଚି । ଏଇ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ସାରିବାପରେ ପୁଣି ଏ ମାୟାବନ୍ଧନ ନ ଛିଣ୍ଡାଇ ରଖିଚ କାହିଁକି ? ତୁମେ ଚାଲିଯାଅ-ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଯଥାରୀତି ତୁମର ଶ୍ରାଦ୍ଧ ସତ୍କାର କରିବି ।"

କାଦମ୍ବିନୀ ଆଉ ସହିପାରିଲା ନାହିଁ; ତୀବ୍ର ତୋଫାନ ବେଗରେ କହିଉଠିଲା- "ଆଗୋ, ସତରେ ମୁଁ ମରିନାହିଁ ଗୋ । ତୁମକୁ ସବୁ ଆଉ କିପରି ବୁଝାଇବି ଯେ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ? ତୁମେ କଣ ଦେଖିପାରୁନା ଯେ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ?"

ଅଧୀର ହୋଇ ସେ କଂସାତାଟିଆଟା ନେଇ କପାଳରେ ପିଟିବାକୁ ଲାଗିଲା-କପାଳ ଫାଟି ଝର ଝର ଲହୁ ବୋହିଗଲା ।

ପୁଣି କହିଲା "ଏଇ ଦେଖ, ମୁଁ ମରିନାହିଁ, ବଞ୍ଚିଛି ।"

ଶାରଦାଶଙ୍କର କାଠପିତୁଳା ପରି ଠିଆହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି । ଖୋକା ଭୟରେ, "ବାପା, ବାପା" ପାଟି କରୁଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଦୁଇଜଣ ମୂର୍ଚ୍ଛାହୋଇ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

କାଦମ୍ବିନୀ "ମୁଁ ମରିନାହିଁ, ଗୋ ମୁଁ ମରିନାହିଁ, ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି ଗୋ ମୁଁ ବଞ୍ଚିଛି" ଚିତ୍କାର କରି କରି ଘରୁ ବାହାରି ଆସି ବାରିଖଞ୍ଜା ସେପାଖର ପୋଖରୀ ଭିତରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ଶାରଦାଶଙ୍କର ଦାଣ୍ଡଖଞ୍ଜାରୁ ଭୁସ୍‌କରି ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲେ ।

ସେଦିନ ରାତିରେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ି ବରଷାରେ ମେଦିନୀ କମ୍ପିଲା-ତା'ଆରଦିନ ଦି'ପହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ବର୍ଷା ବନ୍ଦ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଆତ୍ମଘାତୀ ହୋଇ କାଦମ୍ବିନୀ ପ୍ରମାଣ କଲା ଯେ ସେ ମରିନାହିଁ ।

●

ଫେଲ୍

ଲାଞ୍ଜ ଆଉ ମୁଣ୍ଡ, ରାହୁ ଆଉ କେତୁ । ଦୁହିଁକୁ ଏକାଠି ଯୋଡ଼ିଦେଲେ ଯେଉଁ ଅଦ୍ଭୁତ ରୂପର ସୃଷ୍ଟି ହେବ, ଯା'ର ଚେହେରାଟା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେଇପରି । ସେ କାଳର ହାଲଦାର ବଂଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇ ଭାଗ ହୋଇଯାଇ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ପକାଧାଉଡ଼ିର ମଝିରେ ଗୋଟାଏ ପାଚେରୀ ଠିଆହୋଇଚି । ଜଣେ ପାଚେରୀ ଏପାଖରେ, ଆରଜଣକ ସେପାଖରେ । କେହି କାହାରି ମୁଖଦର୍ଶନ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ନବଗୋପାଳଙ୍କ ପୁଅ ନଳିନ ଏବଂ ନନୀଗୋପାଳଙ୍କର ପୁଅ ନନ୍ଦ ଏକ ବଂଶର ପିଲା, ଏକ ବୟସ, ଏକ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ନ୍ତି ଏବଂ ପାରିବାରିକ ବିଦ୍ୱେଷ ଓ କଳି କଜିଆରେ ମଧ୍ୟ ଦୁହେଁ ସମାନ ଧୁରନ୍ଧର ।

ନଳିନର ବାପା ନବଗୋପାଳ ଖୁବ୍ କଡ଼ାଲୋକ । ପୁଅକୁ କେତେବେଳେ ହେଲେ ଟିକିଏ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବାକୁ ସମୟ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ପଢ଼ାଶୁଣା କଥା ତ ଛାଡିଦିଅ; ପୁଅର ଖେଳିବା, ଖାଇବା, ପୋଷାକପତ୍ର ପିନ୍ଧିବାର ସମସ୍ତ ଇଚ୍ଛା ସେ ଖାତା ପତ୍ର ଓ ସ୍କୁଲ ବହିର ପଥର ଚାପାଦେଇ ରୁଦ୍ଧକରି ରଖିଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ନନ୍ଦର ବାପା ନନୀଗୋପାଳଙ୍କର ଶାସନପ୍ରଣାଳୀ ବଡ଼ ଶିଥିଳ । ମା' ପୁଅକୁ ଖୁବ୍ ଫିଟ୍‌ଫାଟ୍ କରି ସଜାଇ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତି । ରୋଜ ଖେଳଛୁଟିରେ ଜଳଖିଆ ଖାଇବାକୁ ତାକୁ ତିନିଅଣା ଚାରିଅଣା ପଇସା ମିଳେ । ନନ୍ଦ ସେଇ ପଇସାରେ ଚିନାବାଦାମ, ବରଫ, କୋରା ଲଡୁ କିଣି ନିଜେ ଖାଏ ଓ ସାଥୀମାନଙ୍କୁ ଖୁଆଏ । ଏଇପରି ଭାବରେ ସ୍କୁଲରେ ସାଥୀମେଳରେ ତା'ର ଭାରି ନାଁ ଥିଲା ।

ମନେ ମନେ ପରାସ୍ତ ହୋଇ ନଳିନ ଭାବେ, 'ନନ୍ଦର ବାପା ଯଦି ମୋର ବାପା ହୋଇଥାନ୍ତେ, ଆଉ ନନ୍ଦ ଯଦି ମୋ' ବାପାଙ୍କ ପୁଅ ହୋଇଥାଆନ୍ତା, ତା'ହେଲେ ନନ୍ଦର ମଜା ବାହାର କରିଦିଅନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ସେପରି ସୁଯୋଗ କେବେ ଘଟି ନ ଥିଲା । ଓଲଟି ଏଣେ ନନ୍ଦ ବରଷକୁ ବରଷ ସ୍କୁଲରେ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା; ନଳିନ ଖାଲିହାତରେ ଘରକୁ ଫେରି ସ୍କୁଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଉପରେ ପକ୍ଷପାତର ଅପବାଦ ଦେବାକୁ ଲାଗିଲା । ବାପା ତାକୁ ସେ ସ୍କୁଲରୁ ଉଠାଇ ଆଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍କୁଲରେ ନେଇ ବସାଇଲେ । ପୁରୁଣା ମାଷ୍ଟର ବାହାରି ଯାଇ ତା'ପାଇଁ ଘରେ ନୂଆ ମାଷ୍ଟର ରଖାହେଲା, ଶୋଇବା ସମୟରୁ ଘଣ୍ଟାଏ

କାଟି ପଢ଼ିବା ସମୟକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଗଲା; କିନ୍ତୁ ପୁଣି ଯେଉଁ ଫେଲ୍‌କୁ ସେଇ ଫେଲ୍। ନନ୍ଦ ପ୍ରତିବର୍ଷ କ୍ଲାସ ଉଠି ବି.ଏ. ପାସ୍ କଲା। ନଳିନ ଫେଲ୍ ହୋଇ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଯନ୍ତା ଭିତରର ମୂଷାପରି ପଡ଼ିରହିଲା।

ଏତେଦିନ ପରେ ତା' ଉପରେ ବାପାଙ୍କର ଦୟା ହେଲା। ସେ ଏ ସଂସାରରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ପରଲୋକକୁ ଚାଲିଗଲେ। ତିନିବର୍ଷ ଖଟି ଖଟି ନଳିନ ମାଟ୍ରିକ୍ ପାସ୍ କଲା ଏବଂ ସୁନାର ମୁଦି, ବୋତାମ, ଘଣ୍ଟା ଚେନ୍‌ରେ ତାଳୁରୁ ତଳିପାଯାଏ ନିଜକୁ ଜକ୍ ଜକ୍ କରି ସେ ନନ୍ଦକୁ ନିରତିଶୟ ନିଷ୍ପ୍ରଭ କରିଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍‌ସ ଫେଲ୍‌ର ଦୁଇ-ଘୋଡ଼ା-ଯୋଚା ଗାଡ଼ୀ, ବି.ଏ. ପାସ୍‌ର ଗୋଟିକିଆ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ୀକୁ ଅନାୟାସରେ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଲା। ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡିଗ୍ରୀ ଓୟେଲର୍ ଘୋଡ଼ା ସହିତ ସମାନ ତାଳରେ ଦଉଡ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ। ଏଣେ ନଳିନ ଓ ନନ୍ଦ ପାଇଁ ପାତ୍ରୀ ଖୋଜା ହେଲେ। ନଳିନ ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ବସିଲା ଯେ, ସେ ଏପରି ପାତ୍ରୀ ଦେଖି ବିବାହ କରିବ, ଯାହା କାଟର କନ୍ୟା ଆଉ କେଉଁଠି ହେଲେ ନ ଥିବ। ତା'ର ଗାଡ଼ୀ ଏବଂ ତା'ର ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖରେ ନନ୍ଦକୁ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବାକୁ ପଡ଼ିବ।

ସବୁଠାରୁ ଭଲଟାକୁ ଆବୋରି ବସିବାର ଆକାଙ୍‌କ୍ଷା ଯେ କରେ, ତାକୁ ଅନେକ ଭଲ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହୁଏ। ଆଖପାଖରେ କୌଣସି ପସନ୍ଦମତ ପାତ୍ରୀ ଦେଖି ବିବାହ କରିବାକୁ ନଳିନ ଉଚିତ ମନେ କଲା ନାହିଁ। ତା'ର ଭୟ, କାଳେ କେଉଁଠି ଆଉ କୌଣସି ଉତ୍କୃଷ୍ଟତର ପାତ୍ରୀ ତାକୁ ଫାଙ୍କିଦେଇ ଆଉ କାହାକୁ ବାହାହୋଇ ପଡ଼ିବ।

ଶେଷରେ ଖବର ଆସିଲା, ରାବଲପିଣ୍ଡିରେ ଏକ ପ୍ରବାସୀ ବଙ୍ଗୀୟ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପରମାସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା ଅଛି। ନିକଟର ସୁନ୍ଦରୀଠାରୁ ଦୂରର ସୁନ୍ଦରୀ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ମନେହୁଏ। ନଳିନ ଖୁବ୍ ଉତ୍ସାହରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲା। ରାସ୍ତା ଖର୍ଚ୍ଚ ଦେଇ ପାତ୍ରୀକୁ କଲିକତା ଅଣାଗଲା। କନ୍ୟାଟି ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦରୀ। ନଳିନ ଭାବିଲା, "ଯେ ଯାହା କରୁ ପଛକେ, ଫଟ୍ କରି ରାବଲପିଣ୍ଡି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାତ୍ରୀ ଖୋଜିଯିବାକୁ କେହି ସାହସ କରିବ ନାହିଁ। ଏ ପାତ୍ରୀ ତ ଆମେ ଆଗରୁ ଦେଖିଥିଲୁ, ଅପସନ୍ଦ ହେଲାବୋଲି ସେଠୁଁ ସମ୍ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲୁ। ଅନ୍ତତଃ ଏକଥା କେହି ଦମ୍ଭକରି କହି ପାରିବ ନାହିଁ।"

କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ଏକପ୍ରକାର ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା; ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧର ଆୟୋଜନ ହେଉଚି। ହଠାତ୍ ଦିନେ ସକାଳେ ଦେଖାଗଲା ନନୀଗୋପାଳଙ୍କ ଘରୁ

ବିଚିତ୍ର ଥାଳୀ ଉପରେ ବିବିଧ ଉପଢୌକନମାନ ନେଇ ଦାସଦାସୀମାନେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ନଳିନ ମନେ ମନେ କହିଲା, "ବ୍ୟାପାର କଣ ?"

ଖବର ପାଇଲା ନନ୍ଦ ଲାଗି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ପାତ୍ରୀଟିଏ ଠିକ୍ ହୋଇଚି । ଆଜି ମହାପ୍ରସାଦ ନିର୍ବନ୍ଧ କରିବାପାଇଁ ମଣିଷ ଯାଉଚନ୍ତି ।

ହୁକା ଟଣା ବନ୍ଦକରି ନଳିନ ସଚକିତ ହୋଇ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା; କହିଲା, "ନିଶ୍ଚୟ ଏଇ ପାତ୍ରୀର ଖବର ନେବାକୁ ହେବ ।"

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା କରି ମଣିଷ ପଠାଗଲା । ବିପିନ ହାଜରା ସବୁ ବୁଝିଆସି କହିଲା, "ପାତ୍ରୀ ଏଇ କଲିକତାର; କିନ୍ତୁ ଖାସା ପାତ୍ରୀଟିଏ ।"

ନଳିନର ମନ ଦବିଗଲା; କହିଲା, "ସତରେ ନା ମିଛରେ ?"

ହାଜରା କହିଲା, "ନା, ସତ । ଖାସା ପାତ୍ରୀ !"

"ଆମେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତେ ନାହିଁ"-ନଳିନ ପଚାରିଲା ।

ପାଖଲୋକ ଉସ୍‌କେଇ ଦେଇ ଜବାବ ଦେଲା, "ସେଇଟା କଣ ବଡ଼ କଥାଟାଏ ?" ଏତକ କହି ସେ ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ କାଳ୍ପନିକ ଟଙ୍କା ବଜାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରି ନଳିନ ପାତ୍ରୀ ଦେଖିବାକୁ ଗଲା । ଏ ପାତ୍ରୀଟି ନନ୍ଦପାଇଁ ଠିକ୍ ହୋଇଚି । ଏଇକଥା ସେ ଯେତେ ଭାବିଲା, ତା'ର ସେତିକି ମନେହେଲା ଯେ ରାବଲପିଣ୍ଡିର ପାତ୍ରୀଠାରୁ ଏ ବେଶୀ ସୁନ୍ଦର । ବଡ଼ ଗୋଲକଧନ୍ଦାରେ ପଡ଼ି ସେ ପାଖଲୋକକୁ ପଚାରିଲା, "କିରେ, ତୋ'ର ମତ କଣ, କହିଲୁ !"

ହାଜରା କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା, ପାତ୍ରୀଟି ମୋର ବି ଖୁବ୍ ପସନ୍ଦ ହେଉଚି ।"

"ସିଏ ଭଲ କି ଇଏ ଭଲ ?"

ହାଜରା କହିଲା, "ନା, ଏଇ ଭଲ !"

ନଳିନ ମନେ ମନେ ପରଖି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏ ପାତ୍ରୀର ଆଖିପତା ତା'ର ଆଖିପତାଠାରୁ ଅଧିକ ଘନ । ତା'ର ବର୍ଣ୍ଣଟା ଯାଠାରୁ ଟିକିଏ ବେଶୀ ଶେତା । ଯାର ଗୋରାବର୍ଣ୍ଣରେ ଯେପରି ଟିକିଏ ହଳଦିଆ ସୁନାରଙ୍ଗ ମିଞ୍ଜି କରି ରହିଚି । ଯାକୁ ହାତଛଡ଼ା କରିବା ବୁଦ୍ଧିର କାମ ହେବ ନାହିଁ ।

ବିମର୍ଷ ମନରେ ହୁକା ଟାଣୁ ଟାଣୁ ନଳିନ କହିଲା, "ଆରେ ହାଜରା ! କଣ

କରିବା କହିଲୁ ?" ହାକରା କହିଲା- "ସାଆନ୍ତେ, ସେକଥା ହେବାକୁ କେତେ ଡେରି ?" କହି ପୁଣି ସେଇପରି ଦୁଇ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ କାଳ୍ପନିକ ଟଙ୍କା ବଜାଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା।

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତ ଟଙ୍କା ସଶବ୍ଦେ ବାଜିଉଠିଲା, ସେତେବେଳେ ଆଶାନୁରୂପ ଫଳ ଫଳିବାକୁ ଆଉ ବେଶୀ ଡେରି ରହିଲା ନାହିଁ। କନ୍ୟାପିତା ଗୋଟାଏ ଅକାରଣ ଛଳନାକରି ବରପିତା ସହିତ ତୁମୁଳ କଳିକଜିଆ ଲଗାଇଦେଲେ। ବରପିତା କହିଲେ, ତୁମ ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ଯଦି ମୁଁ ମୋ ପୁଅର ବିବାହ ଦିଏ; ତେବେ- ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି।

କନ୍ୟାପିତା ଆହୁରି ହାତେ ବଢ଼ିଯାଇ କହିଲେ, ତୁମ ପୁଅ ସାଙ୍ଗରେ ଯଦି ମୁଁ ମୋ ଝିଅର ବିବାହ ଦିଏ, ତେବେ- ଇତ୍ୟାଦି, ଇତ୍ୟାଦି।

ଆଉ ଅଧିକ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ନଳିନ ଶୁଭଲଗ୍ନରେ ଶୁଭବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଫେରିଆସିଲା। ହସି ହସି ହାକରାକୁ କହିଲା, ଏଇଆକୁ ହିଁ କହନ୍ତି ବି.ଏ. ପାସ୍‌ର ମଥା ! କଣ କହୁଚୁ ? ଏଥର ସେପାଖ ଘରର ଆମ ବଡ଼ବାବୁ ଫେଲ୍। ଅଳ୍ପ ଦିନ ପରେ ପୁଣି ନବଗୋପାଳଙ୍କର ଦାଣ୍ଡରେ ଢୋଲ ମହୁରୀ ବାଜିଉଠିଲା। ନନ୍ଦ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ବାଡୁଅପାଣି ଗାଧୋଇଲା।

ନଳିନ କହିଲା- "ହାକରା, ବୁଝିଆସିଲୁ ପାତ୍ରୀଟି କିଏ ? ହାକରା ବୁଝିଆସି ଖବର ଦେଲା, ସେଇ ରାବଲପିଣ୍ଡିର ପାତ୍ରୀ ସହିତ ନନ୍ଦର ବିବାହ ହେଉଚି।"

ରାବଲପିଣ୍ଡିର ପାତ୍ରୀ ! ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! ନଳିନ ଥଙ୍ଗା କରି ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା। "ଖୋଜି ଖୋଜି ଆଉ କୋଉଠି କନ୍ୟା ମିଳିଲେ ନାହିଁ ଯେ ଶେଷରେ ଆମର ପରିତ୍ୟକ୍ତ ସେଇ କନ୍ୟା ସହିତ ନନ୍ଦର ବିବାହ ହେଲା !" ହାକିରା ମଧ୍ୟ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ହସିଲା।

କିନ୍ତୁ ନଳିନର ହସ ବେଶୀ କ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ। ହଠାତ୍ ତା'ର ମୁଣ୍ଡଭିତରେ ପୋକ କାମୁଡ଼ିଲା। ତା'ର କାନପାଖରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଶୟ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ସ୍ୱରରେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା, "ହାତରୁ ଖସିଗଲା, ରଖିପାରିଲି ନାହିଁ। ଶେଷରେ ସେ ନନ୍ଦର କପାଳକୁ ଥିଲା ?" କ୍ଷୁଦ୍ର ସଂଶୟଟି ଶେଷରେ ରକ୍ତସ୍ଫୀତ ଜୋକପରି ଫୁଲି ବଡ଼ ହୋଇଗଲା। କଣ୍ଠର ସ୍ୱରଟା ମଧ୍ୟ ଗମ୍ଭୀରତର ହୋଇଗଲା। ମନେ ମନେ କହିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଫେରିପାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ; ନେଡ଼ିଗୁଡ଼ କହୁଣୀକୁ ଚାଲିଗଲାଣି। କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ କନ୍ୟାଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର। ନନ୍ଦ ମୋତେ ବଡ଼ ଠକାଟାଏ ଠକିଦେଲା।

ନଳିନ ସେଦିନ ଯେତେବେଳେ ଖାଇବାକୁ ଗଲା, ସେତେବେଳେ ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୋଷନେଇ ନାନାଭାବରେ ଶୁଣିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭାବିଲା, ଏପରି ଗୋଟାଏ କନ୍ୟା ବିବାହକରି ସେ ଖୁବ୍ ଠକାମିରେ ପଡ଼ିଲା ।

ରାବଲପିଣ୍ଡିରେ ତା'ର ସମ୍ବନ୍ଧ ହେବାବେଳର ସେଇ କନ୍ୟାର ଗୋଟିଏ ଫଟୋ ନଳିନ ବାହାର କରି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । "ବାଃ ! କି ସୁନ୍ଦର ରୂପ ! ଏପରି ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ହାତକୁ ଆଣି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଚି । ମୋ' ପରି ଗଧ ଆଉ କିଏ ଅଛି ?"

ବାହାତିଥିର ରାତିରେ ବାଣରୋଷନୀ ଜାଳି, ବାଜା ବଜାଇ ପାଲିଙ୍କି ଚଢ଼ି ବର ଅନୁକୂଳକରି ବାହାରିଲା । ନଳିନ ଉଦାସ ଭାବରେ ଶୋଇ ହୁକାଟାଣି ମନକୁ ଯତ୍‌କିଞ୍ଚିତ୍ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଥାଏ । ଏଇ ସମୟରେ ହସି ହସି ଦାଣ୍ଡରୁ ହାଜରା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଓ ନନ୍ଦକୁ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପରିହାସ ଜମାଇବାର ଉପକ୍ରମ କଲା ।

ନଳିନ ପାଟିକରି ଡାକିଲା, "ଦରୋଓ୍ୟାନ୍ !"

ତଟସ୍ଥ ହୋଇ ହାଜରା ଦରୋଓ୍ୟାନ୍‌କୁ ଡାକି ଆଣିଲା ।

ନଳିନ ହାଜରା ଆଡ଼କୁ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା, "ଏଇକ୍ଷଣି ଏଇଟାକୁ କାନଧରି ହତା ପାର କରାଇ ଦେ ।"

●

ବ୍ୟବଧାନ

ବନମାଳୀ ଓ ହିମାଂଶୁମାଳୀ ଜଣେ ଜଣକର ମାମୁପୁଅ ଭାଇ; ସେ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଦୂରସମ୍ପର୍କରେ। କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ଦୁଇଟିଯାକ ପରିବାର ବହୁକାଳରୁ ପ୍ରତିବେଶୀଭାବରେ ରହି ଆସିଛନ୍ତି। ମଝିରେ ବ୍ୟବଧାନ ଖାଲି ଖଣ୍ଡେ ବଗିଚା; ଏଥିଲାଗି ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ ଖୁବ୍ ନିକଟ ନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ପରିବାର ଭିତରେ ଘନିଷ୍ଠତାର ଅଭାବ ନାହିଁ।

ବନମାଳୀ ବୟସରେ ହିମାଂଶୁଠାରୁ ଅନେକ ବଡ଼। ହିମାଂଶୁର ଯେତେବେଳେ ଦାନ୍ତ ଉଠି ନଥିଲା, ପାଟି ଫିଟି ନ ଥିଲା; ସେତେବେଳେ ବନମାଳୀ ତାକୁ ଅନେକ ଥର ଏଇ ବଗିଚାରେ ପବନ ଖୁଆଇବାକୁ କାଖେଇକରି ନେଇଚି, ତା ସଙ୍ଗେ ଖେଳିଚି; ଏକାଧିକବାର ତାକୁ ତୁନି କରିଚି ଓ ଶୁଆଇ ପକାଇଚି। ଶିଶୁର ମନୋରଞ୍ଜନ କରିବାପାଇଁ ପରିଣତବୁଦ୍ଧି ବୟସ୍କ ଲୋକମାନେ, ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇବା, ବଡ଼ପାଟିରେ ପ୍ରଳାପ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ବୟସାନୁଚିତ ଚାପଲ୍ୟ ଓ ଉତ୍କଟ ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି। ବନମାଳୀ ଏସବୁ କୌଣସିଟି ବାକି ରଖି ନାହିଁ।

ବନମାଳୀ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ପାଠଶାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ। ବଗିଚା କରିବାପାଇଁ ତାର ପିଲାଦିନରୁ ଖୁବ୍ ସଉକ୍ ଥିଲା ଏବଂ ଖେଳିବାକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଏଇ ଦୂରସମ୍ପର୍କୀୟ ଭାଇଟି ଥିଲା। ହିମାଂଶୁକୁ ସେ ଏକ ଦୁର୍ଲଭ ଦୁର୍ମୂଲ୍ୟ ଲତାଟି ପରି ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ସ୍ନେହସିଞ୍ଚନ ଦ୍ୱାରା ବଢ଼ାଇଆସିଥିଲା। ତାର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତର ବାହାରକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ଲତାଟି ଯେତିକି ଲଟେଇବାକୁ ଲାଗିଲା, ବନମାଳୀ ନିଜକୁ ସେତିକି ଧନ୍ୟ ମନେକରିବାକୁ ଲାଗିଲା।

ସଚରାଚର ଦେଖା ନ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଏପରି ଗୋଟାଏ ସ୍ୱଭାବ ଅଛି ଯେ, ସେମାନେ କୌଣସି ଏକ ଛୋଟ ଖିଆଲ, ଛୋଟ ଶିଶୁ ବା କୌଣସି ଅକୃତଜ୍ଞ ବନ୍ଧୁନିକଟରେ ଅନାୟାସରେ ଆପଣାକୁ ସମର୍ପଣ କରିଦିଅନ୍ତି। ଏଇ ବିପୁଳ ପୃଥିବୀରେ କେବଳ କ୍ଷୁଦ୍ର ସ୍ନେହର କାରାଗାରରେ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ମୂଳଧନ ଅକାଡ଼ିଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହନ୍ତି। ତା' ପରେ ହୁଏତ ସାମାନ୍ୟ ଉପସ୍ୱତ୍ୱ ନେଇ ପରମ ସନ୍ତୋଷରେ ସାରା ଜୀବନ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି କିମ୍ବା ହଠାତ୍ ଖିଆଲିଭାବରେ ନିଜର ଘରବାଡି ବିକ୍ରୀକରି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇ ବୁଲନ୍ତି।

ହିମାଂଶୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ହୋଇଗଲା। ତଥାପି ବୟସ ଓ ତାରତମ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ

ବନମାଳୀ ସହିତ ତାର ଏକ ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ବନ୍ଧନ ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ସେମାନଙ୍କର ବନ୍ଧୁତାରେ ଯେପରି ବଡ଼ସାନର କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁ ନ ଥିଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ଏହାପଛରେ କାରଣ ଯଥେଷ୍ଟ ଥିଲା । ହିମାଂଶୁ ପଡ଼ାଶୁଣା କରେ, ତାର ଜ୍ଞାନସ୍ପୃହା ଅତି ପ୍ରବଳ । ଯେକୌଣସି ବହି ପାଇଲେ ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନ ପଢ଼ି ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେ ଅନେକ ବାଜେ ବହି ପଢ଼ିଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଯେପରି ହେଉ ଚାରିଆଡ଼ର ନାନା ବିଷୟରେ ତାର ଜ୍ଞାନ କ୍ରମେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା । ବନମାଳୀ ଖୁବ୍ ମନଦେଇ ତା' କଥା ଶୁଣେ, ତାର ପରାମର୍ଶ ନିଏ; ତା ସହିତ ଛୋଟବଡ଼ ସବୁ କଥାର ଆଲୋଚନା କରେ, କେତେବେଳେ ହେଲେ ଛୋଟପିଲା ବୋଲି ତୁଚ୍ଛ କରି ଦିଏ ନାହିଁ । ହୃଦୟର ସର୍ବପ୍ରଥମ ସ୍ନେହବସ୍ତୁ ଲାଭକରି ଯେ ମଣିଷ ହୋଇଚି, ତାର ବୟସ୍କ ଅବସ୍ଥାରେ ଯଦି ସେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି, ଜ୍ଞାନ ଓ ଉନ୍ନତ ସ୍ୱଭାବ ପାଇଁ ଶ୍ରଦ୍ଧାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରେ, ତେବେ ତାଠାରୁ ବଳି ପରମ ଭାଗ୍ୟବାନ୍ ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

ହିମାଂଶୁ ମଧ୍ୟ ବଗିଚା କରିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ଦୁହିଙ୍କ ଭିତରେ ଟିକିଏ ଫରକ୍ ରହିଥିଲା ବନମାଳୀର ଭଲ ପାଇବା ହୃଦୟର, ହିମାଂଶୁର ଭଲ ପାଇବା ବୁଦ୍ଧିର । ପୃଥିବୀର ଏଇ କୋମଳ ବନସମ୍ପଦ, ଏଇ ଅଚେତନ ଜୀବନରାଶି ଯେଉଁମାନେ କାହାରିଠାରୁ ଯତ୍ନର କୌଣସି ଲାଳସା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ, ଅଥଚ ଯତ୍ନ ପାଇଲେ ଘରର ପିଲାମାନଙ୍କ ପରି ହସି ହସି ବଢ଼ି ଉଠନ୍ତି, ଯେଉଁମାନେ ମଣିଷ ଶିଶୁଠାରୁ ଆହୁରି ଶିଶୁ, ନିଜର ନିଷ୍ଠା ଦେଇ ସେଇମାନଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇବାପାଇଁ ବନମାଳୀର ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଗଛ, ଲତା ଉପରେ ହିମାଂଶୁର ଏକ ପ୍ରକାର କୌତୂହଳ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ମଞ୍ଜିରୁ ଗଜା ହୁଏ, ଗଜାରୁ କଅଁଳ ପତର ବାହାରେ, କଢ଼ ଧରେ, ଫୁଲ ଫୁଟେ, ଏସବୁ ଦେଖି ହିମାଂଶୁର ମନ ସେ ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ହୋଇଯାଏ ।

ମଞ୍ଜି ଲଗାଇବା, କଲମୀ କରିବା, ସାର ଦେବା, ହୁଡ଼ା ତିଆରି କରିବା ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ହିମାଂଶୁର ମନରେ ନାନା ଉପାୟ ବୁଦ୍ଧି ଆସି ପହଞ୍ଚେ ଏବଂ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ବନମାଳୀ ସେଗୁଡ଼ିକ ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏଇ ବଗିଚା ଖଣ୍ଡିକ ଭିତରେ ଆକୃତି ପ୍ରକୃତିରେ ଯେତେ ପ୍ରକାର ଯୋଗ ବିୟୋଗ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରେ, ଦୁହେଁ ସେସବୁ ନ କରି ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଦାଣ୍ଡରେ ବଗିଚା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ପଥରର ଛୋଟ ବେଦୀ ଥିଲା । ଚାରିଟା ବାଜିଲେ ଖଣ୍ଡେ ପାତଳା କାମିଜ ପିନ୍ଧି, କମକରା ଚାଦର କାନ୍ଧରେ ପକାଇ, ହୁକା ନେଇ

ବନମାଳୀ ସବୁ ଦିନ ସେଠି ଯାଇ ବସେ। ସାଥିରେ କୌଣସି ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ନାହାନ୍ତି, କୌଣସି ବହି ବା ଖବର କାଗଜ ନାହିଁ। ବସି ବସି ହୁକା ଟାଣେ, କେତେବେଳେ ଅବା ଉଦାସୀନଭାବେ ଏଣେ ତେଣେ କଡ଼େଇ କଡ଼େଇ ଚାହୁଁଥାଏ। ହୁକାର ବାଷ୍ପ କୁଣ୍ଡଳୀ ପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ସମୟ କଟି ଯାଏ; ବନମାଳୀ ତାର ହିସାବ ରଖି ପାରେ ନାହିଁ।

ଶେଷରେ ହିମାଂଶୁ ସ୍କୁଲରୁ ଆସି ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୋଇ, ଅନେକ ସମୟ ପରେ ସେଇଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଯାଏ। ହୁକାନଳ ଛାଡ଼ି ବନମାଳୀ ଉଠି ଠିଆ ହୁଏ। ଏତେବେଳଯାଏ ସେ କାହାର ଆସିବାକୁ ଯେ ଅନାଇ ବସିଥିଲା, ତାର ଆଗ୍ରହ ଦେଖି ସେ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାପଡ଼ିଯାଏ।

ତାପରେ ଦୁହେଁ ବଗିଚାରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ନାନା ଆଳାପ କରନ୍ତି। ଅନ୍ଧାର ହୋଇ ଆସିଲେ ପୁଣି ଆସି ସେଇ ବେଦୀ ଉପରେ ବସନ୍ତି। ଗଛ ପତରରେ ମର୍ମର ବଜାଇ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ ବହିଯାଉଥାଏ। ଦିନେ ଦିନେ ହୁଏତ ପବନ ଅଭାବରୁ ପତର ହଲେ ନାହିଁ। ଗଛଗୁଡ଼ାକ ଛବି ପରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତି। ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅଗଣିତ ତାରାର ନିସ୍ପନ୍ଦ ପ୍ରଦୀପ ଜଳୁଥାଏ।

ହିମାଂଶୁ ଗପିଯାଏ; ବନମାଳୀ ଶୁଣେ। ବୁଝୁ ନ ବୁଝୁ ସବୁ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ବଡ଼ ଭଲ ଲାଗେ। ଯେଉଁ କଥାସବୁ ଆଉ କାହା ପାଖରୁ ଶୁଣିଲେ ହୁଏତ ବିରକ୍ତ ଲାଗୁଥାନ୍ତା, ସେଇ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ହିମାଂଶୁର ମୁଖରେ ତାକୁ ବଡ଼ କୌତୁକିଆ ଲାଗେ। ଆଉ ବନମାଳୀ ପରି ଶ୍ରଦ୍ଧାବାନ୍ ବୟସ୍କ ଶ୍ରୋତା ପାଇ ହିମାଂଶୁର ବକ୍ତୃତା ଶକ୍ତି, ସ୍ମୃତିଶକ୍ତି ଓ କଳ୍ପନାଶକ୍ତି ସବିଶେଷ ସନ୍ତୋଷ ଲାଭକରେ। କେତେବେଳେ ପଢ଼ା ବହିରୁ, କେତେବେଳେ ନିଜର ଚିନ୍ତାନୁଶୀଳନରୁ, କେତେବେଳେ ନିଜ ମନରୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ସେ ନାନା କଥା କହିଯାଏ। ଅନେକ କଥା ବନେଇ ଚୁନେଇ କହି ସେ ନିଜର ସ୍ୱଳ୍ପଜ୍ଞାନକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖେ। ଠିକ୍ ଅଠିକ୍ ଅନେକ କଥା ସେ କହେ; କିନ୍ତୁ ବନମାଳୀ ସବୁକଥା ସମାନ ଗମ୍ଭୀରଭାବେ ଶୁଣିଯାଏ; ମଝିରେ ମଝିରେ ଥରେ ଦୁଇଥର ପ୍ରଶ୍ନ କରେ। ହିମାଂଶୁ ତାର ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରତିବାଦ କରି ଯାହା କହେ, ସେ ସେଇଥିରେ ରାଜି ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ତା ଆରଦିନ ଏକୁଟିଆ ବେଦୀଉପରେ ବସି ହୁକା ଟାଣିଲା ବେଳେ ସେଇସବୁ କଥା ଖୁବ୍ କୌତୂହଳୀ ହୋଇ ଚିନ୍ତାକରେ।

ହଠାତ୍ ଏଇ ସମୟରେ ଗୋଟାଏ ଗୋଳମାଳ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା। ବନମାଳୀଙ୍କ ବଗିଚା ଓ ହିମାଂଶୁଙ୍କର ଘରର ସରହଦରେ ଗୋଟାଏ ନାଳୀ ଯାଇଚି। ସେଇ ନାଳୀର ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ଟଭା ଗଛଟିଏ ଥିଲା। ଗଛରେ ଫଳ ହେଲେ ବନମାଳୀଙ୍କ ଚାକର

ସେଗୁଡ଼ିକ ପାରିଆଣିବାକୁ ଯାଏ । ହିମାଂଶୁଙ୍କ ଘରର ଚାକର ତାକୁ ମନା କରେ । ତାପରେ ଦୁହିଙ୍କ ଭିତରେ ଏମିତି କଜିଆଗୋଳ ଲାଗିଯାଏ ଯେ, କଜିଆଗୁଡ଼ାକ ଗୋଡ଼ିମାଟି ହୋଇଥିଲେ ନାଳୀଟା ଅନେକଦିନରୁ ପୋତିହୋଇ ଯାଆନ୍ତାଣି ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ଏପରି କଜିଆ ଲାଗୁ ଲାଗୁ ବନମାଳୀର ବାପା ହରଚନ୍ଦ୍ର ଓ ହିମାଂଶୁର ବାପା ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଘୋର ବିବାଦ ଲାଗିଗଲା । ଦୁହେଁ ନାଳୀଉପରେ ନିଜର ଦଖଲ ଦାବୀକରି ଅଦାଲତର ଆଶ୍ରୟପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ ।

କେତେ ମହାରଥୀ ଓକିଲ ବାରିଷ୍ଟରଙ୍କ ଭିତରେ ଏକେତର ପକ୍ଷରୁ ସୁଦୀର୍ଘ ବାକ୍‌ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପାଣି ପରି ଟଙ୍କା ଖରଚ କଲେ; ଭୋଦୁଅମାସରେ ସେ ନାଳୀ ଦେଇ ବୋଧହୁଏ ଏତେ ପାଣି ଯାଉ ନ ଥିବ ।

ରାୟରେ ହରଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଜିତାପଟ ହେଲା, ପ୍ରମାଣ ହେଲା ନାଳୀଟା ତାଙ୍କର ଏବଂ ଟଭାଗଛରେ କାହାର କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଅପିଲ କରି ମଧ୍ୟ ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର କିଛି ଫଳ ପାଇଲେ ନାହିଁ ।

ଯେତେ ଦିନ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଥିଲା, ସେତେଦିନ ଯାଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କର ବନ୍ଧୁତ୍ୱରେ କୌଣସି ବ୍ୟାଘାତ ଆସି ନ ଥିଲା । ଏପରିକି କାଳେ ପରସ୍ପରକୁ ସେଇ ବିବାଦର ଛାୟା ସ୍ପର୍ଶକରିବ, ସେଇ ଆଶଙ୍କାରେ କାତର ହୋଇ ବନମାଳୀ ଦୁଇଗୁଣ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ହିମାଂଶୁକୁ ତାର ହୃଦୟଭିତରେ ବାନ୍ଧି ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା ଏବଂ ହିମାଂଶୁ ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ଲେଶମାତ୍ର ଆପତ୍ତି କରି ନ ଥିଲା ।

ଯେଉଁଦିନ ହରଚନ୍ଦ୍ର ମକଦ୍ଦମା ଜିତି ଘରକୁ ଆସିଲେ ସେଦିନ ତାଙ୍କ ଘରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଉଛୁଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଖାଲି ବନମାଳୀର ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସିଲା ନାହିଁ । ତା ଆରଦିନ ଚାରିଟା ବେଳେ ସେ ବିରସମନରେ ସେଇ ବଗିଚାର ବେଦୀଉପରେ ଯାଇ ବସିଲା; ଯେପରି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ କାହାରି କିଛି କ୍ଷତି ହୋଇନାହିଁ, ଏକା ସେଇ ତାର ପରମ ସମ୍ପଦ ହରାଇ ବସିଚି ।

ବେଳ ଗଡ଼ିଗଲା, ଛଅଟା ବାଜିଲା; କିନ୍ତୁ ହିମାଂଶୁ ଆସିଲା ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଗଭୀର ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବନମାଳୀ ହିମାଂଶୁଙ୍କ ଘରଆଡ଼କୁ ଅନାଇଲା । ଖୋଲା ଝରକାବାଟେ ଦେଖିପାରିଲା ଅଲଗୁଣି ଉପରେ ହିମାଂଶୁର ସ୍କୁଲପିନ୍ଧା ଲୁଗା କାମିଜ ପଡ଼ିଛି । ନାନାରକମ ଚିରପରିଚିତ ଲକ୍ଷଣ ମିଳାଇ ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ଯେ ହିମାଂଶୁ ସ୍କୁଲରୁ ଆସିଲାଣି । ହୁକାର ନଳ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ବିଷଣ୍ଣ ମୁଖରେ ବଗିଚାର ଏପାଖ

ସେପାଖ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଝରକା ଆଡ଼େ ହଜାରଥର ଅନାଇଲା; କିନ୍ତୁ ହିମାଂଶୁ ବଗିଚାକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ରାତି ହୋଇ ସଞ୍ଜବତୀ ଲାଗିଲା । ବନମାଳୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ହିମାଂଶୁଙ୍କ ଘରଆଡ଼କୁ ଗଲା । ସେଦିନ ଭାରି ଗରମ ପଡ଼ିଥାଏ । ଗୋକୁଳଚନ୍ଦ୍ର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ବିଞ୍ଚି ହେଉଚନ୍ତି । ବନମାଳୀକୁ ଦେଖିପାରି ପଚାରିଲେ, "କିଏ ସେ ।"

ବନମାଳୀ ଚମକି ପଡ଼ିଲା, ସତେ ଯେପରି ଚୋରିକରିବାକୁ ଆସି ସେ ଧରାପଡ଼ିଗଲା ! ଆବୁକାବୁ ହୋଇ କହିଲା, "ମାମୁ, ମୁଁ ।"

ମାମୁ କହିଲେ, "କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚୁ ? ଘରେ କେହି ନାହାନ୍ତି ।"

ବନମାଳୀ ବଗିଚାକୁ ଫେରିଆସି ପୁଣି ଚୁପ୍‌କରି ବସିରହିଲା ।

ରାତି ବେଶୀ ହୋଇଗଲା । ବନମାଳୀ ଦେଖିଲା ହିମାଂଶୁଙ୍କର ଘରର ଝରକାଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା; କବାଟ ଫାଙ୍କ ସେପାଖରୁ ଯେଉଁ ଦୀପର ଆଲୁଅ ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ସେ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଲିଭିଗଲା । ଅନ୍ଧାର ବଗିଚାରେ ବସି ବନମାଳୀ ଭାବିଲା, ଯେପରି ହିମାଂଶୁଙ୍କ ଘରର ସମସ୍ତ କବାଟ ତା' ଲାଗି ଚିରଦିନ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, କେବଳ ସେ ଏକୁଟିଆଟି ବାହାରେ ଅନ୍ଧାରରେ ପଡ଼ିରହିଲା ।

ତା' ଆରଦିନ ସେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ବଗିଚାକୁ ଆସି ବସିଲା । ଭାବିଲା ଆଜି ହୁଏତ ହିମାଂଶୁ ଆସିପାରେ । ଯେ ସବୁଦିନ ଆସେ, ସେ ଯେ ଦିନେ ମଧ୍ୟ ନ ଆସି ଘରେ ରହିବ, ଏକଥା ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏ ବନ୍ଧନ ଯେ କେବେ ଛିଣ୍ଡିଯାଇ ପାରିବ, ସେ ଏକଥା ଦିନେ ହେଲେ ଭାବି ନ ଥିଲା । ସେ ଏପରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିଲା ଯେ, ଅଜ୍ଞାତରେ ନିଜର ସବୁ ସୁଖ ଦୁଃଖ ସେ ସେଇ ବନ୍ଧନ ଭିତରେ ଛନ୍ଦି ଦେଇଥିଲା । ଆଜି ଯେପରି ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା, ସେଇ ବନ୍ଧନଟି ଛିଣ୍ଡିଯାଇଚି; କିନ୍ତୁ ଏପରି ଭାବରେ ଏଡ଼େ ଶୀଘ୍ର ଯେ ତାର ସର୍ବନାଶ ହୋଇଗଲା, ଏକଥା ସେ ମୋଟେ ବିଶ୍ୱାସ କରିପାରିଲା ନାହିଁ ।

ତଥାପି କାଳେ ହିମାଂଶୁ ଦୈବାତ୍ କେଉଁଦିନ ଆସିପାରେ, ସେଇ ଆଶାରେ ବନମାଳୀ ଠିକ୍‌ସମୟରେ ବଗିଚାକୁ ଯାଇ ବସିବାରେ ହେଳା କଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟହ ନିୟମିତଭାବରେ ସମ୍ଭବ ହେଉଥିଲା, ଆଜି ତାହା ଦିନେ ସୁଦ୍ଧା ଦୈବକ୍ରମେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ରବିବାର ଦିନ ଭାବିଲା, ଆଗପରି ଆଜି ସକାଳେ ମଧ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ହିମାଂଶୁ ଆମଘରକୁ ଖାଇବାକୁ ଆସିବ। ପୂରାପୂରି ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ନିରାଶ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ। ସକାଳ ଆସିଲା, ଚାଲିଗଲା; ତଥାପି ସେ ଆସିଲା ନାହିଁ।

ବନମାଳୀ ଭାବିଲା, "ଖାଇସାରି ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ।" ଖାଇସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆସିଲା ନାହିଁ। ବନମାଳୀ ଭାବିଲା, "ବୋଧହୁଏ ଆଜି ଖାଇସାରି ଶୋଇପଡ଼ିଚି ଉଠିକରି ଆସିବ।" ହିମାଂଶୁର ନିଦ କେତେବେଳେ ଭାଙ୍ଗିଲା କେଜାଣି, କିନ୍ତୁ ବନମାଳୀର ଆଶା ଅପୂରା ରହିଗଲା।

ପୁଣି ସେଇ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳ ଆସିଲା, ରାତି ହେଲା। ହିମାଂଶୁଙ୍କ ଘରର କବାଟସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା, ଆଲୁଅ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଲିଭିଆସିଲା।

ସୋମବାରଠାରୁ ରବିବାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସପ୍ତାହର ସାତଟାଯାକ ଦିନ ଏଇପରି ଚାଲିଗଲା, ତଥାପି ତାର ଅଦୃଷ୍ଟ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲା ନାହିଁ। ଅଧିକ ଆଶାକରି ବସିବାକୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଦିନ ବି ବାକୀ ରହିଲା ନାହିଁ। ନିରାଶ ବନମାଳୀ ହିମାଂଶୁଙ୍କର ରୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱାର ଅଟ୍ଟାଳିକା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲା। ତା'ର ଅଶ୍ରୁଭରା କାତର ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟି ସେଇ ଘର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ମର୍ମଭେଦୀ ଅଭିମାନର ନାଲିଶ ପଠାଇ ଦେଲା ଏବଂ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ବେଦନାକୁ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରରେ ପୁଞ୍ଜୀଭୂତକରି କହିଲା, "ଦୟାମୟ!"

●

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର

ଚାକିରି ପାଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ପ୍ରଥମେ ଉଲାପୁରକୁ ମୁକରିର୍ ହୋଇ ଆସିଲେ । ଗାଁଟି ଖୁବ୍ ଛୋଟ, ଅଳ୍ପଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ନୀଳକୋଠି ଅଛି । କୋଠିର ସାହେବମାନେ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟାକରି ଏଇ ନୂଆ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ ପାଇଁ ମଞ୍ଜୁରୀ ପାଇଚନ୍ତି ।

ଆମ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ କଲିକତା ସହରର ମଣିଷ । ପାଣି ଭିତରର ମାଛ କୂଳଉପରକୁ ଡେଇଁଲେ ଯେପରି ଛଟପଟ ହୁଏ, ଏଇ ନିପଟ ମଫସଲ ଗାଁକୁ ଆସି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ସେହିପରି ହୋଇଗଲା । ଖଣ୍ଡେ ଅନ୍ଧାର ଅମୁହାଁ ଚାଳଘର ତାଙ୍କର ପୋଷ୍ଟଅଫିସ୍ । ତା'ର ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ପୋଖରୀଟିଏ ଦଳ ଭିଡ଼ିହୋଇ ରହିଚି । ପୋଖରୀର ଚାରିପାଖରେ ବୁଦବୁଦିଆ ଜଙ୍ଗଲ । କୋଠିରେ ଗୁମାସ୍ତା ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁ କର୍ମଚାରୀମାନେ କାମ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଦିନଯାକ ଫୁରସତ୍ ନ ଥାଏ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଭଦ୍ରଲୋକ ସହିତ ମିଶିବାର ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି ।

ବିଶେଷତଃ କଲିକତିଆ ପିଲା କାହାରି ସହିତ ମିଶି ଜାଣେ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ଗୋଠଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ରହିଯାଏ । କୌଣସି ନୂଆ ଜାଗାକୁ ଗଲେ ତା'ର ସ୍ୱଭାବ ହୁଏତ ଉଦ୍ଧତ ବା ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇଯାଏ । ସେଇ ଦୋଷରୁ ସେ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିପାରେ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଏଣେ ଅଫିସରେ କାମ ବେଶୀ ନ ଥାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ସମୟ କଟାଇବାକୁ ସେ ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ । ସେ କବିତାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେଉଚି- 'ସମସ୍ତ ଦିନ ତରୁପଲ୍ଲବର କମ୍ପନ ଓ ଆକାଶରେ ମେଘର ଖେଳ ଦେଖି ଜୀବନ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ କଟିଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଯାମୀ ଜାଣନ୍ତି, ଯଦି ଆରବ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସର କୌଣସି ଦୈତ୍ୟ ଆସି ରାତିକ ଭିତରେ ଏଇ ତାଳପତ୍ର ସମେତ ବଣ ବୁଦାଗୁଡ଼ାକ କାଟି ସଫାକରି ପକ୍କା ରାସ୍ତା ତିଆରି କରିଦେଇ ଯାଆନ୍ତା ଏବଂ ଯଦି ମଫସଲର ଚାଳଘର ଗୁଡ଼ାକ ଉଠିଯାଇ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି କୋଠା ଘର ଆକାଶର ମେଘକୁ ଅନ୍ତରାଳରେ ରଖି ଠିଆ କରାଯାଇ ପାରନ୍ତା, ତେବେ ଏଇ ଦରମରା ଭଦ୍ରସନ୍ତାନଟି ହୁଏତ ପୁଣି ନୂଆ ଜୀବନ ଉପଭୋଗ କରିପାରନ୍ତା !'

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଦରମା ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ତେଣୁ ସେ ନିଜେ ହାତରେ ରୋଷେଇ କରି ଖାଆନ୍ତି ଏବଂ ଗାଆଁର ବାପମା'ଛେଉଣ୍ଡ ଅରକ୍ଷିତା ବାଳିକାଟିଏ ତାଙ୍କର ଘରର ବାହାର ପାଇଟି କରି ଦେବାକୁ ଆସେ । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ତାକୁ ଗଣ୍ଡାଏ

ଗଣ୍ଡାଏ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି । ବାଳିକାଟିର ନାଁ ହେଉଚି ରତନ । ବୟସ ବାର କି ତେର । ନିକଟରେ ବାହାହେବାର ବିଶେଷ ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ ।

ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ିଲେ ଗୁହାଳଘରମାନଙ୍କରୁ ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀ ଉଠେ, ବଣବୁଦା ଅରମା ଭିତରୁ ଝିଙ୍କାରୀ ଝିଁ ଝିଁ କରେ । ଦୂର ଗାଁର ନିଶାଖୋର ବାଉଲ* ଦଳ ଖୋଳ କରତାଳ ବଜାଇ ଗାନ ଓ କୀର୍ତ୍ତନ ଆରମ୍ଭ କରିଦିଅନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ଧାର ଦୁଆରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ଗଛ ପତ୍ରର କମ୍ପନ ଦେଖିଲେ କବିହୃଦୟ ମଧ୍ୟ ଈଷତ୍ ଚହଲି ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଘର କଣରେ ଗୋଟିଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ଦୀପ ଲଗାଇ ଦେଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଡାକନ୍ତି, "ରତନ !" ରତନ ହୁଏତ ଦୁଆରେ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବାଇ ବସି ଏଇ ଡାକଟିର ଅପେକ୍ଷାରେ କାନ ଡେରି ରହିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଡାକରେ ସେ ଆସିପାରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁଠାରେ ବସିଥାଏ ସେଇଠୁଁ ପଚାରେ, "ବାବୁ, କାହିଁକି ଡାକୁଚ ?"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର- "ତୁ କଣ କରୁଛୁ କି ?"

ରତନ- "ଅଇଛା ଚୁଲି ଲଗାଇବାକୁ ଯିବି ।"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର- "ତୋର ଚୁଲିଲଗା କାମ ପରେ ହେବ, ଆଗ ମୋର ହୁକାଟା ଲଗାଇଦେଇ ଯା ।"

ଅନତି ବିଳମ୍ବେ ଦୁଇ ଗାଲ ଫୁଲାଇ ହୁକା ଫୁଙ୍କି ଫୁଙ୍କି ରତନ ପ୍ରବେଶ କରେ । ତା'ହାତରୁ ହୁକା ନେଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଫସ୍‌କରି ପଚାରନ୍ତି- "ଆଚ୍ଛା ରତନ ! କହିଲୁ, ତୋ'ର ବୋଉ କଥା ମନେ ପଡେ ନାହିଁ ?" ସେ ସବୁ ଅନେକ କଥା; କିଛି ମନେ ପଡ଼େ, କିଛି ପାସୋର ଯାଏ । ବୋଉଠାରୁ ବାପା ତାକୁ ବେଶୀ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ କଥା ତା'ର ଖୁବ୍ ଅଳ୍ପ ମନେ ଅଛି । ମୂଲଲାଗି ସାରି ବାପା ସଞ୍ଜବେଳେ ଘରକୁ ଫେରି ଆସେ । ତା'ରି ଭିତରୁ ଦି' ତିନୋଟି ସନ୍ଧ୍ୟା ଠିକ୍ ଛବିପରି ସେ ଅବିକଳ ମନେ ରଖିଚି । କଥା କହୁ କହୁ ରତନ କେତେବେଳେ ଯାଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଗୋଡ଼ପାଖରେ ବସିପଡ଼େ । ବସି ବସି ପିଲାଦିନର କଥାମାନ ମନେ ପକାଏ-ତା'ର ଛୋଟଭାଇଟିଏ ଥିଲା, ସେଇକାଳର ଗୋଟାଏ ବର୍ଷାଦିନେ ଗଛର ଭଙ୍ଗା ଛଡ଼କୁ ବନ୍ସି

* ବଙ୍ଗଦେଶର ଏକପ୍ରକାର ଗୃହତ୍ୟାଗୀ ଉପାସକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ । ଏମାନେ କୌଣସି ଧର୍ମ ବା ପୂଜା ପଦ୍ଧତିରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ପ୍ରେମପ୍ରଧାନ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ମନର ମଣିଷ ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି । ନିଜର ସରଳ ଭଗବତ-ପ୍ରେମୋଦ୍ଦୀପକ ସ୍ୱରଚିତ ସଙ୍ଗୀତଦ୍ୱାରା ଏମାନେ ବଙ୍ଗଳାର ପୁରପଲ୍ଲୀକୁ ସର୍ବଦା ମୁଖରିତ କରି ବୁଲନ୍ତି ।

କରି ଗାଡ଼ିଆକୂଳରେ ବସି ଖେଳଛଳରେ ଦୁହେଁ ମାଛ ଧରନ୍ତି । ନାନା ବଡ ବଡ ଘଟଣା ଭିତରେ ଏଇ କଥାଟା ତା'ର ଖୁବ୍ ମନେ ଥିଲା । ଏଇପରି ଗପସପ ଲାଗୁ ଲାଗୁ ଅନେକ ରାତି ହୋଇଯାଏ । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଆଉ ରାନ୍ଧିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ନାହିଁ । ସକାଳର କିଛି ବଳକା ତରକାରୀ ଥାଏ । ରତନ ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ଚୁଲି ଲଗାଇ କେତେଖଣ୍ଡ ରୁଟି ସେକି ଆଣେ । ସେଇତକରେ ଦୁହିଙ୍କର ରାତି ଖାଇବା ଚଳିଯାଏ ।

ଦିନେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେଇ ବୃହତ୍ ଅଫିସ ଘରର ଗୋଟାଏ କଣରେ କାଠଚୌକି ଉପରେ ବସି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ନିଜର ଘରକଥା ପକାନ୍ତି-ଛୋଟଭାଇ, ବୋଉ ଓ ଭଉଣୀ କଥା; ପ୍ରବାସରେ ଏକୁଟିଆ ବସି ବସି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସ୍ମୃତି ମନେ ପଡ଼ି ହୃଦୟକୁ ଆକୁଳ କରେ, ସେଇମାନଙ୍କ କଥା । ଯେ ସମସ୍ତ କଥା ସର୍ବଦା ମନେ ପଡ଼ି ପ୍ରକାଶ ପାଇବାର ପଥ ଖୋଜି ବୁଲେ, ଅଥଚ ନୀଳକୋଠିର ଗୁମାସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ଆଗରେ ଯାହା ଖୋଲିକରି କହିହୁଏ ନାହିଁ, ସେଇ ସବୁ କଥା ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଅଶିକ୍ଷିତ, ଛୋଟ ବାଳିକାଟି ଆଗରେ ଗପିଦେଇଯା'ନ୍ତି, ଟିକିଏ ହେଲେ ଅସଙ୍ଗତ ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ କଥା ନିତି ଶୁଣି ଶୁଣି ରତନ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଶୀଘ୍ର ପରିଚିତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଘରର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେ ମଧ୍ୟ ବୋଉ, ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏପରିକି ତା'ର କ୍ଷୁଦ୍ର ହୃଦୟପଟରେ କ୍ରମେ ସମସ୍ତଙ୍କର କାଳ୍ପନିକ ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ରିତ କରିନେଲା ।

ବର୍ଷାଋତୁ ସମୟ । ଦି' ପହରେ ଆକାଶ ସଫା ହୋଇଯାଇ ଥିଲା । ସୁଲୁ ସୁଲୁ ହୋଇ ଉଷୁମ ପବନ ବହୁଥିଲା । ବର୍ଷାପାଣିରେ ଓଦା ହୋଇଥିବା ଘାସ ଓ ଡାଳପତର ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପଡ଼ି ଏକପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ବାହାରୁଥିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ଯେପରି କ୍ଲାନ୍ତ ଧରଣୀର ଉଷ୍ଣ ନିଃଶ୍ୱାସ ଆସି ଦେହଉପରେ ବାଜୁଛି । କେଉଁ ଦେଶର ଏକ ଅନାମିକା ପକ୍ଷୀ ଅତି କରୁଣ ସ୍ୱରରେ ସେଇ ଗୋଟାଏ ଗତରେ ରାବ କରି ପ୍ରକୃତିର ଦରବାରରେ ନିଜର ନାଲିସ୍ ଜଣାଉଥିଲା । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର କୌଣସି କାମ ନ ଥିଲା । ସେଦିନର ବୃଷ୍ଟିଧୌତ ଚିକ୍କଣ ତରୁପଲ୍ଲବର ହିଲ୍ଲୋଳ, ପରାଭୂତ ବର୍ଷାର ଭଗ୍ନାବଶିଷ୍ଟ ରୌଦ୍ର ଶୁଭ୍ର ସ୍ତୂପାକାର ମେଘସ୍ତର ଅତି ନୟନାଭିରାମ ଶୋଭା ଧାରଣ କରିଥିଲା । ସେଇ ରମଣୀୟ ଦୃଶ୍ୟଉପରେ ନୟନବିଶିଷ୍ଟ କରି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଭାବୁଥିଲେ, ଏଇପରି ନିର୍ଜନ ସମୟରେ ପାଖରେ କେହି ଜଣେ ଆପଣାର ଲୋକ-ହୃଦୟର ଅତି ନିକଟ ଦେଶର ଜଣେ ସ୍ନେହପୁତ୍ତଳି ମାନବମୂର୍ତ୍ତି ଥାଆନ୍ତା । ମନେ ହେଲା, ସେଇ ଚଢ଼େଇଟା ବାର ବାର ଠିକ୍ ତାଙ୍କର ମନୋବେଦନା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛି ।

ଏଇ ଜନଶୂନ୍ୟ ତରୁଛାୟାନିମଗ୍ନ ମଧ୍ୟାହ୍ନର ପଲ୍ଲବ ମର୍ମରରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଅତୃପ୍ତ ବାସନା ପ୍ରକାଶ ପାଉଚି । ହୁଏତ କେହି ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରନ୍ତି, ହୁଏତ କେହି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ କରି ପାରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଛୋଟ ଗାଁଟିର ସାମାନ୍ୟ ବେତନଭୋଗୀ ସବ୍-ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଟିର ମନ ଭିତରେ, ସେଇ ଗଭୀର ମଧ୍ୟାହ୍ନର କର୍ମହୀନ ଅବସରରେ ଠିକ୍ ଏଇପରି ଗୋଟାଏ ଭାବର ଉଦୟ ହେଉଥିଲା ।

ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଡାକିଲେ, "ରତନ !" ରତନ ସେତେବେଳକୁ ପିଜୁଳି ଗଛ ତଳେ ଗୋଡ ଲମ୍ବାଇ ବସି କଂଚା ପିଜୁଳି ଦାନ୍ତୋଉଥିଲା । ବାବୁଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣି ଲଣ୍ଡଭଣ୍ଡ ହୋଇ ଦୌଡିଆସି ଧଇଁସଇଁ ହୋଇ କହିଲା- "ବାବୁ, ମୋତେ ଡାକୁଥିଲେ ?" ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର କହିଲେ, "ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଁ ତୋତେ ଅକ୍ଷର ଲେଖି ଶିଖାଇବି ।" ସେ ଦିନ ସାରା ଦି' ପହରଟା ରତନକୁ ଅ ଆ ଶିଖାଇ କଟିଗଲା । ଏଇପରି କେତେଦିନ୍ ପରେ ରତନ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଶିଖିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଝଡ଼ି ଆଉ ଛାଡିବାକୁ ନାହିଁ । ନାଳ, ପୋଖରୀ, ବିଲ, ବାଟ ବର୍ଷାପାଣିରେ ବୁଡି ଗଲାଣି । ଦିନରାତି ଖାଲି ବେଙ୍ଗଙ୍କର କେଁ କଟର ଓ ବର୍ଷାର ଶବ୍ଦରେ କାନ ବଧିରା ହୋଇଯାଉଚି । ଗାଁ ରାସ୍ତାରେ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ମଣିଷ ନାହାଁନ୍ତି । ଡଙ୍ଗାକରି ହାଟକୁ ଯିବାକୁ ପଡୁଛି ।

ଦିନେ ସକାଳୁ ଚଉଦିଗରେ ମେଘ ଘୋଟି ଆସୁଥାଏ । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ଛାତ୍ରୀଟି ଅନେକ ବେଳୁ କବାଟ ପାଖରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିଚି; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଦିନ ପରି ଯଥାସାଧ୍ୟ ନିୟମିତ ଡାକ ଶୁଣିବାକୁ ନ ପାଇ ନିଜର ଖାତା ସ୍ଲେଟ୍ ନେଇ ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରଭିତରକୁ ଗଲା । ଦେଖିଲା, ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ତାଙ୍କ ଖଟିଆଟି ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ବିଶ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି ଭାବି ସେ ପୁଣି ସେଇପରି ନିଃଶବ୍ଦଭାବରେ ବାହାରି ଆସିବାର ଉପକ୍ରମ କଲା । ହଠାତ୍ ଡାକ ଆସିଲା, "ରତନ ।" ଝଟକରି ପାଖକୁ ଯାଇ ରତନ ପଚାରିଲା, "ବାବୁ, ଶୋଇଥିଲେ ?" ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଟିକିଏ ବିମର୍ଷ ଥିଲାପରି କହିଲେ, "ଦେହଟା କାହିଁକି ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ; ହାତଦେଇ ଦେଖିଲୁ ତାତିଚି କି ନାହିଁ ?"

ଏଇ ନିଃସଙ୍ଗ ପ୍ରବାସରେ ଘନବର୍ଷାର ନିର୍ଜନତା; ତା'ପରେ ପୁଣି ଶରୀର ଅସୁସ୍ଥ- ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯେ କୌଣସି ଲୋକ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ପାଇବାକୁ ବିକଳ ହୋଇପଡ଼େ । ତପ୍ତ ଲଲାଟ ଉପରେ ଶଙ୍ଖାପିନ୍ଧା କୋମଳ ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ମନେ ପଡ଼େ ।

ଘୋର ପ୍ରବାସର ଏଇ ରୋଗ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ସ୍ନେହମୟୀ ନାରୀ ରୂପରେ ବୋଉ ଓ ଭଉଣୀମାନେ ଯେପରି ପାଖରେ ବସିଚନ୍ତି ଏଇ ଚିତ୍ର ଥରକୁ ଥର ମନ ଆଗରେ ଆଙ୍କି ହୋଇଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କର ସେଇ ଅଭିଳାଷ ଆଜି ଆଉ ଅତୃପ୍ତ ରହିଲା ନାହିଁ । ବାଳିକା ରତନ ସେଇଦିନଠାରୁ ଜନନୀର ପଦ ଅଧିକାର କଲା । ନିଜେ ଯାଇଁ ବୈଦ୍ୟ ଡାକି ଆଣିଲା । ଯଥାରୀତି ବଟିକା ଖାଇବାକୁ ଦେଲା, ରାତି ଉଜାଗର ହୋଇ ରୋଗୀ ପାଖରେ ବସିଲା, ରୋଗୀପାଇଁ ପଥି ରାନ୍ଧି ଦେଲା ଏବଂ ମାଆଟି ପରି ଶହେ ଥର କରି ପଚାରୁଥିଲା, "ବାବୁ, ଟିକିଏ ଭଲ ଲାଗିଲା ?"

କ୍ଷୀଣ ଶରୀରରେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇ ରୋଗଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିଲେ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମନେ ମନେ ସ୍ଥିରକଲେ, ଆଉ ଏ ଗାଁରେ ରହିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ; ଯେକୌଣସି ଉପାୟରେ ଅନ୍ୟତ୍ର ବଦଳି ହୋଇଯିବାକୁ ହେବ । ସ୍ଥାନୀୟ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର କାରଣ ଦେଖାଇ ସେଇଦିନ କଲିକତାର ବିଭାଗୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ବଦଳି ପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ଲେଖିଲେ ।

ରୋଗୀ ସେବାରୁ ଛୁଟି ପାଇ ରତନ ପୁଣି ଘର ବାହାରେ ତା'ର ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଫେରି ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଗପରି ଆଉ ଡାକରା ଆସିଲା ନାହିଁ । ଦିନେ ଦିନେ ସେ ଉଙ୍କିମାରି ଘରକୁ ଅନାଇ ଦେଖେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଖୁବ୍ ଅନ୍ୟମନସ୍କଭାବେ ଚୌକିରେ ବସିଚନ୍ତି ବା ଖଟଉପରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ରତନ ସିନା ଦୁଆରେ ବସି ତାଙ୍କ ଡାକରାର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଅନାଇ ବସିଚି; କିନ୍ତୁ ଏଣେ ସେ ଅଧୀର ଚିତ୍ତରେ ନିଜ ଦରଖାସ୍ତର ଉତ୍ତରକୁ ଅନାଇ ବସିଚନ୍ତି । ଏଇପରି ଅପେକ୍ଷାକରି ରତନ ତା'ର ପୁରୁଣା ପାଠକୁ ହଜାର ଥର ପଢ଼ିସାରିଲାଣି । କାଳେ ହୁଏତ ହଠାତ୍ କେଉଁଦିନ ଡାକରା ଆସିବ ଏବଂ ସେ ନିର୍ଭୁଲଭାବରେ ତା'ର ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ପାଠ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ , ଏଇ ଭୟରେ ସେ ନିତି ବର୍ଣ୍ଣଗୁଡ଼ିକ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲା । ସପ୍ତାହକ ପରେ ଦିନେ ସଞ୍ଜବେଳେ ହଠାତ୍ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଡାକ ଆସିଲା । ଉଦ୍‌ବେଳିତ ହୃଦୟରେ ଗୃହମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଦୌଡ଼ିଯାଇ ସେ ପଚାରିଲା- "ବାବୁ, ମତେ ଡାକୁଚନ୍ତି ?"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର କହିଲେ, "ରତନ ମୁଁ କାଲି ଚାଲିଯାଉଚି ।"

ରତନ- "କୁଆଡେ ଯାଉଛନ୍ତି ବାବୁ !"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର- "ଘରକୁ ।"

ରତନ- "ପୁଣି କେବେ ଆସିବେ ?"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର- "ନା, ଆଉ ଆସିବି ନାହିଁ ।"

ରତନ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲା ନାହିଁ । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଆପେ ଆପେ ପୁଣି କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଯେ, ସେ ବଦଳି ହେବାପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ ଦେଇଥିଲେ । ହାକିମ ଦରଖାସ୍ତକୁ ମଞ୍ଜୁର ନକରିବାରୁ ଚାକିରୀରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ସେ ଘରକୁ ଚାଲିଯାଉଚନ୍ତି । କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ଦୁହିଙ୍କ ମୁହଁରୁ କୌଣସି କଥା ସ୍ଫୁରିଲା ନାହିଁ । ଘରଭିତରେ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଗୋଟାଏ ଦୀପ ଜଳୁଥିଲା ଏବଂ କଣା ଚାଳବାଟେ ଗୋଟାଏ ମାଟିସରା ଉପରେ ଟପ୍ ଟପ୍ କରି ବର୍ଷା ପାଣି ପଡୁଥିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ରତନ ରୁଟି ସେକିବାପାଇଁ ରୋଷେଇ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଅନ୍ୟ ଦିନପରି ତା'ର କାମରେ ଆଉ ଚଞ୍ଚଳତା ନ ଥିଲା । ତା'ର ମନେ ମନେ ବୋଧହୁଏ ସେ ନାନା କଥା ଭାବି ଚାଲିଥିଲା । ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଖାଇସାରିବା ପରେ ରତନ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲା, "ବାବୁ, ମତେ ତୁମର ଘରକୁ ନେଇଯିବ ?"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କହିଲେ, "ସେ କଣ କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ?" ବ୍ୟାପାରଟା କି କାରଣରୁ ଯେ ଅସମ୍ଭବ ସେ ଏକଥା ରତନକୁ ବୁଝାଇ ଦେବାର କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭବ କଲେ ନାହିଁ ।

ସେଦିନ ରାତିଯାକ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଜାଗରଣରେ ରତନର କାନ ଭିତରେ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟରଙ୍କ ସେଇ ହସ ଓ 'ସେପରି କେବେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ ?' ଏଇ କଥା ଚାରିପଦ ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ ବାଜିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସକାଳୁ ଉଠି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର ଗାଧୋଇବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଡରେ ପାଣି ଅଜଡା ହୋଇ ସାରିଚି । କଲିକତାର ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁସାରେ ଟେକାପାଣିରେ ଗାଧୋଉଥିଲେ । ସେ କେତେବେଳେ ଅନୁକୂଳ କରିବେ, ବାଳିକା ସେ କଥା ତାଙ୍କୁ ପଚାରି ପାରି ନ ଥିଲା ; ତେଣୁ କାଳେ ବଡି ସକାଳୁ ଦରକାର ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ରାତି ଥାଉ ଥାଉ ତାଙ୍କ ଲାଗି ନଈରୁ ଗାଧୋଇବା ପାଣି ଆଣି ରଖିଥିଲା । ଗାଧୋଇସାରି ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ରତନକୁ ଡାକିଲେ । ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ରତନ ଘର ଭିତରେ ଯାଇ ଠିଆହେଲା ଏବଂ ଆଦେଶର ଅପେକ୍ଷାରେ ଥରେ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇଲା । ବାବୁ କହିଲେ, "ରତନ, ମୋ ଜାଗାରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ ଆସିବେ, ଠିକ୍ ମୋ'ରି ପରି ତୋର ଯତ୍ନ ନେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କହିଦେଇ ଯିବି । ମୁଁ ଚାଲି ଯିବାପରେ ତୋର କିଛି ଅସୁବିଧା ହେବ ନାହିଁ ।" ଅବଶ୍ୟ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ବାବୁ ଅତିଶୟ ଅନୁକମ୍ପା ଓ

ଦୟାପରବଶ ହୋଇ ରତନକୁ ଏତକ କହିଲେ; କିନ୍ତୁ ନାରୀହୃଦୟକୁ କିଏ ବୁଝିପାରିବ ?ଆଗରୁ ରତନ ଅନେକ ଥର ବାବୁଙ୍କର ନାନା ତିରସ୍କାର ସହ୍ୟ କରିଚି; କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏତିକି କଅଁଳ କଥା ମଧ୍ୟ ସେ ସହିପାରିଲା ନାହିଁ। ହଠାତ୍ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତଭାବରେ କାନ୍ଦି ପକାଇ କହିଲା, "ନା, ନା, ତୁମକୁ କାହାଆଗରେ କିଛି କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ; ମୁଁ ଏଠି ରହିବାକୁ ଚାହେ ନାହିଁ।"

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଆଗରୁ କେବେ ରତନର ଏପରି ବ୍ୟବହାର ଦେଖି ନ ଥିଲେ। ସେ କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ।

ନୂଆ ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଆସିଲେ। ତାଙ୍କୁ ସମସ୍ତ କାଗଜପତ୍ର ବୁଝାଇ ଦେଇ ପୁରୁଣା ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ଯିବାର ଆୟୋଜନ କଲେ। ଯିବାବେଳେ ରତନକୁ ଡାକି କହିଲେ, "ରତନ, ଅଭାବ ହେତୁ କେଉଁ ଦିନ ତୋତେ ମୁଁ କିଛି ଦେଇପାରି ନାହିଁ। ଆଜି ଯିବାବେଳେ ତୋତେ କିଛି ଦେଇଯାଉଚି। ନେ, ଏଥିରେ ତୋର କିଛିଦିନ ଚଳିଯିବ।"

ରାସ୍ତାଖରଚ ବାଦ ଦେଇ ସେ ମାସର ଅବଶିଷ୍ଟ ବେତନ ଟଙ୍କା ସେ ପକେଟରୁ ବାହାର କରି ରତନକୁ ଦେବାକୁ ଯାଉଚନ୍ତି; ରତନ ତଳେ ଲମ୍ବହୋଇ ପଡି ତାଙ୍କର ଗୋଡ ଧରି କହିଲା, "ବାବୁ, ତମର ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡୁଚି, ମୋତେ ପଇସାଟାଏ ମଧ୍ୟ ଦିଅ ନାହିଁ। ମୋ ଲାଗି କାହାକୁ କିଛି ଭାବିବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ।" ଏତକ କହି ସେ ଏକମୁହାଁ ହୋଇ ଦଉଡି ପଳାଇଲା।

ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ, ତା'ପରେ କାନ୍ଧରେ କାର୍ପେଟ୍ ବ୍ୟାଗ୍ ଝୁଲାଇ, ଛତାଧରି, ବାଇଗଣୀ ଓ ଧଳାରଙ୍ଗର ରେଖାଚିତ୍ରିତ ଟ୍ରଙ୍କଟି କୁଲିମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଡଙ୍ଗାଘାଟଆଡ଼କୁ ବାହାରିଲେ।

ସେ ଡଙ୍ଗାରେ ବସିବାପରେ ଡଙ୍ଗା ଛାଡ଼ିଦେଲା। ବର୍ଷା ବିସ୍ଫାରିତ ନଦୀ ଧରଣୀର ଉଚ୍ଛ୍ୱଳିତ ଅଶ୍ରୁରାଶି ପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଛଳଛଳ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ପୋଷ୍ଟମାଷ୍ଟର ହଠାତ୍ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଦାରୁଣ ବେଦନା ଅନୁଭବ କଲେ। ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ବାଳିକାର କରୁଣ ମୁଖଛବି ଯେପରି ଏକ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ବୃହତ୍ ଅବ୍ୟକ୍ତ ମର୍ମବ୍ୟଥା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଥରେ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା ହେଲା, "ଫେରିଯିବି, ଜଗତର କ୍ରୋଡ଼ବିଚ୍ୟୁତ ସେଇ ଅନାଥିନୀକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସିବି-" କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳକୁ ପାଲରେ ପବନଧରି ଡଙ୍ଗା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଚାଲିଲାଣି। ବର୍ଷା ସ୍ରୋତର ଖରତର ବେଗରେ ଡଙ୍ଗା ଗାଁ ଛାଡ଼ି ନଦୀକୂଳର ଶ୍ମଶାନ ସିଧା ହୋଇଗଲାଣି। ଏଇ ସମୟରେ

ନଦୀ ପ୍ରବାହରେ ଭାସମାନ ପଥିକଙ୍କର ହୃଦୟରେ ତତ୍ତ୍ୱକଥାର ଉଦୟ ହେଲା । 'ଜୀବନରେ ଏଇପରି କେତେ ବିଚ୍ଛେଦ, କେତେ ମୃତ୍ୟୁର ଆଘାତ ଆସିବ; ଥରକପାଇଁ ଫେରିଗଲେ କି ଲାଭ ?ପୃଥିବୀରେ କିଏ କାହାକୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ବାନ୍ଧି ରଖିବ ?' ଏଇ ତତ୍ତ୍ୱକଥାମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସେ ମନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ ।

କିନ୍ତୁ ବିଚାରୀ ରତନର ମନରେ କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱକଥାର ଉଦୟ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଖାଲି ସେଇ ପୋଷ୍ଟଅଫିସ ପାଖରେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଏପାଖ ସେପାଖ ଘୁରି ବୁଲିଲା । ବୋଧହୁଏ ମନରେ କ୍ଷୀଣତମ ଆଶା ଥିଲା ଯେ ବାବୁ ପୁଣି ଫେରିଆସିବେ । ଏଇ ଆଶାର ବନ୍ଧନରେ ପଡି ସେ କୌଣସିମତେ ସେ ଜାଗା ଛାଡି ଯାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ହାୟ ନିର୍ବୋଧ ମଣିଷ ମନ ! କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ତା'ର ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତିଶାସ୍ତ୍ରର ବିଧାନ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ଅନେକ ଦିନ ଲାଗେ । ପ୍ରବଳ ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି, ମିଛ ଆଶାକୁ ଅତି ମୋହରେ ଆବୋରି ଧରି ସେ ପ୍ରାଣପଣେ ତାକୁ ହୃଦୟ ଭିତରେ ସାଇତି ରଖେ । ଅବଶେଷରେ ଦିନେ ଅନ୍ତରର ସମସ୍ତ ନାଡ଼ୀ ଛିନ୍ନ କରି, ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ରକ୍ତ ଶୋଷଣ କରି ସେ ଆଶା ଛାଡ଼ି ପଳାଏ । ସେଇ ପଳାୟନର ଶେଷ ଆଘାତରେ ମଣିଷର ଚେତନା ହୁଏ ଏବଂ ପୁଣି ନୂତନ ଭ୍ରାନ୍ତିପାଶରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଚିତ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଉଠେ ।

●

ଶେଷ ରାତି

-ଏକ-

"ମାଉସୀ !"

"ଶୋଇପଡ ଯତୀନ୍, ରାତି ହେଲାଣି ପରା !"

"ରାତି ହଉ ! ମୋର ଆଉ କେଇଦିନ ବାକୀ ? ମୁଁ କହୁଥିଲି ମଣିକୁ ତା'ର ବାପଘରକୁ- ଓଃ, ମନେ ପଡୁନାହିଁ; ତା ବାପ ବର୍ତ୍ତମାନ କୋଉଁଠି ଟି ?"

"ସୀତାରାମପୁରରେ।"

ହଁ, ସୀତାରାମପୁର। ମଣିକୁ ସେଇଠିକି ପଠାଇ ଦିଅ; ଆଉ କେତେ ଦିନ ସେ ଏଠି ପଡ଼ି ପଡ଼ି ରୋଗୀର ସେବା କରୁଥିବ ? ତା'ର କଞ୍ଚାଦେହରେ ଏସବୁ କେତେ ଦିନ ଚଳିପାରିବ ?

"ମୋ' କଥା ଶୁଣ୍, ଯତୀନ୍ ! ତୋତେ ଏଇ ଅବସ୍ଥାରେ ଛାଡ଼ି ବୋହୂ କିପରି ବାପଘରକୁ ଯିବ କହିଲୁ ? ଏକଥା କରିବାକୁ କଣ ତା'ର ମନ ଯିବ ?"

"କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତର ଯାହା କହିଚି, ସେ କଥା କଣ ସେ-"

"ଜାଣିଲେ କ'ଣ ହେଲା, ତୋତେ ତ ଆଖିଆଗରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଚି ! ସେ ଦିନ କହୁ କହୁ ବାପଘର ଯିବା କଥା କହିଲି ଯେ, ବୋହୂ ଆଉ କାନ୍ଦ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ।"

ମାଉସୀଙ୍କର ଏକଥା ଭିତରେ ଯେ କିଛି ମିଛ କଥା ଥିଲା, ସେକଥା କହି ରଖିବା ଆବଶ୍ୟକ। ମଣି ସଙ୍ଗରେ ଏଇ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଯେଉଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଥିଲା, ତାହା ହେଉଚି ଏଇ।-

"ବୋହୂ, ବାପ ଘରୁ କଣ ଖବର ଆସିଚି କି ? ତୁମର ବଡବାପା ପୁଅ ଭାଇ ଅନାଥ କାହିଁକି ଆସିଥିଲା ?"

"ହଁ, ବୋଉ କହି ପଠାଇଚି ଆର ଶୁକ୍ରବାର ମୋ ଛୋଟ ଭଉଣୀର ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ। ସେଥିଲାଗି ଭାବୁଚି-"

"ବେଶ୍, ସୁନାହାରଟିଏ ଭଉଣୀ ପାଇଁ ପଠାଇଦିଅ । ତୁମ ବୋଉ ଦେଖିଲେ ଖୁସି ହେବ ।"

"ନା, ମ- ଭାବୁଚି, ମୁଁ ନିଜେ ଯିବି । ମୋ ଛୋଟ ଭଉଣୀଟିକୁ ଆଜିଯାଏ ଦେଖିନାହିଁ; ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ମନ ହୋଉଚି ।"

"ଛି, ବୋହୂ, ଯିବ କିମିତି ? ଯତୀନ୍‌କୁ କଣ ଏକା ଛାଡିଦେଇ ଯିବ ? ଡାକ୍ତର ଯାହା କହିଛନ୍ତି ଶୁଣିଚଟିକି ?"

"ଡାକ୍ତର ତ କହିଚି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେପରି ବିଶେଷ–"

"ଡାକ୍ତର ପଛେ ଯାହା କହୁ ତା'ର ଏ ଦଶାବେଳେ ତୁମେ ଘର ଛାଡ଼ି ଯିବ କିପରି ?"

ତିନି ଭାଇରେ ମୋର କେତେ ଦିନକେ ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀ ହୋଇଚି । କେଡ଼େ ଗେହ୍ଲା କରୁଛନ୍ତି ସମସ୍ତେ-ଶୁଣୁଚି, ଭାରି ଆଡମ୍ବରରେ ତା'ର ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ହେଉଚି । ମୁଁ ନ ଗଲେ ବୋଉ ଭାରି–"

"ତୁମ ବୋଉର ଭାବପ୍ରୀତି ମୁଁ ବୁଝିପାରେ ନା ବୋହୂ ! କିନ୍ତୁ ଯତୀନ୍‌ର ଦେହ ଏମିତି; ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ତାକୁ ଛାଡ଼ି ବାପଘରକୁ ଗଲେ, ତୁମ ବାପା ନିଶ୍ଚୟ ବିରକ୍ତ ହେବେ ।"

"ସେକଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ସେଥିପାଇଁ କିଛି ଭାବିବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ । ମାଉସୀ, ଖାଲି ତୁମେ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦି ପଦ ଲେଖି ଦେବ ଯେ ମୁଁ ଗଲେ ବିଶେଷ କିଛି–"

"ତୁମେ ଗଲେ ଯେ ବେଶୀ କିଛି କ୍ଷତି ହେବ ନାହିଁ ସେକଥା କଣ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ତୁମ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚିଠି ଲେଖିବାକୁ ହେଲେ ମୋ ମନକୁ ଯାହା ଆସିବ ମୁଁ ତା' ଲେଖିବି ।"

"ଆଚ୍ଛା ଥାଉ, ତୁମକୁ କିଛି ଲେଖିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ସବୁକଥା ବୁଝାଇ କହିଦେଲେ ସେ–"

"ବୋହୂ, ତୁମର ଅନେକ ସହିଚି; କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଯଦି ତୁମେ ଯତୀନ୍ ପାଖରୁ ଯାଅ, କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ମୁଁ ସେକଥା ସହିପାରିବି ନାହିଁ । ତୁମ ବାପା ତୁମକୁ ଖୁବ ଭଲକରି ଚିହ୍ନନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ତୁମେ ସହଜରେ ଭୁଲାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ଏତକ କହି ମାଉସୀ ଚାଲିଆସିଲେ । ମଣି ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଅଭିମାନ କରି

ବିଛଣା ଉପରେ ଅନେକ ସମୟଯାଏ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

ସାଇପଡ଼ିଶାର ଜଣେ ସଙ୍ଗାତ ଆସି ପଚାରିଲା, "ସଙ୍ଗାତ, ଆଜି ରାଗିଚ କାହିଁକି ?"

"ଦେଖିଲ ସଙ୍ଗାତ ! ମୋର ତିନିଭାଇରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଭଉଣୀର ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ହେଉଚି ଯେ, ୟା'ଙ୍କ ଘରେ ମୋତେ ବାପ ଘରକୁ ଛାଡୁ ନାହାନ୍ତି ।"

"ଏତେବେଳେ କଣ କେହି ଯାନ୍ତି ? ସ୍ୱାମୀ ପରା ରୋଗରେ ପଡ଼ିଚନ୍ତି !"

"ମୁଁ ତ ତାଙ୍କର କୌଣସି ଶୁଶ୍ରୂଷା କରେ ନାହିଁ, କରି ପାରେ ବି ନାହିଁ । ଘରେ ସମସ୍ତେ ମୋତେ ଦେଖିଲେ ଚୁପ୍‌ଚାପ୍ ହୋଇଯା'ନ୍ତି । ମୋ' ମନ କଣ ହୋଇଯାଏ । ଏମିତି କେତେ ଦିନ ରହିବି କହିଲ ?"

"ଯାହାହେଉ, ଧନ୍ୟ ମାଇପିଟିଏ ତୁମେ !"

"ସତରେ କହୁଚି ସଙ୍ଗାତ, ମୁଁ କିନ୍ତୁ ତୁମମାନଙ୍କ ପରି ଲୋକଦେଖାଣିଆ ହୋଇ କିଛି କରିପାରେ ନାହିଁ । କାଳେ କିଏ କଣ କହିବ ବୋଲି, ସେହି ଘରଭିତରେ ଯାଇ ଗୁଞ୍ଜି ହୋଇ ରହିଥିବି, ଏକଥା ମୋ ଦେଇ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।"

"ତା ନ କରିବ ତ, ଆଉ କ'ଣ କରିବ ?"

"ସିଏ ଯାହା ମନା କରନ୍ତୁ ପଛକେ; ମୁଁ ଯେମିତିହେଲେ ଯିବି ।"

"ଆହା, ମରିଯାଉଥାଏ ମୋ ତେଜ ! ମୁଁ ଯାଉଚି ଗୋ, ମୋର କାମ ଅଛି ।"

-ଦୁଇ-

ମଣି ବାପଘର ଯିବାପାଇଁ ଅଭିମାନକରି କାନ୍ଦୁଚି, ଯତୀନ୍ ଏ ଖବର ଶୁଣି ଅତି ବିଚ୍‌ଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ପିଠିରେ ତକିଆଟିଏ ଠେସ ଦେଇ ଟିକିଏ ଉଠି ସେ କାଛକୁ ଆଉଜି ବସିଲା । କହିଲା, "ମାଉସୀ, ଏ ଝରକାଟା ଆଉ ଟିକିଏ ମେଲା କରିଦିଅ, ଆଉ ଏ ଆଲୁଅଟା ଘରଭିତରୁ ନେଇଯାଅ ।"

ମାଉସୀ ଝରକା ମେଲାକରି ଦେଲେ । ସ୍ତବ୍ଧ ରାତ୍ରି, ଏକ ଅନନ୍ତ ତୀର୍ଥପଥର ପଥିକ ପରି ଝରକା ପାଖରେ ଯେପରି ଚୁପ୍ କରି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥିଲା । କେତେ ଯୁଗର କେତେ ମୃତ୍ୟୁ କାଳର ସାକ୍ଷୀ ଆକାଶର ତାରାଗୁଡ଼ିକ ଯତୀନର ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ରହିଥିଲେ ।

ଏଇ ଅନ୍ଧକାର ପଟ ଉପରେ ଯତୀନ୍ ଜଳଜଳ କରି ମଣିର ମୁହଁଟି ଦେଖି ପାରିଲା । ସେଇ ମୁଖମଣ୍ଡଳର କଳା ଆଖି ଦିଓଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୁହଠୋପାରେ ଡଳଡଳ ହେଉଚି- ସେ ଲୁହ ଯେପରି ଆଉ ଖସିପଡ଼ିଲା ନାହିଁ; ଚିରକାଳପାଇଁ ସେଇପରି ଆଖିଭରାଇ ରହିଲା ।

ଯତୀନ୍‌କୁ ଏପରି ନୀରବ ହୋଇ ରହିଥିବାର ଦେଖି ମାଉସୀ ମନେ ମନେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହେଲେ । ଭାବିଲେ ବୋଧହୁଏ ତା'ର ନିଦ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଏଇ ସମୟରେ ସେ ହଠାତ୍ କହିଉଠିଲା, "ମାଉସୀ ତୁମେମାନେ କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ଭାବ ଯେ ମଣିର ମନ ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ । ଆମଘରେ ମୋଟେ ତାର ମନ ଲାଗୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲ—"

"ନା ବାପ, ମୁଁ ଭୁଲ ଭାବିଥିଲି । ସମୟ ଆସିଲେ ବଳେ ମଣିଷକୁ ଠିକ୍ କରି ଚିହ୍ନିହୁଏ ।"

"ମାଉସୀ !"

"ଯତୀନ୍, ଶୋଇପଡ଼ ବାପ !"

"ମୋତେ ଟିକିଏ ଭାବିବାକୁ ଦିଅ, ମାଉସୀ ! ପଦେ କଥା କହିବାକୁ ଦିଅ । ବିରକ୍ତ ହୁଅନା ।"

"ଆଛା, କହ ବାପ !"

"ମୁଁ କହୁଥିଲି, ନିଜର ମନକୁ ଠିକ୍‌କରି ବୁଝିପାରିବାକୁ ମଣିଷକୁ କେତେ ଡ଼େରି ଲାଗେ ! ଦିନେ ଯେତେବେଳେ ମନେ କରୁଥିଲି ଯେ ଆମେ କେହି ମଣିର ମନ ନେଇପାରିଲୁ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ସେ ସବୁ ନୀରବରେ ସହ୍ୟ କରିଚି । ସେତେବେଳେ ତୁମେମାନେ—"

"ନା ବାପ, ସେପରି କଥା କହୁଚୁ କାହିଁକି ? ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସବୁ ସହ୍ୟ କରିଚି ।

ମନ ତ କିଛି ଟେକା ପଥର ନୁହଁ ଯେ ହାତରେ ଉଠାଇ ନେଇଗଲେ ନେଇ ହୋଇଯିବ ! ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ମଣି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବି ନିଜର ମନକୁ ଠିକ୍‌ଭାବେ ବୁଝିପାରି ନାହିଁ । କୌଣସି ଗୋଟାଏ ଆଘାତ ଆସିଲେ ଯେଉଁଦିନ ସେ ସବୁ ବୁଝିପାରିବ, ସେଦିନ ଆଉ—"

"ସତ କଥା, ଯତୀନ୍ !"

"ସେଥିପାଇଁ ତାର ପିଲାବୁଦ୍ଧି ଲାଗି ମୁଁ କେଉଁଦିନ କିଛି ମନେକରି ନାହିଁ ।"

ମାଉସୀ ଏକଥାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ମନକୁ ମନ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସଟିଏ ପକାଇଲେ । ସେ ଅନେକ ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଚନ୍ତି ଯତୀନ୍ ରାତିରେ ପିଣ୍ଡାରେ ଆସି ଶୋଇଚି, ମେଘପବନ ହୋଇ ବର୍ଷାପାଣି ଛାଟିଲେ ମଧ୍ୟ ଘରକୁ ଯାଇ ନାହିଁ । କେତେ ଦିନ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ କଣ ହୋଇଚି, ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ସେ ଖାଲି ଅପେକ୍ଷା କରିଚି ମଣି ଆସି ତାର ମୁଣ୍ଡ ଚିପିଦେବ ! ମଣି ସେତେବେଳେ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଦଳବାନ୍ଧି ଥିଏଟର ଦେଖିଯିବାକୁ ସଜହେଉଚି । ସେ ନିଜେ ଆସିଚନ୍ତି ଯତୀନ୍‌କୁ ବିଞ୍ଚିଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ଯତୀନ୍ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଫେରାଇଦେଉଚି । ସେ ବିରକ୍ତି ଭିତରେ ସେ କେତେ ବେଦନା ନିହିତ ରହିଚି, ସେକଥା ସେ ଜାଣନ୍ତି । ଅନେକଥର ଭାବନ୍ତି ଯତୀନ୍‌କୁ କହିଦେବେ, "ବାପା, ତୁ ସେ ବୋହୂ ବିଷୟରେ କିଛି ଚିନ୍ତା କରନା । ସେ ନିଜେ ଠିକି ନିଜେ ଶିଖୁ-ନିଜେ ନ କାନ୍ଦିଲେ ମଣିଷ ଠିକ୍ କରି ଶିଖିପାରିବ ନାହିଁ ।" କିନ୍ତୁ ଏସବୁ କଣ କହିବାର କଥା, କହିଲେ ବା କିଏ ବୁଝିବ ? ଯତୀନର ଅନ୍ତରଭିତରେ ନାରୀଦେବତାପାଇଁ ଯେଉଁ ପୀଠସ୍ଥାନଟି ଥିଲା, ସେଇଠି ସେ ମଣିକୁ ବସାଇ ଦେଇଚି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ତୀର୍ଥକ୍ଷେତ୍ରରେ ତା'ଭାଗ୍ୟକୁ ଯେ ନାରୀର ସୁଧାପାତ୍ର ସବୁଦିନଲାଗି ଶୂନ୍ୟ ହୋଇଯିବ, ଏକଥା ସେ କଳ୍ପନା ସୁଦ୍ଧା କରିପାରିନାହିଁ । ସେଥିଲାଗି ସେ ନିୟମିତ ପୂଜା କରି ଆସିଥିଲା, ଅର୍ଘ୍ୟଦାନ ବନ୍ଦ କରି ନ ଥିଲା; ବରଲାଭର ଆଶା ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ନଥିଲା । ମାଉସୀ ପୁଣି ଭାବିଲେ ଯତୀନ୍‌ର ନିଦ ହୋଇଗଲାଣି, ଏଇ ସମୟରେ ସେ କହି ଉଠିଲା-

"ମୁଁ ଜାଣେ, ତୁମେ ଭାବିଥିଲ, ମଣି ସହିତ ସଂସାର କରି ସୁଖୀ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ ବୋଲି ତା'ଉପରେ ମୁଁ ରାଗ କରିବି । କିନ୍ତୁ ମାଉସୀ, ସୁଖ ଜିନିଷଟା ଠିକ୍ ଆକାଶର ସେଇ ତାରାଗୁଡ଼ିକ ପରି । ଅନ୍ଧାର ସବୁଜାଗାକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିପାରେ ନାହିଁ, ମଝିରେ ମଝିରେ ଫାଙ୍କ ରହିଥାଏ । ଜୀବନରେ କେତେ ଭୁଲ କରେ କେତେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରେ, ତଥାପି କଣ ତା'ର ଫାଙ୍କେ ଫାଙ୍କେ ସରଗର ଆଲୁଅ ଜଳିନାହିଁ ? ଆଜି କୁଆଡୁ ଯେପରି କେତେ ଆନନ୍ଦ ଆସି ମୋର ପ୍ରାଣଟିକୁ ଭରାଇ ଦେଉଚି !"

ମାଉସୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଯତୀନର କପାଳରେ ହାତ ବୁଲାଇଲେ । ସେଇ ଅନ୍ଧାର ଘରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଆଖିରୁ ଯେଉଁ ଅଶ୍ରୁଧାର ବହିଯାଉଥିଲା, ତାହା କେହି ଦେଖିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

"ମୁଁ ଭାବୁଚି ମାଉସୀ, ସେ ଯେ ଅତି ପିଲା; ମୋ' ପରେ ତା'ର କି ଦଶା ହେବ ?"

"ପିଲା କାହିଁକି ଯତୀନ୍ ? ଯେତେ ବୟସ ହେବା କଥା, ତାକୁ କଣ ସେତିକି ବୟସ ହୋଇ ନାହିଁ ! ଆମେ ତ ବାବୁ ପିଲାଟି ଦିନରୁ ପତି-ଦେବତାକୁ ସଂସାରରୁ ଭସାଇ ଦେଇ ଅନ୍ତରଭିତରେ ବସାଇରଖିଚୁ। ସେଥିରେ ଆମର କି କ୍ଷତିଟା ହୋଇଯାଇଚି ? ତୁ କହିଲୁ, ଜୀବନରେ ଏତେ ସୁଖ କରିବାର କି ଦରକାର ?"

"ମାଉସୀ, ଯେତେବେଳେ ମଣିର ମନ ଜାଗିବାର ସମୟ ଆସିଲା, ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ମୁଁ—"

"ସେକଥା କାହିଁକି ଭାବୁଚୁ ଯତୀନ୍ ? ସେଇ ମନ ଜାଗିଉଠିବା କି କମ୍ ଭାଗ୍ୟର କଥା ?"

ହଠାତ୍ ଅନେକ ଦିନର ଶୁଣା ଗୋଟାଏ ବାଉଲ ଗୀତ ଯତୀନ୍‌ର ମନେ ପଡ଼ିଗଲା—

"ବାଉଲାରେ ! ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲୁ ଯେବେ,
(ତୋର) ମନର ମଣିଷ ଘରେ ଆସିଥିଲା ତେବେ;
ଶୁଣି ତା'ର ପଦଶବଦ,
ଅନ୍ଧକାରେ ଭାଙ୍ଗିଲା ନିଦ
ତୋର, ସିଏ ଲେଉଟିଗଲା ଯେବେ।"

"କେତେଟା ବାଜିଚି, ମାଉସୀ ?"

"ନଅଟା ବାଜିବ।"

"ମୋଟେ ନଅଟା। ମୁଁ ମନେ କରିଚି, ଦୁଇଟା କି ତିନିଟା ବାଜିସାରିବଣି। ସଞ୍ଜ ହୋଇଗଲା କ୍ଷଣି ମୋତେ ଠିକ୍ ରାତି ଦି'ପହର ପରି ଲାଗେ। ତେବେ ମୋ'ର ଶୋଇବାପାଇଁ ତୁମେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲ କାହିଁକି ?"

"କାଲି ସଞ୍ଜ ବୁଡ଼ି ଯିବା ପରେ ଏମିତି ଗପସପ କରି ତୋ' ଆଖି ମୋଟେ କଷା ପଡ଼ିନାହିଁ। ସେଥିଲାଗି ସକାଳବେଳା ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ିବାକୁ କହୁଚି।"

"ମଣି ଶୋଇଲାଣି ?"

"ନା, ସେ ଆଗ ତୋ'ଲାଗି ମସୁର ଡାଲିର ପାଣି ତିଆରି କରେ, ପଛେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଏ।"

"କ'ଣ କହୁଚ ମାଉସୀ ? ତେବେ ମଣି କଣ"

ମଣି ତ ତୋ'ପାଇଁ ନିତି ପଥି ରାନ୍ଧିଦିଏ। ତା'ର କଣ ଘଡ଼ିଏ ହେଲେ ଫୁର୍ସତ ଅଛି ?

"ମୁଁ ଭାବୁଥିଲି, ମଣି ବୋଧହୁଏ—"

ମାଇକିନିଆ ଝିଅକୁ କଣ ଏସବୁ କାମ ଶିଖାଇବାକୁ ପଡ଼େ ? ବେକରେ ପଡ଼ିଲେ ସେ ବଳେ ବଳେ ବଜାଇଶିଖେ।

ଆଜି ଖରାବେଳେ ଯେଉଁ ମହୁରାଳିମାଛର ଝୋଳ ହୋଇଥିଲା, ମୋତେ ଭାରି ସୁଆଦ ଲାଗିଲା। ମୁଁ ଭାବିଥିଲି, ତୁମେ ରାନ୍ଧିଚ।

"ମୋ ଭାଗ୍ୟ ! ମଣି କଣ ମତେ କିଛି କରିବାକୁ ଦିଏ କି ? ତୋ'ର ଗାମୁଛା, ତଉଲିଆ ସେ ନିଜହାତରେ ସାବୁନରେ ସଫା କରି ଶୁଖାଇ ଘରକୁ ଆଣେ। ତୋତେ ଅସନା ମସିଆ କିଛି ଭଲ ଲାଗେନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଜାଣେ। ତୋ'ର ବାହାରର ବୈଠକଖାନା ଘରକୁ ଗଲେ ଦେଖିବୁ, ମଣି କେମିତି ସବୁ ଝଡ଼ାଝଡ଼ି କରି ତୋରା ଚକ୍‌ଚକ୍ କରି ରଖିଚି ! ମୁଁ ଯଦି ତାକୁ ଏ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ କହୁଥାନ୍ତି, ତେବେ ସେ କଣ ଆଉ ବାକୀ ରଖୁଥାନ୍ତା ? ସେ ତ ସବୁବେଳେ ଆସିବାକୁ ହୁଏ ?"

"ମଣିର ଦେହ ବୋଧହୁଏ—"

"ଡାକ୍ତରମାନେ କହନ୍ତି, ରୋଗୀଘରକୁ ତା'ର ଏତେଥର ଯିବାଆସିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ। ତା'ର ମନଟା ଖୁବ୍ ନରମ କି ନା। ତୋ'ର ଏ କଷ୍ଟ ଦେଖିଲେ, ସେ ବି ଦି'ଟା ଦିନରେ ଅଧେ ଶୁଖିଯିବ।"

"ମାଉସୀ, ତାକୁ ତୁମେ କଣ କହି ମନା କରି ରଖ ?"

"ମତେ ସେ ଖୁବ୍ ମାନିଥାଏ। ତଥାପି ବରାବର ଯାଇ ଖବର ଦେଇ ଆସିବାକୁ ପଡ଼େ-ରୋଜ ସେଇଟି ମୋର ଆଉ ଗୋଟିଏ କାମ ହୋଇଗଲାଣି।"

ଆକାଶର ତାରା ସବୁ କରୁଣା ବିଗଳିତ ଅଶ୍ରୁବିନ୍ଦୁପରି ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁ ରହିଲେ। ଯେଉଁ ଜୀବନ ଆଜି ବିଦାୟ୍ ନେବାର ଦାଣ୍ଡରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲାଣି, ଯତୀନ୍ ମନେ ମନେ ତାକୁ କୃତଜ୍ଞତା ଦେଖାଇ ପ୍ରଣାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ମୃତ୍ୟୁ ଆସି ସମ୍ମୁଖର ଅନ୍ଧାର ଗର୍ଭଭିତରୁ ଯେଉଁ ଦକ୍ଷିଣହସ୍ତ ପ୍ରସାରିତ କରି ଦେଇଚି, ଯତୀନ୍ ସ୍ନିଗ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ତା' ଉପରେ ଆପଣାର ରୋଗକ୍ଳାନ୍ତ ହାତଟି ନେଇ ରଖିଲା।

ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ, ଟିକିଏ କସ୍‌କସ୍ ହୋଇ ଯତୀନ୍ କହିଲା "ମାଉସୀ, ମଣି ଯଦି ଚେଇଁଥାଏ, ତେବେ ଥରେ ତାକୁ—"

"ଆଚ୍ଛା, ଡାକି ଦଉଚି।"

"ମୁଁ ବେଶୀ ସମୟ ତାକୁ ଏ ଘରେ ବସାଇ ରଖିବି ନାହିଁ; ଖାଲି ପାଞ୍ଚମିନିଟ-ଖାଲି ଦି'ପଦ କଥା କହିବାକୁ ଅଛି।"

ମାଉସୀ ଦୀର୍ଘନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ମଣିକୁ ଡାକିବାକୁ ଗଲେ। ଯତୀନର ନାଡ଼ୀ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଧାଇଁବାକୁ ଲାଗିଲା। ଯତୀନ୍ ଜାଣେ, ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମଣିକୁ ଭଲକରି କଥା ପଦେ କହି ନାହିଁ। ଦୁଇ ଯନ୍ତ୍ର ଦୁଇଟି ସୁରରେ ବନ୍ଧା, ଦୁହିଙ୍କର ସୁର ମିଳାଇ ଆଳାପ କରିବା ବଡ଼ କଠିନ। ମଣି ତା'ର ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନଙ୍କୁ ନେଇ ହସଥଟ୍ଟା କରୁଥାଏ, ଦୂରରୁ ସେସବୁ ଶୁଣି ଯତୀନ୍ ଅନେକ ଥର ଈର୍ଷାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇପଡ଼ିଚି। ସେ କେବଳ ନିଜକୁ ହିଁ ଦୋଷ ଦେଇଚି-ଯାହା ତାହା ପ୍ରସଙ୍ଗ ନେଇ ସେ କାହିଁକି ମଣି ସହିତ ଗଳ୍ପ ଜମାଇ ପାରେନାହିଁ ? ନିଜର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କଣ ସେ ସାମାନ୍ୟ କଥା ନେଇ ଗଳ୍ପାଳାପ କରେ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷର ଯାହା ତାହା ତ ନାରୀର ଯାହା ତାହା ସହିତ ଖାପ ଖାଇପାରେ ନା ! କୌଣସି ବଡ଼ କଥାକୁ ହୁଏତ ମନକୁ ମନ ଅନେକ ଲମ୍ବାଇ କୁହାଯାଇପାରେ। ଅପରପକ୍ଷର ସେ ଆଡ଼କୁ ମନ ଅଛି କି ନାହିଁ, ଖାଲି ଏତିକି ଖିଆଲ ନ କଲେ ହେଲା। କିନ୍ତୁ ଦୁଇପକ୍ଷର ମନୋଯୋଗ ନ ଥିଲେ ତୁଚ୍ଛକଥା ଉପରେ ବେଶୀ ସମୟ ଆଳାପ ଜମି ପାରେ ନାହିଁ। ଜଣେ ଲୋକରେ ହୁଏତ ବଂଶୀ ବାଜିପାରେ; କିନ୍ତୁ କରତାଳ ଜମିପାରିବ କୁଆଡୁ ? ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ଦିନ ସଞ୍ଜବେଳେ ଯତୀନ୍ ସପ ପକାଇ ଯେତେ ଥର ମଣିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ବସିଚି, ଦୁଇ ଚାରିଟା ଯାଡୁସାଡୁ କଥା ପରେ କଥାର ଖିଅ ଛିଣ୍ଡିଯାଇ ପୁଣି ସବୁ ଛିନ୍ନଛତ୍ର ହୋଇଯାଇଚି। ତା ପରେ ସନ୍ଧ୍ୟାର ନୀରବତା; ଯେପରି ଖାଲି ନୀରବରେ କାନ୍ଦି ମରିଚି। ଯତୀନ୍ ବୁଝିପାରେ, ମଣି ଯେପରି ତା'ପାଖରୁ ଅନ୍ୟତ୍ର ପଳାଇଯାଇ ବଞ୍ଚିବ ବୋଲି ଭାବୁଥାଏ। ସେତିକିବେଳେ କୌଣସି ତୃତୀୟବ୍ୟକ୍ତିର ଉପସ୍ଥିତି ଯେପରି ସେ ମନେ ମନେ କାମନା କରୁଥାଏ। କାରଣ ଦୁଇ ଜଣରେ କଥା ଜମିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ, ତିନି ଜଣରେ ବଡ଼ ସହଜ।

ମଣି ଆସିଲେ ଆଜି କିପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା ଆରମ୍ଭ କରିବ, ଯତୀନ୍ କେବଳ ସେଇକଥା ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲା। ଭାବିବାକୁ ବସିଲେ କଥାଗୁଡ଼ାକ କିପରି ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଏ-ସେପରି କଥାରେ କାମ ଚଳେ ନାହିଁ। ଯତୀନ୍‌ର ଆଶଙ୍କା ହେଲା, ଆଜି ରାତିର ଏଇ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ସମୟ ବି ବ୍ୟର୍ଥହୋଇ ଯିବ। ଅଥଚ ତାର ଜୀବନରେ ଏପରି ନୀରୋଳା ଆଉ କେତେ ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ବାକି ଅଛି ?

-ତିନି-

"ବୋହୂ, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଚ ନା କଣ ?"

"ସୀତାରାମପୁର।"

"ମା'ଗୋ ! କାହା ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ?"

"ଅନାଥ ନେବାକୁ ଆସିଚି।"

"ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୋହୂଟି; ତୁମେ ଯାଅ, ମୁଁ ତୁମକୁ ମନା କରୁନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଆଜିକ ଅଟକି ଯାଅ।"

"ଟିକଟ୍ କିଣି ଗାଡ଼ୀ ପରା ରିଜର୍ଭ ହୋଇ ସାରିଚି !"

"ଯାହା ଲୋକସାନ ହେଉ ପଛକେ କାଲି ସକାଳେ ଯିବ, ଆଜିକ ରହିଯାଅ।"

"ମାଉସୀ, ମୁଁ ତମର ତିଥିବାର ମାନି ପାରିବି ନାହିଁ। ଆଜି ଗଲେ କଣ ଦୋଷ ଲାଗିଯିବ ?"

"ଯତୀନ୍ ତୁମକୁ ଡାକିଚି, ତମ ସଙ୍ଗେ ପଦେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବ !"

"ହଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ତ ଅନେକ ସମୟ ଅଛି। ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ କହି ଆସୁଚି।"

"ନା, ଯିବା କଥା ତୁମେ ତା' ଆଗରେ କହି ପାରିବ ନାହିଁ।"

"ବେଶ୍, କହିବି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଆଉ ମୁଁ ବେଶୀ ଡେରି କରି ପାରିବି ନାହିଁ। କାଲି ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ-ଆଜି ନ ଗଲେ ଚଳିବ କେମିତି ?"

"ତୁମ ହାତ ଧରି କହୁଚି ବୋହୂ, ଆଜି ଦିନକ ପାଇଁ ମୋ କଥାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦିଅ ନାହିଁ। ଆଜି ଟିକିଏ ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରି ଯତୀନ୍ ପାଖରେ ଯାଇ ବସ। ଏମିତି ତରତର ହୁଅ ନାହିଁ।"

"ମୁଁ କଣ କରିବି, କହୁନ ? ଗାଡ଼ୀ ତ ଆମ ଲାଗି ବସି ରହିବ ନାହିଁ। ଅନାଥ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଚି, ଦଶ ମିନିଟ ପରେ ମୋତେ ନେବାକୁ ଆସିବ। ଯା'ରି ଭିତରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା କରି ଆସେ।"

"ନା, ତେବେ ଥାଉ। ତୁମେ ଯାଅ। ଏପରି ଭାବରେ ତୁମକୁ ମୁଁ କେବେ ହେଲେ ତା' ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ। ଆଲୋ ଅଭାଗିନୀ, ଯାହାକୁ ତୁ ଏତେ ଦିନ ଦୁଃଖ ଦେଇ ଆସିଚୁ, ସେ'ତ ଆଜିକ ଛାଡ଼ି କାଲି ସବୁ ପଛରେ ପକାଇ ଦେଇ ଚାଲିଯିବ।

କିନ୍ତୁ ତୁ ଯେତେ ଦିନଯାଏ ବଞ୍ଚି ରହିଥିବୁ, ଏଇ ଦିନଟି ତୋତେ ଚିର ଦିନ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଏକା ସେଇ ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି, ସେ କଥା ତୁ ଦିନେ ହେଲେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିବୁ ।"

"ମାଉସୀ, ସେପରିଭାବେ ମୋତେ ଅଭିସମ୍ପାତ ଦିଅ ନା, କହୁଚି ।"

"ବାପ ! ଆଉ ତୁ କାହିଁକି ବଞ୍ଚିଚୁରେ ବାପ ? ପାପର ଯେ ଶେଷ ନାହିଁ-ମୁଁ ଆଉ ତାକୁ ଅଟକାଇ ରଖି ପାରିଲି ନାହିଁ ।"

"ମାଉସୀ ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ କରି ରୋଗୀ ପାଖକୁ ଗଲେ । ଆଶା କରିଥିଲେ ଯେ ଯତୀନ୍ ସ୍ୟା' ମଧ୍ୟରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିବଣି । କିନ୍ତୁ ଘରେ ପଶି ଦେଖିଲେ ଯତୀନ୍ ବିଛଣା ଉପରେ ଉଠି କରି ବସିଲା । ମାଉସୀ କହିଲେ, ତୁ ପୁଣି ଉଠି କରି ବସିଲୁ କାହିଁକି ?"

"କ'ଣ ହେଲା ? ମଣି ଆସିଲା ନାହିଁ ? ମାଉସୀ, ଏତେ ଡେରି କାହିଁକି ହେଲା ?"

"ଯାଇ କରି ଦେଖିଲି, ସେ ବେଶୀ ଜାଳ ଦେଇ ତୋ' ଦୁଧତକ ପୋଡ଼ି ପକାଇଚି ବୋଲି ବସି କାନ୍ଦୁଚି । କହିଲି, କଣ ହେଲା, ଘରେ କଣ ଆଉ ଦୁଧ ନାହିଁ ? କିନ୍ତୁ ଅଣହୋସିଆର ହୋଇ ତୋର ଖାଇବା ଦୁଧ ପୋଡ଼ି ଦେଇଛି ବୋଲି ତାକୁ ଭାରି ଲାଜ ହୋଇ ଯାଇଛି । ମୁଁ ଅନେକ ବୋଧବାଧ କରି ଶୁଆଇଦେଇ ଆସିଚି । ଆଉ ତାକୁ ଏଠିକି ଆଣିବାକୁ ମନ ଗଲା ନାହିଁ । ଆଜି ଟିକିଏ ସେ ଶୋଉ !"

ମଣି ଆସିଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଯତୀନ୍ ଯେତିକି ଆଘାତ ପାଇଲା, ସେତିକି ତାକୁ ଆରାମ ମଧ୍ୟ ଲାଗିଲା । ସେ ଆଶଙ୍କା କରୁଥିଲା କାଳେ ସଶରୀରୀ ମଣି ଆସି ମଣିର ଧ୍ୟାନମାଧୁରୀ ଟିକକ ଉପରେ ଜୁଲମ କରି ତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିପକାଇବ । କାରଣ ତା' ଜୀବନରେ ଏପରି ଅନେକବାର ଘଟିଚି । ଦୁଧ ପୋଡ଼ି ଦେଇ ମଣିର କୋମଳ ହୃଦୟ ଅନୁତାପରେ ଏପରି ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି, ଏଇ କଳ୍ପନାର ରସରେ ତା'ର ସମସ୍ତ ହୃଦୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

"ମାଉସୀ !"

"କଣ ବାପ ?"

"ମୁଁ ଠିକ୍ ଜାଣି ପାରୁଚି, ମୋର ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ବାକୀ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଟିକିଏ ହେଲେ ଦୁଃଖ କରୁନାହିଁ । ତୁମେ ମୋ ପାଇଁ ବୃଥା କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ, ମାଉସୀ ।"

"ନା ବାପ, ମୁଁ ମୋଟେ କାନ୍ଦିବି ନାହିଁ। ବଞ୍ଚିରହିବାଟା ଖାଲି ମଙ୍ଗଳ; ଆଉ ମରିବାଟା ଯେ ଅମଙ୍ଗଳ, ଏକଥା ମୁଁ ଥରେ ହେଲେ ମନରେ ଭାବି ନାହିଁ।"

"ସତ କହୁଚି ମାଉସୀ, ମରଣଟା କାହିଁକି ମୋତେ ଅତି ମଧୁର ଲାଗୁଚି।"

ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶ ଭିତରକୁ ଅନାଇ ଯତୀନ୍ ଦେଖୁଥିଲା ତା'ର ମଣି ଯେପରି ମରଣବେଶରେ ଆସି ଆଗରେ ଠିଆହୋଇଚି। ଆଜି ସେ ଅକ୍ଷୟ ଯୌବନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ-ସେ ଗୃହିଣୀ, ସେ ଜନନୀ, ସେ ରୂପସୀ, ସେ କଲ୍ୟାଣୀ। ତାର ଆଲୁଳାୟିତ କେଶରାଶି ଉପରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର ସ୍ୱହସ୍ତପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଶୀର୍ବାଦମାଳାପରି ଯେପରି ଆକାଶର ଏଇ ତାରାପୁଞ୍ଜ ଜକ୍ ଜକ୍ କରି ଜଳୁଚନ୍ତି। ସେମାନଙ୍କର ଦୁହିଁଙ୍କର ମୁଣ୍ଡଉପରେ ଅନ୍ଧକାରର ମଙ୍ଗଳବସ୍ତ୍ର ମେଲିଦେଇ ଯେପରି ନୂତନ କରି ଶୁଭଦୃଷ୍ଟିର ଉଦୟ ହୋଇଚି। ମଣିର ନିର୍ନିମେଷ ପ୍ରେମର ଦୃଷ୍ଟିପାତରେ ଯେପରି ଆଜି ରାତିର ଏଇ ବିପୁଳ ଅନ୍ଧକାର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ! ଏଇ ଘରର ବୋହୂ ମଣି, ଏଇ ଗୋଟିଏ ମଣି ଆଜି ଯେପରି ବିଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କରି ଜୀବନମରଣର ସଙ୍ଗମତୀର୍ଥର ସେଇ ନକ୍ଷତ୍ରବେଦୀ ଉପରେ ବସି ରହିଲା। ନିସ୍ତବ୍ଧ ରାତ୍ରି ମଙ୍ଗଳ ଘଟ ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାରାରେ ଭରିଉଠିଲା। ଯତୀନ୍ ଦୁଇହାତ ଯୋଡ଼ି ମନେ ମନେ କହିଲା, ଏତେଦିନ ପରେ କୁହେଳି କଟିଗଲା, ଏଇ ଘୋର ଅନ୍ଧକାରର ଆବରଣ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା-ଅନେକ କନ୍ଦାଇଚ-ହେ ସୁନ୍ଦର; ଆଉ ମୋତେ ଫାଙ୍କିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

-ଚାରି-

ଟିକିଏ କଷ୍ଟ ହେଉଚି, ମାଉସୀ ! କିନ୍ତୁ ଯେତେ କଷ୍ଟ ହେଉଚି ବୋଲି ତୁମେ ମନେ କରୁଚ, ସେତେ ବେଶୀ ନୁହେଁ। ଧୀରେ ଧୀରେ ମୋର କଷ୍ଟ ଯେପରି ମୋ'ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଚାଲିଯାଉଚି। ବୋଝାଇ ଡଙ୍ଗାପରି ଆଜିଯାଏ ସେ ମୋର ଜୀବନଜାହାଜ ସହିତ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା; ଆଜି ଯେପରି କିଏ ଦଉଡ଼ି କାଟି ଦେଇଚି। ମୋର ସବୁ ବୋଝ ନେଇ ଡଙ୍ଗାଟି ଯେପରି ମୋ'ଠାରୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଉଚି। ମୁଁ ଠିକ୍ ଦେଖିପାରୁଚି, କିନ୍ତୁ ଯେପରି ସେସବୁ ଆଉ ମୋର ବୋଲି ମନେ ହେଉ ନାହିଁ। ଏଇ ଦୁଇଦିନ ହେଲା ମଣିକୁ ଥରେହେଲେ ଦେଖି ନାହିଁ, ମାଉସୀ !

"ପିଠି ପାଖକୁ ଆଉ ଗୋଟାଏ ତକିଆ ଦେବି, ଯତୀନ୍ ?"

"ମୋ'ର ମନେ ହେଉଚି, ମାଉସୀ, ମଣି ଯେପରି କୁଆଡ଼େ ଚାଲିଯାଇଚି; ଠିକ୍ ମୋ'ର ଦଉଡ଼ିକଟା ଦୁଃଖର ନୌକାଟି ପରି !"

"ବାପ, ଟିକିଏ ବେଦନାରସ ଖା'ନ୍ତୁ-ତୋ' ପାଟି ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଶୁଖି ଗଲାଣି !"

"କାଲି ମୋ' ଉଇଲ୍‌ଟା ଲେଖା ସରିଚି-ତୁମକୁ ଦେଖେଇଚି ମାଉସୀ ? ଠିକ୍ ମନେପଡୁନି ।"

"ମୋର ଦେଖିବାର କି ଦରକାର ଯତୀନ୍ ?"

ବୋଉ ମଲାବେଳେ ମୋର କିଛି ନ ଥିଲା । ତୁମରି ସମ୍ପତ୍ତି ଖାଇ ତୁମରି ହାତରେ ମୁଁ ମଣିଷ ହୋଇଚି । ସେଥିଲାଗି କହୁଥିଲି–

"ସେ ଗୁଡ଼ାକ କଣ କହୁଚୁ ଯତୀନ୍ ! ମୋର ତ ଖାଲି ଏଇ ଘରଖଣ୍ଡିକ, ଆଉ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ଜମିବାଡ଼ି ଥିଲା । ବାକୀ ସବୁ ତ ତୋ'ର ନିଜ ଅର୍ଜିଲା ଧନ ।"

"କିନ୍ତୁ ଏଇ ଘରଖଣ୍ଡିକ–"

"ମୋର କି ଘର ? ତୁ କେତେ ପ୍ରକାର କରି ଏ ଘରକୁ ବଢ଼ାଇଚୁ । ଏକଣ ଆଉ ମୋର ସେହି ପୁରୁଣା ଘରହୋଇ ରହିଚି ?"

"ମଣି ମନେ ମନେ ତୁମକୁ ଖୁବ୍–"

"ମୁଁ କଣ ଜାଣିନାହିଁ, ଯତୀନ୍ ? ତୁ ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ ।"

"ମଣି ନା'ରେ ସିନା ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଲେଖିଦେଇ ଯାଉଚି, କିନ୍ତୁ ସବୁ ତୁମରି ହୋଇ ରହିବ, ମାଉସୀ ! ସେ କଣ ତୁମକୁ ଅମାନ୍ୟ କରିବ ?"

"ସେଥିପାଇଁ ତୁ କାହିଁକି ଏତେ ଭାବୁଚୁ, ବାପ ?"

"ଖାଲି ତୁମର ଆଶୀର୍ବାଦ ମୋର ସବୁ । ମୋ ଉଇଲ୍ ଦେଖି ତୁମେ କେବେହେଲେ ଏପରି ମନେ କରିବ ନାହିଁ, ମାଉସୀ !"

"ଛି ଯତୀନ୍, ତୋ ଜିନିଷ ତୁ ମଣିକୁ ଦେଇଯାଉଚୁ ବୋଲି ମୁଁ କାହିଁକି କଳପଣା କରିବି ? ମୋ'ର କଣ ଏମିତି ଜଳଜଳା ମନ ? ତୋ'ର ସମ୍ପତ୍ତି ତୁ ତା ନାଁରେ ଲେଖିଦେଇ ଯାଇପାରୁଚୁ ବୋଲି ତୋର ଯେଉଁ ଖୁସି, ସେଇ ମୋର ସବୁଠୁ ବଡ଼ ସୁଖ, ବାପ !"

"କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ–"

"ଦେଖ ଯତୀନ୍, ଏଥର କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଭାରି ରାଗ କରିବି । ତୁ ଚାଲିଯିବୁ, ଆଉ କିଛି ଟଙ୍କାଦେଇ ମୋତେ ବୋଧକରି ରଖିଯିବୁ ?"

"ମାଉସୀ, ଟଙ୍କାଠୁଁ ଯଦି ବଡ଼ କିଛି ତୁମକୁ–"

"ଦେଇଚୁ ଯତୀନ୍, ଅନେକ ଦେଇଚୁ। ମୋର ଶୂନ୍ୟଘର ତୋରିଦ୍ୱାରା ଭରିଉଠିଥିଲା; ଏଇ ମୋର ଅନେକ ଜନ୍ମର ଭାଗ୍ୟ। ଆଜିଯାଏ ବୁକୁଭରାଇ ତୋତେ ପାଇଛି, ଆଜି ମୋର ପାଉଣା ଶେଷ ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ସେଥିଲାଗି ନାଲିଶ୍ କରିବାକୁ ଯିବି ନାହିଁ। ଦେ, ସବୁ ଲେଖି ଦେ, ଲେଖି ଦେ। ଘର ବାଡ଼ି, ଜିନିଷପତ୍ର, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି, ଇଲାକାଜମିଦାରୀ-ଯାହା ଅଛି ସବୁ ମଣି ନାଁରେ ଲେଖି ଦେ। ଏସବୁ ବୋଝ ଆଉ ମୋ ଉପରେ ଲଦି ଦେ' ନା।"

"ଭୋଗ ଲାଗି ତୁମର ରୁଚି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମଣିର ବୟସ ଅଳ୍ପ କି ନା, ସେଥିପାଇଁ–"

"ସେ କଥା ଆଉ କହନା, ଯତୀନ୍। ଧନସମ୍ପଦ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଚି ତ ଦେଇପାରୁ; କିନ୍ତୁ ଭୋଗ କରିବା କଥା–"

"କାହିଁକି ଭୋଗ କରିବ ନାହିଁ, ମାଉସୀ !"

"ନା ବାପ ନା, ପାରିବ ନାହିଁ। ମୁଁ କହୁଚି, ସେ କଦାପି ଭୋଗ କରିପାରିବ ନାହିଁ। ତଣ୍ଟି ଶୁଖି କାଠ ହୋଇଯିବ; କିନ୍ତୁ ସେ ଏତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ରସ ପାଇବ ନାହିଁ।"

"ଯତୀନ୍ ନୀରବ ହୋଇ ଶୋଇରହିଲା। ତା'ର ଅଭାବରେ ମଣିର ସଂସାରଟା ଯେ ବିସ୍ୱାଦ ହୋଇ ପଡ଼ିବ, ଏକଥା ସତ୍ୟ ନା ମିଥ୍ୟା, ତାହା ସେ ଭାବି ଭାବି ଠିକ୍ କରିପାରିଲା ନାହିଁ। ଯେପରି ସେଇ ଆକାଶର ତାରା ତା'ର ଅନ୍ତରଭିତରେ ପଶି କାନେ କାନେ କହିଗଲା- 'ସବୁ ଏଇପରି ମିଥ୍ୟା। ଆମେ ତ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷ ହେଲା ଦେଖିଆସିଲୁଣି, ସଂସାରଭରା ଏସବୁ ଯେତେ ଆୟୋଜନ, ସେ ସବୁ ଖାଲି ମିଥ୍ୟା !"

ଗଭୀର ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଯତୀନ୍ କହିଲା "ଦେବାର ଉପଯୁକ୍ତ କୌଣସି ଜିନିଷ ମୁଁ ଦେଇ ଯାଇପାରିଲି ନାହିଁ।"

"କଣ ଆଉ ନ ଦେଲୁ, ବାପ ? ଏଇ ଘରବାଡ଼ି, ଟଙ୍କାକଉଡ଼ିର ଛଳରେ ତୁ ଯେ ତାକୁ କି ଧନ ଦେଇ ଯାଉଚୁ, ତା'ର ମୂଲ୍ୟ ସେ କଣ ଦିନେ ନା ଦିନେ ବୁଝିବ ନାହିଁ ? ତୋର ଏଇ ବିରାଟ ଦାନକୁ ମସ୍ତକ ନତକରି ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ତାକୁ ବିଧାତା ଦିଅନ୍ତୁ-ତାକୁ ମୁଁ ଏଇ ଆଶୀର୍ବାଦ କରୁଚି।"

"ଆଉ ଟିକିଏ ବେଦନାରସ ଦିଅନ୍ତ, ମାଉସୀ ! ତଣ୍ଟି କାହିଁକି ଶୁଖିଯାଉଚି। ମଣି କାଲି ଏଠିକି ଆସିଥିଲା ? ମୋର ଠିକ୍ ମନେ ପଡୁନାହିଁ।"

ହୁଁ, ଆସିଥିଲା । ସେତେବେଳକୁ ତୋର ନିଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ବସି ତୋତେ ପଙ୍ଖାକଲା, ତା'ପରେ ଧୋବାକୁ ତୋ'ଲୁଗା ଦେବାକୁ ଚାଲିଗଲା ।

"ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ! ବୋଧହୁଏ ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲି ଯେପରି ମଣି ମୋ ଘରକୁ ଆସିବା ଚେଷ୍ଟା କରୁଚି, କବାଟ ଟିକିଏ ଫାଙ୍କମେଲା ହୋଇଚି-ଯେତେ ଠେଲାପେଲା କଲେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ବେଶୀ ଖୋଲି ହେଉ ନାହିଁ । ମାଉସୀ, ତୁମେମାନେ ଅତି ବେଶୀ ଆକଟ କରୁଚ । ମୁଁ ଯେ ମରିବାକୁ ଯାଉଚି, ସେକଥା ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଦେଉନା କାହିଁକି ? ଆଗରୁ ନ ଦେଖିଲେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁର ଆଘାତକୁ କାଳେ ସେ ହଠାତ୍ ସହିପାରିବ ନାହିଁ !"

"ବାପା, ତୋ ଗୋଡ଼ଉପରକୁ ଏ ଗରମ ଶାଲଟା ପକାଇଦିଏ, ତଳିପାରେ ଥଣ୍ଡା ଲାଗୁଚି ।"

"ନା ଥାଉ, ଦେହ ଉପରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ରଖିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ ।"

"ଜାଣୁ ଯତୀନ୍, ମଣି ନିଜହାତରେ ଏଇ ଶାଲଟି ତିଆରି କରିଚି । ଆଜିଯାଏ ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ସେ ତୋ ପାଇଁ ଏଇଟି ତିଆରି କରିଚି । କାଲି ଶେଷ କଲା ।"

ଶାଲଟା ଦୁଇହାତରେ ଧରି ଯତୀନ୍ ମନ ପୂରାକରି ଦେଖିଲା । ମନେହେଲା ପଶମର କୋମଳତାଟା ଯେପରି ମଣିର ମନର ଜିନିଷ । ସେ ଯେ ଯତୀନ୍‌କୁ ମନଆଗରେ ଥାପି ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ଚାଦରଟି ବୁଣିଚି-ତା'ମନର ସେଇ ପ୍ରେମଭାବନା ଏଇ ଚାଦର ସଙ୍ଗରେ ଗୁନ୍ଥି ହୋଇଯାଇଛି । ଖାଲି ପଶମରେ ନୁହେଁ; ମଣିର କଅଁଳ ଆଙ୍ଗୁଠିର ସ୍ପର୍ଶରେ ଏହା ବୁଣାହୋଇଚି । ସେଥିଲାଗି, ମାଉସୀ ଯେତେବେଳେ ତା'ଉପରେ ଚାଦରଟା ଘୋଡ଼ାଇଦେଲେ ତା'ର ମନେହେଲା, ମଣି ଯେପରି ରାତି ପରେ ରାତି ଉଜାଗର ରହି ତାର ପଦସେବା କରୁଚି ।

"କିନ୍ତୁ ମାଉସୀ, ମୋ'ର ତ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ମଣି ସିଲାଇକାମ ଜାଣି ନାହିଁ । ସିଲାଇ କରିବାକୁ ତାକୁ ଭଲଲାଗେ ନାହିଁ ।"

"ମନଦେଇ ଶିଖିଲେ ଶିଖିବାକୁ କେଇଟାଦିନ ଲାଗିବ ? ତାକୁ ଟିକିଏ କାମ ଦେଖାଇ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଚି, ମଝିରେ ମଝିରେ ଅନେକ ସିଲାଇ ଭୁଲ ହୋଇଯାଇଚି ।"

"ଭୁଲ ଥାଉ, ୟା'କୁ ତ କେହି ପ୍ୟାରିସ ପ୍ରଦର୍ଶନୀକୁ ପଠାଉ ନାହିଁ । ଭୁଲ ସିଲାଇ ଚାଦରରେ ମୋର ଘୋଡ଼ିହେବା କାମ ଠିକ୍ ଚଳିବ ।"

ସିଲାଇରେ ଯେ ଅନେକ ଭୁଲ ରହିଯାଇଚି, ଏଇକଥା ଭାବି ଯତୀନ୍‌ର ଆହୁରି ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ହେଲା । ବିଚାରୀ ମଣି ସିଲାଇ ଜାଣେ ନା, ପାରେ ନା; ସେଥିପାଇଁ ବାରବାର ଭୁଲ କରିଚି; ତଥାପି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ରାତି ରାତି ଉଜାଗର ରହି ସିଲାଇ କରିଚି,-ଏଇ କଳ୍ପନାଟି ତାକୁ ବଡ଼ କରୁଣ, ବଡ଼ ମଧୁର ଲାଗିଲା । ଏଇ ଭୁଲଭରା ଶାଲଟାକୁ ସେ ଆହୁରି ଥରେ ଭଲକରି ଦେଖିଲା ।

"ମାଉସୀ, ଡାକ୍ତର ବୋଧହୁଏ ତଳ ମହଲାରେ ଅଛନ୍ତି ?

ହଁ, ସେ ଆଜି ରାତିରେ ଏଇଠି ରହିବେ ।

କିନ୍ତୁ ମୋତେ ଯେପରି ମିଛଟାକୁ ନିଦ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ଦିଆ ନ ଯାଏ । ତୁମେ ତ ଦେଖୁଚ, କିପରି ତାକୁ ଖାଇ ମୋର ନିଦ ତ ହେଉ ନାହିଁ, ଓଲଟି ଯନ୍ତ୍ରଣା ବଢୁଛି । ମୋତେ ଟିକିଏ ଭଲକରି ଚେଇଁ ରହିବାକୁ ଦିଅ । ଜାଣ ମାଉସୀ, ବୈଶାଖ ଦ୍ୱାଦଶୀ ରାତିରେ ଆମର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । କାଲି ସେଇ ଦ୍ୱାଦଶୀ ପଡ଼ିବ-କାଲି ସେଇ ବିବାହ ରାତ୍ରିର ସମସ୍ତ ତାରା ଆକାଶରେ ଜଳି ଉଠିବେ । ମଣିର ବୋଧହୁଏ ଆଉ ସେକଥା ମନେ ନ ଥିବ । ତାକୁ ମୁଁ ଆଜି ସେଇ କଥାଟି ମନେ କରାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ । ତାକୁ ଟିକିଏ ଦୁଇମିନିଟ ପାଇଁ ଏଠିକି ପଠାଇଦିଅ । ଚୁପ୍ କରି ରହିଲ, କାହିଁକି ? ଡାକ୍ତର ବୋଧହୁଏ କହିଚନ୍ତି, ମୋର ଶରୀର ଅତି ଦୁର୍ବଳ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେପରି ମୋ' ମନରେ କୌଣସି–; କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତୁମକୁ ଜବାବ ଦେଇ କହୁଚି, ମାଉସୀ । ଆଜି ତାକୁ ଦି'ପଦ କଥା କହି ପାରିଲେ ମୁଁ ଅନେକ ଶାନ୍ତି ପାଇବି । ତା'ହେଲେ ମୋତେ ବୋଧହୁଏ ଆଉ ନିଦ ଔଷଧ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ତର ଭିତରୁ କିଏ ଯେପରି ତା' ସଙ୍ଗେ ପଦେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଚାହୁଁଚି । ସେଥିପାଇଁ ଦୁଇଦିନ ହେଲା ଆଦୌ ନିଦ ହୋଇ ନାହିଁ । ମାଉସୀ, ତୁମେ ଆଉ ଏମିତି କାନ୍ଦିବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଅଛି, ଆଜି ଅଭୂତପୂର୍ବ ଭାବରେ ମୋର ଜୀବନ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଉଠିଚି । ସେଇଥିପାଇଁ ମୁଁ ମଣିକୁ ଡାକୁଚି । ମନେ ହେଉଛି, ଆଜି ଯେପରି ମୋର ଏଇ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୃଦୟଟି ତା' ହାତରେ ଦେଇଯାଇ ପାରିବି । ତାକୁ ଅନେକ ଥର ଅନେକ କଥା କହିବାକୁ ଭାବିଚି; କିନ୍ତୁ କହିପାରି ନାହିଁ । ଆଉ ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଡେରି କର ନାହିଁ, ତାକୁ ଡାକି ଦିଅ-ହୁଏତ ପରେ ଆଉ ସମୟ ନ ଥିବ, ନା ମାଉସୀ, ତୁମର ଆଖିର ଏ ଲୁହ ମୁଁ ଆଉ ସହି ପାରୁ ନାହିଁ । ଆଜିଯାଏ ତ ତୁମେ ଶାନ୍ତ ଥିଲ । ଆଜି ହଠାତ୍ କଣ ହେଲା ?

"ଯତୀନ୍, ଭାବିଥିଲି ମୋର ସବୁ କାନ୍ଦଣା ଶେଷ ହୋଇଚି । କିନ୍ତୁ ଦେଖି ପାରୁଚି, ଆହୁରି ଅନେକ କାନ୍ଦ ବାକୀ ଅଛି । ଆଜି ମୁଁ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁନାହିଁ ।"

"ମଣିକୁ ଡାକି ଦିଅ । ତାକୁ କହି ଦେବି, କାଲି ରାତି ପାଇଁ ଯେପରି–"

ଯାଉଚି ବାପ । ଶମ୍ଭୁ କବାଟ ପାଖରେ ବସିଚି, କିଛି ଦରକାର ହେଲେ ତାକୁ ଡାକିବୁ ।

ମାଉସୀ ମଣିର ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ମେଳ ଉପରେ ବସି ଡାକିବାକୁ ଲାଗିଲେ-ଆଲୋ ଆ, ଥରକପାଇଁ ଆ । ଆଲୋ ରାକ୍ଷସୀ, ଯେ ତୋତେ ସର୍ବସ୍ୱ ଅକାଡ଼ି ଦେଇଚି, ତା'ର ଶେଷ କଥାଟି ରଖ । ଯେ ମରିବାକୁ ବସିଲାଣି, ତାକୁ ଆଉ ଏପରି ମାର ନା !

କାହାର ପଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ି ଯତୀନ୍ କହିଲା- "ମଣି !"

"ନା, ମୁଁ ଶମ୍ଭୁ, ମୋତେ ଡାକୁଚନ୍ତି ?"

"ଥରେ ତୋ'ର ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଡାକିଦେଲୁ ?"

"କାହାକୁ ?"

"ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ।"

"ସେତ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଉଟି ନାହାନ୍ତି ।"

"କୁଆଡ଼େ ଯାଇଚନ୍ତି ?"

"ସୀତାରାମପୁର ।"

"ଆଜି ?"

"ନା, ଆଜିକୁ ତିନିଦିନ ହେଲା ଗଲେଣି !"

କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଯତୀନର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶିହରି ଉଠିଲା । ତାକୁ ଚାରିଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା । ଏତେ ବେଳଯାଏ ସେ ତକିଆରେ ଠେଁସ ଦେଇ ବସିଥିଲା, ହଠାତ୍ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଗୋଡ଼ ଉପରେ ସେଇ ପଶମ ଚାଦରଟା ପଡ଼ିଥିଲା, ସେଇଟାକୁ ଗୋଡ଼ରେ ବାହାର କରି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା ।

ଅନେକ ସମୟ ପରେ ମାଉସୀ ଆସିଲେ; କିନ୍ତୁ ଯତୀନ୍ ମଣି ବିଷୟରେ କୌଣସି କଥା କହିଲା ନାହିଁ । ମାଉସୀ ଭାବିଲେ, ସେ କଥା ଆଉ ତା'ର ମନେ ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ଯତୀନ୍ କହିଉଠିଲା, "ମାଉସୀ, ତୁମକୁ ମୁଁ ସେଦିନର ସ୍ୱପ୍ନ କଥା କହିଚି ?"

"କୋଉ ଦିନର ?"

ମଣି ଯେପରି ମୋ ଘର ଭିତରକୁ ଆସିବାପାଇଁ କବାଟ ପେଲୁଚି-କବାଟଟା କୌଣସିମତେ ଟିକିଏ ହେଲେ ବେଶୀକରି ମେଲା ହେଉ ନାହିଁ। ସେ ବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ସବୁ ଦେଖୁଚି, ଅଥଚ ଘର ଭିତରକୁ ଆସି ପାରୁ ନାହିଁ। ଚିରଦିନପାଇଁ ଯେପରି ସେ ସେଇ ଘରବାହାରେ ଠିଆହୋଇ ରହିଲା। ତାକୁ ନାନାପ୍ରକାରେ ଡାକିଲି; କିନ୍ତୁ ତାର ସ୍ଥାନ ସେମିତି ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିରହିଲା !

ମାଉସୀ ଚୁପ୍ କରି ବସିରହିଲେ। ଭାବିଲେ, ନାନା ମିଛ କଥା ଫାନ୍ଦି ଯତୀନ୍ ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଗ ରଚନା କରିଥିଲେ, ସେ ସ୍ୱର୍ଗ ଯେପରି ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା। ଯେତେବେଳେ ଦୁଃଖ ଆସେ ତାକୁ ସତ୍ୟ ରୂପରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ନେବା ହିଁ ଭଲ। ପ୍ରବଞ୍ଚନା କରି ବିଧାତାର ଆଘାତରୁ କେହି ଏଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ।

"ମାଉସୀ, ତୁମଠାରୁ ଯେଉଁ ସ୍ନେହ ମୁଁ ପାଇଚି, ସେ ମୋର ଜନ୍ମଜନ୍ମାନ୍ତରର ପାଥେୟ ହୋଇ ରହିଥିବ। ସେଇ ସ୍ନେହରେ ମୋର ସମସ୍ତ ଜୀବନ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ମୁଁ ବାହାରିଲି। ଆରଜନ୍ମରେ ତୁମେ ନିଶ୍ଚୟ ମୋର ଝିଅହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବ; ମୁଁ ତୁମକୁ କୋଳରେ ଧରି ମଣିଷ କରିବି।"

"କଣ କହୁଚୁ ଯତୀନ୍, ପୁଣି ଝିଅ ଜନ୍ମ ପାଇବି ? ତୋ'ର କୋଳରେ ପୁଅହୋଇ ଜନ୍ମ ହେବି ପଛକେ; ତୁ ସେଇ କାମନା କର।"

"ନା, ନା- ପୁଅ ନୁହେଁ। ପିଲାଦିନରେ ଯେମିତି ଥିଲ, ଠିକ୍ ସେଇପରି ଅପରୂପ ସୁନ୍ଦରୀ ହୋଇ ତୁମେ ମୋ'ଘରେ ଜନ୍ମ ହେବ। ମୁଁ ଠିକ୍ ମନେ ରଖିଚି, ତୁମକୁ କିପରି ଭାବରେ ସଜାଇବି।"

"ଯାଉସାଉ ଆଉ ଗପନା, ଯତୀନ୍ ! ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼।"

"ତୁମର ନାଁ ଦେବି ଲକ୍ଷ୍ମୀରାଣୀ।"

"ଏଇଟା ତ ଆଜି କାଲିକା ନାଁ' ହେଲା ନାହିଁ।"

"ନା, ନ ହେଉ। ମାଉସୀ, ତୁମେ ମୋର ସେଇ ମରହଟ୍ଟୀ କାଳର, ତୁମେ ମୋର ଯୁଗଯୁଗର ମାଉସୀ। ସେଇ ଯୁଗଯୁଗର ସ୍ମୃତି ନେଇ ତୁମେ ମୋ'ଘରେ ଜନ୍ମହେବ।"

"ତୋ'ଘରକୁ ମୁଁ କନ୍ୟାଦାୟ ଦୁଃଖ ନେଇ ଆସିବି, ମୋର ଏକଥା ଆଦୌ ପସନ୍ଦ ହେଉ ନାହିଁ।"

"ମାଉସୀ, ତୁମେ ମୋତେ ଭାରି ଦୁର୍ବଳ ମନେକର; ମୋତେ ଦୁଃଖ ହାତରୁ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚାହଁ ?"

"ବାପ, ମୋର ମାଇପି ମନ, ମୋ' ମନଟା ହିଁ ଦୁର୍ବଳ। ସେଇଥିଲାଗି ଆଜିଯାଏ ଖାଲି ଡରିମରି ମୁଁ ତୋତେ ସବୁ ଦୁଃଖରୁ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଚି। କିନ୍ତୁ ମୋର ସାଧ୍ୟ କଣ ? କିଛି କରିପାରିଲି ନାହିଁ।"

"ମାଉସୀ, ଏଇ ଜୀବନର ଶିକ୍ଷାକୁ ଏଇ ଜୀବନରେ ଖଟାଇବାକୁ ମୁଁ ଆଉ ସମୟ ପାଇଲି ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଜମାକରି ରଖି ଯାଉଚି। ମଣିଷ ଇଚ୍ଛାକଲେ କଣ ଯେ କରିପାରେ, ପରଜନ୍ମରେ ମୁଁ ତାହା ଦେଖାଇଦେବି। ଚିରଦିନ ଖାଲି ନିଜ ଉପରେ ଉପରୋଧ ରଖି ଜୀବନକୁ କିପରି ଫାଙ୍କି ଦିଆଯାଏ; ମୁଁ ସେକଥା ଭଲ କରି ବୁଝିପାରିଚି।"

"ଯାହା କହ ପଛକେ ବାପ, ତୁ' ଖାଲି ଅପରକୁ ଦେଇଚୁ, ନିଜେ କିଛି ନେଇନାହୁଁ।"

"ମାଉସୀ, ସେଇ ମୋର ଏକମାତ୍ର ଗର୍ବ। ମୁଁ ସୁଖଉପରେ କଦାପି ଜବରଦସ୍ତି କରି ନାହିଁ। ଯେଉଁଠି ମୋର ଦାବୀ ଅଛି, ସେଠି କୋରଖଟାଇ କିଛି ହାସଲ କରିବି ବୋଲି କଦାପି କହି ନାହିଁ। ଯାହା ପାଇନାହିଁ, ତାକୁ ଜବରଦସ୍ତି ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ। ଯାହା ଉପରେ କାହାର ସ୍ୱତ୍ୱ ନାହିଁ, ଜୀବନରେ ମୁଁ ସେଇପରି ଗୋଟିଏ ଜିନିଷର କାମନା କରିଆସିଚି-ସାରା ଜୀବନ ମୁଁ ଖାଲି ହାତଯୋଡ଼ି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିଆସିଚି। ମିଥ୍ୟାକୁ ଆଶା କରିନାହିଁ ବୋଲି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖାଲି ଏମିତି ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା। ଏଥର ହୁଏତ ସତ୍ୟ ମୋ ପ୍ରତି ଦୟା କରିପାରେ। ସେ କିଏ, ମାଉସୀ, ସେ କିଏ ?"

"କୋଉଠି ? କେହି ନାହିଁ ତ !"

"ମାଉସୀ, ତୁମେ ଟିକିଏ ସେ ଘରକୁ ଯାଇ ଦେଖିଆସିଲ ! ମୁଁ ଯେପରି—"

"ନା ବାପ, ସେ ଘରେ ତ କେହି ନାହାନ୍ତି।"

"କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେପରି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ—"

"ନା ଯତୀନ୍-ଏଇ ତ ଡାକ୍ତରବାବୁ ଆସିଗଲେଣି।"

"ଦେଖନ୍ତୁ, ଆପଣ ତାଙ୍କପାଖରେ ରହିଲେ ସେ ଅତି ବେଶୀ କଥା କହନ୍ତି। ଏ

କେତେ ରାତି ତ ତାଙ୍କର ମୋଟେ ନିଦ ହୋଇ ନାହିଁ ଆପଣ ଶୋଇବେ ଯା'ନ୍ତୁ ମୋର ସେହି ଲୋକଟି ଏଠିକି ଆସି ବସିବ ।"

"ନା ମାଉସୀ, ତୁମେ ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଅ ନାହିଁ ।"

"ଆଚ୍ଛା ବାପ, ମୁଁ ପଛେ ଏଇ କଣରେ ବସିଚି !"

ନା, ନା, ତୁମେ ମୋ ପାଖରେ ବସି ରହିଥାଅ । ମୁଁ କେବେହେଲେ ତମର ହାତ ଛାଡ଼ିପାରିବି ନାହିଁ–ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୁଁ ତୁମରି ହାତରେ ମଣିଷ ହୋଇଚି, ସେଇ ତୁମରି ହାତରୁ ଭଗବାନ ମୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବେ ।"

"ଆଚ୍ଛା; କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏତେ ଗପସପ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, ଯତୀନ୍ ବାବୁ ! ସେଇ ଔଷଧଟା ଖାଇବାର ସମୟ ହେଲାଣି ।"

"ସମୟ ହେଲାଣି ? ମିଛ କଥା । ସମୟ କେତେବେଳୁ ପାର ହୋଇଗଲାଣି–ବର୍ତ୍ତମାନ ଔଷଧ ଖୁଆଇବା ଅର୍ଥ ଖାଲି ମିଛରେ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା । ଆଉ ମୋର କୌଣସି ଔଷଧ ଦରକାର ନାହିଁ । ମରଣକୁ ମୁଁ ଭୟ କରେ ନା । ମାଉସୀ, ଏଥର ଯମର ଚିକିତ୍ସା ଆରମ୍ଭ ହେଲାଣି । ତୁମେ ପୁଣି ଏସବୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କର ଭିଡ଼ ଜମାଇଚ କାହିଁକି ? ବିଦାୟ କରିଦିଅ–ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ କରିଦିଅ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଏକମାତ୍ର ତୁମେ–ଆଉ କାହାରିକୁ ମୁଁ ଚାହେନା; କାହାରିକୁ ନୁହେଁ–କୌଣସି ମିଥ୍ୟାକୁ ମୁଁ ଚାହେନା ।"

"ଆପଣଙ୍କର ଏ ଉତ୍ତେଜନା ଶରୀରକୁ ବଡ଼ ଅହିତ କରିବ ।

"ତା'ହେଲେ ତୁମେମାନେ ଚାଲିଯାଅ–ମୋତେ ଆଉ ଉତ୍ତେଜିତ କର ନା । ମାଉସୀ, ଡାକ୍ତର ଚାଲିଗଲାଣି ? ଆଚ୍ଛା, ଏଥର ତୁମେ ବିଛଣା ଉପରକୁ ବସ; ମୁଁ ଟିକିଏ ତୁମ କୋଡ଼ରେ ମୁଣ୍ଡ ରଖି ଶୁଏ ।"

"ଆଚ୍ଛା, ଶୋଇପଡ଼ ବାପ; ମୋ ଧନ, ଟିକିଏ ଶୋଇପଡ଼ ।"

"ନା ମାଉସୀ, ଆଉ ଶୋଇପଡ଼ିବାକୁ କହ ନାହିଁ–ନିଦ ହୋଇଗଲେ ହୁଏତ ସେ ନିଦ ଆଉ ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋର ଚେଇଁରହିବାର ଦରକାର ଅଛି । ତୁମେ ଶବ୍ଦ ଶୁଣିପାରୁଚ ? ଏଇ ଯେ ସେ ଆସିଚି–ଏଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଠିକି ଆସିବ ।"

-ପାଞ୍ଚ-

ବାପ ଯତୀନ୍, ଅନେଇଲୁ ! ଆଖି ଫିଟାଇଲୁ, ସେ ଆସିଚି ପରା ! ଥରେ ଆଖି ଫିଟାଇ ଚାହିଁଲୁ ବାପ !

କିଏ ଆସିଚି ? ସ୍ୱପ୍ନ ?

ସ୍ୱପ୍ନ ନୁହେଁ, ବାପ ! ମଣି ଆସିଚି, ତୋ'ର ଶ୍ୱଶୁର ଆସିଚନ୍ତି ।

"ତୁମେ କିଏ ?"

"ଚିହ୍ନିପାରୁନୁ ବାପ, ଏଇ ପରା ତୋ'ର ମଣି !"

"ମଣି, ସେ କବାଟଟି କଣ ଏକାବେଳକେ ମେଲାହୋଇ ଯାଇଚି ?"

"ମେଲା ହୋଇଯାଇଚି, ସଙ୍କାଳି ମୋର; ସବୁ ଆଜି ଖୋଲି ଯାଇଚି ।"

ନା ମାଉସୀ ! ଗୋଡ଼ଉପରୁ ସେଇ ଶାଲଟା କାଢ଼ିନିଅ । ସେ ଶାଲ ଖାଲି ମିଥ୍ୟା– ସେ ଶାଲ ଖାଲି ଛଳନା, ଫାଙ୍କି– !

"ଶାଲ୍ ନୁହେଁ ଯତୀନ୍ । ବୋହୂ ପରା ତୋ'ର ଗୋଡ଼ଉପରେ ପଡ଼ିଛି । ତା'ର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତରଖି ଥରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିଯା'–। ଏମିତି ହୋଇ ଆଉ କାନ୍ଦନା, ବୋହୂ ! କାନ୍ଦିବାର ସମୟ ଅନେକ ଆସୁଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଟିକିଏ ତୁନି ହୋଇଯା ।"

●

ମୂଲ୍ୟ - ୬୦ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର